



**ИНСТИТУТ ЗА ЕКОНОМИКУ ПОЉОПРИВРЕДЕ,  
БЕОГРАД**

**СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И  
РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ КЛАДОВО  
ЗА ПЕРИОД 2021-2026. ГОДИНА**



**БЕОГРАД, 2021.**

**Наслов документа:** СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ КЛАДОВО ЗА ПЕРИОД 2021-2026. ГОДИНА (у даљем тексту Стратегија)

**Наручилац:** ОПШТИНСКА УПРАВА ОПШТИНЕ КЛАДОВО,  
Краља Александра 35, 19320 Кладово

**Извршилац:** ИНСТИТУТ ЗА ЕКОНОМИКУ ПОЉОПРИВРЕДЕ (ИЕП),  
Волгина бр. 15, 11060 Београд

**Руководилац пројекта:** Проф. др Никола Турчић, научни сарадник

**Руководилац истраживачког тима:** Проф. др Јонел Субић, научни саветник

**Секретар пројекта:** Ма Велибор Потребих, стручни сарадник

**Учесници у изради Стратегије:**

- Истраживачки тим Института за економику пољопривреде, Београд
- Заинтересоване стране укључене у израду Стратегије

## **Истраживачки тим Института за економику пољопривреде, Београд:**

- Проф. др Никола Ћурчић, руководилац пројекта
- Проф. др Јонел Субић, научни саветник, руководилац истраживачког тима
- Ма Велибор Потребих, стручни сарадник, секретар пројекта
- Др Весна Параушић, виши научни сарадник
- Проф. др Зоран Симоновић, виши научни сарадник
- Др Светлана Рољевић Николић, виши научни сарадник
- Др Биљана Грујић Вучковски, научни сарадник
- Др Лана Настић, научни сарадник
- Др Марко Јелочник, научни сарадник
- Др Наташа Кљајић, научни сарадник
- Др Предраг Вуковић, научни сарадник
- Ма Бојана Бекић, стручни сарадник

## **Заинтересоване стране укључене у израду Стратегије:**

- Александар Јовановић, ЗЗ „Брза Паланка“, Брза Паланка
- Борис Поповић, Одељење за привреду, друштвене делатности и локално економски развој општине Кладово и представник удружења „Врбичанка“
- Виолета Цветковић, Удружење виноградара и воћара општине Кладово, „Костол“, Кладово
- Владица Гавриловић, ПССС Неготин
- Гордана Грамић, руководилац Одељења за привреду, друштвене делатности и локално економски развој општине Кладово
- Драган Настасијевић, Текијана, д.о.о., Текија, Кладово
- Драган Радосављевић, ПССС Неготин
- Драгослав Мишић, Уљарица Нова, д.о.о. Неготин
- Драгутин Брозовић, ЈП „Комуналац“, Кладово
- Љиљана Стојановић, предузетник, „Гликерија“, Кладово
- Љубиша Калиновић, физичко лице, инжењер ратарства, Кладово
- Миодраг Шћојић, представник винарије „Шћојић-Н&М“, Кладово
- Мирослав Гамановић, винарија „Гамановић“, Кладово
- Небојша Петровић, ЗЗ „Помона“, Кладушница, Кладово
- Никола Вербункић, носилац регистрованог пољопривредног газдинства, Кладово
- Никола Младеновић Матаљ, Удружење произвођача вина са ознаком географског порекла Неготинска крајина, Неготин
- Слађан Бобић. Пчеларско друштво „Ђердап“, Кладово
- Слободан Јанковић, Пчеларско друштво „Кладово“

## С А Д Р Ж А Ј

АКРОНИМИ И СКРАЋЕНИЦЕ .....	1
УВОДНА РЕЧ .....	3
МЕТОДОЛОГИЈА ИЗРАДЕ СТРАТЕГИЈЕ .....	4

### **ПРВИ ДЕО: АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА И ПЕРСПЕКТИВЕ РАЗВОЈА У СЕКТОРУ ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОМ РАЗВОЈУ**

<b>I СОЦИО-ЕКОНОМСКА АНАЛИЗА СТАЊА У СЕКТОРУ ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНИМ ПОДРУЧЈИМА ОПШТИНЕ КЛАДОВО .....</b>	<b>9</b>
<b>1.1. ОПШТИ ПОДАЦИ ОПШТИНЕ .....</b>	<b>9</b>
1.1.1. Административни и географски положај .....	9
1.1.2. Карактеристике насељске мреже .....	10
1.1.3. Демографске карактеристике .....	12
<b>1.2. ОСНОВНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ .....</b>	<b>14</b>
1.2.1. Основни макроекономски индикатори Републике Србије .....	14
1.2.2. Структура привреде и значај пољопривреде и агроиндустрије у привредној структури општине Кладово .....	15
1.2.3. Незапосленост и тенденције на тржишту рада .....	16
<b>1.3. ПРИРОДНИ УСЛОВИ И РЕСУРСИ И ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ .....</b>	<b>18</b>
1.3.1. Рељеф и педолошке карактеристике .....	18
1.3.2. Основни климатски индикатори .....	19
1.3.3. Хидрографска мрежа и водни ресурси .....	21
1.3.4. Обим и структура коришћеног пољопривредног земљишта .....	24
1.3.5. Шумски фонд и ловни потенцијал .....	27
1.3.6. Минерални ресурси и обновљиви извори енергије .....	28
1.3.7. Заштита животне средине, биодиверзитета и предела .....	29

<b>1.4. ТРЖИШНИ СУБЈЕКТИ У ПОЉОПРИВРЕДНОЈ ПРОИЗВОДЊИ И ПРАДА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА .....</b>	<b>33</b>
1.4.1. Породична пољопривредна газдинства .....	33
1.4.2. Предузећа и предузетници у сектору пољопривреде .....	36
1.4.3. Земљорадничке задруге .....	37
1.4.4. Прада пољопривредних производа .....	39
<b>1.5. ПРОИЗВОДЊА И ТРЖИШТЕ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА ...</b>	<b>41</b>
1.5.1. Ратарска производња .....	43
1.5.2. Производња поврћа, цвећа и печурака .....	47
1.5.3. Воћарско виноградарска производња .....	48
1.5.4. Сточарство .....	51
1.5.5. Органска производња и прада .....	53
1.5.6. Агротехничка опремљеност: механизација и опрема .....	55
1.5.7. Складишни и дорадни капацитети .....	55
1.5.8. Тржишни ланац пољопривредних производа .....	56
1.5.9. Удружења пољопривредника .....	60
1.5.10. Трансфер знања и иновација .....	62
<b>1.6. ДИВЕРСИФИКАЦИЈА РУРАЛНЕ ЕКОНОМИЈЕ .....</b>	<b>63</b>
1.6.1. Економско-социјална оцена развијености руралних подручја .....	63
1.6.2. Диверсификација руралне економије кроз додатне економске активности носиоца пољопривредних газдинстава .....	66
1.6.2.1. Прада пољопривредних производа .....	67
1.6.2.2. Развијеност руралног туризма и могућности унапређења постојећег стања .....	67
1.6.2.3. Остали видови других профитабилних активности пољопривредних газдинстава: народна радиност и стари занати, активности у шумарству и обрада дрвета, узгој рибе за продају .....	75
<b>1.7. ИНФРАСТРУКТУРА .....</b>	<b>77</b>
1.7.1. Водопривредна инфраструктура .....	77
1.7.1.1. Водоснабдевање, канализациона мрежа и пречишћавање отпадних вода .....	77
1.7.1.2. Наводњавање пољопривредног земљишта и одводњавање .....	81
1.7.2. Саобраћајна инфраструктура .....	82
1.7.3. Енергетска инфраструктура .....	84
1.7.4. Телекомуникациона инфраструктура .....	86
1.7.5. Управљање отпадом .....	88

<b>1.8. СОЦИЈАЛНИ РАЗВОЈ .....</b>	<b>90</b>
1.8.1. Васпитање и образовање деце и омладине .....	90
1.8.2. Здравствена и социјална заштита становништва .....	92
1.8.3. Спорт .....	93
1.8.4. Култура .....	93
<b>1.9. ИНВЕСТИЦИЈЕ И ФИНАНСИРАЊЕ ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА .....</b>	<b>95</b>
1.9.1. Инвестиције у области пољопривреде и руралног развоја .....	95
1.9.2. Буџетска подршка са нивоа Републике .....	95
1.9.3. Буџетска подршка на нивоу општине Кладово .....	96
1.9.4. Остали извори финансирања .....	99
<b>II SWOT АНАЛИЗА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ КЛАДОВО .....</b>	<b>100</b>

**ДРУГИ ДЕО:  
ПЛАТФОРМА, ЦИЉЕВИ И СТУБОВИ  
СТРАТЕГИЈЕ**

<b>III ВИЗИЈА И СТРАТЕШКИ ЦИЉ РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНИХ ПОДРУЧЈА ОПШТИНЕ КЛАДОВО ДО 2026. ГОДИНЕ .....</b>	<b>110</b>
<b>IV ПРИОРИТЕТНА ПОДРУЧЈА И СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ И ПОЛИТИКЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА .....</b>	<b>113</b>
<b>V МЕРЕ И ПРОЈЕКТНЕ АКТИВНОСТИ ПО ПРИОРИТЕТНИМ ПОДРУЧЈИМА ПОЉОПРИВРЕДНЕ И ПОЛИТИКЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ КЛАДОВО ДО 2026. ГОДИНЕ .....</b>	<b>115</b>
<b>5.1. ПРИОРИТЕТНО ПОДРУЧЈЕ А: ПРЕГЛЕД МЕРА И ПРОЈЕКТА .....</b>	<b>117</b>
<b>5.2. ПРИОРИТЕТНО ПОДРУЧЈЕ Б: ПРЕГЛЕД МЕРА И ПРОЈЕКТА.....</b>	<b>123</b>

<b>5.3. ПРИОРИТЕТНО ПОДРУЧЈЕ В: ПРЕГЛЕД МЕРА И ПРОЈЕКТА.....</b>	<b>124</b>
<b>5.4. ПРИОРИТЕТНО ПОДРУЧЈЕ Г: ПРЕГЛЕД МЕРА И ПРОЈЕКТА .....</b>	<b>126</b>
<b>5.5. ПРИОРИТЕТНО ПОДРУЧЈЕ Д: ПРЕГЛЕД МЕРА И ПРОЈЕКТА.....</b>	<b>127</b>
<b>VI ПОТЕНЦИЈАЛНИ ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА .....</b>	<b>128</b>
<b>6.1. БУЏЕТСКА СРЕДСТВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ОПШТИНЕ КЛАДОВО .....</b>	<b>128</b>
<b>6.2. ПРЕТПРИСТУПНА ПОМОЋ ЕУ ЗА РУРАЛНИ РАЗВОЈ .....</b>	<b>130</b>
<b>6.3. ОСТАЛИ ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА .....</b>	<b>131</b>
<b>VII ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА СТРАТЕГИЈЕ .....</b>	<b>132</b>
<b>ЛИТЕРАТУРА .....</b>	<b>136</b>
<b>ПРИЛОГ .....</b>	<b>141</b>

## А К Р О Н И М И И С К Р А Ћ Е Н И Ц Е

<b>БДВ</b>	Бруто додата вредност
<b>БДП</b>	Бруто домаћи производ
<b>WEB SITE</b>	енг. <i>website</i> или <i>web site</i> (скраћено <i>site</i> ) Веб-локација, место на интернету (скраћено <i>сајт</i> )
<b>GIZ</b>	нем. Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit Немачка организација за међународну сарадњу
<b>ГМО</b>	Генетски модификовани организми
<b>GTIN</b>	енг. Global Trade Item Number Глобални број трговинске јединице
<b>ЕУ</b>	Европска унија
<b>EUROGITES</b>	енг. European Federation of Rural Tourism Европска федерација руралног туризма
<b>EFTA</b>	енг. European Free Trade Association Европска асоцијација за слободну трговину
<b>ЗЗ</b>	Земљорадничка задруга
<b>ЗПП</b>	Заједничка пољопривредна политика
<b>ИВА</b>	енг. Important Bird Areas Међународно значајна подручја за птице
<b>ИЕП</b>	Институт за економику пољопривреде
<b>IPARD</b>	енг. Instrument for Pre-Accession in Rural Development Инструмент претприступне помоћи за рурални развој
<b>ЈЛС</b>	Јединица локалне самоуправе
<b>ЈКП</b>	Јавно комунално предузеће
<b>ЈП</b>	Јавно предузеће
<b>КДС</b>	Кабловско дистрибутивни систем
<b>КО</b>	Катастарска општина
<b>КПЗ</b>	Коришћено пољопривредно земљиште
<b>КУД</b>	Културно уметничко друштво
<b>ЛАГ</b>	Локална акциона група
<b>LEADER</b>	фра. Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale (енг. Links Between Actions for the Development of the Rural Economy) Веза између активности за развој руралне економије
<b>ЛТО</b>	Локална туристичка организација
<b>ЛУ</b>	Ловачко удружење
<b>МПШВ</b>	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде
<b>МСПП</b>	Мала и средња предузећа и предузетници
<b>НБС</b>	Народна банка Србије
<b>НВО</b>	Невладина организација



<b>НП</b>	Национални парк
<b>НППР</b>	Национални програм руралног развоја
<b>НСЗ</b>	Национална служба за запошљавање
<b>ОЕСД</b>	енг. Organisation for Economic Co-operation and Development Организација за економску сарадњу и развој
<b>ОИЕ</b>	Обновљиви извори енергије
<b>ОУ</b>	Општинска управа
<b>РВА</b>	енг. Prime Butterfly Areas Одабрана подручја за дневне лептире
<b>ПГ</b>	Пољопривредно газдинство
<b>ПЛП</b>	Правна лица и предузетници
<b>ППГ</b>	Породично пољопривредно газдинство
<b>ПП</b>	Парк природе
<b>ППО</b>	Просторни план општине
<b>ПССС</b>	Пољопривредно саветодавна и стручна служба
<b>ПТК</b>	Пољопривредно туристички комбинат
<b>РЗС</b>	Републички завод за статистику
<b>РРА</b>	Регионална развојна агенција
<b>СП</b>	Споменик природе
<b>СТО</b>	Светска трговинска организација
<b>ТО</b>	Туристичка организација
<b>УГ</b>	Условна грла
<b>UNDP</b>	енг. United Nations Development Programme Програм Уједињених нација за развој
<b>UN FAO</b>	енг. United Nations Food and Agriculture Organization Организација уједињених нација за храну и пољопривреду
<b>USAID</b>	енг. United States Agency for International Development Агенција САД за међународни развој
<b>FSS</b>	Анкете о структури пољопривредних газдинстава Farm Structure Survey
<b>НАССР</b>	Hazard Analysis Critical Control Point Анализа опасности и критичних контролних тачака
<b>ХЕ</b>	Хидроелектрана
<b>CEFTA</b>	енг. Central European Free Trade Agreement Централноевропски уговор о слободној трговини
<b>SWOT</b>	енг. <i>Strengths</i> (снаге), <i>Weaknesses</i> (слабости), <i>Opportunities</i> (шансе), <i>Threats</i> (претње)

## УВОДНА РЕЧ

Општина Кладово је доминантно рурална и пољопривредна, богата историјским и културним наслеђем и природним потенцијалима, од којих се посебно истичу туристички садржаји. Носиоци развоја пољопривреде и руралног развоја су породична пољопривредна газдинства, највећи обим и тржишност пољопривредне производње се остварује у сектору ратарства, а рурални туризам и узгој рибе пружа основу за одрживи рурални развој.

Пољопривредна производња није довољно конкурентна, а потенцијали за друге економске активности на пољопривредним газдинствима (као што су прерада пољопривредних производа, рурални туризам и слично) нису довољно развијени. Поред тога, физичка и социјална инфраструктура у селима није на задовољавајућем нивоу, док млади још увек одлазе из села тражећи бољи квалитет живота и запослење.

Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја општине Кладово за период 2021-2026. година (у даљем тексту Стратегија) даће јасне смернице будућег одрживог и конкурентног пољопривредног и укупног социо економског руралног развоја Општине. Биће заснована како на локалним специфичностима и уоченим потребама пољопривредних произвођача и свих становника Општине, тако и на јасним опредељењима и званичним документима Републике у области развоја пољопривреде, руралног развоја и прикључења ЕУ.

На основу идентификованих кључних снага и слабости Општине, као и шанси и претњи окружења, Стратегија ће бити својеврсни водич, који ће усмеравати акције и напоре свих учесника у развоју пољопривреде и руралном развоју општине Кладово, како би се повећала конкурентности пољопривредног сектора и унапредио квалитет живота и рада свих становника у Општини.

С обзиром да је Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју дата могућност ЈЛС *да могу* да утврђују мере подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за подручје своје територије и да изабране мере финансирају средствима буџета ЈЛС, намера општине Кладово јесте и да доношењем оваквог стратешког документа *олакша и унапреди* оперативно програмирање буџетске подршке развоју пољопривреде и руралном развоју, које Општинска управа већ реализује посредством годишних програма за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја, као и за заштиту, уређење и коришћење пољопривредног земљишта.

Поред тога, доношењем Стратегије локална самоуправа, цивилни сектор и други субјекти добијају основ за конкурисање ка финансијским средствима буџета Републике, фондова ЕУ и других донаторских програма, а за потребе реализације различитих пројеката у области развоја пољопривреде и руралног развоја. Документ даје основу и за развој међуопштинске, регионалне, међурегионалне и прекограничне сарадње, као и за успостављање локално акционих група и јавно приватних партнерстава у области развоја пољопривреде и руралног развоја.

Стратегија је резултат вишемесечног рада и сарадње истраживачког тима Института за економику пољопривреде у Београду, Одељења за привреду, друштвене делатности и локално економски развој општине Кладово и бројних заинтересованих актера за развој пољопривреде и рурални развој Општине (организације цивилног друштва, пољопривредни произвођачи и слично).

Председник Општине

*Саша Николић*

## МЕТОДОЛОГИЈА ИЗРАДЕ СТРАТЕГИЈЕ

У процесу израде Стратегије коришћена је методологија која се у Србији користи за израду стратешких и развојних докумената, а која је дефинисана Уредбом о структури, методологији израде, начину усклађивања развојних докумената, начину спровођења јавне расправе, као и начину и роковима излагања на јавни увид развојних докумената регионалног развоја (Сл. гласник РС, број 15/2011).

Израда Стратегије базира на уважавању принципа и концепата: (1) *стратегујског менаџмента и стратешког планирања*, (2) *одрживог развоја*, (3) *управљања јавним политикама*; (4) *партнерства, једнакости и отворености* и (5) *LEADER приступа руралном развоју*:

1. Посматрано на нивоу ЈЛС<sup>1</sup>, стратешко планирање јесте процес који помаже локалним властима да реализују своје развојне визије, постављањем циљева и задатака на систематичан начин (Богданов, Богуновић, 2015). *Стратегија*, као један од елемената стратешког планирања, на нивоу ЈЛС представља избор *најбољег начина* управљања и коришћења ресурса ЈЛС (природних, материјалних, привредних, људских), који помаже локалним властима, привредном и цивилном сектору у остваривању дефинисане визије и циљева одрживог развоја.
2. Развојна оријентација Србије усмерена је ка томе да се мора осигурати да економски раст обезбеди добробит и друштву и животној средини у целисти, те је *одрживост* прворазредни дугорочни циљ Србије (Студија о достигнућима и перспективама на путу ка зеленој економији и одрживом расту у Србији, 2012).
3. *Концепт циклуса јавне политике* односи се на креирање пољопривредне политике и подразумева утврђивање развојних циљева и очекиваних резултата. У том контексту, дефинисање проблема у развоју пољопривреде и руралних подручја и предлагање циљева чија реализација води до њиховог решења и унапређења постојећег стања, најзначајнији су кораци у процесу дефинисања стратегије.
4. *Поштовање принципа партнерства, једнакости и отворености* значи да су сви релевантни актери за пољопривредни и рурални развој Општине били консултовани у процесу креирања Стратегије. Стога је Стратегија заснована на *општем консензусу* о жељеним достигнућима и правцима развоја пољопривреде и руралних подручја Општине.
5. *LEADER приступ руралном развоју* подразумева подстицање и активацију властитих потенцијала локалних заједница за развој руралних подручја, уз промовисање иницијативе „одоздо према горе” („*bottom-up*“). Овај приступ подразумева формирање партнерстава за рурални развој, тј. локалних акционих група (ЛАГ) на одређеној територији са јединственим идентитетом. ЛАГ-ови управљају развојем у складу са специфичним потребама локалног становништва/територије – кроз доношење одлука, дизајн локалне стратегије руралног развоја, алокацију финансијских средстава и имплементацију пројеката (Regulation EU No. 1305/2013).

---

<sup>1</sup> Јединица локалне самоуправе.

Стратегија је усклађена са специфичним локалним потребама и приоритетима развоја, а методолошки и са **законодавним, стратешким и планским документима Општине, Региона, Републике и ЕУ<sup>2</sup>**:

- ✓ **Стратешка и планска документа на нивоу Општине и Региона:** Стратегија одрживог развоја општине Кладово, 2010-2020; Просторни план општине Кладово, 2014. **Национална законска и стратешка документа:** Закон о пољопривреди и руралном развоју (Сл. гласник РС, бр. 41/09, 10/13 – и др. закон и 101/2016), Закон о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју (Сл. гласник РС, број 10/2013, 142/2014, 103/2015 и 101/2016); Законом о планском систему Републике Србије (Сл. гласник РС, број 30/2018); Правилник о обрасцу и садржини Програма подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја (Сл. гласник РС, број 24/2015; 111/2015 и 110/2016); Стратегија пољопривреде и руралног развоја РС 2014-2020. година (Сл. гласник РС, број 85/14); Национални програм за прихватање правних тековина ЕУ (Канцеларија за европске интеграције, новембар 2016); ИПАРД<sup>3</sup> програм за Републику Србију 2014-2020 (Сл. гласник РС, број 84/2017).
- ✓ **Регулатива ЗПП<sup>4</sup> ЕУ за период 2014-2020 која регулише питања подршке руралном развоју** (Regulation (EU) No. 1305/13).
- ✓ **Препоручена начела и методологија за израду стратешких докумената у области пољопривреде и руралног развоја** (Богданов, Богуновић, 2015).

Стратегија обухвата све уобичајене фазе и активности, који обезбеђују да документ буде заснован на реалној и критичкој анализи природних, материјалних и људских ресурса, те на свеобухватној и респектабилној сагласности широког круга актера и заинтересованих страна. Израда Стратегије подразумева реализацију следећих активности:

**I ПРИПРЕМНЕ АКТИВНОСТИ**, које укључују: формирање тима истраживача и задатака истраживачког тима; дефинисање методологије израде Стратегије; конципирање плана рада, оперативних активности и рокова; успостављање одговарајуће сарадње на терену и идентификација заинтересованих страна уз подршку Општинске управе општине Кладово и слично.

**II АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА И ПЕРСПЕКТИВЕ РАЗВОЈА У СЕКТОРУ ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОМ РАЗВОЈУ ОПШТИНЕ.** Поред ситуационе анализе, обухвата израду SWOT<sup>5</sup> матрице, и ослања се на следећа истраживања:

**2.1. Секундарно истраживање.** Подразумева прикупљање релевантних података и информација везаних за:

- оцену стања и развијености сектора привреде, пољопривреде и укупне руралне економије;
- област заштите животне средине;
- развијеност физичке и друштвене инфраструктуре и слично.

---

<sup>2</sup> Европска унија.

<sup>3</sup> Инструмент за претприступну помоћ у области руралног развоја.

<sup>4</sup> Заједничка пољопривредна политика.

<sup>5</sup> **SWOT analiza** (акроним енглеских речи: *Strengths* - снаге, *Weaknesses* - слабости, *Opportunities* - шансе, *Threats* - претње).

Извори података су:

- статистички извори,
- законска, стратешка, планска и друга докумената у области пољопривреде и руралног развоја за ниво ЕУ, Републике, Општине и Региона;
- званични и јавно доступни извештаји јавног, привредног и цивилног сектора, стручна литература, интернет стране и слично.

**2.2. Примарно истраживање** (анализа стања на терену) има за циљ:

- квалитативну оцену стања у области пољопривреде и руралног развоја;
- верификацију података добијених секундарним истраживањем;
- заједничку идентификацију проблема, потреба, циљева и будућих приоритета и праваца развоја пољопривреде и руралних подручја Општине.

У овој фази рада консултовани су сви релевантни актери пољопривредног и руралног развоја Општине путем телефонских анкета, личних контаката, слањем анкетних упитника, путем е-поште, друштвених мрежа и слично.

SWOT матрица Општине у сектору пољопривреде и руралног развоја представља важну аналитичку технику и оквир стратешког планирања. Преко ове матрице на најбољи начин обезбеђује се систематизација ситуационе анализе: интерних (локалних) ресурса, односно снага и слабости Општине у области пољопривреде и руралног развоја, као и шанси и претњи домаћег и међународног окружења.

**III ДОСТАВЉАЊЕ РАДНЕ ВЕРЗИЈЕ СИТУАЦИОНЕ АНАЛИЗЕ СА SWOT МАТРИЦОМ НАРУЧИОЦУ НА МИШЉЕЊЕ И ВЕРИФИКАЦИЈУ.** Рок за доставу примедби, сугестија и коментара Наручиоца је до 15 дана од дана добијања исте.

**IV ПЛАТФОРМА, ЦИЉЕВИ И СТУБОВИ СТРАТЕГИЈЕ: ДЕФИНИСАЊЕ ВИЗИЈЕ, ЦИЉЕВА, СТРАТЕШКИХ ПРАВАЦА РАЗВОЈА И КОНКРЕТНИХ МЕРА И АКТИВНОСТИ.** Ова фаза рада је укључивала следеће активности:

- ✓ Дефинисање визије и стратешког циља развоја пољопривреде и руралних подручја Општине;
- ✓ Фокусирање: дефинисање приоритетних праваца развоја пољопривреде и руралних подручја Општине;
- ✓ Дефинисање специфичних циљева по приоритетним правцима развоја пољопривреде и руралних подручја (развојним приоритетима);
- ✓ Дефинисање мера и пројектних активности по приоритетним правцима развоја пољопривреде и руралних подручја;
- ✓ Анализа потенцијалих извора финансирања предложених мера и пројектних активности;
- ✓ Предлагање начина имплементације, евалуације и надзора у реализацији Стратегије.

**V ДОСТАВА ПРВЕ (РАДНЕ) ВЕРЗИЈЕ НАЦРТА СТРАТЕГИЈЕ НАРУЧИОЦУ ЗА МИШЉЕЊЕ И ВЕРИФИКАЦИЈУ.**

Временски рок за израду прве верзије документа Стратегије је до 149 радних дана од дана закључења Уговора.

Након достављања прве верзије документа, Наручилац ће у року од 60 дана доставити мишљења и коментаре. Након достављања мишљења и коментара Наручиоца, понуђач ће у року од 30 дана извршити потребне измене и припремити финалну верзију документа Стратегије.

***VI ИЗРАДА И ДОСТАВЉАЊЕ ФИНАЛНОГ ДОКУМЕНТА НАЦРТА СТРАТЕГИЈЕ.*** Након сагледавања и разматрања свих примедби и сугестија Наручиоца, коригује се радна верзија документа и формулише и доставља финална верзија нацрта Стратегије.

***VII ЈАВНА РАСПРАВА: ПРЕЗЕНТАЦИЈА НАЦРТА СТРАТЕГИЈЕ ПРЕДСТАВНИЦИМА НАРУЧИОЦА И ОСТАЛИМ РЕЛЕВАНТНИМ АКТЕРИМА ОДАБРАНИМ ОД СТРАНЕ НАРУЧИОЦА***

Реализација развојних пројекта датих у Стратегији подразумеваће:

- ✓ даље јачање људских и материјалних капацитета Општинске управе у процесу планирања, буџетирања и управљања пољопривредним и руралним развојем;
- ✓ развој различитих партнерских иницијатива (јавног, привредног и цивилног сектора), које би требало да припремају и имплементирају пројекте, који за циљ имају развој пољопривреде и/или рурални развој;
- ✓ јачање предузетничког духа и инвестиционих капацитета/способности, како чланова пољопривредних газдинстава, тако и укупног становништва, посебно младих и слично.

Такође, имплементација Стратегије зависиће и од институционалног амбијента и пословног окружења и климе у коме се одвија привредни и рурални развој Србије уопште:

- обезбеђеност макроекономске и политичке стабилности;
- успостављање ефикасног система финансирања и осигурања пољопривредне производње;
- ефикасно функционисање тржишта пољопривредно прехранбених производа;
- јачање и заштита конкуренције на тржишту и слично.

**ПРВИ ДЕО:  
АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА И  
ПЕРСПЕКТИВЕ РАЗВОЈА У СЕКТОРУ  
ПОЉОПРИВРЕДЕ  
И РУРАЛНОМ РАЗВОЈУ**

# I СОЦИО-ЕКОНОМСКА АНАЛИЗА СТАЊА У СЕКТОРУ ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНИМ ПОДРУЧЈИМА ОПШТИНЕ КЛАДОВО

## 1.1. ОПШТИ ПОДАЦИ

### 1.1.1. Административни и географски положај

Са административног аспекта, Кладово има статус општине, а лоцирано је у Борској области, унутар региона Јужне и Источне Србије (*Табела 1.*).

Географски гледано, општина Кладово се налази у североисточном делу централне Србије, са положајем детерминисаним у пресеку следећих координата: 44°36' северне географске ширине и 22°36' источне географске дужине, те заузима површину од око 629 km<sup>2</sup>.

*Табела 1. Административно подручје општине Кладово, основни подаци*

Општина	Област	Регион	Површина у km <sup>2</sup>	Број Становника 2011	Број насељених места <sup>1</sup>	Број становника по km <sup>2</sup>	Број КО
Кладово	Борска <sup>2</sup>	Јужне и Источне Србије	629	20.635	23	32,8	23

Извор: Општине и региони у Републици Србији, 2016 РСЗ, Београд.

Кладово се граничи са две општине. На југу се ослања на општине Мајданпек и Неготин, на северу и истоку се граничи са реком Дунав (*Слика 1.*).

*Слика 1. Административни положај општине Кладово*



Извор: [https://sr.wikipedia.org/wiki/Борски\\_управни\\_округ](https://sr.wikipedia.org/wiki/Борски_управни_округ)

<sup>1</sup> Област чине град Бор и општине Кладово, Неготин, Мајданпек и Доњи Милановац.

<sup>2</sup> КО (катастарска општина).



Према броју житеља и површини коју заузима, Кладово припада групи мањих општина Борске области и Републике Србије, уз просечну густину насељености од 32,8 становника/km<sup>2</sup>.

Са аспекта разврставања јединица локалне самоуправе према вредности оствареног бруто домаћег производа (БДП) по становнику наспрам републичког просека, Кладово припада групи недовољно развијених општина, које карактерише степен економске развијености који иде у распону од 60% до 80% националног просека (Уредба о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2014. годину).

Општина Кладово је претежно брдско-планинска, са изузетком најисточнијих делова који припадају Влашко-пантијској низији. У геоморфолошком смислу, територија општине се може поделити на две целине:

- Доњи Кључ - обухвата површ Кључа, дунавске терасе (тераса Кључа, северинска и кладовска) и алувијалну раван Дунава, 50,3% територије општине;
- Горњи Кључ - обухвата брдско-планински терен планине Мироч са својим врховима Великим Штрпцем (768 m н.в.) и Малим Штрпцем (626 m н.в.), у подножју којих је усечена клисураста долина Дунава и обухвата 49,7% територије Општине. Релјеф општине Кладово је низијско-брежуљкасто-брдско-планински, с надморским висинама од око 40 метара на ушћу Слатинске реке у Дунав до Малог Штрпца на планини Мироч, надморске висине 626 m . (Програм подршке за спровођење пољопривредне политике и руралног развоја за општину Кладово у 2020. години, стр. 1-2).

Један од недостатака Општине је њен неповољан саобраћајно-комуникативни положај. Општина Кладово се налази на крајњем истоку Србије, захвата део Влашко-пантијске низије, односно Дунавског Кључа, названом по великом меандру, који Дунав формира по изласку из Ђердапске клисуре и јужне падине планине Мироч. Општина Кладово има периферан географски положај у односу на централне саобраћајне коридоре у Србији. Границу Општине на северу, у дужини од 91 km, представља ток Дунава, који је уједно и државна граница према суседној Румунији (чланици ЕУ), што општини отвара могућности за трансграничну сарадњу. Оваква географска позиција Општине додељује јој и одређени ниво стратешког потенцијала.

### **1.1.2. Карактеристика насељске мреже**

Кладово припада групи општина које карактерише минималан степен урбанизације, при чему од 23 насеља, чак 21 нема доминантне атрибуте градског насеља. Број становника према попису становништва из 2011. године је 20.635 становника. Од укупног броја становника у 21 насељу сеоског типа живи 10.906 становника, у два насеља градског типа Брза Паланка и Кладово живи 9.729 становника. У односу на број становника и просечну густину насељености од 32,8 ст/km<sup>2</sup>, територија општине Кладово спада у рурално подручје. Највећи број насеља (17), распоређено је дуж десне обале Дунава: Текија, Нови Сип, Давидовац, Кладушница, Кладово, Костол, Мала Врбица, Велика Врбица, Ртково, Корбово, Вајуга, Милутиновац, Велесница, Љубичевац, Грабовица, Брза Паланка, Купузиште. Три насеља су на обронцима планине Мироч (Горњи Кључ): Подвршка, Манастирица и Петрово село, насеља Велика Каменица, Река и Речица једним делом захватају равничарски део терасе Кључ, док други део насеља захвата брдски терен територије Општине. Национални парка Ђердап, простире се на део територије Општине, насеља Текија, Петрово село, Нови Сип и делови насеља Манастирица, Давидовац и Кладушница налазе се у границама Националног парка Ђердап.

Са аспекта просторне величине, убедљиво највећа насеља су Текија, Петрово Село и Брза Паланка, потом Велика Каменица и Грабовица, док су расположивом површином најмања насеља Речица, Милутиновац и Костол (Табела 2.). Са друге стране, у укупној површини катастарских општина око 53% површина (33.347 ha) класификовано је као пољопривредно. Коришћено пољопривредно земљиште (КПЗ) на територији општине износи 9.203 ha, што је 14,63% од укупне површине територије општине, а 28% од површине пољопривредног земљишта. Обрадиво пољопривредно земљиште од укупне површине пољопривредног земљишта обухвата 74%, односно 24.575 ha.

**Табела 2. Величина катастарских општина**

Р.б.	Катастарска општина	Укупна површина (у ha)
1.	Вајуга	2.293
2.	Велесница	1.564
3.	Велика Врбица	1.481
4.	Велика Каменица	5.687
5.	Грабовица	4.222
6.	Давидовац	1.090
7.	Кладово	2.912
8.	Кладушница	1.507
9.	Корбово	1.966
10.	Костол	901
11.	Љубичевац	2.045
12.	Мала Врбица	1.166
13.	Манастирица	1.613
14.	Милутиновац	824
15.	Нови Сип	2.109
16.	Петрово Село	6.484
17.	Подвршка	3.913
18.	Речица	587
19.	Ртково	1.702
20.	Текија	6.969
21.	Брза Паланка	6.429
22.	Купизиште	1.918
23.	Река	3.563
<b>Укупна површина</b>		<b>62.946</b>

Извор: Природно кретање становништва у Србији, подаци по општинама, (2012), РЗС Србије, стр. 203.

Окосницу мреже насеља Општине чине насеља: Кладово и Брза Паланка. Кладово је општински, административно - управни, културни, здравствени, индустријски центар Општине коме гравитирају сва насеља. Као секундарни центар Општине, у коме егзистирају локалне установе друштвеног и социјалног старања је Брза Паланка.

Гравитирање одређених насеља ка општинском и поменутиим секундарном центру у највећем делу је условљено расположивом мрежом саобраћајница. У односу на важну саобраћајну раскрсницу путева високе категорије, најважнији положај има насеље Кладово, које представља и саобраћајно чвориште Општине. Ђердапском магистралом која се протеже дуж Дунава, преко Доњег Милановца и Пожаревца повезано је са Београдом и осталим већим градовима Србије на северу. Магистрални пут преко Неготина и Зајечара повезује Кладово са другим већим градовима на југу Србије. Пут преко бране ХЕ ”Ђердап”, повезује Кладово са суседном земљом Румунијом.

Места која се налазе на територији општине Кладово (са бројем становника према Попису из 2011. године), су: Текија 792, Нови Сип 767, Давидовац 534, Кладушница 634, Кладово 8.869, Костол 961, Мала Врбица 782, Велика Врбица 792, Ртково 827, Корбово 740, Вајуга 437, Милутиновац 143, Велесница 215, Љубичевац 364, Грабовица 685, Брза Паланка 860, Купузиште 237, Подвршка 981, Манастирица 168, Петрово село 79, Велика Каменица 542, Река 203 и Речица 23 (Природно кретање становништва у Србији, подаци по општинама, РЗС Србије, 2012, стр. 203).

### 1.1.3. Демографске карактеристике

Протеклих деценија, села у Борској области и њихови мештани, погођени су изразитом депопулацијом, високим ризиком од сиромаштва и друштвеном маргинализацијом. Пољопривредна производња као један од кључних привредних сектора Региона није довољно конкурентна, а потенцијали за друге привредне активности на селу нису довољно развијени. Стога, млади у потрази за запослењем и незадовољни квалитетом живота и даље одлазе из својих села (РРА Браничево Подунавље, 2016).

Поређењем података пописа становништва из 1981., 1991., 2002. и 2011. године, може се запазити да број становника на територији општине Кладово ма тенденцију оштријег пада у односу на републички или обласни ниво (Табела 3.).

Ово је последица, пре свега негативног природног прираштаја, те израженијих миграција локалног становништва ка иностранству и градским срединама.

**Табела 3. Упоредни приказ броја становника за Републику Србију, Браничевску област и општину Кладово, за период 1981-2011. година**

Територија	Година				Стопа (%)		
	1981	1991	2002	2011	1991/1981	2002/1991	2011/2002
Република Србија	9.313.686	7.822.295	7.498.001	7.186.862	-16,01	-4,1	-4,1
Борска област	180.463	178.718	146.551	124.992	-0,97	-18	-14,71
Општина Кладово	33.376	31.881	23.613	20.635	-4,48	-25,94	-12,61

Извор: Попис становништва, домаћинстава и станова у Србији у 2011. години, књига 20, РЗС, 2012.

Континуирано смањивање укупног броја становника, а самим тим и расположивог радног потенцијала на територији Општине, један је од кључних чинилаца који може остварити негативан утицај на даљи развој пољопривреде и привреде уопште. Са аспекта пољопривреде, изражени тренд депопулације утицаће на смањивање броја радно способних лица на породичним пољопривредним газдинствима, као и на погоршање старосне структуре.

Према подацима Републичког завода за статистику (2012.) старосна структура становништва у општини Кладово је неповољнија у односу на републички ниво (Табела 4.). Наиме, удео становништва старијег од 65 година (23,6%), као и индекс старења (176,8) у Кладову већи су у поређењу са просеком на републичком нивоу.

**Табела 4. Старосна структура становништва у Републици Србији, Борској области и општини Кладово**

Територија	Становништво млађе од 15 година	Становништво старије од 65 година	Индекс старења	Просечна старост
Република Србија	14,3	17,4	144,1	43,3
Борска Област	12,6	20,7	151,8	43,7
Општина Кладово	11,4	24,3	233,1	47,7

Извор: Попис становништва, домаћинстава и станова у Србији у 2011. години, књига 2, РЗС, 2012 Општине и региони у Републици Србији, РСЗ, Београд 2020.

Са аспекта образовне структуре становништва Општине (Табела 5.), може се приметити да је она доста неповољнија у односу на тренутну структуру на обласном нивоу, односно значајно неповољнија у односу на ниво Републике Србије. Ова чињеница је сигурно од значаја за потенцијал развоја пољопривреде засноване на знању, те могућности овладавања савременим техничко-технолошким решењима ангажованих лица у пољопривредној производњи.

**Табела 5. Образовна структура становништва<sup>А</sup> у Републици Србији, Борској области и општини Кладово**

Територија	Без школе са непотпуним основним образовањем	Основно образовање	Средње образовање	Више и високо образовање
Република Србија	13,7	20,8	48,9	16,2
Борска Област	22,1	24,5	41,9	10,6
Општина Кладово	28,3	24,9	36,5	9,6

Извор: Попис становништва, домаћинстава и станова у Србији у 2011. години, књига 3, РЗС, 2012.

## 1.2. ОСНОВНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ

### 1.2.1. Основни макроекономски индикатори Републике Србије

Ефикасност у реализацији постављених циљева и мера дефинисаних одређеним стратешким документом, попут овог, у значајној мери зависи од нивоа постигнуте макроекономске стабилности у периоду његове имплементације, а који може бити прожет већим или мањим степеном нестабилности и повезан са многобројним ризицима. Светска економска криза која је почела крајем 2008. године, а чије последице се још увек осећају у одређеној мери, довела је до глобалне рецесије и смањења економске активности, односно пада производње и извоза, неликвидности, смањења запослености, пада животног стандарда и раста сиромаштва. Другим речима, светска економска криза изазвала је пад свих макроекономских агрегата и индикатора у највећем броју земаља у свету. Многе земље у свету, па и наша, од избијања светске економске кризе у већој или мањој мери суочиле су се са продубљивањем спољно-трговинског дефицита, нестабилношћу девизног курса, малом акумулацијом капитала, већим инвестиционим ризиком и неликвидношћу привредног амбијента. Сви ови аспекти додатно су утицали на слабљење светске и домаће економије. Међутим, последњих година у нашој земљи економија, односно привреда са полако опоравља и бележи се позитиван тренд економске активности, о чему говори и кретање основних макроекономских индикатора Републике Србије у 2017. години (НБС, 2017):

- Диверсификован и извозно оријентисан економски раст се наставља, бруто домаћи производ се налази на стабилној путањи раста, са проценом реалног раста од око 3%;
- Ценовна стабилност је очувана, инфлација је ниска и креће се у границама циља ( $3,0 \pm 1,5\%$ ), уз очување стабилног курса динара;
- Повећан је нето прилив страних директних инвестиција на 2 млрд. евра, посматрано на годишњем нивоу, услед поправљања пословно-инвестиционог амбијента, које је било праћено одговарајућим структурним реформама;
- Дефицит текућег рачуна платног биланса је на стабилном нивоу, и износи 4,6% бруто домаћег производа, са пројекцијом да ће у потпуности бити покривен страним директним инвестицијама;
- Учешће јавног дуга у бруто домаћем производу је смањено услед фискалне консолидације и износи 63% са даљом тежњом да се достигне ниво из Мастрихта од 60%, што би значило увод у макроекономску стабилност;
- Тржиште рада се полако опоравља, незапосленост се постепено смањује и износи 12%, продуктивност рада се повећава, при чему су најповољнији трендови присутни на формалном сегменту тржишта рада, у приватном сектору;
- Спољнотрговинска робна размена бележи позитиван тренд раста, уз повећање извоза за 13%, при чему је покривеност увоза извозом повећана на 80%.

У наредном периоду основни изазов економске политике биће наставак фискалне консолидације кроз различита структурна прилагођавања, која укључују реформу јавних предузећа и даљу рационализацију јавног сектора, уз достизање макроекономске стабилности, али и очување исте, што подразумева стремљење ка остваривању одрживог економског раста као новог развојног модела. Основни предуслов за прелазак на нов модел раста је јачање конкурентности домаће економије и побољшање извозне понуде, уз успостављање и развој интензивног партнерства и дијалога између привреде и државних институција. У циљу јачања конкурентности домаће економије и побољшања извозне понуде, у будућем периоду, инвестиције би требало усмерити у реални сектор, односно инфраструктуру, енергију и производњу за којом постоји тражња на иностраном тржишту, као што је нпр. производња хране и

производи прехранбене, односно прерађивачке индустрије који имају виши степен финализације и већу додату вредност. С тим у вези, аграрни сектор је свакако развојни приоритет, а стабилно макроекономско окружење неопходан услов за његов развој, уз коришћење одређених финансијских средстава из „IPARD III“ програма Републике Србије намењених подршци пољопривреди и руралном развоју у циљу постизања одрживог развоја пољопривреде и руралних подручја, дугорочно посматрано.

### **1.2.2. Структура привреде и значај пољопривреде и агроиндустрије у привредној структури општине Кладово**

Поред индустрије и енергетског сектора, пољопривреда има велики значај у економском развоју наше земље. Процес реструктурирања целокупног привредног амбијента, па и агара је неминовност. С обзиром да су пољопривреда и агроиндустрија развојна шанса Србије у функцији одрживог руралног развоја, општина Кладово треба да им посвети посебну пажњу. Стварањем адекватних и одрживих услова за развој пољопривреде и агроиндустрије кроз мултифункционални приступ подстичу се развојне активности које у руралним подручјима доприносе побољшавању услова и квалитета живота становништва.

Структура привреде општине Кладово је неповољна из два разлога. Први разлог је смањење учешћа индустрије у креирању економског раста и развоја Општине. Други разлог је што је структура привреде детерминисана више природним и физичким ресурсима него капиталним ресурсима, што успорава бржи економски раст и развој општине Кладово. Такође, структура привреде Општине је недиверсификована, што свакако неповољно утиче на степен економске развијености овог места. Наиме, према степену развијености јединица локалних самоуправа, општина Кладово спада у 3. групу недовољно развијених општина чији степен развијености, односно вредност бруто домаћег производа иде у распону од 60% до 80% вредности републичког просека (Уредба о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2014. годину). На основу тога, може се закључити да општина Кладово спада у економски неразвијена подручја наше земље, што свакако није добро с аспекта одрживог развоја овог подручја у будућем периоду. Оживљавање привреде у наредном периоду у општини Кладово је усмерено ка развоју пољопривреде, мале привреде и туризама. У економском развоју Општине значајно место заузимају мала и средња предузећа, предузетници и привредни субјекти у сектору туризма и пољопривреде. На територији Општине у 2018. години активно је пословало 161 привредно друштво и 484 предузетника.

Општина Кладово се истиче у Борској области, али и читавој Србији по привлачењу нових инвестицијама у корист одрживог развоја и подизања стандарда становништва. Међу обновљивим изворима енергије издваја се искоришћени потенцијал хидро токова Дунава и то стратешки национални пројекат хидроелектране „Ђердап 1“, коришћење соларне енергије у недавно саграђеном соларном парку „Solaris Energy“, коришћење енергије из биомасе у фабрици пелета и за сада неискоришћени постојећи потенцијал енергије ветра.

Општина Кладово је изразито аграрно подручје, што представља основну развојну карактеристику овог места. У структури привреде Општине најзначајније место има пољопривреда.

Од укупне површине општине Кладово, највише је заступљено обрадиво земљиште. У структури пољопривредних површина, највећи удео имају њиве и вртови (55%), затим ливаде (14%) и пашњаци (7%). Са друге стране, и поред повољних услова за гајење винове лозе и воћа, релативно је мали удео који заузимају површине под виноградима (3%) и воћњацима (1%). Процес пољопривредне производње се одвија на 33.347 ha пољопривредног земљишта, а од 944 регистрованих газдинстава 871 обрађује земљу.

Пољопривреда представља важан развојни ресурс општинске економије с обзиром да значајно доприноси економском расту и развоју општине Кладово у односу на расположиве развојне капацитете и потенцијале пољопривредних површина. Међутим, и поред тога што пољопривреда представља значајан развојни ресурс, ову економску делатност карактеришу неповољни услови рада који се везују за екстензиван начин обраде земљишта, уситњеност поседа, застарелу механизацију и непостојање финансијских средстава за њено осавремењавање. Због тога је у 2016. години општина Кладово сврстана у подручја са отежаним условима рада у пољопривреди и то пре свега насеља Текија и Петрово Село (Правилник о одређивању подручја са отежаним условима рада у пољопривреди, „Сл. гласник РС“, бр. 39/16). Када је реч о агроиндустрији, односно прерађивачкој индустрији, постојећи капацитети су неадекватни, а нису ни довољно искоришћени због мале инвестиционе активности и акумулације капитала.

Пољопривредна производња општине Кладово заснива се углавном на ратарству. У мањој мери, заступљено је виноградарство, воћарство и повртарство (и поред повољних услова за производњу, земљишних ресурса, повољне климе и близина воде). Сточни фонд у општини Кладово је сиромашан, те сточарство као грана пољопривреде више није доминантна. Пољопривредници се највише баве сточарством у оквиру породичних газдинстава брдско- планинског дела општине, док у селима поред Дунава стоке готово и да нема. Забележен је сталан пад сточног фонда, чему је допринела нестабилна цене грла, откупна цена млека и цене сточне хране.

Пољопривреда и агроиндустрија требало би да буду једне од значајних компаративних предности општине Кладово, а њихов будући развој заснован на:

- повећању аграрног буџета;
- знању и иновацијама, коришћењем савремених достигнућа у области науке и технологије;
- специјализацији производње, али и укрупњавању поседа, како би се квалитет и обим производне активности подигао на што виши ниво;
- преради пољопривредних производа вишег степена финализације и веће додате вредности кроз мала породична газдинства руралних подручја;
- стратешком удруживању произвођача кроз задруге и различите видове пословне кооперације.

### **1.2.3. Незапосленост и тенденције на тржишту рада**

(Не)запосленост представља један од основних показатеља друштвено-економског развоја сваког подручја. Сагледавање основних трендова и стања на тржишту радне снаге је од изузетног значаја с аспекта разматрања свеукупног развоја одређеног поднебља, али и степена ефикасности и сврсисходности коришћења расположивих људских ресурса, односно њиховог потенцијала. Генерално посматрано, на нивоу Републике Србије, у протеклих неколико година дошло је до смањења броја запослених лица, што је и било за очекивати с обзиром на актуелне привредне реформе које су карактеристичне за транзициони период и постојеће турбуленције у привредном систему земље које су проузроковане светском економском кризом и рецесијом привреде. Смањење економске активности и продуктивности рада повлачи за собом и смањење броја запослених лица. Међутим, терет кризе није се једнаким интензитетом одразио на број запослених лица у свим секторима привређивања. Штавише, имамо парадоксалну ситуацију да се повећао број запослених у јавном сектору, пре свега државној управи, здравству и образовању, а смањено број запослених

лица у приватном сектору. Тренутна ситуација на републичком нивоу је таква да постоји велики јаз, односно несразмера између броја запослених лица у јавном и приватном сектору, што је неодрживо, дугорочно посматрано. Такође, овоме би требало додати и постојање веома развијеног сивог тржишта рада, тј. рада на „црно“, а које у значајној мери може да утиче на сагледавање реалне слике, па самим тим и доношење погрешних закључака по овом питању. Слична ситуација је и на нивоу локалних самоуправа, односно општина и градова у земљи.

Општину Кладово у последњих неколико деценија карактерише веома лоша демографска слика, односно смањење броја становника, низак природни прираштај и емиграција становништва, пре свега младих људи, за послом пре свега у иностранство. На привременом раду и боравку у иностранству је око 6.534 лица, највише у Немачкој, Аустрији, Француској, Данској, Италији и Скандинавским земљама. У односу на претходни период, постоји одлив становништва (број становника у иностранству је незнатно порастао), што се свакако негативно одражава на тенденције на тржишту рада.

У општини Кладово ситуација по питању смањења броја незапослених лица се полако поправља. Поређења ради, у јануару 2019. године број незапослених лица био је 1.617, док је у јануару 2021. године регистровано 1.524 незапослена лица (НСЗ, 2019, 2021). На основу тога, може се закључити да је у посматраном периоду број незапослених лица у општини Кладово смањен за око 6% (што је за ову средину од изузетног значаја, обзиром да је незапосленост веома изражен проблем). Укупан број запослених лица у општини Кладово, у 2017. години, износио је 1.908, што је у односу на укупно активно радно становништво веома мало и износи свега 25% (НСЗ, 2017). У општини Кладово је приметно повећање броја запослених лица која самостално обављају делатност, услед развоја породичног предузетништва (односно, микро бизниса у оквиру локалне економије). Ипак, ваљало би још једном напоменути да је развој породичног предузетништва – микро бизниса и локалне економије недовољан и у највећој мери ограничен постојећим развојним ресурсима овог места, који су веома скромни.

У економском развоју Општине значајно место заузимају мала и средња предузећа, предузетници и привредни субјекти у сектору туризма и пољопривреде. На територији Општине у 2018. години активно је пословало 161 привредно друштво и 484 предузетника. Међутим, и поред тога, у односу на укупан број радно способног становништва, старости од 15 до 64 године живота, број запослених лица је и даље мали, односно недовољан с аспекта будућег друштвено-економског развоја овог места.

Иначе, на нивоу општине Кладово постоји проблем неусклађености образовних профила које продукује национални систем образовања са приликама на локалном тржишту рада. Најугроженије групе незапослених лица су оне са завршеним III и IV степеном стручне спреме, као и лица старости између 45 и 54 године, а ситуација није боља ни када су у питању незапослена лица до 30 година старости, односно упошљавање младих људи. Када је реч о зарадама, Кладово је општина са нижим личним дохотком у нашој земљи, који у просеку без пореза и доприноса износи 54.191 динар, што угрожава егзистенцију становништва овог места и негативно се одражава на перспективу његовог будућег развоја (РЗС, 2020).

Општина Кладово тренутно је неатрактивна за живот младих. Пажњу би требало усмерити ка развоју предузетништва у сеоском туризму, еко пољопривреди и мањим занатима, као и ка развоју услужног сектора, како би се решио велики проблем незапослености, смањиле миграције и задржало младо становништво.



## 1.3. ПРИРОДНИ УСЛОВИ И РЕСУРСИ И ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

### 1.3.1. Рељеф и педолошке карактеристике

Град Кладово се налази на крајњем истоку Србије, на самој граници са Румунијом, у области званој Кључ, на пространом равничарском платоу надморске висине 45 m. Ова област је добила тај назив по великом меандру Дунава при изласку из Ђердапске клисуре. Надморска висина територије општине Кладово је различита и креће се од 20 m, на ушћу Слатинске реке у Дунав, до 626 m на планини Мироч.

Рељеф подручја Кладова карактеришу две различите геоморфолошке целине при чему се свака одликује специфичним рељефним облицима. Прва је *брдско-планинска област* до 500 m н.м., углавном са шумском вегетацијом и пашњацима. Другу целину чине *равничарско-терасасте терени*, ограничени меандром Дунава укључујући Грабовачко поље (дунавска алувијална површ која је ограничавана Каменичком реком на северу, Дунавом на истоку и југу, односно ивицом виших терена на западу). Ови терени су погодни за интензивну пољопривредну производњу уз примену наводњавања.

Подручје Кључа се може поделити на две целине:

- *Доњи Кључ* који обухвата површ Кључа, дунавске терасе (тераса Кључа, северинска и кладовска) и алувијалну раван Дунава. Обухвата 50,3% територије Општине, и
- *Горњи Кључ* који представља брдско-планински терен планине Мироч са врховима Велики Штрбац (768 m н.м.) и Мали Штрбац (626 m н.м.), у подножју којих је усечена клисураста долина Дунава. Обухвата 49,7% територије општине (*Стратегија одрживог развоја општине Кладово за период 2010. до 2020. год., Општина Кладово*).

На подручју Кључа јасно се издваја неколико сукцесивних терасастих рељефских целина. Северни део Кладовског кључа је најнижа тераса Дунава (*Кладовска тераса*) са надморском висином 40 - 52 m. На најнижем делу ове терасе се налази мртваја, старо корито Дунава са kotaма (39 - 43 m н.м.) и издваја се од следеће више речне терасе - терасе Турн Северина.

Следећа језерска тераса, на 130 - 200 m н.м. је *тераса Кључа*. Простире се на површинама које су од око 90 до 150 m изнад нивоа воде у језеру ХЕ „Ђердап 2“.

На источном делу подручја према Малој и Великој Врбици је лесни плато у облику благо заталасане површи која прати обалу Дунава - *Доњи Кључ*.

Сва насеља која се пружају од Кладова до Милутиновца прате обалу Дунава и својим већим делом се налазе на најнижој речној тераси. Већим делом својих површина, насеља Вајуга и Милутиновац се простиру и на Кључкој језерској тераси.

Подручје Кладовског кључа је од Грабовачког поља, као посебне морфолошке целине, одвојено речном долином Подвршке реке.

Јужни део Грабовичког поља обухвата најнижа алувијална тераса која се простира на надморској висини од 30 до 45 m н.м. и на њој се налазе насеља Грабовица и Љубичевац. На ободу ове терасе терен благо прелази у падину виших терена која се пружа од 50 до 65 m н.м.

Северно од Каменичке реке, налази се насеље Велесница, док се коте терена крећу од 60 до 110 m н.м. (*Предходна студија оправданости система за наводњавање „Кључ“, Институт за водoprивреду Јарослав Черни, Београд, 2006. год.*).

Брдско-планинска област је повољна за развој сточарства, шумарства и туризма, док су равничарско-терасастни терени погодни за развој пољопривреде, изградњу насеља и саобраћајне мреже. Плодно и уравњено земљиште поред водотока погодно је за развој ратарства и повртарства.

**Земљишни типови** на подручју општине Кладово (са заступљеношћу у хектарима и процентима), приказани су у *Табели 6.*, из које се може видети да од укупно 62.628,33 хектара, водене површине заузимају 3.634,67 ha (~4%). Од свих заступљених земљишних типова највише има **лувисола** и **земљишта у лесивирању** (~37%, односно 23.314,53 ha), као и **еутричног камбисола** (~28%, односно 17.351,18 ha). У нешто већем проценту су заступљени **калкомеланосоли, сироземи и литосоли на кречњаку** (~13%, односно 8.119,43 ha), док су остали типови земљишта присутни у мањем проценту.

**Табела 6. Типови земљишта општине Кладово**

Тип земљишта	(ha)	%
Водене површине	2.634,67	4,21
Ареносол и сирозем на песку	1.316,82	2,10
Чернозем	1.112,68	1,78
Дистрични камбисол и местимично ранкер	3.062,15	4,89
Еутрични камбисол (гајњача)	17.351,18	27,70
Флувисол	1.616,67	2,58
Хумофлувисол	848,05	1,35
Хумоглеј и еуглеј	343,00	0,55
Калкокамбисол и калкомеланосол	1.541,93	2,46
Калкомеланосол, сирозем, литосол на кречњаку	8.119,43	12,96
Колувијум	413,05	0,66
Лувисол и земљишта у лесивирању	23.314,53	37,23
Псеудоглеј	532,74	0,85
Ранкер, сирозем, литосол на пешчару, флишу и рожнацима	241,11	0,38
Ранкер, сирозем, литосол на серпентину и базичним стенама	144,73	0,23
Ранкер, сирозем, литосол на шкриљцима и гнајсу	35,58	0,06
<b>Укупно</b>	<b>62.628,33</b>	<b>100,00</b>

Извор: Извештај „Могућности за узгајање брзорастућих енергетских засада са аспекта расположивости пољопривредног земљишта у Републици Србији“, УНДП Србија, Београд, 2017. година.

Од заступљених типова земљишта свакако највећу производну способност имају черноземи и алувијални наноси поред водотока, па је стога на њима могуће успешно гајити ратарске културе у овој Општини. Гајњаче и смеђа земљишта су веома погодна за воћарску и виноградарску производњу, док је земљиште типа псеудоглеј, као и минерално-мочварно земљиште могуће прилагодити пољопривредној производњи али уз интензивно одводњавање применом хоризонталне цевне дренаже што је предуслов за примену наводњавања на овим површинама.

### 1.3.2. Основни климатски индикатори

Анализа климатских карактеристика неког подручја подразумева обраду основних климатских параметара са једне или са више метеоролошких станица најближих посматраном подручју. О основним климатским елементима се сазнаје директно, метеоролошким мерањима, или индиректно, применом неких других метода.

На подручју Општине Кладово климатски услови се одликују типичним континенталним карактером, са извесним специфичностима. Карактеришу је сува и топла лета са мало падавина што битно утиче на смањење приноса у пољопривреди, и дуге и хладне зиме са снежним покривачем још од новембра. Ветрови, који обично доносе обилне и изненадне падавине, су честа појава.

Ради дефинисања прецизнијих климатских обележја општине Кладово анализирани су средње месечне вредности основних параметара климе за период 2010-2019. година. Коришћени су подаци главне метеоролошке станице „Неготин“, обзиром да Кладово нема главну метеоролошку станицу (Табела 7.). Метеоролошка станица „Неготин“ налази на надморској висини од 42 m, са координатама: географска ширина 44°14' и географска дужина 19°55'.

Полазећи од конкретних података, редовно регистрованих у дужем периоду осматрања и деловања климатских фактора, размотрене су битне одлике следећих параметара климе: – Максимална, минимална и средња температура ваздуха (°C); – Ваздушни притисак (mb), – Релативна влажност ваздуха (%), – Брзина ветра, мерена на 2 m изнад површине земљишта (m/s), – Инсолација (час), – Облачност, – Падавине (mm).

**Табела 7. Средње вредности климатских параметара метеоролошке станице Неготин за период 2010-2019. година**

Год.	Ваздушни притисак (mb)	Температура ваздуха (°C)			Релативна влажност ваздуха (%)	Брзина ветра (m/s)	Инсолација (h)	Облачност (број дана)	Падавине (сума, mm)
		max	min	sr					
2010	1008,9	17,2	7,7	12,2	72	1,5	1995,9	5,5	737,1
2011	1013,3	17,9	6,8	12,3	67	1,5	2497,8	4,2	352,4
2012	1011,1	18,9	7,5	13,2	64	1,6	2582,8	4,2	532,5
2013	1010,7	17,9	7,8	12,9	71	1,5	2220,1	4,9	700,1
2014	1011,2	17,4	8,5	12,7	77	1,3	1897,8	5,9	1237,2
2015	1013,1	19,0	8,3	13,7	69	1,5	2353,0	4,5	732,1
2016	1011,8	18,4	8,1	13,1	71	1,6	2195,5	4,8	744,7
2017	1012,0	18,8	7,6	13,2	66	1,7	2364,2	4,5	565,5
2018	1011,4	18,6	8,3	13,1	73	1,3	2223,9	5,0	738,6
2019	1010,8	19,5	8,6	13,9	70	1,4	2333,4	4,6	569,3
<b>Просек</b>	<b>1011,4</b>	<b>18,4</b>	<b>7,9</b>	<b>13,0</b>	<b>70</b>	<b>1,5</b>	<b>2266,4</b>	<b>4,8</b>	<b>691,0</b>

Извор: Обрачун на основу података из метеоролошких годишњака (климатолошки подаци) републичког хидрометеоролошког завода Србије, Београд, за период 2010-2019. година.

Средња годишња вредност максималне температуре ваздуха на подручју Кладова је 18,4 °C. Средња годишња вредност минималне температуре ваздуха је 7,9 °C. Вредности ваздушног притиска крећу се у распону од 1007,8 до 1016,1 m, док је просечна годишња вредност 1011,4 mb.

Релативна влажност ваздуха одликује се одређеном правилношћу појава која је у обрнутом односу на температуру ваздуха. Месечне вредности релативне влажности ваздуха добро прате месечне вредности температура ваздуха али у супротном смеру. Средња годишња вредност релативне влажности ваздуха посматраног периода за подручје Кладова износи 70%.

Брзина ветра се креће у интервалу 1,0-1,7 m/s, с тим што годишњи просек износи 1,5 m/s. Ветрови утичу на друге параметре климе (температуру ваздуха, релативну влажност ваздуха и др.), а такође и на земљиште, јер повећавају његово испаравање.

Просечна годишња инсолација на овом подручју за посматрани период износи 2.266,4 часова.

Средња годишња облачност износи 4,8/10 покривености неба.

Ово подручје се одликује просечном годишњом сумом падавина од 691,0 mm. Та количина воденог талога неравномерно је распоређена по годишњим добима и месецима.

С обзиром на повољне климатске прилике (сем дефицита или суфицита воде у појединим годинама) које одговарају умерено-континенталној клими, развој општине Кладово треба усмерити ка интензивирању пољопривредне производње увођењем комплексних агротехничких и других мера у саму пољопривреду.

### 1.3.3. Хидрографска мрежа и водни ресурси

Подручје општине Кладово одликује разграната хидрографска мрежа, са Дунавом као највећом реком великих водних капацитета.

Дунав, као велика европска река, друга је по дужини у Европи (2.850 km). Деоница кроз Србију, која припада средњем току Дунава, има дужину 588 km од којих је 220 km гранични сектор са Румунијом. После села Сип, Дунав улази у један миран ток кроз део Влашко-пантијског басена, где су подигнуте две велике хидроелектране „Ђердан 1“ и „Ђердап 2“ које представљају и данас један од највећих инжењерско-техничких подухвата у Европи. Изградњом хидроелектране „Ђердап 1“ у близини Кладова створено је Ђердапско језеро, највеће вештачко језеро у Србији. Његовим формирањем је промењен хидролошки режим Дунава и његових притока, а нека од ушћа притока и атара насеља су том приликом потопљена. Измештена су потпуно или делимично насеља: Кладушница, Давидовац, Костол, Мала Врбица, Корбово, Вајуга, Милутиновац, Велесница и Брза Паланка. Захваљујући стварању овог језера, Дунав је постао плован и кроз Ђердапску клисуру. Слив Дунава на подручју наше државе је приказан на *Слици 2*.

**Слика. 2. Слив реке Дунав**



Извор: [http://www.hidmet.gov.rs/ciril/hidrologija/povrsinske/sliv\\_dunav.php](http://www.hidmet.gov.rs/ciril/hidrologija/povrsinske/sliv_dunav.php)

Осим Дунава, на територији општине Кладово, од већих водотова, постоје **Велика река** и **Подвршка река**, које се уливају у Дунав, затим велики број извора, као и

неколико термалних извора и већи број потока. Водотоци су најчешће бујичног карактера и припадају сливу десне обале Дунава.

Главни водотоци на подручју Кључке терасе су: поток *Ваља Морулуј*, поток *Ваља Сатулуј* и *поток Јакумир*. Између површина Кључке терасе и северних делова Грабовичког поља пружа се слив једног од већих водотока овог дела, Подвршке реке. Слив Подвршке реке настаје од сливова потока *Ваља Мик* и *Великог Потока*, а допуњавају га и сливови притока, потока *Огашу*, *Речица* и *Ислам*.

Између слива Подвршке реке и следећег већег водотока Великокаменичке реке налази се мањи број потока нижег реда. Слив Великокаменичке реке сачињавају сливови следећих водотока: *Велика Река*, *Мала Река*, *Краку Корити*, *Урсојка*, *Раковио* и *Огашу поти*.

Низводно од Великокаменичке реке, пратећи ток Дунава, налази се већи број потока бујичног карактера који формира бујични систем Грабовичког поља. Највећи је поток Одован који пролази кроз Грабовицу са својим притокама *Мртвица* или *Ваља Латиш*, *Новак* и *Вела*.

Између Брзе Паланке и Грабовице пружа се слив водотока - Речке Реке. Овај слив чине сливови потока *Синовац*, *Бледарија*, *Равна Река* и *Личи Поток*. Називи водотока са површином слива и дужином тока су представљени у *Табели 8*.

**Табела 8. Главни водотоци са површинама слива и дужинама тока**

Водоток	Површина слива (km <sup>2</sup> )	Дужина тока (km)
Ваља Сатулуј и Ваља Морулуј	14,00	5,50
Јакумир	8,50	5,50
Подвршка река	61,00	18,00
Великокаменичка река	62,00	22,00
Ваља Латиш или Мртвица	21,50	8,90
Поточица	6,20	4,60
Вела	3,90	5,90
Речка река	63,70	12,50

Извор: Претходна студија оправданости система за наводњавање „Кључ“. Институт за водопривреду „Јарослав Черни“, Београд, 2006. год.

На главним водоточима попут Подвршке, Великокаменичке и Речке реке врло је изражен проблем доношења еродираниог материјала у доњим деловима корита.

У самом граду, близу тврђаве Фетислам, налазе се и два језера. Једно језеро је *купалишно*, а друго *ретензионо* и оно тренутно има улогу реципијента атмосферских вода.

**Познати извори** су код: *Церибаша*, *Кладова*, *Вајуге*, *Велеснице*, *Текије*, *Сипа* и *Велике Врбице*, и углавном су мале издашности, која опада последњих деценија.

На подручју општине Кладово постоји и неколико извора са повећаним температурама воде (од 17,0 до 19,5 °С). **То су извори Бање у долини Подвршке реке, извор Бањица у долини Речке реке и извор Бледерије.** Термоминералне воде у Бањи имају највећу температуру међу испитиваним појавама и могу се у перспективи користити за лечење, у рекреативне и др. сврхе.

### **Подземне воде**

С обзиром на повезаност са површинским водама, подземне воде представљају део укупних водних ресурса овог подручја.

**Подручје Кладовског кључа** - На централном делу Кључке терасе као и деловима доњег Кључа не постоје истражне бушотине на којима би се вршило осматрање нивоа подземних вода. Хидропедолошки истражни радови вршени на том подручју до дубина од 2 и 5 m и указују да се нивои подземних вода налазе на већим дубинама и да вероватно чине издан са слободним нивоом формирану услед чинилаца вертикалног биланса.

У зони Кладовске терасе могу се издвојити два водоносна комплекса:

– горњи квартарни комплекс алувијалног порекла дебљине до 18 m са формираном издани под притиском.

– доњи терцијарни комплекс формиран у песковима дебљине до 25 m са формираном издани артерског карактера.

Алувијални водоносни комплекс је двослојевита порозна средина при чему је доњи водоносни слој израђен од песковито-шљунковитог материјала док је повлатни слабије пропусни слој сачињен од прашинастих пескова, алеврита и прашинастих глина. Дебљина повлатног слоја се креће од 1-5 m. Испод ових алувијалних слојева регистрована је у оквиру терцијарних наслага издан под притиском.

Генерално се може рећи да се алувијални водоносни комплекс пружа дуж приобаља Дунава пратећи у ужем или ширем појасу зоне насеља Мала и Велика Врбица, Ртково, Корбово, Вајуга и Милутиновац. Дебљина овог слоја варира у границама 5 до 18 m са коефицијентима филтрације  $1-3,7 \times 10^{-1}$  cm/s. Прекрива га хетерогени повлатни слој најчешће представљен алевритима и песковитим глинама, оријентационе дебљине до 4 m са коефицијентом филтрације  $8 \times 10^{-7}$  до  $9 \times 10^{-5}$  cm/s. На делу Вајуга - Милутиновац према залеђу зона алувијалних наслага је ограничена плиоценским наслагама слабијих филтрационих карактеристика. Овај алувијални колектор по читавом ободу Кладовског кључа под директним је утицајем нивоа Дунава, тј. акумулације ХЕ „Ђердап 2“.

**Подручје Грабовичког поља** – С обзиром на геолошке услове на овом делу терена и на велики обим истражних радова, закључује се да је у оквиру песковито-шљунковитих наслага формирана издан у директном контакту са Дунавом. Углавном су заступљени пескови, ситнозрни шљункови или средњезрни до крупнозрни пескови.

Вредности коефицијента филтрације водоносног слоја крећу се у границама од  $2 \times 10^{-3}$  до  $1 \times 10^{-1}$  cm/s. Слабије пропусни слој који се налази изнад колекторског слоја променљиве је дебљине, али не прелази 12 m. Вредности коефицијента филтрације овог слоја крећу се у границама од  $9 \times 10^{-8}$  до  $1 \times 10^{-6}$  cm/s. И ова средина као већи део површина у приобаљу Дунава може се шематизовати двослојевитом порозном средином.

Подручје Кључа и Грабовичког поља покривено је великим бројем осматрачких места - пијезометара, у највећем броју постављених у приобаљу Дунава. Осматрачких места нема у централном делу Кладовског Кључа као и на вишим kotaма терена северног дела Грабовичког поља.

За доношење закључака о нивоима подземних вода у централним деловима подручја Кладовског Кључа и деловима Грабовичког поља са вишим kotaма терена не постоје задовољавајући истражни радови. На бази хидропедолошких бушотина и профила урађених на овом подручју, који се могу сматрати једнократним осматрањима, нивои подземних вода нису констатовани на дубинама до 2,0 m.

Генерално се може рећи, обзиром да је комплетан систем ХЕ „Ђердап II“ у експлоатацији већ дуги низ година, да су изграђени системи успешно регулисали нивое подземних вода у новонасталим условима (ХЕ „Ђердап II“) и у највећем делу подручја довели их на захтевани

ниво (Предходна студија оправданости система за наводњавање „Кључ“, Институт за водoprивреду Јарослав Черни, Београд, 2006. год.).

Бунарска вода у низијском делу Општине се ређе користи, док у брдско планинским подручјима скоро свако домаћинство има сопствени бунар.

#### 1.3.4. Обим и структура коришћеног пољопривредног земљишта

Према подацима Пописа пољопривреде 2012. године, *расположиво земљиште* пољопривредних газдинстава на територији општине Кладово заузима 16.599 ха односно 26,4% укупне територије Општине и чине га (Табела 9.):

- пољопривредно земљиште, коришћено и некоришћено - 12.077 ха (72,7 % РЗПГ),
- шумско земљиште - 3.701 ха (22,3% РЗПГ),
- остало земљиште<sup>3</sup> - 820 ха (4,9% РЗПГ).

**Табела 9. Расположено земљиште пољопривредних газдинстава, 2012.**

Територија	Пољ. газд. са земљ. (број)	Расположиво земљиште пољопривредних газдинстава (РЗПГ)									
		Укупно, ха	Коришћено пољ. земљиште		Некоришћено пољ. земљиште		Шумско		Остало		
			ха	% РЗПГ	ха	% РЗПГ	ха	% РЗПГ	ха	% РЗПГ	Од тога: рибњаци (ха)
Република Србија	630.742	5.346.597	3.437.423	64,3	424.054	7,9	1.023.036	19,1	462.084	8,6	7.668
Регион јужне и источне Србије	187.525	1.178.091	677.928	57,5	198.445	16,8	218.349	18,5	83.369	7,1	132
Борска област	12.582	135.591	73.125	53,9	22.539	16,6	36.156	26,7	3.771	2,8	64
Општина Кладово	2.136	16.599	9.203	55,4	2.874	17,3	3.701	22,3	820	4,9	39

Извор: РЗС. (2013). Попис пољопривреде 2012. Пољопривреда у Републици Србији. Књига I, Београд.

Највећи део расположивог земљишта чини *коришћено пољопривредно земљиште (КПЗ)*, које заузима 55,4 % расположивог земљишта пољопривредних газдинстава. То је мањи проценат у односу на ниво Републике (64,3%) односно ниво Региона (57,5%). Коришћено пољопривредно земљиште чине следеће категорије: окућнице 73,4 ха (0,8% КПЗ); оранице и баште 5.742 ха (62,4%); стални засади 271,4 ха (2,9%); ливаде и пашњаци 3.110 ха (33,8%). (Табела 1а, у Прилогу). Према Годишњем програму заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта општине Кладово за 2020. годину (Сл. лист општине Кладово, 4/2020), од укупне површине обрадивог земљишта, 12,7% земљишта спада у прву и другу катастарску класу, 37% је треће и четврте катастарске класе а 16,2% пете катастарске класе. Земљиште знатно лошијег квалитета, односно VI, VII и VIII катастарске класе, чини 34,1% укупних обрадивих површина (Табела 10.).

<sup>3</sup> Земљиште газдинстава под зградама, путевима, двориштима, вртovima и травњацима, рибњацима, третицима, барама, камењаром, неплодним површинама, пешчарама и другим површинама неподобним за пољопривредну производњу.

**Табела бр. 10. Површине пољопривредних култура земљишта по класама**

Култура	Укупно	Класе										
		I	II	I-II	III	IV	I-IV	V	I-V	VI	VII	VIII
		ha	ha	%	ha	ha	%	ha	%	ha	ha	ha
Њиве	1.714,3	53	86,9	8,2	263,2	469,9	50,9	297,7	68,3	341,9	171,5	30,1
Вртови	4,2	1,1	1,6	62,6	0,7	0,9	100	0	100	0	0	0
Воћњаци	40,2	3,1	11,7	36,8	14,9	9,7	98	0	98	0,8	0	0
Виногради	163,3	22	110,8	81,3	21,7	7,6	99,2	0,8	99,7	0,5	0	0
Ливаде	408,9	0,9	5,4	1,5	14,8	59,5	19,7	79	39	100,2	137,6	11,5
<b>Обрадиво земљиште</b>	<b>2.330,9</b>	<b>80,2</b>	<b>216,3</b>	<b>12,7</b>	<b>315,2</b>	<b>547,6</b>	<b>49,7</b>	<b>377,5</b>	<b>65,9</b>	<b>443,4</b>	<b>309</b>	<b>41,7</b>
Пашњаци	487,2	19,3	107,1	25,9	164,1	152,4	90,9	23	95,6	19,3	2	0
Трстици-мочваре	9,9	0	9,9	100	0	0	100	0	100	0	0	0
<b>Пољопривредно земљиште</b>	<b>2.828</b>	<b>99,5</b>	<b>333,3</b>	<b>15,3</b>	<b>479,3</b>	<b>700</b>	<b>57,0</b>	<b>400,5</b>	<b>71,2</b>	<b>462,7</b>	<b>311</b>	<b>41,7</b>

Извор: Годишњи програм заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта општине Кладово за 2020. годину („Сл.лист општине Кладово, бр. 4/2020); обрачун аутора.

Треба истаћи да су, према резултатима Анкете о структури пољопривредних газдинстава (РЗС, 2018. година), на територији општине Кладово у периоду 2012-2018. година повећане укупне површине под: *ораницама и баштама* за 1.662 ha (28,9%), *воћњацима* за 80 ha (94,1%), *виноградима* за 9 ha (5%), *ливадама и пашњацима* за 1.158 ha (37,2%), *окућницама* за 53 ha (66,3%). Збирно посматрано у анализираном периоду забележено је повећање корићеног пољопривредног земљишта за 2.962 ha (32,2%) (Табела 11.).

**Табела бр. 11. Динамичка обележја начина коришћења пољопривредног земљишта на подручју општине Кладово, период 2012-2020.**

Године	Коришћено пољопривредно земљиште	Оранице и баште	Воћњаци	Виногради	Ливаде и пашњаци	Окућнице
2012.	9.203	5.742	85	180	3.116	80
2020.	12.165	7.404	165	189	4.274	133
2020/12, ha	2.962	1.662	80	9	1.158	53
2020/12, %	32,2	28,9	94,1	105	37,2	66,3

Извор: РЗС. Попис пољопривреде 2012, књига 1, Београд 2013; Општине и региони у Републици Србији, 2020 (Резултати анкете 2018).

Према подацима Пописа пољопривреде 2012, највећи број пољопривредних газдинстава бави се ратарством (93,6%), а ратарске културе које преовлађују су пшеница, кукуруз и сунцокрет. Воћарством и виноградарством бави се мали број газдинстава, 18,8% односно 44,2% укупног броја газдинстава са расположивим земљиштем, а највише су заступљени екстензивни засади. Воћне врсте које доминирају су шљива, јабука и крушка, док се на знатно мањим површинама гаје бресква, кајсија, трешња, вишња, дуња, орах и лешник. Од сорти грождја највише се гаје винске сорте, док су стоне сорте мало заступљење.

**Структура земљишних поседа и уређење пољопривредног земљишта.** Према подацима Пописа пољопривреде 2012. године, просечна величина КПЗ по газдинству на подручју општине Кладово износи 5,96 ha, а структура пољопривредних газдинстава према величини земљишног поседа је следећа (Табела 12.):

- Највећи број пољопривредних газдинстава (80,3%) располаже *ситним поседом*, (мањим од 5 ha), а ови поседи чине 37,9% КПЗ.
- Поседима *средње величине* (5-30 ha) располаже 20,1% газдинстава, а земљиште ових газдинстава чини 37,4% КПЗ.
- Газдинстава са *крупним поседима* (већим од 30 ha) је свега 0,5% (од тога 0,2% са поседима већим од 100 ha). Земљиште ових газдинстава чини 24,7% КПЗ.



На нивоу Борске области, чијем подручју припада општина Кладово, учешће крупних газдинстава (већа од 30 ha) износи 0,9% и ова газдинства располажу са 19,8% КПЗ, док на националном нивоу њихово учешће износи 1,8% (38,6% КПЗ) (Табела 12.).

**Табела 12. Газдинства према величини коришћеног пољопривредног земљишта**

Величина поседа	ТЕРИТОРИЈА											
	КЛАДОВО				РЕПУБЛИКА СРБИЈА				БОРСКА ОБЛАСТ			
	Број газд.	%	ha	% КПЗ	Број газд.	%	ha	% КПЗ	Број газд.	%	ha	% КПЗ
Без земљишта	4	0.2	-	-	10.107	1,6	-	-	105	0.8	-	-
До 1 ha	412	19.3	269	2.9	174.567	27,6	91.837	2,7	1.788	14.2	1.052	1.5
1-2 ha	529	24.8	757	8.2	123.719	19,6	181.785	5,3	2.016	16.0	2.965	4.3
2-5 ha	772	36.2	2.471	26.8	182.489	28,9	596.052	17,3	4.173	33.1	13.929	20.2
5-10 ha	321	15.1	2.216	24.1	89.083	14,1	617.281	18,0	2.999	23.8	21.096	30.6
10-20 ha	77	3.6	990	10.8	32.313	5,1	435.499	12,7	1.199	9.5	15.802	22.9
20-30 ha	10	0.5	226	2.5	7.677	1,2	185.846	5,4	197	1.6	4.610	0.7
30-50 ha	3	0.1	111	1.2	5.352	0,8	203.666	5,9	66	0.5	2.404	3.5
50-100 ha	4	0.2	299	3.2	4.394	0,7	314.096	9,1	36	0.3	2.351	3.4
Преко 100 ha	4	0.2	1.864	20.3	1.851	0,3	811.362	23,6	17	0.1	8.916	12.9
<b>УКУПНО</b>	<b>2.132</b>	<b>100</b>	<b>2.659</b>	<b>100</b>	<b>631.552</b>	<b>100,0</b>	<b>3.437.423</b>	<b>100,0</b>	<b>12.459</b>	<b>100,0</b>	<b>68.976</b>	<b>100,0</b>

Извор: РЗС. Попис пољопривреде 2012. Пољопривреда у Републици Србији. Књига I, Београд, 2013.

Уситњеност поседа је велика, што онемогућава економичну пољопривредну производњу. У циљу решавања овог проблема у Годишњем програму заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта у државној својини Општине Кладово за 2020. годину („Сл. лист Општине Кладово“, бр. 4/2020) предвиђена су средства за комасацију пољопривредног земљишта (Табела 13.). Користи од комасације огледају се у повећању уређености земљишне територије, смањењу неискоришћених површина, решавању питања облика, величине и положаја парцела, канала, путева и других инфраструктурних објеката, што доводи до дугорочног мењања трошкова производње.

**Табела 13. План радова на заштити, уређењу и коришћењу пољопривредног земљишта**

Намена улагања	Предрачунска вредност улагања, (у дин)	Конструкција финансирања			
		Сопствено учешће		Други извори	
		%	(дин)	%	(дин)
Комасација пољопривредног земљишта	6.650.000,00	30,00	2.000.000,00	70,00	4.650.000,00
Уређење атарских путева	4.250.000,00	100,00	4.250.000,00	-	-
Опремање противградне службе	1.400.000,00	100,00	1.400.000,00	-	-
Опрема за службу за давање у закуп пољопривредног земљишта у државној својини	52.698,00	100,00	52.698,00	-	-
<b>Укупно</b>	<b>12.352.698,00</b>	<b>-</b>	<b>7.702.698,00</b>	<b>-</b>	<b>4.650.000,00</b>

Извор: Службени Гласник Општине Кладово, 4/2020.

Истим планом предвиђена су и средства за уређење атарских путева, опремање противградне службе и службе за давање у закуп пољопривредног земљишта у државној својини. Редовно одржавање атарских путева је неопходно за обезбеђење адекватног приступа пољопривредним парцелама и несметано одвијање пољопривредних радова, а систем противградне службе за заштиту од штетног утицаја града на принос и квалитет пољопривредних култура.

**Земљиште према власништву и закупу.** У структури коришћеног пољопривредног земљишта учешће земљишта у власништву износи 77,3%, а преосталих 22,7% је земљиште у закупу (Попис пољопривреде 2012, РЗС). Према подацима Годишњег програма заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта у државној својини

Општине Кладово за 2020. годину („Службени лист општине Кладово“, бр. 4/2020) на територији општине Кладово налази се укупно 7.126,6 хектара пољопривредног земљишта у државној својини. Према програмима давања у закуп:

- дато у закуп 77,3 ха овог земљишта за период 2016-2046. година,
- дато у закуп 363,2 ха за период 2018-2028. година,
- дато у закуп 582,9 ха земљишта за период 2019-2029. година.

Према Закону о пољопривредном земљишту („Службени гласник РС“, бр. 62/2006, 65/2008 - др. закон, 41/2009, 112/2015, 80/2017 и 95/2018 - др. закон), пољопривредно земљиште у државној својини се може дати у закуп физичком, односно правном лицу за период који не може бити краћи од једне године нити дужи од 30 година, а за рибњаке и винограде 40 година.

### 1.3.5. Шумски фонд и ловни потенцијал

Површина под шумом чини 44,7% укупне територије општине Кладово. Према подацима РЗС, у 2017. години површина под шумама у општини Кладово износила је 28.150 ха, што је мање у односу на 2014. годину за 4,2%. У структури површина под шумама, удео државног власништва је нешто већи и чини 57,7% укупне површине под шумом (Табела 14.). Површине под шумама у државном власништву су у надлежности Шумске управе „Кладово“, у оквиру Шумског газдинства „Тимочке шуме“, Бољевац, односно ЈП „Србијашуме“ (<https://srbijasume.rs/delovi/sg-timocke-sume-boljevac/>).

**Табела 14. Површине под шумама у општини Кладово, 2011-2017. година**

Територија	Године		
	2011	2014	2017
Република Србија, укупно	<b>1.962.335</b>	<b>2.168.746</b>	<b>2.237.511</b>
- Приватно власништво	1.034.562	1.215.528	1.274.053
- Државно власништво	927.773	953.218	963.458
Борска област, укупно	<b>151.399</b>	<b>157.105</b>	<b>155.863</b>
- Приватно власништво	82.346	82.908	83.329
- Државно власништво	69.053	74.197	72.534
Општина Кладово, укупно	<b>28.797</b>	<b>29.379</b>	<b>28.150</b>
- Приватно власништво	9.589	11.892	11.892
- Државно власништво	19.208	17.487	16.258

Извор: База података РЗС (2011-2017. година).

На основу података Пописа пољопривреде 2012, шумско земљиште на подручју општине Кладово заузима површину од 3.701,2 ха, што представља 22,3% расположивог земљишта пољопривредних газдинстава (Табела 2а, у Прилогу). Могу се уочити варирања у погледу присуства шумских површина по насељима. Највећу површину шумског земљишта, у односу на расположиво земљиште, имају насеља Река (43%) и Петрово Село (42%), а најмању насеље Ртково (учешће испод 1%).

Шуме доминирају у подручју тзв. Горњег Кључа (западни део Општине, брдско-планинска област), док се у подручју Доњег Кључа јављају само местимично (источни део Општине, површ Кључа и дунавске терасе). У низијском делу Општине заступљене су шуме мешовитог типа у којима су најприсутније врсте багрем, топола, врба и граб. Шуме низијског подручја временом су доста раскрчене, ради добијања обрадивог земљишта, изградње насеља и путева. У брдско-планинском подручју Општине налазе се очувани шумски комплекси у којима доминирају врсте: буква, храст, цер, јасен и липа. Четинарске шуме налазе се на подручју Великог и Малог Штрпца.

Ловни садржаји и активности у општини Кладово су заступљени. Постоје два ловачка удружење: ЛУ „Кључ“, Кладово и ЛУ „Мали јастреб-1900“, Брза Паланка. Оба наведена

ловачка удружења припадају, у оквиру Ловног савеза Србије, Борском ловном округу (<http://www.lss.rs/clanice/>). Ловачко удружење „Кључ“ располаже ловиштем „Кључ“ на површини од 22.280 ha, у оквиру које ловне површине заузимају 18.000 ha. Ловна дивљач обухвата следеће врсте: зец, фазан, јаребица, препелица, барске птице, шљука, дивља свиња, срна, вук, шакал, лисица и рис. Ловни туризам је развијен, а традиционални лов на шакала одржава се друге недеље фебруара. (<http://www.lss.rs/lu-kljuc-kladovo/>).

### 1.3.6. Минерални ресурси и обновљиви извори енергије

На ширем простору Ђердапа регистровано је више лежишта и појава неметаличних минералних сировина и грађевинског материјала. Најчешће је у питању технички, ређе архитектонски камен, претежно локалног значаја. Експлоатишу се и шљунак односно песак, који се добијају ископом из речног корита, или од ломљеног камена из каменолома. Што се тиче рударско-геолошких истраживања овог терена, досадашња истраживања су показала да у карбонатним седиментима планине Мироч има присуства минерала барита, док на теренима јужније од планине Мироч има појава графитних шкриљаца и минерала корунда.

У Републици Србији коришћење обновљивих извора енергије није на високом нивоу и износи свега 20% (од укупно добијене енергије). Од обновљивих извора енергије највише се користи чврста биомаса 56%, затим хидропотенцијал 37%, енергија ветра 5%, док биогаз, енергија сунца и геотермална енергија учествују са мање од 1% („Сл. гласник РС“, бр. 94/2019). У погледу коришћења енергије из обновљивих извора, општина Кладово представља једног од лидера у Републици Србији. Основни разлог таквог статуса је присуство највеће *хидроцентрале* у Србији - ХЕ „Ђердап 1“. Хидроелектрана „Ђердап 1“ је главни хидроенергетски систем у Србији, а представља и пловидбени пут ка Црном мору. ХЕ „Ђердап 1“ ради скоро 50 година, а данас послује у оквиру јавног предузећа Електропривреда Србије - огранак ХЕ Ђердап. ХЕ „Ђердап 1“ има 6 хидроагрегата и годишње произведе 5,65 милијарди kWh енергије. Осим хидроелектране, на подручју општине Кладово у последњој деценији изграђен је *соларни парк*, у подручју КО Велесница и Милутиновац. На одабраном подручју 2013. и 2014. године, изграђене су две соларне електране односно два блока од којих сваки има капацитет од 999 kW, као и једна трафостаница.

Осим експлоатације енергије воде и сунца, тренутно се ради и на изградњи капацитета за искоришћавање биомасе на овом подручју. Потенцијали енергије *биомасе* у општини Кладово посебно се огледају у остацима из производње ратарских култура и шумској биомаси. Према студији коју је радио GIZ 2017. године, у општини Кладово годишње се генерише преко 3.000 тона пољопривредне биомасе, која може да се искористи за добијање енергије. Тренутно се, у насељу Кладово, ради на изградњи топлане на биомасу - „Пемци 1“. Топлана ће радити на дрвну сечку.

У погледу коришћења *енергије ветра*, подручје општине Кладово одликује се великом учесталости и снажном јачином ветра. Ово подручје припада зони са значајним потенцијалима за изградњу ветроелектрана. Међутим, неопходно је извршити процену утицаја потенцијалних ветроелектрана на животну средину, посебно узети у обзир постојање законом заштићеног подручја НП „Ђердап“ на овој територији.

На подручју општине Кладово постоји неколико извора са повећаном температуром воде (извори Бање у долини Подвршке реке, извор Бањица у долини Речке реке, извор Бледерије), и они се потенцијално могу користити у балнеолошке, рекреативне сврхе и туристичке сврхе, међутим нема значајних *геотермалних извора* с аспекта њихове експлоатације у енергетске сврхе.

### 1.3.7. Заштита животне средине, биодиверзитета и предела

Општина Кладово налази се на крајњем истоку Србије и својим највећим делом представља брдско-планинско подручје, осим најисточнијих делова Општине који припадају влашко-пантијској низији и јужним падинама планине Мироч. Дуж северне границе Општине протиче река Дунав, која представља и границу са суседном државом Румунијом. Река Дунав односно Ђердапска клисура формирали су специфичан микроклимат овог подручја, који се одликује жарким и топлим летима са мало падавина, и дугим и хладним зимама са снежним покривачем већ од месеца новембра.

Подручје Општине Кладово одликује се очуваном животном средином, а присутни извори загађивања везани су углавном за градско подручје и реку Дунав, које представља индустријску-производну зону. Извори загађивања у градској зони везани су углавном за саобраћај, несанитарну депонију и индивидуална ложишта. Ван градске зоне извори загађивања су интензивна пољопривреда, локални саобраћај, фарме, дивље депоније и индивидуална ложишта.

**Квалитет ваздуха.** Према Закону о заштити ваздуха односно Уредби о одређивању зона и агломерација („Сл. гласник РС“, бр. 58/2011 и 98/2012) општина Кладово припада зони „Србија“, која обухвата територију Републике Србије осим територија аутономних покрајина, града Београда, града Ниша, града Ужица, града Смедерева, општине Косијерић и општине Бор. Према Годишњем извештају о стању квалитета ваздуха у Републици Србији 2019. године, ваздух на територији општине Кладово сврстан је у прву категорију квалитета (чист или незнатно загађен ваздух). Ово је тренд који постоји већ дуги низ година, с обзиром да на територији Општине нема већих загађивача ваздуха. У погледу алергеног полена, најближа станица Агенције за заштиту животне средине за мерење концентрације полена у ваздуху, налази се у Зајечару. Полен представља природни загађивач с обзиром да може бити узрок озбиљних алергијских реакција код осетљивих особа. У овом смислу, најважнији је полен биљке амброзије, али се прати и полен других биљака (бреза, траве). Према подацима за мониторинг станицу у Зајечару, 2019. године било је дана са прекорачењем граничних вредности полена амброзије и брезе.

**Квалитет вода.** Водоводна мрежа постоји, и обухвата 91,9% домаћинстава у Општини (Општине у Србији, 2020, РЗС). У скоро сваком насељу брдско-планинског подручја постоји бунар, за разлику од низијског дела Општине. Сва изворишта воде су угрожена, углавном дивљим депонијама и отпадним водама из домаћинстава. Вода у јавном градском водоводу је исправна, како са становишта физичко-хемијске исправности тако и са становишта микробиолошке исправности. Званичних података о квалитету бунарске воде нема.

Од укупног броја домаћинстава, на канализациону мрежу прикључено је 86,9%, док преосталих 13,1% користи септичке јаме (Општине у Србији, 2020, РЗС). Пречишћавање комуналних отпадних вода не постоји.

Највећи површински водоток који протиче кроз Општину је река Дунав, која протиче северним делом Општине, у дужини од 91 km, и чини природну границу са суседној држави Румунији. Цело подручје Општине је испресецано великим бројем мањих водотокова, која припадају сливу Дунава и повремено имају бујични карактер. Постоји већи број извора међу којима има и термалних извора. На територији општине Кладово постоје и два језера - купалишно језеро и ретензионо које служи као реципијент атмосферских вода.

На подручју тока кроз општину Кладово, квалитет реке Дунав мери се на хидролошким станицама Текија и Брза Паланка. Мерења квалитета реке Дунав, на овом делу водотока, показала су да већина параметара квалитета површинских вода има вредности које реку

Дунав сврставају у прву, односно другу категорију квалитета. Дуж целог тока није примећена промена у боји, мирису нити видљиве отпадне материје. Параметри који нарушавају квалитет реке Дунав на овом потезу су повећан садржај једињења која у себи садрже азот и фосфор, највероватније пореклом од органског загађења (Табела 3а, у Прилогу). Изградњом хидроелектране Ђердап променио се режим протицаја Дунава што је довело до израженог процеса еутрофикације воде (посебно у подручју Ђердапског језера). Еутрофикацији воде доприносе индустријски извори загађивања дуж узводног тока Дунава као и испуштање комуналних отпадних вода.

**Квалитет земљишта.** На подручју општине Кладово присутни су следеће врсте земљишта: подзол, гањача и песковита гањача. Ово су земљишта киселе рН реакције, а услед варирања нивоа подземних вода, у појединим насељима долази до заслањивања земљишта. Подаци о садржају хумуса односно плодности земљишта не постоје, а неопходни су у циљу оптималне примене минералних и органских ђубрива у производњи. У наредном периоду неопходно је успоставити систем мониторинга плодности пољопривредног земљишта на овом подручју. Поред контроле плодности, неопходно је праћење и других параметара квалитета пољопривредног земљишта, а посебно садржаја тешких метала (због безбедности пољопривредних производа).

Према подацима Пописа пољопривреде 2012, РЗС, на подручју општине Кладово, највећи део обрадивих површина је под традиционалном обрадом, док се мали део, односно свега око 764 ha, обрађује тзв. заштитном обрадом. Конзервацијска обрада земљишта је од великог значаја за чување плодности земљишта, јер спречава збијање земљишта и кварење његове структуре. Активности спроведене на територији општине Кладово у погледу конзервације земљишта укључују конзервацију озимим усевима (2.010 ha), биљним остацима (1.011 ha) и заштитним усевима (56 ha).

Подручје општине Кладово одликује се појавом изражене ерозије, која односи површински слој земљишта чиме се смањује његова плодност. Ерозију узрокују чести ветрови, као и бројни водотокови. Веома је изражена флувијална ерозија услед присуства бујичних водотокова и растреситије структуре земљишта. Јаке ерозије су присутне на стрмим теренима изнад 500 m н.в. Такође, присутан је и знатан број антропогених клизишта, посебно поред путева.

У погледу употребе ђубрива на територији општине Кладово, највећи број газдинстава употребљава минерална ђубрива за одржавање плодности земљишта. Према подацима Пописа пољопривреде 2012. (подаци за ниво насеља), од укупно коришћеног пољопривредног земљишта, минерална ђубрива употребљавају се на површини од 4.772 хектара (51,8%), чврст стајњак на 718 хектара (7,8%), а течни стајњак на 4 хектара (0,04%). Треба нагласити важност веће употребе органских ђубрива, што је повезано са развојем сточарства, с обзиром да су органска ђубрива од незаменљивог значаја у одржавању високе плодности земљишта. Од укупне површине коришћеног пољопривредног земљишта, 3.240 ha (35,2%) третира се средствима за заштиту биља. Правилна употреба минералних ђубрива и хемијских средстава за заштиту биља мора се стриктно поштовати с обзиром да исти могу узроковати повећање концентрације тешких метала у пољопривредном земљишту, што се одражава негативно на квалитет пољопривредних производа.

**Заштићена подручја.** На подручју општине Кладово присутна су следећа значајна законом заштићена природна добра: НП „Ђердап“, ПП Велики Штрбац, ПП Мали Штрбац, и СП Бледерија.

Најзначајније законом заштићено подручје је подручје Националног парка „Ђердап“, површине 63.799 хектара, од чега је 16.010 хектара на територији општине Кладово (насеља

Текија, Петрово Село, Сип, Давидовац, Кладушница и Подвршка). Ово подручје проглашено је националним парком 1974. године, а њиме управља ЈП НП Ђердап са седиштем у Доњем Милановцу. НП Ђердап одликује се великим бројем ендемичних, реликтних и ендемореликтних биљних заједница, које су се одржале још од леденог доба када је ово подручје због својих специфичних микроклиматских услова било тзв. рефугијално подручје за биљне и животињске врсте. Због својих изузетних природних и културних вредности НП „Ђердап“ предложен је за УНЕСКО светску баштину. Такође, ово подручје представља део еколошке мреже, која обухвата еколошки значајна подручја, коридоре и зоне у Србији („Сл. гласник РС“, бр. 102/2010). На подручју Ђердапа идентификовано је присуство 57 шумских заједница, од чега 40 заједница има реликтни карактер. Присутно је преко 1.100 врста и подврста васкуларне флоре, што чини нешто више од четвртине укупне флоре у Републици Србији. Ово подручје је проглашено за међународно значајно подручје за биљке (IPA – Important Plant Area). Присутно је 48 врста инсеката који су заштићени законом, фауна птица (орнитофауна) је представљена са око 170 врста, од којих су 110 гнездарице. Због разноврсности орнитофауне и присуства ретких, угрожених и у другом погледу значајних врста птица, подручје је идентификовано као међународно значајно подручје за птице (IBA – Important Bird Area). Фауну сисара чини преко 50 врста, међу којима су нарочито значајне оне које имају одређени статус заштите – водена ровчица, пух лешникар, шумски пух, видра, мрки медвед, вук, рис, дивља мачка, јелен европски, дивокоза, затим богата фауна слепих мишева. Такође, присутне су 23 врсте водоземаца и гмизаваца, веома богата и разноврсна фауна риба, од којих већина живи у Ђердапском језеру и Дунаву (укупно 91 врста), фауна дневних лептира (преко 100 врста) - због чега је Ђердап сврстан и у међународно значајна подручја за дневне лептире (РВА – Prime Butterfly Areas). На овом подручју налази се велики број влажних станишта, највише у делу тока узводно од бране, а која су настала као резултат повећања нивоа воде узводно од бране и услед сталног плавлјења околних обрадивих површина. Ови екосистеми представљају миграторне путеве за многе врсте птица. Као станиште од посебног значаја за птице, издваја се локалитет „Мала Врбица“, локалитет на подручју Ђердапа (ван територије НП), површине од око 800 хектара. На овом подручју забележено је присуство веома великог броја врста птица, посебно мочварица. Такође, значајно подручје на целокупној територији Ђердапа је и *Кладово-Радујевац*, означено као међународно значајно подручје за биљке (IPA – Important Plant Area), лоцирано ван територије НП „Ђердап“.

У оквиру НП „Ђердап“ налази се планина Мироч, са врховима *Велики Штрбац* (768 m н.в.) и *Мали Штрбац* (625 m н. в.), који су проглашени за *паркове природе*. Велики и Мали Штрбац одликују се присуством реликтних биљних заједница и обухватају станишта изузетно разноврсне фауне, посебно птица, сисара и гмизаваца. Целокупно подручје планине Мироч богато је пећинама, увалама, вртачама и понорима.

*Споменик природе Бледерија* налази се на територији општине Кладово, у катастарским општинама Река и Брза Паланка, на укупној површини од 398.87 ha, од чега је 59,4% у приватном власништву. Ово подручје проглашено је заштићеним подручјем 2019. године („Сл. гласник РС“, бр. 93/2019), како би се очувало богатство и разноврсност облика геодиверзитета. У питању је извориште реке Бледерије, разбијеног типа, са четири места истицања врела и два акумулативна водопада. Низводнији водопад је висине око 7 m и због своје лепоте и богатства воде представља објекат хидролошког наслеђа Србије. Постоји и велика акумулација бигра у доњем току, врелска пећина Соколовица, са истоименим повременим врелом гравитационог типа и периодским током, који је низводно од локалитета „Град“ до састава са токовима Суваје и Бледерије усекао кречњачку клисурицу, са неколико изразитих сужења и слапова. На подручју Споменика природе „Бледерија“

налази се фрагментно очувана шумска вегетација у комплементарности са биљним и животињским светом. СП „Бледерија” управља Туристичка организација општине Кладово.

**Заштита генетичких ресурса.** Од аутохтоних раса које се гаје на подручју општине Кладово, присутне су раса овце сврљишка праменка и раса свиње моравка. У циљу очувања аутохтоних врста, неопходно је радити на подизању свести локалног становништва о важности очувања домаћих сорти и раса. У овом смислу, подстицајне мере државе стварају повољније услове за повећање броја грла аутохтоних раса и регистрацију пољопривредних газдинстава као одгајивача аутохтоних раса домаћих животиња. Потребно је предузети напоре да се очувају генетички ресурси у сточарству, кроз популарисање гајења домаћих аутохтоних раса. Већина аутохтоних раса стоке у Србији је у статусу угрожених и морају се предузети активности за њихово очување с обзиром да постоје велике предности у гајењу оваквих раса (већа отпорност на болести, боља адаптираност на постојеће климатске услове и сл.).

Са аспекта очувања домаћих сорти/раса и спречавања генетичког загађења важно је истаћи да је општина Кладово 14.06.2013. године потписала декларацију „Ми не желимо ГМО на нашој територији!“ и тако истакла свој став по питању генетички модификованих организама у пољопривреди. Овим се општина Кладово јавно изјаснила и обавезала да неће дозволити узгајање нити ширење генетички модификованих организама на својој територији, и да ће едуковати и информисати пољопривредне произвођаче и јавност по свим питањима везаним за генетички модификоване организме.

*Према постојећим документима на подручју Општине Кладово нема значајног загађења животне средине те је стога ово подручје сврстано у подручје квалитетне животне средине. Међутим, постоје изразити проблеми у погледу управљања комуналним отпадом, тако да ово питање треба да буде један од еколошких приоритета у наредном периоду. Такође, један од приоритетних задатака у наредном периоду требало би бити и успостављање система праћења квалитета животне средине, пре свега квалитета воде и пољопривредног земљишта (посебно садржаја хумуса).*

## 1.4. ТРЖИШНИ СУБЈЕКТИ У ПОЉОПРИВРЕДНОЈ ПРОИЗВОДЊИ И ПРЕРАДИ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА

Пољопривредна производња у општини Кладово обавља се претежно на породичним пољопривредним газдинствима (ППГ), док се незнатан проценат производње обавља посредством пољопривредних предузећа или предузетника.

**Породична пољопривредна газдинства.** Анкета о структури пољопривредних газдинстава 2018 показује да је регистровано 1.921 пољопривредно газдинство (ПГ), а 99,8% њих (1.917) су ППГ, која поседују 86,7% коришћеног пољопривредног земљишта (КПЗ).

### 1.4.1. Породична пољопривредна газдинства

Према методологији Анкете о структури пољопривредних газдинстава 2018, под ППГ подразумева се свака породична или друга заједница лица која заједно станују и заједнички троше своје приходе за подмиривање основних животних потреба (укључујући и самачко домаћинство). Чланови домаћинства (један или више) баве се пољопривредном производњом (примарна или секундарна активност), заједнички користе средства за производњу (земљиште, машине, објекте), а носилац је физичко лице. Како би газдинство могло бити третирано као ППГ потребно је да испуњава одређене услове који су табеларно приказани (Табела 15.).

**Табела 15. Услови за утврђивање статуса ППГ**

<p><b>обрађује – користи 50 и више ари пољопривредног земљишта</b> на којем обавља пољопривредну производњу, без обзира на то да ли је та производња намењена тржишту или не, или;</p>	<p><b>обрађује – користи мање од 50 ари пољопривредног земљишта,</b> али обавља интензивну ратарску, воћарску, виноградарску, повртарску производњу и производњу цвећа (укључујући производњу под стакленицима и пластеницима), производњу печурака и сточарску производњу, односно обавља пољопривредну производњу која је намењена тржишту, или;</p>	<p><b>гаји најмање:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- два грла говеда, или</li> <li>- једно грло говеда и</li> <li>- два грла ситне стоке (свиња, коза, оваца – заједно), или</li> <li>- пет грла оваца или пет грла коза, или</li> <li>- три грла свиња, или</li> <li>- четири грла ситне стоке (свиња, коза, оваца – заједно), или</li> <li>- 50 комада живине, или</li> <li>- 20 пчелињих друштава.</li> </ul>
----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

Извор: РЗС, Методолошко упутство, Анкета о структури пољопривредних газдинстава 2018.

Анкета о структури пољопривредних газдинстава 2018, показује да је у општини Кладово регистровано 1.921 пољопривредно газдинство, а 99,8% њих или 1.917 су ППГ. Међутим, према подацима Регистра пољопривредних газдинстава (стање на дан 09.02.2021. године), општина Кладово има 993 регистрована пољопривредна газдинства (947 у активном, а 46 је у пасивном статусу) од којих су 8 ПГ у својству правних лица (6 предузећа, 1 предузетник и 1 земљорадничка задруга). Свакако, подаци Регистра пољопривредних газдинстава су валиднији јер обухватају газдинства која се озбиљно баве пољопривредном производњом, налазе се у активном статусу и тржишно су оријентисана.

Подаци Анкете о структури пољопривредних газдинстава 2018 искоришћени су за анализу ППГ према: површини КПЗ, економској величини, радној снази, старосној и образовној структури.



**Коришћено пољопривредно земљиште (КПЗ)<sup>4</sup> на ППГ.** Од укупно КПЗ на подручју општине Кладово 86,7% или 10.547 ha налази се у власништву ППГ, што је више у односу на ниво Србије (где је ово учешће 83,9%).

Просечно КПЗ по ППГ у Кладову је мало више у односу на републички просек, али и даље указује на проблем уситњености поседа (Табела 16.)

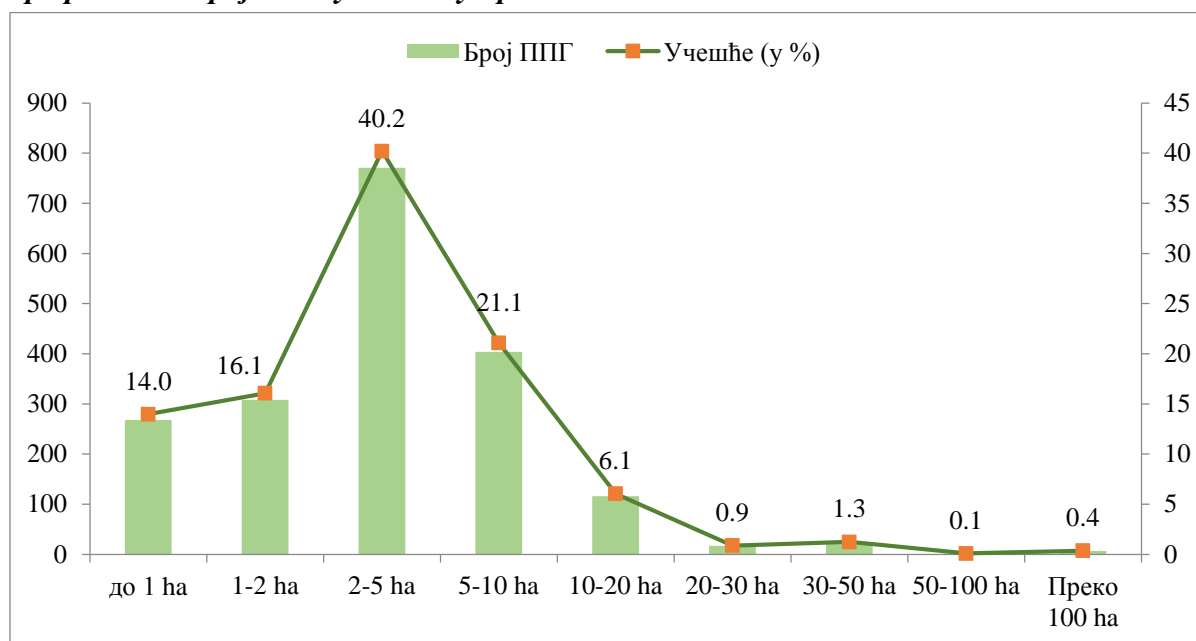
**Табела 16. Просечно КПЗ по ППГ у Србији и Кладову, 2018. година**

Територија	КПЗ, ha	Број ППГ	Просечно КПЗ по ППГ, ha
Република Србија (без КиМ)	2.916.125	562.895	5,2
Општина Кладово	10.547	1.917	5,5

Извор: РЗС, електронска база података Анкете о структури пољопривредних газдинстава 2018.

На *Графикону 1.* приказан је број ППГ у општини Кладово према величини КПЗ током 2018. године, а закључујемо да највећи број ППГ користи пољопривредно земљиште величине од 2 до 5 ha (40,2% од укупног броја ППГ у Кладову).

**Графикон 1. Број ППГ у Кладову према величини КПЗ током 2018. године**



Извор: РЗС, електронска база података Анкете о структури пољопривредних газдинстава 2018.

На истом *Графикону* је видљиво и да са повећањем површине КПЗ долази до смањења броја газдинстава, а колико је уситњен посед најбоље осликава податак да у Кладову 70,3% ППГ има посед до 5 ha.

**ППГ према економској величини<sup>5</sup>.** Посматрајући *Табелу 17.* (база података Анкете о структури пољопривредних газдинстава 2018), уочава се да највећи број ППГ са КПЗ на територији општине Кладово припада групи сиромашних ППГ, који су у категорији остварене вредности производње 0-2.000 евра и они чине 36,2% укупног броја ППГ Општине (републички ниво 27,6%).

<sup>4</sup> Према методолошком упутству Анкете о структури пољопривредних газдинстава 2018, КПЗ чине: пољопривредно земљиште на окућници, оранице и баште (укључујући угаре), вишегодишњи засади, ливаде и пашњаци.

<sup>5</sup> Економска величина газдинства је новчана бруто вредност свих пољопривредних производа који се производе на газдинству по цени произвођача, изражена у еврима.

**Табела 17. Број ППГ са КПЗ према економској величини на нивоу Републике Србије и општине Кладово, 2018. година**

Г	0-2.000 EUR	2.000-4.000 EUR	4.000-8.000 EUR	8.000-15.000 EUR	Преко 15.000 EUR
Република Србија	155.579	132.516	130.073	83.132	61.595
Општина Кладово	694	509	478	136	100

Извор: РЗС, електронска база података Анкете о структури пољопривредних газдинстава 2018.

**Радна снага на газдинству.** Према подацима Анкете о структури пољопривредних газдинстава 2018, на нивоу Кладова укупно ангажована радна снага на сектору ПГ је 4.705 лица<sup>6</sup>. Структура укупно ангажоване радне снаге на газдинству графички је приказана *Графиконот 2*.

**Графикон 2. Структура ангажоване радне снаге на газдинству, 2018. година**

Носиоца газдинстава	Чланова газдинства	Стално запослених код правних лица и предузетника	Стално запослених на ППГ
↓	↓	↓	↓
укупно 1.917 или 40,7%	2.779 или 59,1%	9 односно 0,2%	нема

Извор: РЗС, електронска база података Анкете о структури пољопривредних газдинстава 2018.

**Полна структура на газдинствима.** Анкета о структури пољопривредних газдинстава 2018, пружа и преглед радне снаге на ПГ општине Кладово и изгледа овако:

- 78,5% укупног броја носиоца газдинстава су мушкарци;
- 61,4% укупног броја чланова газдинстава су жене;
- свих 9 стално запослених код правних лица и предузетника су мушкарци.

**Старосна структура на газдинствима.** На подручју Кладова у структури управника (менаџера) ПГ<sup>7</sup> највећи проценат њих је у старосној доби са 65 и више година (45,9%) и старости 55-64 година (31,1%). Најмање је учешће управника старости 25-34 година (0,5%).

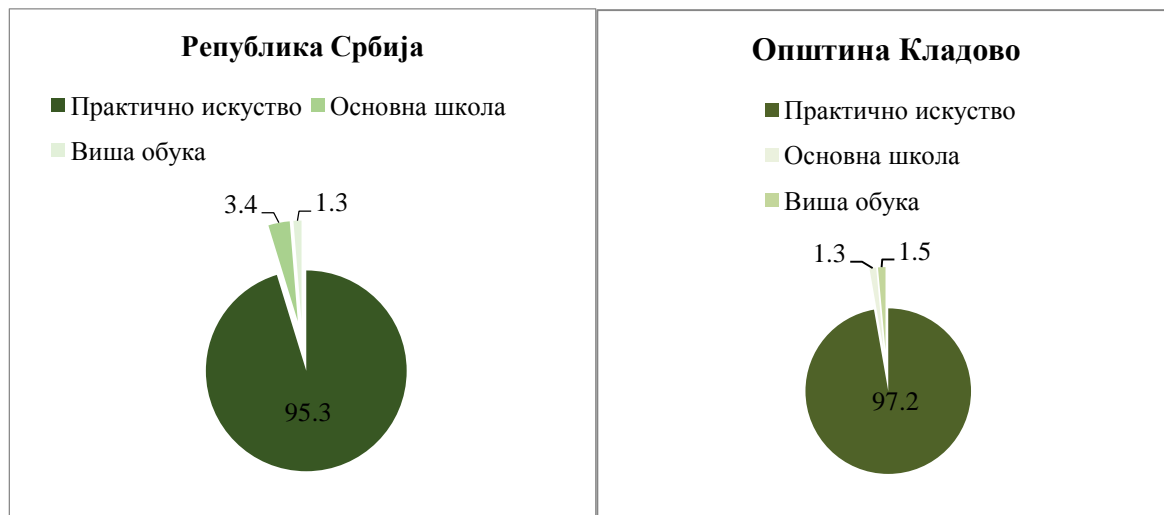
*Оваква старосна структура је неповољна, с обзиром да нема управника (менаџера) ПГ старости до 25 година, односно нема газдинстава чији су носиоци млађи од 25 година.*

**Образовна структура на газдинствима.** Што се тиче образовне структуре управника (носиоца) ПГ у општини Кладово, евидентно је да највећи проценат њих (97,2%) има *само практично искуство*, што је више у односу на Републички ниво (95,3%) (*Графикон 3*).

<sup>6</sup> С обзиром да у општини Кладово ППГ чине 99,8% у укупном броју ПГ, у једном броју анализа дају се подаци за ПГ укупно, с обзиром да РЗС не располаже за све индикаторе подацима за ниво ППГ.

<sup>7</sup> Према подацима Анкете о структури пољопривредних газдинстава 2018, управника (менаџера) на ПГ има колико и ПГ и сматрају се носиоцима газдинстава.

**Графикон 3. Ниво обучености управника (менаџера)\* на газдинствима, 2018. година**



Извор: РЗС, електронска база података Анкете о структури пољопривредних газдинстава 2018.

\* Управник или менаџер на газдинству је лице одговорно за дневно доношење и спровођење производних и финансијских одлука у вези са газдинством.

Подаци Анкете о структури пољопривредних газдинстава 2018, показују да је на нивоу општине Кладово забележено више управника (менаџера) са вишом обуком (1,5%) него што је на републичком нивоу (1,3%). Ова чињеница само указује да постоји жеља за усавањавањем и даљим образовањем управника (менаџера).

С обзиром да је број менаџера са вишом обуком веома низак у односу на укупан број менаџера ПГ, препорука је да се више ради на побољшању образовне структуре свих учесника у ланцу пољопривредне производње и трансферу знања на националном нивоу. Применом ових препорука и уз већу примену нових технологија, могли би се остварити бољи резултати у сектору пољопривредне производње општине Кладово.

#### **1.4.2. Предузећа и предузетници у сектору пољопривредне производње**

Најзначајније и највеће пољопривредно предузеће у Општини дуго низ година био је пољопривредни комбинат ПТК „Кључ“. Ово предузеће је успешно пословало све до деведесетих година прошлог века. Комбинат је основан 1954. године, спајањем једног броја земљорадничких задруга на територији Општине. Запошљавао је велики број радника, и успешно се бавио различитим линијама пољопривредне производње (ратарство, виноградарство, сточарство), прерадом пољопривредних култура (поседовао је силосе, млин, винарију „Душа“, кланицу), трговином, као и кооперацијом са индивидуалним пољопривредним произвођачима (кроз сектор за сарадњу са селом). Комбинат је 1999. године ушао у стечајни поступак, а 2006. године је приватизован, од када наставља пословање као ПТК „Кључ“, д.о.о. У наредном периоду, у сарадњи са пословним партнерима, послује са различитим успехом из године у годину, све до 2020. године, када је обустављен производни процес. Тренутно фирма нема запослених, а сва имовина је продата или је дата у закуп другим компанијама (силоси, пољопривредно земљиште, винарија).

У сектору виноградарске производње значајно је постојање винарије „Гамановић“, Костол, која послује као пословна јединица грађевинске фирме „Гаман“, д.о.о, Кладово. Ово предузеће откупило је винограде и винарују од предузећа ПТК „Кључ“, д.о.о., тренутно обрађује 30 хектара винограда, а доминантна сорта винове лозе је грашевина (Слика 3.).

**Слика 3. Виногради винарије „Гамановић“, Кладово**



Извор: Винарија „Гамановић“, Кладово.

Сектор предузетништва није развијен. У Регистру пољопривредних газдинстава Управе за трезор, регистрован је само један предузетник, у активном статусу.

У питању је предузетничка радња „Гликерија“ (Слика 4.), која се бави воћарском и виноградарском производњом, као и прерадом воћа (производња ликера, слатког и џемова).

**Слика 4. Предузетничка радња „Гликерија“, Кладово**



У производњи прерађених производа примењује се НАССР систем безбедности хране, а за један број производа (ликер од вишње, џем од шипка, слатко од шљиве) овај предузетник добио је неколико признања и диплома на 14. Београдском сајму етно хране и пића, који је одржан 2019. године (Београдски сајам, 2019).

Извор: <https://glikeriya.com/shop/>

### 1.4.3. Земљорадничке задруге

Велики број приватних предузећа која послују у домену уговарања пољопривредне производње и продаје и откупа пољопривредних производа и инпута за пољопривредну производњу, одсуство финансијске (кредитне) подршке задругама и други фактори<sup>8</sup>, довели су до великих финансијских и организационих потешкоћама у функционисању задруга у Србији. Све ово имало је за последицу гашења великог броја ових привредних субјеката у претходном периоду и још увек дестимулативно делују на формирање нових задруга. У *Стратегији пољопривреде и руралног развоја Р. Србије за период 2014-2020.* („Сл. гласник РС“, бр. 85/14) истиче се губитак идентитета и поверења у задружни систем у Србији управо под утицајем „нерешених проблема имовинско-правних односа, неравноправног приступа тржишту капитала и погубног дејства сиве економије“.

У условима либерализације и глобализације тржишта, снажне потребе повећања конкурентности (нарочито малих пољопривредних газдинстава) и оснаживања и развоја села - развој земљорадничких задруга, на основама поштовања задружних вредности и принципа, представља императив даљег развоја руралних подручја Србије. У *Стратегији пољопривреде и руралног развоја Р. Србије за период 2014-2020. година* („Сл. гласник РС“, бр. 85/14), развој и оснаживање капацитета задруга део је различитих приоритетних подручја, као што су: подручје 5 („Унапређење система трансфера знања и развој људских потенцијала“); подручје 7 („Технолошки развој и модернизација пољопривредне производње и прераде“); подручје 8 („Развој тржишних

<sup>8</sup> Пре свега, проблеми доказивања и укњижења задружне својине, недостатак прерадних и складишних капацитета задруга, непоштовање задружних вредности и принципа и слично.

ланаца и логистичке подршке сектору пољопривреде“) и подручје 12 („Унапређење социјалне структуре и јачање социјалног капитала“).

Неопходност реформисања земљорадничког задругарства у Србији препознао је Кабинет министра без портфеља задуженог за регионални развој и рад јавних предузећа, који је неколико година уназад расписивао Јавни конкурс за реализацију *Програма подршке спровођењу мера равномерног регионалног развоја кроз учешће државе у економско-финансијским подстицајима за земљорадничке и пољопривредне задруге*. Наставак подршке задружном организовању пољопривредника може се очекивати и у наредном периоду, сада у оквиру активности *Министарства за бригу о селу*. План новоформираног министарства јесте да се током 2021. године обезбеди 15 милиона динара подстицајних средстава (бесповратне подршке) за постојеће задруге, као и до 7,5 милиона динара за новоосноване задруге (за куповину основног стада, опреме и механизације, подизање вишегодишњих засада и друге инвестиционе активности).

**У општини Кладово сектор земљорадничког задругарства није развијен.** Такозване „старе“ задруге (основане пре процеса транзиције и приватизације у Србији) или су престале да постоје (ЗЗ „Ђердап“) или се више не баве пољопривредном производњом (ЗЗ „Брза Паланка“).

**Тренутно у Општини послује само једна земљорадничка задруга, ЗЗ „Помона Кладушница“,** која је уписана у Регистар пољопривредних газдинстава Управе за трезор и налази се у активном статусу. Ово је мала и млада задруга, чији је лого приказан *Сликом 5*. Основана је од стране 5 чланова (физичких лица) и регистрована је у Агенцији за привредне регистре 2019. године у делатности: Производња сокова од воћа и поврћа. Задруга се бави производњом хладно цеђених сокова и ракије, а доминантно производњом воћних пулпи и каша. У наредном периоду планира проширивање пословања и оријентацију на производњу џемова и ајвара.

**Слика 5. Лого ЗЗ „Помона Кладушница“, Кладушница**



Извор: Интерна документација ИЕП, Београд

Задруга је корисник бесповратних средстава за набавку дестилатора за ракију (*Слика 6*.) на Јавном Конкурсу за реализацију *„Програма подршке спровођењу мера равномерног регионалног развоја кроз учешће државе у економско-финансијским подстицајима за земљорадничке и пољопривредне задруге у 2019. години на целокупној територији Републике Србије, а нарочито у Нишавском, Топличком, Пиротском, Јабланичком, Пчињском управном округу и Аутономној Покрајини Косово и Метохија“*<sup>9</sup>.

**Слика 6. ЗЗ „Помона Кладушница“ - дестилатор за ракију: опрема набављена у 2019. години подршком Кабинета министра без портфеља задуженог за регионални развој и рад јавних предузећа РС**



Извор: Интерна документација ИЕП, Београд.

<sup>9</sup> Резултати конкурса за доделу бесповратних средстава за инвестиционе пројекте задругама у 2019. години. Кабинет министра без портфеља задуженог за регионални развој и рад јавних предузећа. Доступно на линку: <https://www.mbpr.gov.rs/aktivnosti-saopstenja.php>.

Генерално развој задругарства у Општини у наредном периоду зависиће од следећих фактора:

- Спремности удруживања пољопривредника сличних ставова и економске снаге, који ће уз високо изражено међусобно поверење и разумевање, улагати у физичку имовину за пољопривредну производњу и прераду;
- Доступности (распољивости) повољних извора финансирања (кредити, бесповратна средства) у процесима инвестиционих улагања у производне, складишне, прерадне и друге капацитете задруга;
- Настојања општине Кладово да кроз одговарајуће мере (едукативне и/или финансијске подршке) подстакне и мотивише пољопривреднике на удруживање и задружно организовање;
- Могућности удруживање више специјализованих задруга у региону, како би оствариле економију обима и повећале своју тржишну и преговарачку снагу, у ситуацији високе конкуренције и консолидације пољопривредно прехрамбеног тржишта у земљи и региону.

#### 1.4.4. Прерада пољопривредних производа

**Породична пољопривредна газдинства.** Прерада пољопривредних производа у Општини на сектору породичних пољопривредних газдинстава заступљена је као друга профитабилна активност, у оквиру диверсификације пословања на газдинствима.

Према подацима Пописа пољопривреде 2012., прерадом меса, млека и воћа и поврћа бавило се укупно 307 пољопривредних газдинстава, што је 14,4% укупног броја пољопривредних газдинстава у Општини обухваћених Пописом. Посматрано по врсти пољопривредних производа која се прерађује (Попис пољопривреде, 2012), највећи број пољопривредних газдинстава бавио се:

- прерадом млека (њих 181), затим
- прерадом воћа и поврћа (њих 96) и
- прерадом меса, свега 30 пољопривредних газдинстава.

Углавном су у питању произвођачи мањих производних капацитета, односно малих тржишних вишкова, а пласман ових производа је најчешће на локалном тржишту, познатим купцима. Производња је у великом проценту ван легалних токова, тачније није регистрована и контролисана сходно Закону о безбедности хране („Сл. гласник РС“, бр. 41/09 и 17/19) и одговарајућим правилницима, који, између осталог, дефинишу хигијенске захтеве и здравствене, ветеринарске, санитарне и друге услове за произвођаче. Мали капацитети (пре свега, у радној снази), али и у пољопривредним фондовима (земљиште, механизација), као и ниски финансијски ресурси, ограничавају раст броја произвођача који се баве неком од активности прераде пољопривредних производа, као и ширење и раст производње код оних произвођача који се већ баве прерадом. Ипак, нови подаци Пописа пољопривреде 2021. године даће реалнију и објективнију слику броја пољопривредних газдинстава који се баве прерадом пољопривредних производа, када ће се моћи дати и закључци о тренду повећања или смањења броја ових произвођача.

На основу Извештаја о спровођењу мера пољопривредне политике и политике руралног развоја за подручје општине Кладово за 2019. годину, шест физичких лица добило је средства из општинског буџета на име мере

**Слика 7. Винарија „Гамановић“, Кладово**



Извор: Винарија „Гамановић“

„Економске активности у циљу подизања конкурентности у смислу додавања вредности кроз прераду као и увођење и сертификацију система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла на газдинствима“, као вид подршке преради на газдинству. Укупан износ ове подршке, у оквиру подстицаја за диверзификацију дохотка и унапређење квалитета живота у руралним подручјима, износио је 332.892 динара, а инвестиције су суфинансиране средствима општинског буџета у висини од 80% вредности инвестиције. Углавном је била у питању набавка опреме за локалне дестилерије и винарије.

**Привредна друштва.** У сектору привредних друштава успешно послује винарија „Гамановић“, Костол (Слика 7.). Ова винарија је пословна јединица грађевинске фирме „Гаман“, д.о.о., а део винограда и винарију откупила је од ПТК „Кључ“, д.о.о., током 2020. године. Винарија обрађује 30 ha винограда, а доминантна сорта винове лозе је италијански ризлинг (грашевина). У оквиру винарије, капацитета 30.000 литара вина годишње, производе се три врсте вина: „Душа Дунава“ (бело вино); „Душа Балкана“ (црвено вино) и „Душа моја“ (розе вино). У наредном периоду постоје планови да се повећају капацитети винарије, затим засади винове лозе, да се уведу у производњу нове сорте винове лозе, нова вина, нове етикете, а у 2021. години се очекује и отварање ресторана са дегустационом салом.

**Предузетници.** У Општини успешно послује неколико предузетника, углавном у сектору прераде воћа и грожђа. У наставку се наводе неки од њих:

✓ „Гликерија“, Кладово. Ова предузетничка радња бави се прерадом воћа и производњом ликера, слатког и џемова (Слика 8.). Уз поштовање НАССР принципа, односно примену интегрисаног система контроле безбедности хране у свим фазама процеса производње и дистрибуције, ова предузетница је власница више награда и признања за висок квалитет производа<sup>10</sup>. Прерада се обавља искључиво од домаћих сировина са сопственог газдинства, изузев за производњу ликера, где се извесне количине воћа докупљују од других произвођача са сертификованом производњом;

✓ Винарија „Шћојић-Н&М“, Кладово. Капацитети винарије су око 3.000 литара вина годишње, а очекује се повећање засада винове лозе и раст капацитета до 20.000 литара производње вина годишње;

✓ Винарија „Јовић фантастика Речица“, Речица, Кладово. Капацитет производње је између 6.000 и 7.000 литара вина годишње, а очекује се такође раст засада винове лозе и повећање производње вина.

Слика 8. Џем од шљиве, „Гликерија“, Кладово



Извор: <https://glikeriya.com/shop/>

<sup>10</sup> На 14. Београдском сајму етно хране и пића, који је одржан 2019. године, предузетница је добила низ признања и диплома за неколико производа, као што су ликер од вишње, џем од шипка, слатко од шљиве. Више видети на линковима: <https://sajam.rs/nagrada-na-14-sajmu-etno-hrane-i-pica/> и <https://glikeriya.com/o-nama/>

## 1.5. ПРОИЗВОДЊА И ТРЖИШТЕ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА

Еколошки услови у општини Кладово повољни су за пољопривредну производњу. Територија Кладова је претежно брдско-планинска, са изузетком најисточнијих делова који припадају Влашко-пантијској низији, а надморска висина се креће у распону од 20 метара на ушћу Слатинске реке у Дунав, до 626 метара на планини Мироч. Такве геоморфолошке специфичности условиле су поделу територије Општине на две целине, које су дефинисане Просторним планом општине Кладово:

- Доњи Кључ (обухвата 50,3% укупне површине Општине) - представљају га низија Кључа, дунавске терасе и алувијална раван Дунава;
- Горњи Кључ (обухвата 324 km<sup>2</sup>, односно 49,7% територије Општине) – представља брдско-планински терен планине Мироч.

Низијски део Општине (Доњи Кључ) је подручје интензивне пољопривреде тржишног карактера. Овај микрорејон чине насеља Корбово, Мала Врбица, Ртково, Велесница, Велика Врбица, Вајуга, Речица, Купузиште, Кладово, западни делови атара Велике Каменице, Грабовице и Брзе Паланке и у њему доминирају оранице и ливаде. Пољопривредна газдинства углавном се баве ратарском и повртарском производњом, док је последњих деценија присутна тенденција запостављања сточарства.

Побрђе карактерише веће учешће ливада и пашњака (атари села Подвршка, Кладушница, Давидовац, Нови Сип, Текија, Петрово Село, Река и западни делови атара Љубичевац). У комплексима ораничних површина доминира производња жита (уз специфичне погодности за производњу хељде, проса и ражи), а присуство пашњака и ливада пружа солидну основу и за развој сточарства. Осим тога, овај микрорејон одликује и повољност природних услова за производњу аутохтоног и плантажног лековитог биља, сакупљање шумских плодова и сл, као и за развој пчеларства.

Коришћено пољопривредно земљиште (оранице, баште, воћњаци, виногради, ливаде и пашњаци) покрива 19,3% укупне територије Општине, што је у нивоу просека за Борску област (22%), али мање у поређењу са републичким просеком (38%) (РЗС, 2018). Према подацима Анкете о структури пољопривредних газдинстава (2018), у структури коришћеног пољопривредног земљишта (КПЗ) доминантно је заступљена специјализована производња ратарских усева (52,2%) којом се бави 30% укупног броја газдинстава, при чему овај сектор ствара 40% укупне вредности производње (Табела 18.).

Са друге стране, специјализовану производњу радно интензивних усева у сектору повртарства и цвећарства, као и воћарства и виноградарства обавља око 7% пољопривредних газдинстава на 2% КПЗ. Ови сектори стварају значајно мањи део укупне вредности производње, свега 10%. Производња ових усева обавља се махом за сопствене потребе, а мањим делом за тржиште, што је последица уситњености поседа, недостатка нових знања и примене нових технолошких поступака у процесу производње.

Последњих деценија сточни фонд у општини Кладово је девастиран, што за последицу има веома мали број грла стоке на пољопривредним газдинствима (ПГ). Подаци Анкете о структури пољопривредних газдинстава (2018.) указују да пољопривредна газдинства у Општини у просеку располажу са 1,6 условних грла стоке, што је мање не само у односу на Републику (5,3) већ и на Борску област (2,4). *Индекс густине сточног фонда* (број условних грла стоке на 100 ha КПЗ), такође указује да је сточарство у Кладову (25) неразвијено у односу на Борску област (30), а нарочито у односу на Републику (56). Осим осиромашења сточног фонда, присутан је и проблем веома ниског степена продуктивности овог сектора, што је последица неадекватних производних и смештајних капацитета, слабе примене савремених технологија производње и лошег расног састава.



Све претходо наведено утиче на остварену вредност производње. Коефицијент стандардне, односно *тржишне вредности производње*, указује да је економска величина газдинства у Кладову (5.205 евра), знатно мања у поређењу са просеком за Борски округ (6.114 евра) и Републику (8.642 евра).

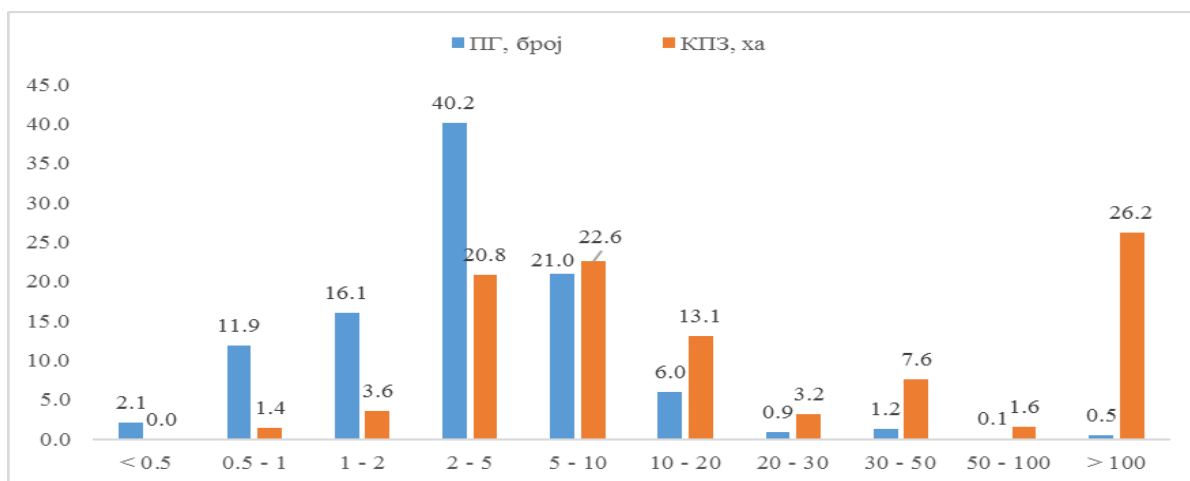
**Табела 18. Физичка и економска величина пољопривредних газдинстава у општини Кладово**

Параметар за праћење	Укупно	ПГ спец. за ратарство	ПГ спец. за повртар. цвећарство и остале хортикулт.	ПГ спец. за вишегод. засаде (в. лоза и воће)	ПГ спец. за узгој говеда, оваца и коза	ПГ спец. за узгој свиња и живине	Мешовита ПГ са биљном произв.	Мешовита ПГ са сточ. произв.	Мешовита ПГ са биљном и сточ. произв.
ПГ, број	1.921	575	10	122	101	90	275	144	613
КПЗ, ха	12.165	6.355	6	244	1.173	154	1.187	802	2.245
Условна грла стоке	3.101	383	1	36	605	216	183	605	1.073
Економска величина (мил. €)	10	4	-	1	1	-	1	1	3

Извор: РЗС, Анкета о структури пољопривредних газдинстава (FSS - Farm Structure Survey), 2018

У структури пољопривредних газдинстава према величини поседа, доминирају газдинства са поседом величине 2-5 ха, која располажу са свега 20% укупног КПЗ у Општини (*Графикон 4.*). Са друге стране, број газдинстава са поседима већим од 100 ха је веома мали (0,5%), али ова газдинства располажу са четвртином укупног КПЗ на подручју Општине.

**Графикон 4. Структура пољопривредних газдинства према величини коришћеног пољопривредног земљишта**



Извор: РЗС, Анкета о структури пољопривредних газдинстава (FSS), 2018

Иако је пољопривреда, после енергетике, основна грана привређивања у Општини, природни ресурси се недовољно користе. Један од узрока стагнације развоја општине Кладово, јесте и последица доминације примарне пољопривредне производње, односно недовољног учешћа прерађивачког сектора у привредној структури. На основу тога, може се рећи да се шанса за стабилан и динамичан развој пољопривреде у општини Кладово налази у гајењу економски профитабилних култура, које имају добар тржишни потенцијал, затим у унапређењу сточарства, преради примарних пољопривредних производа кроз диверификацију економских активности на ПГ, интензивнијем

наводњавању усева и слично. Преумеравање негативних тенденција у правцу развоја пољопривредно-прерађивачких делатности, могло би да поспеши и омогући бржи развој у наредном периоду.

### 1.5.1. Ратарска производња

За анализу *биљне производње* коришћени су подаци Пописа пољопривреде из 2012. године, Анкете о структури пољопривредних газдинстава 2018. године (FSS - Farm Structure Survey), као и подаци Пољопривредне саветодавне и стручне службе (ПССС) Неготин. Коришћење различитих извора и база било је неопходно, с обзиром да од 2013. године РЗС не располаже подацима о површинама и приносима ратарских култура за ниво ЈЛС.

У стварању вредности пољопривредних производа највеће учешће има специјализована ратарска производња (40%) која је заступљена на 52,2% коришћеног пољопривредног земљишта (FSS, 2018). Плодно земљиште и климатски услови на територији општине Кладово омогућавају добре приносе у ратарској производњи, како код стрних жита, тако и код уљаних и крмних култура.

**Производња жита.** Према подацима FSS 2018. године, површине под житима у општини Кладово заузимају површину од 5.560 ha, што је **45,7% укупне површине КПЗ (Табела 19.)**. Посматрано на *нивоу насеља*, а према подацима Пописа из 2012. године, највеће површине под житима су у атарима села Ртково, Корбово, Велика Врбица и Подвршка. У сетвеној структури *доминантно су заступљени пшеница (56,2%) и кукуруз (34,9%)*, док се јечам (2,7%) и овас (2,4%) гаје на знатно *мањим површинама*.

**Табела 19. Површине под житима у Борској области и Кладову**

Област / ЈЛС	Пољопривредна газдинства		КПЗ		Пшеница	Раж	Јечам	Овас	Кукуруз
	Укупно	Која гаје жита	Укупно	Под житима					
Борска област	11.238	9.025	78.611	32.044	16.373	211	1.615	1.730	11.236
Кладово	1.921	1.488	12.165	5.560	3.123	0	151	133	1.938
Кладово / Бо. област (%)	17.1	16.5	15.5	17.4	19.1	0.0	9.3	7.7	17.2

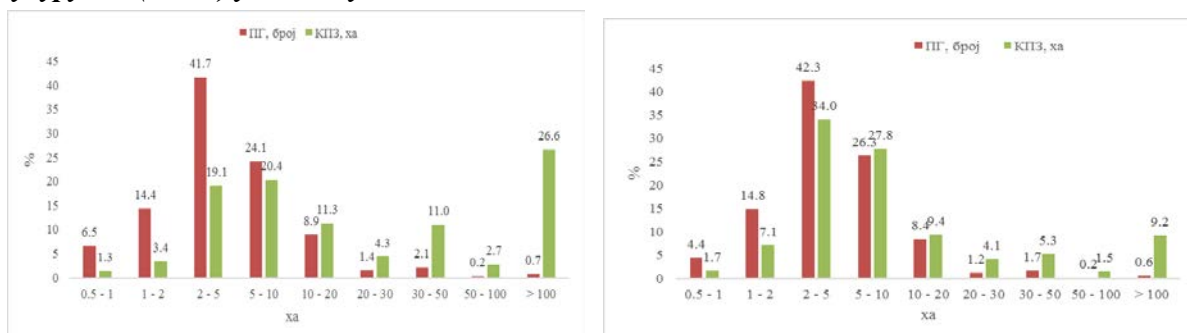
Извор: РЗС, Анкета о структури пољопривредних газдинстава (FSS), 2018.

Подаци, такође, указују да се 77,5% укупног броја газдинстава у Кладову бави *производњом жита*, што је на нивоу просека за Борску област (80,3%) и Републику (77,3). Највећи број произвођача жита налази се у насељима Ртково, Корбово, Подвршка, Велика Врбица и Грабовица. Највећи број газдинстава у овом сектору располаже са 2 - 5 ha КПЗ, што указује на уситњеност производње и немогућност ефикасног коришћења пољопривредне механизације (Графикон 5.).

**Производњом пшенице** бави се 78% газдинстава која гаје жита. Према подацима FSS (2018), пшеница се гаји на површини од 3.119 ha, док према проценама ПССС Неготин овај усева захвата површину од око 5.000 ha. Производња пшенице доминантно је заступљена у насељима Ртково, Корбово, Велика Врбица и Мала Врбица. Просечан принос креће се од 3 до 5 t/ha, што је у нивоу просека за Регион Јужне и Источне Србије (3,5 t/ha) и Републику (4,5 t/ha).

**Производњом кукуруза** се бави 90% газдинстава која гаје жита и ова линија представља други доминантан правац производње на подручју Општине. Према проценама ПССС Неготин кукуруз се у Кладову гаји на 4.000 ha, уз просечне приносе у нивоу од 5 до 6 t/ha, што је у нивоу просека за регион Јужне и Источне Србије (6,0 t/ha) и Републике (7,5 t/ha). Производња кукуруза углавном је сконцентрисана у насељима Ртково, Корбово, Велика Врбица, Подвршка и Грабовица. Производња се углавном одвија на газдинствима која располажу са 2 - 5 ha КПЗ, док је удео газдинстава са великим поседима незнатан (Графикон 5.).

**Графикон 5. Структура пољопривредних газдинстава и површина под пшеницом (лево) и кукурузом (десно) у Кладову**



Извор: РЗС, Анкета о структури пољопривредних газдинстава (ФСС), 2018

**Производња индустријског биља<sup>11</sup>, кромпира и пасуља.** Према подацима Анкете о структури пољопривредних газдинстава (2018) и Пописа пољопривреде (2012), **производња индустријског биља** у општини Кладово је веома слабо заступљена:

- ✓ Овом производњом се бави свега 9,7% укупног броја ПГ која имају КПЗ, а сконцентрисана су у насељима Корбово, Кладово и Велика Врбица;
- ✓ Површине под индустријским биљем заузимају 1.215 ha, што је **6,2% укупне површине КПЗ**, а најзаступљеније су у насељима Кладово, Ртково и Корбово;
- ✓ **Сунцокрет је доминантно заступљен у сетвеној структури** и покрива 94% површина под индустријским биљем, док се уљана тиква и уљана репица **гаје на знатно мањим површинама** (Табела 20.).

Иако мале, површине под индустријским биљем у Општини чине четвртину ових површина у Борској области.

**Табела 20. Површине под индустријским биљем, кромпиром и махунаркама у Борској области и Кладову**

Област / ЈЛС	Газдинства која гаје инд. биље	Површина под инд. биљем, ha	Индустријско биље		Кромпир	Махунарке
			Сунцокрет	Уљана репица		
Борска област	794	4.921	4.822	76	314	204
Кладово	187	1.215	1.138	75	26	76
Кладово / Борска област (%)	26,6	24,7	23,6	98,7	8,3	37,3

Извор: РЗС, Анкета о структури пољопривредних газдинстава (FSS ), 2018

<sup>11</sup> Према методологији Пописа пољопривреде 2012., индустријско биље обухвата: дуван, хмељ, уљану репицу, уљану тикву, сунцокрет, соју, остало биље за производњу уља, биље за производњу текстилних влакана, лековито и ароматично биље, остало индустријско биље.

**Сунцорект** спада у најзаступљенију индустријску културу, гаји се на површини Кључа (Кладово, Ртково и Корбово) на 1.138 ha, што представља 6% КПЗ Општине. Истовремено, ове површине представљају и 24% укупних површина под сунцокретом у Борској области. Са друге стране, процене ПССС Неготин се у извесној мери разликују од званичних статистичких података, те се према подацима са терена сунцокрет гаји на 1.500 ha, уз просечне приносе од 2,1 до 2,8 t/ha.

Производњом овог усева бави се 166 газдинстава, односно 8,6% укупног броја ПГ у Кладову. Готово половина површина под сунцокретом налази се на газдинствима са великим поседима (преко 100 ha), а којих је у овом сектору свега 4,2% (*Графикон 6.*). Са друге стране, преосталих 50% површина под овим усевом је веома уситњено и налази се код преосталих 96% газдинстава која се баве производњом сунцокрета.

**Графикон 6. Структура пољопривредних газдинстава и површина под сунцокретом у општини Кладово**



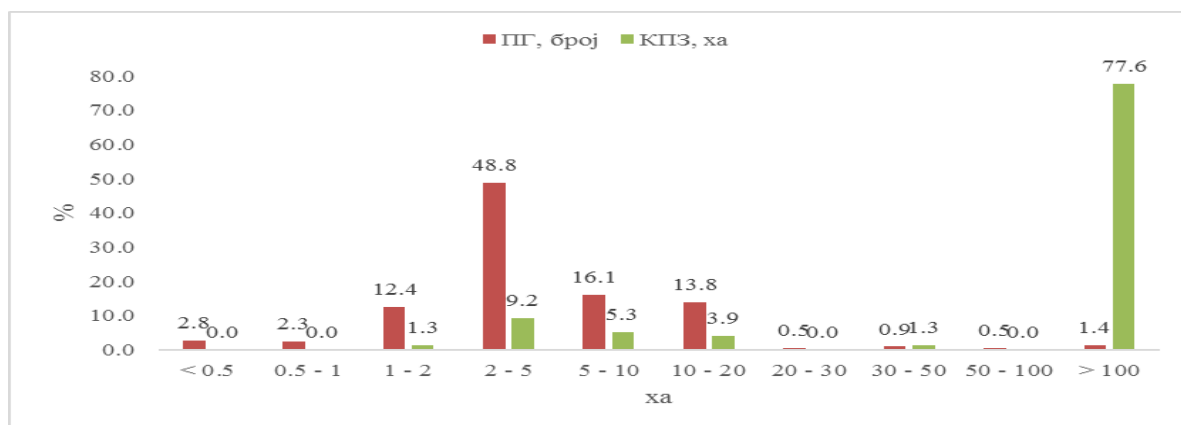
Извор: РЗС, Анкета о структури пољопривредних газдинстава (FSS), 2018

**Производња кромпира.** Према подацима FSS (2018), производњом кромпира бави се 504 газдинства, односно 26% укупног броја ПГ. Производња се обавља на површини од 26 ha, што чини свега 0,2% укупног КПЗ у Општини и 8,3% површина под кромпиром у Борској области. Највећи део површина сконцентрисан је у насељу Мала Врбица. Са друге стране процене ПССС Неготин указују да се овај усев гаји на знатно мањим површинама, тачније на 12 ha, уз просечне приносе од 12 до 13 t/ha.

У односу на кромпир, производња **махунарки** је знатно више заступљена у сетвеној структури. Према подацима FSS (2018) производњу махунарки обавља 11% укупног броја пољопривредних произвођача у Кладову, на површини од 76 ha, што чини 0,4% КПЗ у Општини и 37% површина под махунаркама у Борској области.

Површине су углавном сконцентрисане у атарима села Корбово, Подвршка и Текија, затим Мала Врбица, Манастирица и Милутиновац, и то код газдинстава са великим поседима (преко 100 ha) (*Графикон 7.*)

**Графикон 7. Структура пољопривредних газдинстава и површина под махунаркама у општини Кладово**



Извор: РЗС, Анкета о структури пољопривредних газдинстава (ФСС), 2018

**Производња крмног биља.** Иако простори нижих тераса и речних долина погоднују производњи сточног биља, овај сектор прати негативне трендове у сточарству у Општини. Према подацима FSS (2018), производњом крмног биља бави се свега 15%, тачније 292 газдинства од укупног броја пољопривредних газдинстава. Производња крмних усева доминантно је заступљена у насељима Грабовица, Текија и Река, а углавном се одвија на газдинствима са поседима величине 2 - 10 ха.

Према подацима ПССС Неготин, површине под крмним биљем у претходне три године (2017-2020.) су стабилне и захватају око 500 ха. Такође, истиче се и да правих детелина готово да и нема, осим црвене детелине у траговима. Просечни приноси луцерке се крећу у нивоу 5-6 t/ха, а детелине у нивоу 7-8 t/ха, што углавном зависи од агроколошких услова и примене ђубрива.

**Трендови у производњи ратарских усева.** Према подацима ПССС Неготин, у последњих 5 година нема повећања површина под ратарским усевима, смањује се број произвођача, а велики произвођачи закупују површине и одржавају производњу на нивоу који могу да обрађују.

**Технологија производње ратарских усева.** Производњу ратарских усева карактеришу ниски просечни приноси услед ограничене употребе минералих ђубрива и сертификованог семена, застареле механизације и недостатка наводњавања. Према ПССС Неготин, при избору сортимената за сетву пшенице, доминирају домаће сорте НС семена (95%), а појединачно су присутне и стране сорте. Број произвођача који примењује оптималне количине минералних хранива или органских ђубрива је веома мали. Углавном се користи азот у прихрани (КАН, АН и УРЕА). Органска ђубрива се примењују у знатно мањем обиму, на свега 6% КПЗ.

Употреба средства за **заштиту биља** представља додатни трошак за газдинства, те се заштита усева спроводи на малој површини (25% КПЗ). Примена пестицида углавном се заснива на потрошњи хербицида и инсектицида и то у производњи кукуруза и сунцокрета, док се фунгициди у ратарству готово и не примењују. Производња кромпира је сконцентрисана у брдском делу, где се хемијска средства заштите ретко користе, док се у производњи луцерке хемијска средства примењују само у случају појаве вилине косице. У том смислу, бојазан од загађења услед примене и акумулације агрохемикалија у окружењу је веома мала.

У производњи ратарских усева у брдском делу Општине изражено је гајење у **двопољу** (пшеница-кукуруз), док се у равничарском делу ратарски усеви углавном гаје у **тропољу**

(пшеница-кукуруз-сунцокрет), што говори о специјализацији производње. Брз повратак истих усева на исто место носи са собом и повећан ризик од болести и штеточина, а тиме и повећану употребу пестицида.

Према проценама ПССС Неготин **наводњавање** ратарских усева на подручју општине Кладово се не врши.

Када је у питању управљање плодношћу земљишта, поред осталог истиче се и проблем изостанка масовног испитивања земљишта, што је генерално проблем на подручју целе Републике, а као кључни разлог наводи се недовољна техничка опремљеност пољопривредне службе. За постизање високих и стабилних приноса веома је важно да се дају ваљане препоруке које ће водити рачуна како о плодности земљишта, тако и о потребама усева. На основу досадашњих лабораторијских анализа, преко 80% обрадивих површина на територији општине Кладово је кисела. На таквим парцелама је неопходно извршити меру поправке киселости, а самим тим и плодности земљишта.

**Пласман** произведених вишкова је сведен на једног доминантног откупљивача, то је 33 „Уљарица нова“ из Неготина, која сав произведени тржни вишак откупљује на 2 откупна места и то: силос у Кладову и откупно место у Рткову.

### 1.5.2. Производња поврћа, цвећа и печурака

Структура и обим производње поврћа у општини Кладово, као и у целој Борској области, нису задовољавајући јер се недовољно користе могућности које пружају повољни агроклиматски услови за узгој раних сорти поврћа. Као посебно погодан за узгој поврћа издваја се простор дуж алувијалних равни Дунава, у атарима села Мале Врбице, Корбово и Бајуге. Од укупног броја пољопривредних газдинстава, њих 297 или 15,5% има површине под поврћем (Табела 21.).

Према подацима ФСС (2018) производња поврћа се обавља на 58 ха (0,3% КПЗ), што чини свега 6% површина под поврћем у Борској области. Производња се углавном одвија код газдинстава која располажу са 2 до 5 ха, а затим на газдинстима величине 5 - 10 ха КПЗ.

**Табела 21. Површине под поврћем, цвећем и печуркама у Борској области и Кладову, 2018. година**

Област / ЈЛС	Поврће, бостан или јагоде		Цвеће и украсно биље		Производња печурака	
	Број ПГ	Површине, ха	Број ПГ	Површине, ха	Број ПГ	Површине, ха
Борска област	3.256	966	18	3	1	0
Кладово	297	58	1	1	1	0
Кладово / Борска област (%)	9,1	6,0	5,6	33,3	100,0	100,0

Извор: РЗС, Анкета о структури пољопривредних газдинстава (ФСС), 2018

Заступљена је производња у заштићеном простору (60%), при чему је 80% целокупне производње намењено сопственим потребама. Производња на отвореном је производња у баштама, која је такође намењена за сопствене потребе. Све површине под поврћем су покривене системима за наводњавање (кап по кап, из бразди натапањем и путем распрскивача) (ПССС Неготин). Највише се гаје лубеница, купус, црни лук, парадајиз и паприка (Табела 22.).

**Табела 22. Процена засејаних површина и просечних приноса најважнијих повртарских култура у Кладову**

Период	Врста поврћа											
	Бостан		Паприка		Парадајз		Црни лук		Купус		Краставац	
	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha	ha	t/ha
2018	12	45	3	30	5	40	5	20	5	40	3	30
2019	12	45	3	30	5	40	5	20	5	40	3	30
2020	12	45	3	30	5	40	5	20	5	40	3	30

Извор: ПССС Неготин, 2021

Сав тржни вишак прода се у свежем стању, на пијаци или трговинској радњи Текијанка, па у наредном периоду кључни изазов представља повећање учешћа прераде.

Иако је интензивна линија производње, **цвећарство** је веома слабо заступљено у целој Србији. Производњом цвећа се бави свега 0,3% пољопривредних газдинстава у нашој земљи. На подручју Борске области, узгојем цвећа се бави 0,2% ПП, а у општини Кладово свега 0,1% ПП. Сектор цвећарства је у Србији присутан искључиво на малим газдинствима, површине до 10 ha, док се узгој цвећа у Кладову одвија на само једном газдинству чија је величина мања од 2 ha.

Према подацима Анкете о структури пољопривредних газдинстава из 2018. године, под **печуркама** у Кладову се налази мање од једног хектара, што је истовремено и целокупна производња овог усева у Борској области.

**Мере подршке биљној производњи.** Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде пружа директну подршку биљној производњи кроз плаћања по хектару и регрес за ђубриво. Уредбом о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2020. години, из буџета је издвојено 24.804.300.000 динара, не рачунајући средства финансијске помоћи Европске уније за финансирање IPARD подстицаја. За **директну подршку** биљној производњи опредељено је 34% укупних буџетских средстава намењених за подстицаје у пољопривреди. Осим директних плаћања, биљна производња је са републичког нивоа субвенционисана и кроз средства намењена мерама **руралног развоја** (кроз подршку органској биљној производњи, затим кроз субвенционисање камата за куповину механизације за производњу, чување и паковање биљних производа, као и кроз осигурање усева).

Осим тога, у Општини је препозната потреба изградње мреже хладњача за воће и поврће, чиме се породичним пољопривредним газдинствима донекле пружају услови за конкуренту позицију на тржишту. Импулс развоју повртарства представљала би изградња капацитета за производњу и прераду (конзервисање, сушење, смрзавање) поврћа. Због тога се подстицајима у физичку имовину пољопривредних газдинстава пружа подршка за изградњу и опремање складишних и прерадних капацитета.

### 1.5.3. Воћарско - виноградарска производња

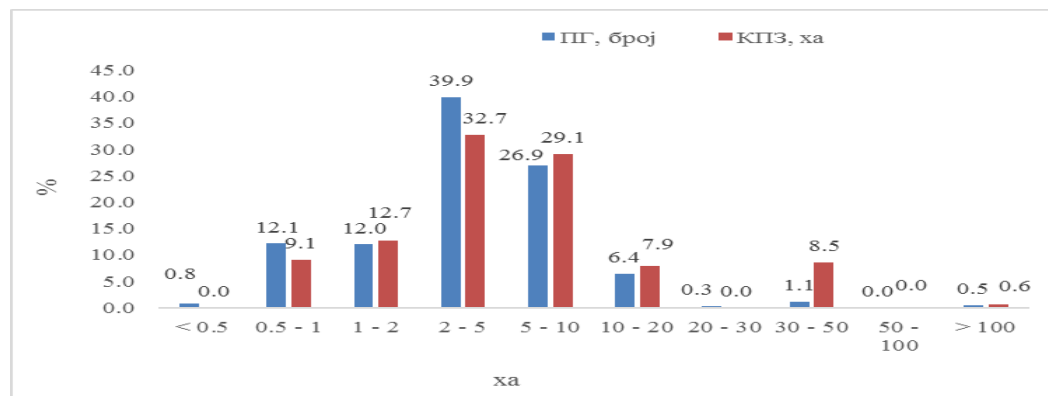
Иако подручје општине Кладово располаже повољним климатским условима, значајним земљишним и водним ресурсима, производња воћа и грожђа је недовољно заступљена и развијена. Према потенцијалима, уже воћарско подручје може се развијати на побрђу, изнад Дунава, у атару Текије и на просторима Корбова до неготинске низије.

Засади под **воћем** (укључујући и површине под бобичастим воћем) у општини Кладово захватају површину од 164 ha што чини свега 1,3% КПЗ (FSS, 2018). Воће на свом газдинству гаје 644 произвођача (33,5% укупног броја ПП), углавном у атару Петровог Села,

затим Текије, као и на подручју Брзе Паланке и Кладова. Наведени подаци указују на изражену уситњеност производње, обзиром да просечна површина воћњака по ПГ износи свега 0,3 ха, што је у нивоу просека за Борску област (0,4 ха/ПГ), али двостуко мање у поређењу са Републиком (0,7 ха/ПГ).

Када је у питању структура газдинстава према величини поседа, подаци на *Графикону 8.* указују да је највећи део производње воћа сконцентрисан на газдинствима чија је величина поседа од 2 до 5 ха, а затим на газдинствима величине 5 до 10 ха. Газдинства веће физичке величине су незнатно заступљена у овом сектору.

**Графикон 8. Структура пољопривредних газдинстава и површина под воћем у општини Кладово**



Извор: РЗС, Анкета о структури пољопривредних газдинстава (FSS), 2018

**У структури засада воћа доминира шљива** (62 ха) која чини 39% укупних површина под воћем на подручју Општине. Поред шљиве гаје се и друге врсте воћа (јабукe, ораси, лешници, и дуње), али су оне знатно мање заступљене (*Табела 23.*). Најзаступљеније сорте воћа су: Стенлеј (шљива), Ајдаред (јабукa), Облачинска вишња.

**Табела 23. Процена засејаних површина и просечних приноса најважнијих врста воћа у Кладову**

Период	Врста воћа																	
	Шљиве		Кајсије		Брескве		Вишње		Трешње		Јабукe		Крушке		Ораси		Лешници	
	ха	t/ha	ха	t/ha	ха	t/ha	ха	t/ha	ха	t/ha	ха	t/ha	ха	t/ha	ха	t/ha	ха	t/ha
2018	55	8	3,5	6	3	15	20	8	2,5	4,5	30	17	8	11	30	1,3	21	1,2
2019	60	8,5	3,5	6	3	15	20	9	2,5	4,5	30	17	8	11	30	1,3	21	1,2
2020	62	9	3,5	6	3	15	20	9	2,5	4,5	30	17	8	11	30	1,3	21	1,2

Извор: ПССС Неготин, 2021

Иако на подручју Општине доминира екстензивно воћарство, последњих година приметан је тренд раста нових и већих воћњака, на којима доминира узгој лeске, шљиве и јабукe. Пре три године подигнут је модеран засад воћа на површини од 12 ха.

Кључни начин **пласмана** вишкова у производњи воћа јесте пијачна продаја, продаја трговини Текијанка, и локалним ресторанима.

Програмом подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за општину Кладово у 2020. години години дефинисана су два кључна приоритети у развоју воћарства: (1) подизање савремених засада уз коришћење противградних мрежа и пуне агротехнике, како би производња што мање била зависна од временских услова; (2) изградња прерадно-складишних капацитета којих у Општини нема. Реализациом



дефинисаних приоритетних праваца развоја, обезбедила би се профитабилна производња и сигуран пласман воћа локалних произвођача. У последње две године подстицајима у пољопривреди и руралном развоју из буџета Општине и Републике подигнуто је неколико већих засада лешника и унапређена је производња у воћарству и виноградарству.

**Виноградарство.** Према Правилнику о рејонизацији виноградарских географских производних подручја Србије („Сл. гласник РС“, бр. 45/2015) територија општине Кладово се простире на подручју два виногорја: Кључко виногорје/Кључ и Брзопаланачко виногорје/Брза Паланка која припадају рејону Неготинске Крајине. Овај рејон се простире на крајњем истоку Централне Србије уз румунску и бугарску границу и обухвата територију у општинама Кладово и Неготин.

Према подацима приказаним у *Табели 24*, винову лозу гаји 711 произвођача, односно 37% укупног броја ПГ. Виногради покривају 189 ха, што представља 1% КПЗ. Виноградарство је у Кладову најзаступљеније на лесним и песковитим терасама у атарима села Љубичевац, Костол, Ртково и Грабовица. Међутим, неповољна демографска ситуација основни је органишавајући чинилац развоја овог сектора, јер се највећи број становника из ових насеља налази на привременом раду у иностранству (Просторни план општине Кладово, 2012). У индивидуалном сектору је карактеристична велика уситњеност поседа, на шта указује и податак да просечна површина винограда по газдинству износи 0,3 ха. Приноси се крећу у нивоу 6 до 8 т/ха. Једини већи виноград је у власништву приватизованог пољопривредног добра.

**Табела 24. Површине под виновом лозом у општини Кладово**

ПГ укупно	Број ПГ која имају винограде	Укупна површина винограда, ха	Сорте грожђа за производњу вина са географским пореклом	Сорте за производњу црвеног/розе вина	Сорте за производњу белог вина	Стоне сорте грожђа за јело
1.921	711	189	13	82	56	37

Извор: РЗС, Анкета о структури пољопривредних газдинстава (FSS), 2018

У сортименту од винских сората доминирају: рајнски ризлинг, јербомент и шпањолка. Поред ових сорти гаје се још: прокупац, каберне совинјон, вранац, шардоне, совинјон и др.

У садашњем тренутку, сектор виноградарства у Кладову карактерише уситњена производња грожђа и вина, неогранизован пласман стоних сорти грожђа, производња вина за сопствене потребе и сл. Ипак, **недостатак система за наводњавање је кључни проблем за унапређење воћарско-винаградарске производње на подручју Општине**. Према подацима Пописа пољопривреде из 2012. године, наводњава се свега 4,8 ха под воћњацима, док се виноградима наводњава још мање, 2,5 ха. Побољшање структуре сортимента, технологије гајења и прераде, уз истовремено креирање подстицајног амбијента, могу водити сектор воћарства и виноградарства од екстензивне и полуинтензивне ка интензивној производњи.

**Мере подршке воћарско-винаградарској производњи.** Подршка воћарско-винаградарској производњи на нивоу Републике и општине Кладово је недовољна за интензивнији развој овог сектора. За подстицање подизања нових вишегодишњих засада воћака, винове лозе и хмеља на нивоу Републике у 2020. години намењено је 488.198.000 динара, што представља 9,6% средстава намењених мерама руралног развоја, односно 2% укупног износа буџетских средстава намењених подстицајима у пољопривреди. Програмом подршке за спровођење пољопривредне политике и

политике руралног развоја општине Кладово за 2020. годину, извојено је 10.000.000 динара за инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава, а за ова средства су могла да конкуришу газдинства из сектора сточарства, воћа, грождја, поврћа и цвећа. Генерално, намењена средства имају за циљ да допринесу подизању нивоа знања, увођењу нових начина и видова производње, побољшању соротног састава, заједничком наступању на тржишту и повећању економске моћи газдинстава.

#### 1.5.4. Сточарство

На подручју Општине постоје повољни природни услови и земљиште доброг квалитета за узгој ратарских култура и крмног биља који се користе за исхрану стоке, као и значајне површине под ливадама и пашњацима (Програм подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за општину Кладово у 2020. години). Међутим због слабих могућности пласмана сточарских производа, ниских цена, високих цена сточне хране и уситњености поседа број произвођача који се бави овом производњом је у паду, па је са 1.753 газдинства у 2012. години (Попис пољопривреде 2012) број газдинстава који се бави сточарством смањен на 1.603 газдинства у 2018. години (Анкета о структури пољопривредних газдинстава, 2018).

На подручју Општине се по подацима РЗС (Анкета о структури пољопривредних газдинстава, 2018.) у 2018. години сточарском производњом бавило 83,45% укупног броја газдинстава са подручја Општине. Скоро целокупна сточарска производња се одвија на породичним газдинствима, односно 99,94% газдинстава су породична газдинства која се баве сточарством, док је свега једно газдинство регистровано као предузетник (0,06%). Сточарском производњом се највише баве газдинства из брдско-планинског дела Општине (Програм подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за општину Кладово у 2020. години), а у селима Подвршка, Текија, Река и Петрово Село је најзаступљенија сточарска производња (процена ПССС Неготин). У овим селима се и по Попису пољопривреде из 2012. године налази највећи број стоке. На подручју Општине највећи проценат грла стоке није уматичен (процена ПССС Неготин).

Посматрано преко индикатора индекс густине сточног фонда (број условних грла стоке на 100 ha КПЗ), сточарство је у Кладову неразвијеније у односу на Борску област, а поготово у односу на ниво Републике (Табела 25.).

**Табела 25. Индекс густине сточног фонда 2018. године**

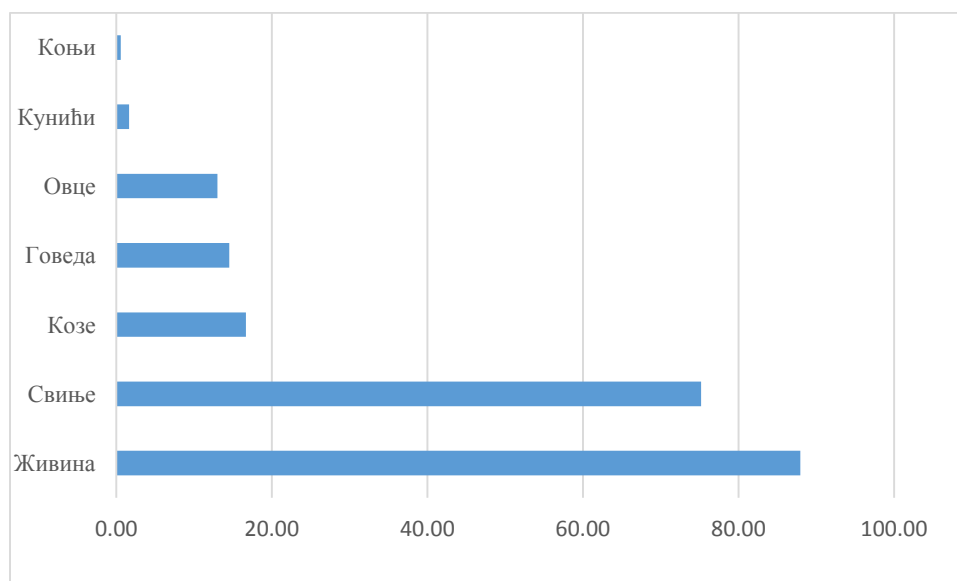
Република/Област/ЈЛС	Број условних грла	Број УГ на 100 ha КПЗ
Република Србија	1.933.840	55
Борска област	23.837	30
Кладово	3.101	25

Напомена: Индекс густине сточног фонда на нивоу ЕУ-28 у 2010. години износио је 78 условних грла/100 ha КПЗ (Eurostat, 2013).

Извор: РЗС. Анкета о структури пољопривредних газдинстава, 2018.

По подацима Републичког завода за статистику (Анкета о структури пољопривредних газдинстава, 2018.) у 2018. години сточарском производњом се бавило 83,45% укупног броја газдинстава са подручја Општине. Највише је оних која гаје живину (87,96%) и свиње (75,17%). Гајењем коза бави се 16,66%, говеда 14,54% и оваца 12,98% укупног броја ПГ (Графикон 9.).

**Графикон 9. Структура газдинстава која гаје стоку у Кладову (у %), 2018. година**



Извор: РЗС, Анкета о структури пољопривредних газдинстава 2018. године

На основу података Анкете о структури пољопривредних газдинстава (2018) евидентирано је следеће бројно стање стоке на подручју Општине:

1. **Говедарство.** Говедарском производњом се баве произвођачи на 233 пољопривредна газдинства на којима је 960 грла говеда. Од укупног броја газдинстава која се баве сточарском производњом 13,91% се бави говедарском производњом. Говедарску производњу карактерише мали број грла говеда по газдинству, тако да највећи број пољопривредних газдинстава има 1-2 грла (45,06%), затим 3-9 грла (43,35%). Већи број грла, односно 10-19 грла има 11,16% газдинстава, док свега 1 газдинство, односно 0,43% је у категорији од 30-49 грла говеда. У евиденцији не постоје газдинства са више од 50 грла говеда. На подручју Општине, ако се анализира расни састав, преовлађује домаће шарено говече у типу сименталца.
2. **Свињарство.** На 1205 газдинстава на подручју Општине налази се 5.355 свиња. Највећи удео пољопривредних газдинстава, 48,22% на газдинству има 3-9 грла, нешто мање учешће имају газдинства са 1-2 грла свиња (46,22%), док је учешће газдинстава са већим бројем грла изузетно ниско (10-19 грла са учешћем 3,65%, 20-49 грла са 1,41% и 50-99 грла са 0,50%). Почетком 2020. године се на подручју насеља Текија и Купузиште појавила афричка куга свиња. Због ове болести је, у складу са прописима, извршена еутанација и уклањање животиња, што је према наводима ПССС Неготин, значајно утицало на смањење броја свиња на подручју Општине.
3. **Овчарство.** Овчарством се бави 208 газдинстава, на којима има 2.210 грла оваца. Највећи број газдинстава има између 3 и 9 грла (66,18%), потом 10-19 грла (18,36%), 1-2 грла (8,70%), 20-49 грла (5,80%), док свега по једно газдинство (0,48%) има између 50-99 грла и 100-199 грла оваца. На подручју Општине, по Анкети о структури пољопривредних газдинстава (2018), не постоје газдинства која имају 200 и више оваца. По процени ПССС Неготин, на подручју Општине, почетком 2021. године, постоји 4 газдинстава која имају преко 300 оваца. Највећи број грла није у чистој раси, али има мањи број грла Виртемберг расе (процена ПССС Неготин).
4. **Козарство.** Укупан број грла коза је 1.131 које се држе на 267 пољопривредних газдинстава. Мали број грла по газдинству је карактеристика козарске производње, па преко половине (51,69%) газдинстава која се баве овом производњом има свега 1-2 грла,

3-9 грла држи 37,83% газдинстава, 10-19 грла се налази на 9,74% газдинстава, док свега 0,75 газдинстав има 50-99 грла (2 газдинства). Постоји мањи број грла алпина расе али највећи број грла није у чистој раси (процена ПССС Неготин)

5. **Живинарство.** Живинарском производњом се на подручју Општине бави 1.410 газдинстава на којима се налази 30.745 грла живине. Кокошки носиља, по подацима РЗС има 15.202 на 1.013 газдинстава, а највећи број газдинстава (98,25%) има 1-49 грла. Узгојем бројлера се бави 81 газдинство, на којима има 2.501 грла бројлера, највеће је учешће газдинстава на којима има 1-49 бројлера (76,54%), док се остали део бројлера налази на газдинствима која имају између 50 и 99 бројлера (23,46%). У складу са наведеним подацима и стању на терену може се видети да не постоје газдинства која се баве значајнијом производњом за тржиште, већ је највећи део производње намењен потрошњи на газдинству.
6. **Пчеларство.** Анкета о структури пољопривредних газдинстава, 2018. не приказује податке везане за пчеларство, па су последни доступни подаци из Пописа пољопривреде 2012, по којем на подручју Општине има 3.020 пчелињих друштава на 91 газдинству. Око 80% кошница се налази у покретном систему пчеларења, док је остали део (око 20%) у непокретном пчеларењу. Највећи број пчелињих друштава је у селима Подвршка, Петрово Село и у самом Кладову. По процени ПССС Неготин на подручју Општине има већи број домаћинстава (преко 20) која имају преко 100 кошница.

**Рибарство.** Област Кључа кроз историју је била позната по риболову. Формирањем Ђердапског језера за риболов су настали нови, повољнији али и неповољнији (пре свега еколошки) услови за узгој рибе. Наиме, постоји оправдана бојазан да је успорени ток воде Ђердспске акумулације погодан тло за таложее хемикалија, отпада и других загађења.

Кладовски ритови представљају мочварно подручије у непосредној обалској зони Дунава, а у његовој инундационој равни. Идентификована су три рита: Турски рит, Црквени рит и Маловрбачки ритови, који се још увек налазе у власништву „Рибокомбината“ чије је седиште у селу Мала Врбица. Поред ритова, у саставу овог предузећа су још и велики рибњак и репроцентар јесетре, моруне и паструге за производњу, некада надалеко чувеног, кавијара. Међутим, ништа од ових капацитета данас не ради јер се предузеће налази у стечају (Мастер плана за туристичку дестинацију „Доње Подунавље“, 2007).

Просторним планом допуштен је кавезни узгој рибе на свим заклоњеним деловима акваторије оба језера, тамо где не омета пловидбене и енергетске функције акумулација. Такође, допуштена је изградња топлводних рибњака на читавом простору приобаља јер је то наинтензивнији начин коришћења земљишта, посебно оних са нижом бонитетном класом и оних код којих у приобалним депресијама постоје тешкоће у одржавању захтеваних режима подземних вода (Просторни план општине Кладово, 2012).

Иако на овим просторима постоји око 50 рибљих врста, у овом тренутку не постоји ниједно предузеће регистровано у сектору рибарства. Припремљен је урбанистички пројекат за изградњу рибњака у Кладову, на локацији к.п.бр. 1164/ЗКО Кладово – потес Д.Буторке. Очекује се његова реализација.

**Мере подршке сточарској производњи.** Произвођачи који се баве сточарском производњом имају могућност коришћења великог броја подстицаја како са нивоа Републике, тако и из средства Општине. На основу Уредбе о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2021. години (Влада Републике Србије, 2020) сточарска производња се подстиче кроз више врста подстицаја - мера у оквиру директних плаћања, мера руралног развоја, мера кредитне подршке и посебних

подстицаја, а одређена средства су намењена за сточарску производњу и кроз IPARD подстицаје. За подстицаје намењене сточарској производњи предвиђено је преко 60% планираних директних плаћања (од укупних 24.795.439.600 РСД).

Сточарска производња се подстиче и средствима Општине. Једна од мера коју је користио значајан број пољопривредних произвођача у 2019. години је Регрес за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање) у износу од 2.000 РСД по грлу. Поред ове врсте подстицаја, Општина из буџета издваја средства и за Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава која се могу користити и за сточарску производњу, као и за Економске активности у циљу подизања конкурентности у смислу додавања вредности кроз прераду као и на увођење и сертификацију система безбедности и квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла на газдинствима.

### 1.5.5. Органска производња и прерада

Сектор органске пољопривреде у Републици Србији регулисан је *Законом о органској производњи* („Сл. гласник РС“, бр. 30/2010 и 17/2019). Овај закон прате и *Правилник о контроли и сертификацији у органској производњи и методама органске производње* („Сл. гласник РС“, бр. 48/2011 и 95/2020), као и *Правилник о изменама и допунама правилника о контроли и сертификацији у органској производњи и методама органске производње* („Сл. гласник РС“, 40/2012), који детаљно регулишу сва питања која се односе на методе органске производње, контролу и сертификацију, прераду, складиштење, транспорт, промет и обележавање органских производа. Систем контроле органских производа у Србији је успостављен по угледу на систем контроле који је прописан регулативама Европске уније (Уредба Савета, бр. 834/2007 и Уредба Комисије, бр. 889/2008).

Подстицаји за органску производњу у Републици Србији су уведени 2004. године, али су тек 2014. године, доношењем *Правилника о коришћењу подстицаја за органску производњу* („Сл. гласник РС“, бр. 38/2013), јасно дефинисане врсте подстицаја, услови, начин и обрасци захтева за остваривање права на те подстицаје и максимални износи подстицаја по кориснику и по врсти поједине мере.

У оквиру МПШВ, Дирекција за националне референтне лабораторије, односно Група за органску производњу води базу података о органској производњи. База података се формира на основу годишњих извештаја о органској производњи састављених од стране овлашћених контролних организација. На основу ових података из 2018. године, површине под органском производњом у Србији (сертификоване и површине у процесу конверзије) захватају 19.255 ha, што чини 0,6% укупних обрадивих површина у Србији. Укупан број оператера у овом сектору је 500 (произвођачи, прерађивачи, увоз, трговина). У оквиру сточарства, методом органске производње (укључујући и период конвезије) обухваћено је највише грла оваца (4.848 грла) и говеда (2.746 грла). Према истом извору, површина под органском производњом и број произвођача који се баве овом производњом расту из године у годину, а повећава се и количина и вредност извоза.

Еколошка пољопривреда представља велики развојни потенцијал општине Кладово. Кључни потенцијал је у земљишту на ком последње две деценије није било никакве производње, због напуштања села и пољопривреде, а самим тим није било ни загађења земљишта. Таквог земљишта има у атарима свих села. Значајан потенцијал у производњи органске хране пружа и Национални парк „Ђердап“, превасходно у погледу очуваног стања животне средине. Међутим, **на територији Општине није регистрован ниједан произвођач органске хране**. Тежња је, да се у наредном периоду већа пажња посвети увођењу органске производње, превасходно кроз популаризацији органске производње, унапређење нивоа знања пољопривредних произвођача,

пружање дикретних подстицаја и слично. Прекограничном сарадњом и промоцијом кључних и ђердапских еко-производа, овај сектор производње добио би на значају.

### **1.5.6. Агротехничка опремљеност: механизација и опрема**

Агротехничка опремљеност пољопривредних газдинстава на подручју општине Кладово није на завидном нивоу услед застарелости механизације, застарелости опреме која се користи у процесу пољопривредне производње и одсуства сарадње пољопривредника на плану коришћења заједничке механизације. Уз све то незавидна економска ситуација у пољопривреди, уз неповољне банкарске кредите, онемогућава произвођаче да улажу у куповину и обнављање постојеће механизације на својим газдинствима у складу са својим потребама.

Према подацима Пописа пољопривреде из 2012. године (Књига I), у Кладову је регистровано следеће стање по питању агротехничке опремљености:

- 718 *једноосовинских трактора*, регистрованих код 707 пољопривредних газдинстава. Од тога, број коришћених трактора у 2011/2012 је износио 690 код 680 газдинстава, а 98,2% су трактори старији од 10 година. Највише једноосовинских трактора је евидентирано у насељу Велика Врбица (85).
- 1.780 *двоосовинских трактора* код 1.597 пољопривредних газдинстава. Од тога број коришћених трактора у 2011/2012 је износио 1.763, а 99,0% су трактори старији од 10 година. Највише једноосовинских трактора је евидентирано у насељу Подвршка (192).
- 124 *комбајна* код 116 пољопривредних газдинстава. Од тога број коришћених комбајна у 2011/2012 је износио 108, а 96,8% су комбајни старији од 10 година.

Највише универзалних житних комбајна је евидентирано у насељу Корбово (18), док је силажних комбајна највише евидентирано у насељу Брза Паланка (5).

Уопштено гледано, удео механизације старије од 10 година у укупном броју постојеће механизације је веома велики, што сигурно утиче на квалитет и брзину извођења пољопривредних радова.

Код *прикључних машина* регистровано је следеће стање: 84 берача кукуруза (највише у насељу Ртково - 19), 1.657 плугова (највише у насељу Корбово - 168), 1.346 тањирача (највише у насељу Ртково - 140), 866 дрљача (највише у насељу Подвршка - 140), 42 сетвоспремачице (највише у насељу Ртково - 10), 54 ротофрезе (највише у насељу Милутиновац - 10), 560 растурача минералног ђубрива (највише у насељу Велика Врбица - 93), 23 растурача стајњака (највише у насељу Подвршка - 7), 1.259 сејалица (највише у насељу Велика Врбица - 190), 472 прскалице (највише у насељу Ртково - 72), 1.474 приколице (највише у насељу Подвршка - 162), 540 косилица (највише у насељу Подвршка - 86).

Интензивну пољопривредну производњу није могуће реализовати без примене савремене механизације. Сходно томе, општинска управа, преко годишњих програма мера за спровођење пољопривредне и политике руралног развоја, пружа подршку произвођачима (кроз суфинансирање реализованих инвестиција) за набавку пољопривредне механизације. Подршку овој мери даје и мера кредитне подршке, односно суфинансирање камата за пољопривредне кредите.

### **1.5.7. Складишни и дорадни капацитети**

Складишни и дорадни капацитети на подручју Општине Кладово анализирани су на основу података Пописа пољопривреде 2012. (Књига II), на нивоу насеља.

**Објекти за смештај стоке на газдинству.** Статистички подаци дају следећи приказ:

- *Објекти за смештај говеда* – 809; капацитет (број места): 4.360 (од тога коришћени капацитет у 2011/2012 је износио 778);
- *Објекти за смештај свиња* – 1708; капацитет (број места): 11.612 (од тога коришћени капацитет у 2011/2012 је износио 4.732);
- *Објекти за смештај кокошака носиља* – 1.590; капацитет (број места): 58.599 (од тога коришћени капацитет у 2011/2012 је износио 28.258);
- *Објекти за смештај остале стоке* – 430; капацитет 11.244 m<sup>2</sup> (од тога коришћени капацитет у 2011/2012 је износио 7.470).

**Објекти за смештај пољопривредних производа на газдинству.** Статистички подаци показују да 1.094 газдинства имају **кошеве за кукуруз**. Број кошева за кукуруз је 1.112 са укупним капацитетом 39.608 m<sup>3</sup>, од чега је коришћени капацитет у 2011/2012 је износио 18.824 m<sup>3</sup>. Што се тиче **амбара**, 586 газдинстава поседује 607 амбара са укупним капацитетом од 20.444 m<sup>3</sup>, од чега је коришћени капацитет у 2011/2012 износио 13.868 m<sup>3</sup>.

На подручју Кладова постоје 2 **силоса** (2 пољопривредна газдинства) са капацитетом од 7.501 m<sup>3</sup> који је у 2011/2012 скоро у потпуности искориштен.

**Сушаре и објекти за силажу.** Код 3 газдинства је евидентирано 6 објеката за силажу укупног капацитета 2.110 m<sup>3</sup>, од чега је коришћени капацитет у 2011/2012 је износио 90 m<sup>3</sup>. Сушаре су евидентирани код 2 пољопривредна газдинства (2 сушаре) укупног капацитета 80 m<sup>3</sup>.

**Објекте за смештај пољопривредних машина и опреме** има 1.059 пољопривредних газдинстава, број објеката 1.128, укупног капацитета 60.743 m<sup>3</sup>, од чега је коришћени капацитет у 2011/2012 је износио 56.165 m<sup>3</sup>.

На подручју општине Кладово евидентирана је и једна **хладњача** капацитета 16 m<sup>3</sup>. Постоји и 343 **млина** укупно на територији целе Општине, при чему је највећи број у насељу Грабовица (86 млинова).

**Стакленика** има 3 укупног капацитета од 78 m<sup>3</sup> који је сав искоришћен у 2011/2012. години, а **пластеника** има 57 капацитета 9.462 m<sup>2</sup>.

Генерално, складишни и дорадни капацитети у Кладову постоје, али се на пољу унапређења ових капацитета (даље изградње, куповине, проширења) мора радити.

### **1.5.8. Тржишни ланац пољопривредних производа**

Према истраживању групе аутора (Живков и сарадници, 2013, стр. 22), тржишни ланац у сектору пољопривреде Србије је „*кратак и најчешће завршава на локалној пијаци, комшилуку или код накупца, и највећим делом се обавља у сивој зони*“. У стратешком документу у области пољопривреде и руралног развоја Србије („Сл. гласник РС“, 85/2014), наглашава се да је тржишни ланац у пољопривредно-прехранбеном сектору Србије недовољно ефикасан, уређен и организован, а карактерише га:

- ✓ Искљученост великог броја пољопривредника из комерцијално оријентисаног пољопривредно-прехранбеног ланца и модерних трговинских ланаца (због уситњености и разједињености понуде произвођачи не могу да обезбеде уједначени квалитет производа у довољним количинама);
- ✓ Одсуство интегрисаности тржишних субјеката;
- ✓ Кратак ланац вредности пољопривредних производа (продаја примарних производа, без додавања вредности).

Исте карактеристике има и тржишни ланац у сектору пољопривреде на територији општине Кладово, а најзначајније одлике се дају у наставку:

- ✓ Мали тржишни вишкови свих пољопривредних производа;
- ✓ Уситњеност и разједињеност понуде;
- ✓ Неорганизовани токови откупа за све производе, изузев ратарских култура;
- ✓ Кратак ланац вредности пољопривредних производа (продаја сирових примарних пољопривредних производа, без додавања вредности кроз прераду, паковање, ознаке географског порекла и слично);
- ✓ Искљученост већег процента пољопривредно прехрамбених производа, изузев ратарских култура, из легалних токова производње и промета.

Особености тржишног ланца по појединим линијама пољопривредне производње дају се у наставку, а на основу података добијених анкетним истраживањем са заинтересованим странама (представницима приватног, задружног и цивилног сектора у Општини):

- ✓ **СЕКТОР РАТАРСТВА.** Ратарска производња је у Општини доминантна, а у физичком и вредносном обиму најзаступљеније су следеће културе: пшеница, сунцокрет и кукуруз. Ова производња има највиши степен тржишности и најефикаснију организацију откупа. У откупу тржишних вишкова доминантну улогу имају два тржишна субјекта: (1) „Уљарица Нова“, д.о.о., из Неготина и (2) „Глобул“, д.о.о., из Кладова. Предузеће „Уљарица Нова“, д.о.о. има два откупна места: (1) једно је у Кладову, где је лоциран и силос (Слика 9.), капацитета 10 ћелија од по 750 тона (силос је у власништву ПТК Кључ, д.о.о. из Кладова); (2) друго откупно место је у Рткову. Предузеће „Глобул“, д.о.о., Кладово врши откуп на једном откупном месту, у насељу Кладово. Обе фирме сарађују са пољопривредним произвођачима као кооперантима, тако да се јављају као добављачи репроматеријала, пружаоци саветодавних и других услуга и истовремено као откупљивачи ратарских култура. Наплата репроматеријала или извршених услуга од пољопривредних произвођача је са одложеним периодом плаћања (најчешће у време жетве, односно предаје ратарских култура).

Слика 9. Силос у Кладову



Извор: Интерна документација ИЕП, Београд.

- ✓ **СЕКТОР ПОВРТАРСТВА.** Повртарство није развијена грана пољопривреде, мали су тржишни вишкови и нема организованог откупа повртарских култура.
- ✓ **СЕКТОР СТОЧАРСТВА.** Овај сектор није довољно развијен. Број произвођача сток се смањује, готово да нема уматичене стокe, а тржишни вишкови су мали. Сходно претходном, у Општини нема организованог откупа стокe (преко кланица, задруга и слично), а један део пласмана још увек је у зони сиве економије. Неорганизован откуп, недостатак ветеринарске станице и матичне службе, осцилаторне цене стокe, старачка домаћинства - значајна су ограничења која отежавају планирање и експанзију ове производње у наредном периоду.



- ✓ **СЕКТОР МЛЕКАРСТВА.** У Општини није организован откуп сировог млека. Кладово нема локалну млекарну, а услед малог броја произвођача са музним кравима, малих тржишних вишкова млека и велике удаљеност домаћинства са производњом сировог млека - млекаре у окружењу не показују интерес да отворе откупна места на територији општине Кладово. Тржишни вишкови сировог млека доминантно се на газдинствима прерађују у сир, при чему ова производња није законски уређена, како би се могла ставити у легалне токове промета. Продаја тржишних вишкова сира је углавном „на кућном прагу“, односно сир се продаје пријатељима, комшијама, познаницима и другим дугогодишњим познатим купцима.
- ✓ **СЕКТОР ВОЂАРСТВА.** Као и повртарство, вођарство није развијена грана пољопривреде, мали су тржишни вишкови и нема организованог откупа воћа. У великом проценту постојећи тржишни вишкови воћа користе се на газдинству за производњу ракије. Задруга „Помона“ из Кладушнице је млада и мала задруга, која се на тржишту тек појављује као откупљивач мањих количина тржишних вишкова воћа (јабука, шљива), а у наредном периоду ова задруга има планове да, поред сопствених засада воћа, развије и сектор кооперације са породичним пољопривредним газдинствима и откупљује веће количине воћа од својих коопераната.

- ✓ **СЕКТОР ВИНОГРАДАРСТВА.** И у сектору виноградарске производње мали су тржишни вишкови грожђа и нема организованог откупа. Неколико винарија са територије општине Кладово и околних општина, јављају се у откупу мањих количина грожђа. Тржишни вишкови у највећем проценту користе се на газдинству за производњу вина.

*Слика 10. Погон за прикупљање и пласман меда „Наш мед“, д.о.о. Рача*



Извор: <https://www.agroklub.rs/poljoprivredne-vesti/fabrika-nas-med-uskoro-spremna-za-rad-otvoren-konkurs-za-radnike/56814/>

- ✓ **СЕКТОР ПЧЕЛАРСТВА.** Овај сектор је веома атрактиван, а приметно је повећање броја кошница, као и све веће ангажовање младих у овој производњи (*Програм подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за општину Кладово у 2020. години*). Сектор има велику подршку Општинске управе, која већ низ година уназад из буџета субвенционисне набавку опреме за пчеларство, нових кошница и пчелињих ројева. Поред тога, значајан подстицај овој производњи дају и два удружења пчелара, посебно када су у питању едукативне активности, организовање путовања на сајмове и подршка око пласмана (проналажење тржишта, купаца, представљање на сајмовима и слично). Ипак, нема организованог пласмана меда, већ сваки произвођач „проналази“ своје тржиште и канале дистрибуције и продаје. Мањи произвођачи мед најчешће пласирају на изложбама и сајмовима на локалном тржишту или на сајмовима у Београду, као и пријатељима и познаницима „на кућном прагу“. Већи произвођачи, којих нема много, мед пласирају фирмама (привредним друштвима), која се баве трговином или прерадом меда. Од прошле године (2020. година) у функцији је и погон за прикупљање и пласман меда Савеза пчеларских организација Србије „Наш мед“, д.о.о., са седиштем у Шумадијском

округу, у општини Рача (Слика 10.). Посредством овог погона, коме је један број пчелара из Кладова већ продао извесне количине меда, пчелари Србије отпочели су организован окуп домаћег меда, заједничко паковање са ознаком „Наш мед“, заједничку продају меда на страним тржиштима и пласман домаћим трговинским ланцима.

Концепт „*кратких ланаца снабдевања храном*“ све више добија на значају на тржишту Европе, а најопштије објашњење овог појма јесте да се ради о концепту промоције произвођача на локалном тржишту, на коме се и реализује производња („локализовање производње и тржишта“). Кратак ланац снабдевања (енг. "short supply chain") значи ланац снабдевања храном који укључује ограничен број привредних субјеката посвећених сарадњи и локалном економском развоју, где постоје блиске географске (просторне) и социјалне везе између произвођача, прерађивача и потрошача (Regulation (EU) No 1305/2013). Ови ланци снабдевања успостављају се као алтернатива конвенционалним, дугим и глобализованим прехранбеним ланцима, и данас представљају важну улогу у развоју нових мрежа снабдевања храном. Они се разликују по секторима производа, земљама, зависе од природе производње, друштвено историјског и економског контекста земље и произвођача, а најчешће укључују: шеме боксова (енг. box schemes), пласман кроз потрошачке и пословне задруге, интернет продају, продају на „кућном прагу“ (на газдинству), пласман кроз локалне малопродајне објекте и слично (Galli & Brunori, 2013).

Пласман пољопривредних производа кроз кратке ланце снабдевања није довољно развијен у општини Кладово. Ово се примарно може објаснити тиме да произвођачи не располажу значајним тржишним вишковима пољопривредних и прерађених производа (мали је број тржишно оријентисаних робних произвођача). Додатно, велики проценат пољопривредно прехранбених производа није у легалним токовима производње и трговине, сходно Закону о безбедности хране („Сл. гласник РС“, бр. 41/2009 и 17/2019) и одговарајућим правилницима, као и Закону о трговини („Сл. гласник РС“, бр. 52/2019).

Ипак, један број пољопривредних произвођача општине Кладово користи управо кратке ланце снабдевања за промоцију и пласман својих производа на локалном тржишту, а они укључују: пласман на пијацама у општини Кладово (Слика 11.), на локалним сајмовима и манифестацијама, продају на кућном прагу, као и пласман преко локалног малопродајног трговинског ланца. Ови канали пласмана описују се у наставку.

**Слика 11. Реновирана пијаца у Кладову**



Извор: Интерна документација, ИЕП, Београд

**Пласман пољопривредних производа на локалним пијацама.** Двема пијацама у Општини управља ЈП „Комуналац“. Једна пијаца налази се у насељу Кладово, а друга у насељу Брза Паланка. Свега око десетак пољопривредних произвођача са територије општине Кладово (највише из места Мала Врбица, Велика Врбица и Ртково) на овим пијацама сезонски пласирају своје производе, углавном расад, воће и поврће.

**Промоција и пласман пољопривредних производа на локалним сајмовима и манифестацијама.** Најважнији сајмови у општини Кладово, са већим бројем посетилаца су: „Етно фестивал Источне Србије“, који се одржава током лета (јул-август); Изложба меда и пчеларских производа (септембар); манифестација „Весела чаршија“ (април), као и манифестација „Општина отвореног срца“ (период новогодишњих празника).

**Директна продаја производа на кућном прагу.** У највећој мери на овакав начин пласира се мед и сир. Ови производи се продају познатим купцима, са којима произвођачи имају дугогодишњу сарадњу, а ради се о мањим количинама производа.

**Пласман производа путем малопродаје на локалном тржишту.**

Најзначајнији малопродајни трговински ланац у Кладову је „Текијанка“, д.о.о. Текија (Слика 12). С обзиром да мали проценат производње пољопривредних, као и прерађених производа, представља робну производњу намењену тржишту, која је у легалним токовима, могућности за пласман производа преко овог трговинског ланца су неискоришћене. Наиме, овај трговински ланац сарађује са свега неколико пољопривредних произвођача (активних регистрованих пољопривредних газдинстава) са територије општине Кладово, који испоручују поврће и воће, као и са винаријом „Гамановић“ из Кладова.

Слика 12. Трговински ланац „Текијанка“, Кладово



Извор: „Текијанка“, д.о.о., Текија.

За пласман производа преко малопродајних трговинских кућа произвођачи морају испунити низ захтева, а пре свега, морају имати: (1) активно регистровано пољопривредно газдинство; (2) производњу у легалним токовима и испуњавати све услове производње, пословања и трговине које пред њих постављају домаћи закони и правилници; (3) довољне количине производа за пласман; (4) сигурност у испоруци и (5) одржавати константно висок квалитет производа.

Додатне услове за пољопривредне произвођаче за пласман преко малопродајних трговинских кућа, у виду обавезне декларације производа, односно означавања производа бар кодом или OR кодом, поставља и Закон о трговини („Сл. гласник РС“, бр. 52/2019), који чланом 34. истиче да роба у малопродаји, између осталог, „*мора бити означена машински читљивом ознаком (GTIN идентификацијом, OR кодом и др)*“. GTIN идентификација (од скраћенице глобални број трговинске јединице или на енглеском „Global Trade Item Number“) или шире познато „бар код“ *користи се за јединствену идентификацију трговинских јединица широм света, а организација која у Србији додељује бар кодове је GSI. За разлику од бар кода, који се плаћа (као вид чланства у организацији GSI), OR код је бесплатан и добија се посредством интернет сајта „QR free generator“. Иако обавезу машински читљивих ознака производа на декларацији имају произвођачи, односно увозници (за увозну робу), последице уколико се у малопродаји затекне производ без ове ознаке, сноси продавац.*

### 1.5.9. Удружења пољопривредника

Јака, велика и успешна удружења пољопривредних произвођача, посебно она организована хоризонтално (секторски) омогућавају пољопривредницима јачу преговарачку позицију на тржишту у односу на субјекте који се баве откупом, трговином и прерадом пољопривредних производа, као и у односу на државу/ресорно министарство и добављаче репроматеријала и инпута. *Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2020. године* („Сл. гласник РС“, бр. 85/2014), предвиђа подршку процесима удруживања пољопривредника у циљу

унапређења трансфера знања; технолошког развоја и модернизације пољопривредне производње и прераде; развоја тржишних ланаца и јачања социјалног капитала. Ипак, удружења у области пољопривреде у Србији јесу бројна, али су слабо развијена. Њихова улога и активности су мале, ниска је преговарачка моћ и степен организованости, а као резултат ниске професионализације и недостатка управљачког кадра („Сл. гласник РС“, бр. 85/2014).

У сектору пољопривреде општине Кладово функционишу четири удружења, од којих су два удружења пчелара. Удружења пољопривредника нису довољно активна у раду (пасивно чланство), њихово функционисање не доприноси побољшању тржишне и конкурентске позиције произвођача, те чланице најчешће не виде користи од чланства. На основу интервјуа са представницима удружења на територији општине Кладово, у наставку се дају њихови називи и основне карактеристике:

- ✓ **„Удружење виноградара и воћара општине Кладово Костол“.** Удружење има око 50-так чланова, узгајивача воћа и грожђа, постоји већ 20 година и пружа едукативну подршку пољопривредницима (члановима) у процесима производње грожђа (заштита биља, садња, резидба, берба), вина (процес производње, подршка у процесима унапређења квалитета вина), успешно сарађује са другим сличним удружењима у региону и слично;
- ✓ **Удружење „Врбичанка“, Велика Врбица, Кладово.** Удружење окупља мали број пољопривредника у секторима ратарства, повртарства, воћарста и виноградарства. Ово је релативно младо удружење, које нема великих активности, нити људских капацитета за интензивнији рад и ширење чланства;
- ✓ **Пчеларско друштво „Бердан“, Кладово.** Удружење окупља око 50-60 чланова. Бави се едукацијом, организацијом семинара, студијских путовања, представљањем чланова на сајмовима, пружањем подршке чланицама у процесима аплицирања за средства на конкурсима, како на општинском, тако и на републичком нивоу;
- ✓ **Удружење пчелара „Кладово“, Кладово.** Удружење окупља између 80 и 100 чланова (број варира из године у годину). Удружење организује одлазак на сајмове пчеларства у Београду, представљање чланица на изложбама у Кладову, организује предавања са практичном обуком (око 3-4 у току године) и слично.

Поред ових удружења, за винарије општине Кладово значајно је и постојање **Удружења произвођача вина са ознаком географског порекла „Неготинска Крајина“**, Неготин. Удружење, окупља, између осталих, и две винарије са седиштем у Кладову, које још увек нису почеле са производњом вина са ознаком географског порекла, али се планира ова производња у скоријем периоду. У питању су винарије „Гамановић“ (бивша винарија „Душа Дунава“) и винарија „Јовић“ (Речица, Кладово).

У наредном периоду, биће важно јачање свести пољопривредника о неопходности удруживања, изградња међусобног поверења пољопривредника у процесима удруживања и инвестирања у физичку имовину за пољопривредну производњу и прераду и маркетинг пољопривредних производа (набавка машина, опреме), као и удруживања више специјализованих задруга/удружења у региону, које би на овај начин оствариле економију обима и повећале своју тржишну и преговарачку снагу на тржишту.

Позитивни ефекти у сектору удруживања могу се очекивати доношњем Закона о уређењу тржишта пољопривредних производа (Нацрт у процедури јавне расправе), којим ће се, између осталог, регулисати питање формирања и признавања произвођачих организација, што је и обавеза Србије у процесу приступања ЕУ.

### 1.5.10. Трансфер знања и иновација

Трансфер знања, информација и иновација ка пољопривредним произвођачима све је важнији сегмент пољопривредне производње и руралног развоја. Саветодавна подршка пољопривредницима потребна је у свим сегментима пословања: производње, планирања, продајних стратегија, анализе тржишта и слично.

Трансфер знања, информација и иновација пољопривредним произвођачима на територији општине Кладово обавља се посредством:

- ✓ Општинске управе општине Кладово, Одељења за привреду, друштвене делатности и локално економски развој;
- ✓ Пољопривредно саветодавне и стручне службе „Неготин“, из Неготина. Ова служба има 10 запослених саветодаваца свих струка, који успешно и дуги низ година сарађују са пољопривредним газдинствима на територији општине Кладово. Посредством ове службе и општине Кладово организују се предавања, трибине, радионице за пољопривреднике, а комуникација се обавља и путем телефона и мејла;
- ✓ У организацији удружења пчелара и општине Кладово организују се трибине, предавања и сајмови из области пчеларства, са циљем размене знања и искуства;
- ✓ Куће за производњу семенског материјала и заштитних средстава у сарадњи са Општином организују предавања из својих области деловања;
- ✓ Значајну улогу у информисању пољопривредних произвођача о свим актуелним дешавањима из области пољопривреде имају и локални медији: телевизија и интернет портали.

Слика 13. ПССС Неготин



Извор: ПССС Неготин.

Највећа интересовања пољопривредника су за знањима у процесу саме пољопривредне производње (уознавање са постојећим или новим технологијама производње, заштита биља и слично), као и информације везано за начине остваривања права на субвенције, како са нивоа Општине, тако и са републичког нивоа.

Општина већ низ година уназад пружа допринос процесу трансфера знања и иновација у сектору пољопривреде подршком невладиним организацијама које послују у овом сектору. Примера ради, током 2020. године из средстава буџета општине Кладово за подстицање програма/пројеката од јавног интереса, који реализују удружења грађана, средства су добила три удружења: (1) „Удружење виноградара и воћара општине Кладово“, (2) Друштво пчелара „Ђердап“ и (3) Удружење пчелара „Кладово“.

Иако се процес трансфера знања и информација пољопривредницима може оценити као релативно ефикасан, могућности које пружају приватно-јавна партнерства и веће укључивање других актера у овај процес (приватних консултантских агенција) нису још увек довољно искоришћене.

## 1.6. ДИВЕРСИФИКАЦИЈА РУРАЛНЕ ЕКОНОМИЈЕ

### 1.6.1. Економско-социјална оцена развијености руралних подручја

#### Анализа развијености привреде.

Утицај локалне самоуправе на укупан привредни развој је ограничен, јер најзначајнијим привредним ресурсима на подручју општине Кладово газдује држава. Реч је о хидроелектрани „*Бердан*“ и Националном Парку „*Бердан*“. Међутим, ако се изузме ова чињеница и сагледају остали значајни привредни потенцијали, оцена је да су примарни и терцијарни сектор привреде, поред евидентно присутних слабости, развијенији од секундарног. Они чине ослонац будућег привредног развоја.

Секундарни сектор привреде није на задовољавајући начин развијен, што се поткрепљује подацима да у укупном друштвеном производу Републике, општина Кладово учествује просечно са око 0,15%, док је друштвени производ по становнику нижи у просеку за око 50% од нивоа Републике Србије<sup>12</sup>. У привредном развоју општине значајно место заузимају мала и средња предузећа, од којих највећи број послује у областима пољопривреде и туризма. У 2018. години у Кладову је пословало 161 привредно друштво и 484 предузетника<sup>13</sup>.

*Тржиште рада.* У 2019. години у општини Кладово је укупно било запослено 5.102 лица. Учешће запослених старости од 15 до 29 година у укупној запослености је 13,9%, што је испод Републичког просека, где износи 15,5%. У 2019. години регистровано је укупно 1 483 незапослених лица. Број запослених на 1.000 становника је 278, што је такође испод републичког просека (где износи 313).<sup>14</sup>

Образовна структура становништва је неповољна, што показују следећи подаци<sup>15</sup>: без школе је 6,7% становништва; непотпуно основно образовање има 21,5% становништва; основно образовање има 24,9%; средње образовање има 35,6%; док више и високо образовање има свега 9,5% становништва. Неповољна образовна структура негативно утиче на привредни потенцијал општине Кладово. Оно што охрабрује је што према добијеним подацима од Општинске управе, као и подацима добијеним од РЗС, расте број запослених код предузетника. Тако је у 2018. години забележен раст од 2,7%. Ово говори у прилог јачању предузетничких иницијатива и уопште јачању предузетништва на територији општине Кладово.

#### Анализа развијености руралне инфраструктуре

*Саобраћајна инфраструктура.* Развијеност друмске путне мреже није на задовољавајућем нивоу. Оцена произлази из података да од изграђених 246,24 km укупне друмске путне мреже, 133,24 km је са савременим коловозом, што чини нешто више од половине путева (54,1%).

Најважније комуникационе путне правце представљају саобраћајнице највишег реда. Реч је о државном путу првог реда I Б - 35 и државном путу другог реда II А - 167. Општинску путну мрежу чини 19 општинских путева чија укупна дужина износи 144 km, од чега 41 km има савремени коловоз, односно 28,4% што такође упућује на лош квалитет општинских путева.

<sup>12</sup> Мастер план развоја туризма Доњег Подунавља, Економски Факултет у Београду, стр. 48.

<sup>13</sup> Програм подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за општину Кладово у 2020. години, Општинска управа Кладова.

<sup>14</sup> Публикација Општине и региони у Србији 2020 година, стр. 156 до 165.

<sup>15</sup> Исто. стр. 90 до 99.

Из изнетог се закључује да су неопходна већа улагања у саобраћајну друмску путну инфраструктуру како би се поправио квалитет и омогућио нормалан ток друштвеног и привредног живота Општине.

*Водоснабдевање.* У свим сеоским насељима систем водоснабдевања релативно добро функционише. Предузеће „Јединство“ организовано снабдева кориснике пијаћом водом из изворишта у 9 независних водоводних система. Захвата се око 220 литара у секунди и пласира за становништво на нивоу целокупне Општине.

*Канализациона мрежа* није до краја завршена тј. изграђена. Наиме, још 1970. године је започета изградња са циљем да сви становници буду прикључени на фекалну канализацију и данас (2021. године) је око 75% становника Општине прикључено на мрежу. Од укупно 23 насеља у 11 се одводе отпадне воде, док се у 10 врши исталоживање пре испуштања у реку Дунав. Насеља са потпуно изграђеном канализационом мрежом су Кладово, Брза Паланка и Љубичевац, док је у насељу Грабовица делимично изграђена јер неки делови овог насеља још немају решена поједина техничка питања.

*Стање животне средине.* Постоји проблем око управљања чврстим комуналним отпадом и неизграђеним или полуизграђеним системима одлагања отпада. До сада је постојала једна велика депонија лоцирана у непосредној близини Кладова, међутим њени капацитети су у потпуности попуњени. У плану је да се ова депонија рекултивише, као и да се у будућности отпад депонује у регионалну депонију чија изградња је планирана код Зајечара („Халово 2“) на удаљености 11 km од урбаног градског језгра. На територији општине Кладово данас постоји велики број дивљих депонија и сметлишта и Општинска управа има проблеме са њиховим непрестаним уклањањима и чишћењима.

*Енергетска опремљеност.* Градском топоводном мрежом покривен је један део насеља Кладово и део насеља Брзе Паланке, (тзв. урбани делови Општине) док се већина становништва општине Кладово индивидуално енергетски снабдева. Електромрежа је у задовољавајућем стању. На подручју Општине није спроведена гасификација.

*Образовни и школски систем.* Постоји добро развијена мрежа установа за основно образовање, мрежа установа за предшколско образовање у руралним подручјима организована је у оквиру школа. Библиотека и центар за културу Кладово се налазе у урбаном центру Кладова и својим радом и ангажовањем максимално покушавају да се приближе сеоској популацији, где су активни сеоски Домови културе и удружења грађана која својим активностима окупљају локално становништво.

*Здравствена и социјална заштита.* Установа за пружање примарне здравствене заштите, смештена је у градском насељу Кладово, а у већим сеоским насељима налазе се здравствене амбуланте. Центар за социјални рад у Кладову стара се о социјалном збрињавању свих становника.

Покривеност подручја *фиксном и мобилном телефонијом* је добра, као и покривеност са *Интернетом*.

Покривеност подручја *поштанским саобраћајем* релативно је добра.

### **Анализа социо-демографског стања у Општини**

Према подацима РЗС (2020. година), у општини Кладово живи 20.635 становника. Просечна старост становништва је 46,8 година, што је више у односу на просек Републике (где износи 42,2 године старости).<sup>16</sup>

---

<sup>16</sup> Публикација „Општине и региони у Србији 2020 година“, Републички завод за статистику, Србије

Од укупног броја становника у 21 насељу сеоског типа живи 10.906 становника. У два насеља градског типа (Брза Паланка и Кладово) живи 9.729 становника. У односу на број становника и просечну густину насељености од 32,8 ст/км<sup>2</sup>, територија општине Кладово спада у рурална подручја<sup>17</sup>. Кладово такође припада демографски угроженим подручјима, јер је број становника у процесу континуираног смањивања још од 1971. године. Узроци смањивања броја становника су убрзан процес старења; миграција сеоске (руралне) популације у урбане градске центре; миграције становништва у иностранство (пре свега у Аустрију, Немачку, Француску, Данску, Италију, итд); пад запослености у друштвеном сектору пољопривреде, итд.

Према резултатима Пописа пољопривреде из 2012 године у општини Кладово је било 2.136 породичних пољопривредних газдинстава. Више од 50% газдинстава има имање мање од 5 ха, по правилу уситњених пољопривредних површина. Отежавајућа околност је и неповољна образовна структура сеоског становништва. Према резултатима Пописа 2011 године<sup>18</sup> од укупно 2.136 породичних пољопривредних газдинстава највећи број, 1.532 газдинства имају 1 до 2 стално запослена лица или 71,2%; од 3 до 4 стално запослених има свега 536 или 25,09 %; док од 5 до 6 стално запослених свега 2,94%.

**Табела 26. Број газдинстава и број становника у општини Кладово по насељима**

	Општина Кладово	Број газдинстава	Број становника
1.	Брза Паланка	134	860
2.	Вајуга	98	437
3.	Велесница	28	215
4.	Велика Врбица	161	792
5.	Велика каменица	79	542
6.	Грабовица	133	685
7.	Давидовац	106	534
8.	Кладово	92	8.869
9.	Кладушница	107	634
10.	Корбово	185	740,
11.	Костол	82	961
12.	Купузиште	66	237
13.	Љубичевац	43	364
14.	Мала Врбица	90	782
15.	Манастирица	48	168
16.	Милутиновац	29	143
17.	Нови Сип	30	767
18.	Петрово Село	104	79
19.	Подвршка	198	981
20.	Река	88	203
21.	Речица	6	23
22.	Ратково	179	827
23.	Текија	50	792

Извор: Природно кретање становништва у Србији, подаци по општинама, (2012), РЗС Србије, стр. 203.

<sup>17</sup> Критеријуми ОЕСД-а.

<sup>18</sup> Општине и региони у републици Србији, стр.112



### 1.6.2. Диверсификација руралне економије кроз додатне економске активности носиоца пољопривредних газдинстава

Проблем руралног развоја иманентан је свим деловима Републике Србије, а што се наводи и у документу "IPARD II Програм у Републици Србији 2014-2020 године"<sup>19</sup>. Као основни проблеми се истичу:

- висока зависност од примарне пољопривредне производње;
- неразвијен терцијарни сектор привреде;
- недостатак могућности за запошљавање локалног становништва;
- неразвијена локална инфраструктура;

што се последично рефлектује:

- смањењем атрактивности руралних подручја за живот и рад;
- смањењем броја запослених;
- негативним демографским трендовима које карактеришу, миграције становништва у урбане градске центре (првенствено млађе сеоске популације) и убрзан процес старења локалног становништва.

Ови негативни процеси се последично негативно одражавају на укупан привредни амбијент, те је отуда веома важно у којој мери је развијена рурална непољопривредна економија, тј. колико су активности руралног становништва диверсификоване. У ове активности, према Методолошком упутству датом у Попису пољопривреде из 2012. године (РЗС 2012, године, стр. 201), спадају:

- **Прерада примарних пољопривредних производа за продају** (производи од млека, меса, воћа, поврћа, и сл.), без обзира на то да ли су сировине произведене на газдинству или су купљене како би се вршила њихова прерада<sup>20</sup>;
- **Рурални туризам** у свим појавним облицима – агро, еко, агро-еко, еко-органски (класификација UN FAO 2004), и сл. Важно је да се гостима обезбеди смештај и исхрана уз надокнаду, при чему се користе ресурси пољопривредног газдинства, села или руралног подручја у коме бораве, шире посматрано;
- **Народна радиност, стари занати и алати и сл.** Велики број активности и старих заната који су нажалост током времена заборављени (плетење, ткање, кукичење, израда различитих врста сувенира, и сл.) пружа могућност за унапређење локалног предузетништва и повећање запослености локалног становништва;
- **Обрада дрвета** (сеча шума и производња огревног дрвета и/или дрвне грађе) и активности у шумарству;
- **Узгој рибе за продају** и сл.

На основу података Пописа пољопривреде из 2012. године, од 2.136 сеоских газдинстава на подручју Кладова, тек је 294 (13,76%) обављало другу профитабилну активност (која није пољопривредна), при чему је свега 30 газдинстава (1,4%) са учешћем ових прихода у укупним приходима веће од 50%. На основу овог може се оценити да је њихов број занемарљив. Овакав податак и данас (2021. године) потврђују и органи Општинске управе.

<sup>19</sup> Сл. гласник РС, бр. 30/2016

<sup>20</sup> Производња вина је друга активност у вези са газдинством која доноси приход само уколико је прерађена већа количина купљеног грозђа него грозђа из сопствене производње газдинства (Попис пољопривреде 2012, Методолошко упутство).

### 1.6.2.1. Прерада пољопривредних производа

Подаци Пописа пољопривреде 2012. године показују да прерадом пољопривредних производа се на територији општине Кладово бави 270 пољопривредних газдинства, од чега:<sup>21</sup>

- **Прерадом меса** се бави 30 газдинстава. Највећи број је регистрован у Петровом Селу 12, у насељу Подвршка 10, док у осталим насељима је број мањи од 5, па подаци у Попису пољопривреде 2012 године нису исказивани нумерички;
- **Прерадом млека** се бави укупно 181 сеоско газдинство. Најбољи резултати су регистровани у насељима: Подвршка 29, Текија 26, Петрово село 22, Река 21, Велика Каменица 17, Давидовац 16, Брза Паланка 16, Грабовица 12, Кладушница 12 и Кладово 4.
- **Прерадом воћа и поврћа** се бави укупно 96 газдинстава. Највећи број је регистрован у Петровом Селу 37, Кладушници 34 и Давидовцу 4. У осталим селима број је испод 5 па статистички није исказиван у резултатима Пописа пољопривреде из 2012 године.
- **Прерадом других пољопривредних производа** се бави укупно 55 газдинстава. Највише регистрованих је у насељу Кладушница 35, Петрово село 9 и Текија 4.

У 2021. години Општинска управа Кладова и Регионална Привредна Комора Зајечара не располажу егзактним подацима за делатност прераде пољопривредних производа. Истиче се да је реч о малом броју сеоских газдинстава који немају у већем обиму развијену прераду пољопривредних производа.

### 1.6.2.2. Развијеност руралног туризма и могућности унапређења постојећег стања у туризму

**Рурални туризам.** Анализа стања у области руралног туризма и његовим појавним облицима у Републици Србији је до сада анализирана у више планских и стратешких докумената (нпр. „*Мастер план одрживог развоја руралног туризма у Републици Србији 2011 године*“, „*Стратегија развоја туризма 2016-2025 године*“, итд.). У овим документима и усвојеним програмима (нпр. документ „*IPARD II Програм у Републици Србији 2014-2020 године*“, „Сл. гласник РС“, бр. 30/2016) уочава се велики значај и улога која се даје туризму за укупан привредни развој, као и за развој руралних подручја.

Захваљујући природним, еколошким и амбијенталним карактеристикама, различите руралне средине у непосредној близини *Кладова* и *Брзе Паланке* су веома занимљив и перспективан простор за развој овог вида туризма. Адекватно изграђене куће за одмор у природи коју одликује мир и тишина, су праве „оазе“ за људе из високо урбанизованих, индустријских центара. У свему томе потребно је дефинисање урбанистичких услова за развој овог вида туризма од стране државних, регионалних и локалних органа. Такође, потребна је едукација локалног становништва за професионално пружање услуга, што би требало да буде задатак туристичке организације и других државних и струковних институција ове врсте. Израда квалитетног програма боравка на селу не сме бити препуштена локалној сналажљивости, она мора бити озбиљан предмет анализе уколико се очекују развој и ефекти од овог вида туризма. Концепт одрживог развоја заснованог на природним ресурсима, демографској структури (која је, ваља истаћи, нарушена депопулацијом) богатству њене мултиетничности и дефинисаном тржишту (његовим циљним групама) су основ и гаранција успеха у овом виду туризма.

<sup>21</sup> Попис пољопривреде 2012 године, РЗС, web. link: [http://popispoljoprivrede.stat.rs/?page\\_id=6221](http://popispoljoprivrede.stat.rs/?page_id=6221) (на дан 21.02.2021 године)

**Туристичке атрактивности општине Кладово.** Општина Кладово има респектабилне природне и друштвене (антропогене) ресурсе за развој туризма. Као најзначајнији природни ресурси и уједно туристичке атрактивности на територији Општине се издвајају:

- Национални парк „*Ђердан*“;
- Клисура „*Казан*“ лоцирана у „*Ђерданској клисури*“ на реци Дунав;
- „*Беледеријски*“ водопад;
- Оаза птица у Малој Врбици;
- Планинарске стазе на Мирочу.

На територији Општине постоји богато *културно-историјско*, тј. *антропогено* наслеђе. Као најзначајнији ресурси и уједно туристичке атрактивности подручја се издвајају:

- „*Трајанова табла*“ урезана на исклесаној стени изнад „*Ђерданске клисуре*“. Потиче од 100-103 године и саздао је римски цар Трајан као знак обележавања завршетка војног пута од Београда до Ђердапа;
- „*Трајанов Мост*“ и утврђење „*Понтес*“ који су лоцирани код села Костол на око 5 km од Кладова. Мост је подигнут у периоду од 103-105 године. Дужина моста са порталима износила је око 1.134 m;
- Тврђава „*Диана*“ подигнута на самој обли Дунава, лоцирана у близини села Сип. Потиче из 1 века;
- Археолошки локалитет „*Гламџа*“ лоциран у близини села Раткова. Реч је о највишем војном утврђењу лоцираном изнад реке Дунав;
- Тврђава „*Фетислам*“ из 1524. године коју су подигли Турци. У преводу име значи „победа ислама“. Састоји се из малог града који је био артиљеријска база, и отвореног амфитеатра;
- Црква „*Св. Ђорђа*“ се налази у Кладову, саграђена 1735. године;
- Манастир „*Св. Тројице*“ из 19. века је лоциран изнад села Манастирице;
- „*Стара Чаршија*“ у Кладову је заштићена од стране Завода за заштиту споменика културе Србије као просторно културно-историјска (амбијентална) целина. У „*Старој чаршији*“ налази се мноштво трговинских, угоститељских и других објеката од јавног значаја због чега представља центар друштвеног живота.
- Археолошки музеј је смештен у Кладову. Основан је 1996. године.

**Смештајни капацитети.** На територији општине Кладово постоји велики број смештајних капацитета који могу да одговоре потребама повећане туристичке тражње. Карактеристично је да је у њиховом пословању изражена сезоналност, што се манифестује њиховом попуњеношћу у летњим месецима и недовољном искоришћеношћу у зимским.

Учешће броја кревета по појединим општинама у подручју Доњег Подунавља показује да се општина Кладово налази на првом месту са просечно 37,98 %, следе је општине Мајданпек са 24,47 % и Велико Градиште са 17,74 %, итд.<sup>22</sup>

Развијеност смештајних капацитета у Општини је резултат присутности туристичких атрактивности (природних и друштвених) које генеришу туристичку тражњу. Међутим, ваља нагласити да сви типови туристичких смештајних капацитета немају једнак утицај на развој свих видова туризма. Тако се у стручној литератури истиче да и поред великог броја

---

<sup>22</sup> Мастер пан развоја туризма Доњег Подунавља (2007), стр. 99.

смештајних јединица са којима располажу, хотели дају мали допринос развоју руралног туризма<sup>23</sup>. Ипак, то не мора нужно да значи да се рурални туристички производ не може креирати и са туристима који би комбиновали хотелску пансионску туристичку понуду са ванпансионском руралном туристичком понудом. Важна је улога менаџмента и начина на који ће да креирају тзв. „рурално туристичко искуство“.

**а) Хотелски смештај.** По капацитетима два највећа смештајна објекта у општини Кладово су хотели „*Aquastar Danube*“ и „*Бердан*“.

- Хотел „*Aquastar Danube*“ лоциран је поред најлепше плаже на Дунаву. Категорисан је са 4 звездице и располаже са укупно 51 спаваћом собом, 6 „*suite*“ и 3 „*lux*“ апартмана. Ове смештајне јединице својим изгледом и опремљеношћу спадају у најопремљеније у подручју Доњег Подунавља. У хотелској инфраструктури налазе се и 3 конференцијске сале, 2 ресторана, 3 бара, 1 „*wellness*“ и 1 „*spa*“ центар са затвореним базеном, сауном, хидромасажном кадом, турским купатилом, арома терапијом, трим кабинетом, фотељама за масажу, 2 продавнице и 1 фризерски салон. У саставу хотела се у понуди налази и путнички брод „*Aquastar Maxim*“ са затвореним салоном и сунчаном палубом, који у току туристичке сезоне (од марта до краја октобра) крстаре Дунавом на релацији од Београда до Кладова и обрнуто.
- Хотел „*Бердан*“ је лоциран у центру Кладова на обали Дунава. Располаже са 138 соба и 6 апартмана. Све собе су добро опремљене и могу да квалитетом одговоре захтевима осетљиве туристичке тражње (поседују: купатила, телевизор, телефон, Интернет - *wirless*, итд.). Поред ресторана „*Златна сала*“ у склопу хотела налазе се и следеће угоститељске јединице: банкет сала, аперитив бар, „*lobby bar*“, летња башта са погледом на Дунав. Хотел располаже 1 конференцијском салом. Како би се обогатила туристичка понуда туристима је на располагању шетни брод ресторан са укупно 120 места.

**б) Кампинг.** На територији општине Кладово се налазе 2 кампинга. Реч је о омладинском камп насељу „*Каратаи*“ у Кладову и кампу „*Мирочка Вода*“ у насељу Брза Паланка.

- *Први* је лоциран у насељу Кладово и припада спортско-рекреативном типу тематског туризма. Камп насеље „*Каратаи*“ има миноран допринос развоју руралног туризма. Реч је о омладинском камп насељу намењеном туристима заинтересованим за спорт. Камп је направљен 60-их година прошлог века за потребе градитеља Хидроцентрале „*Бердан I*“, а касније је служило учесницима омладинских радних акција. Од 2014. године одлуком Владе Републике Србије објекат је дат на употребу Заводу за спорт и медицину спорта. Данас је прерастао у спортски центар за припреме млађих спортских селекција. Располаже са 350 места за смештај у виду двокреветних и трокреветних соба са купатилом. У кампу се налази 6 павиљона, са 9 апартмана и 8 бунгалова (са по осам кревета у сваком). Сви смештајни објекти су опремљени да пруже максималан конфор. Сваки павиљон може да угости до 30 гостију. Павиљони садрже и учионицу за окупљање спортских екипа или за теоретску наставу. Бунгалови су пројектовани тако да се архитектонски уклапају у културно-историјско наслеђе подручја Доње Подунавље. Поред смештајних јединица у кампу се налазе бројни затворени и отворени спортски објекти (терени за кошарку, мали фудбал, одбојку, рукомет, тенис, стони тенис). Објекат располаже и са: теретаном, кугланом, базеном, теренима за одбојку на песку, трим стазом, вештачка стена за љубитеље „*free climbing-a*“, итд.

<sup>23</sup> Greffe, X., (1994): „*Is Rural Tourism a Lever for Economic and Social Development*“, Journal of Sustainable Tourism, Vol. 2. No.1&2, pp.22-40.

- *Други* камп је лоциран у насељу Брза Паланка са називом „*Мирочка Вода*“. Смештен је на обали Дунава низводно 22 km од Кладова. У оквиру кампа налази се 80 кампинг јединица за шаторе и караване, као и 20 двокреветних бунгалова. Представља својеврсну оазу на уређеној песковитој плажи у непосредној близини центра Брзе Паланке. Идеално је место за љубитеље Дунава, извиђаче, кампере, пецароше. Поседује разноврсне садржаје за рекреацију и могућност обиласка прелепих природних атракција као што су „*Бледеријског водопад*“, пешачких стаза на планини Мироч, Вратњанских капија, итд. Постоје и организоване туре за обилазак живописних руралних предела са бројним атракцијама Националног Парка „*Ђердан*“. За разлику од првог камп насеља по критеријумима тематског турима, ово камп насеље се може уврстити у смештајне понуду руралног туризма, јер одговара критеријумима које дефинише OECD (1994)<sup>24</sup>.

**ц) Сеоска туристичка домаћинства.** Према подацима Туристичке организације Србије,<sup>25</sup> Туристичке организације Кладова<sup>26</sup> и Националне асоцијације „Сеоски туризам Србије“<sup>27</sup> смештајни капацитети руралног туризма, тип „сеоско туристичко домаћинство“ се налазе у селима: *Велика Врбица, Корбово и Речица*.

- У селу **Корбово** удаљеном 18 km од Кладова се налази сеоско туристичко домаћинство са локацијом на Дунаву. Има добар приступ за чамце, јахте, кајаке и сл. Домаћинство организује излетничке туре у околини Кладова са 2 чамца и 1 јахтом. Располаже са уређеним винским подрумом и салом капацитета до 50 гостију. Од смештајних капацитета располаже са 2/2 собе.<sup>28</sup>
- У селу **Велика Врбица** се налази 1 сеоско туристичко домаћинство које је удаљено 11 km од Кладова. Категорисано је са 4 звезде и располаже и етно рестораном у коме туристи могу конзумирати специјалитете карактеристичне за подручју Доњег Подунавља.
- У селу **Речица** налази се 1 сеоско туристичко домаћинство (категорисано са 4 звезде).<sup>29</sup>

На основу података ОУ у току 2020. године дошло је до повећања интересовања туриста за боравком у руралним подручјима у Кладову, па је отуда последично дошло и до:

- повећања интереса за бављењем руралним туризмом,
- повећања смештајних капацитета и
- повећања броја остварених ноћења.

Међутим, због присуства вируса „COVID 19“ није вођена евиденција, тако да се ово повећање не може квантитативно исказати.

У документу „*Мастер план одрживог развоја руралног туризма Србије 2011*“ (стр. 81) у подручју Општине као значајна за развој руралног туризма се сугерише сеоска етно-зона у селима *Подвршка, Петрово Село, Манастријица и Река*. Истиче се да су села карактеристична по традиционалној архитектури, обичајима и обредима који су сачувани до данашњих дана. Такође, сачуван је и фолклор Српског, Влашког и Румунског народа. Наведена села имају и богату понуду традиционалне кухиње.

<sup>24</sup> OECD (1994), *Tourism Strategies and Rural Development*, OCDE/GD(94)49, Organization for Economic Co-Operation And Development, Paris, 1994.

<sup>25</sup> Публикација „*Каталог сеоских туристичких домаћинстава*“ (2018), Туристичка организација Србије.

<sup>26</sup> Туристичка организација Кладово, web. link: <http://tookladovo.rs/> (pristup na dan: 21.02.2021 године)

<sup>27</sup> Асоцијација „*Сеоски туризам Србије*“ – званичан представник Србије у „Европској федерацији руралног туризма“ (EUROGITES), <https://www.selo.rs/rs> (на дан: 12.02.2021 год.).

<sup>28</sup> Власник Богосав Поповић (фебруар 2021 године).

<sup>29</sup> Реч је о сеоском туристичком домаћинству „Јовић“, (фебруар 2021 године)

Оцена изнета у овом документу је да не постоје адекватни капацитети за развој руралног туризма, као и да се не евидентира број посетилаца. Наведена села имају и богату понуду традиционалне кухиње, што би могло да погодује развоју туризма хране (*food tourism*) и туризма догађаја тзв. „ манифестационог“.

д) **Приватни смештај.** На основу добијених података из ОУ и ТО Кладова, последњих година дошло је до нагле експанзије броја смештајних капацитета у приватном смештају. Отуда и оцена да општина Кладово може да одговори потребама повећане туристичке тражње. Посматрано појединачно по насељима највећу експанзију имала су насеља Кладово и Текија, али се појачану интересовање показује и у другим насељима у општини Кладово.

Најзначајнији смештајни капацитети на територији општине у приватном смештају представљени су у *Табели 27.*

**Табела 27. Смештајни капацитети у приватном смештају у општини Кладово у 2021. години**

Р. бр.	Насеље	Врста објекта	Укупан број објеката
1.	Кладово	Апартмани	26
		Кућа за одмор	3
		Собе за изнајмљивање	8
2.	Текија	Апартмани	4
		Кућа за одмор	2
		Собе за изнајмљивање	2
3.	Костол	Апартмани	4
		Кућа за одмор	0
		Собе за изнајмљивање	0
4.	Нови Сип	Апартмани	1
		Кућа за одмор	1
		Собе за изнајмљивање	0
5.	Љубичевац	Апартмани	0
		Кућа за одмор	0
		Собе за изнајмљивање	1

Напомена: Детаљан преглед смештајних капацитета по насељима дат је у Прилогу. Подаци добијени од Туристичке организације Кладово нису у потпуности усклађени са важећим „Правилником о условима и начину обављања угоститељске делатности, начину пружања угоститељских услуга, разврставању угоститељских објеката и минимално техничким условима за уређење и опремање угоститељских објеката („Сл. гласник РС“, бр. 48/2012 и 58/2016), већ су евидентирани како су пристизали са терена.

Извор: Туристичка организација Кладово, <http://tookladovo.rs/> (приступ на дан 22.02.2021 године.).

На основу увида у *Табелу 27.* и добијених података од Туристичке организације Кладова, може се уочити да када је реч о приватном смештају у:

- У **Кладову** се налази се 26 апартмана, 3 куће за одмор и 8 соба за изнајмљивање. Објекти се не могу довести у директну везу са руралним туризмом, с обзиром на тип насеља и карактер подручја.
- У **Текији** која је удаљена 22 km од Кладова налази се више врста смештајних објеката који могу да се користе у сврху развоја руралног туризма. Објекти су смештени у непосредној близини реке. Реч је о 4 апартмана, 2 куће за одмор и 2 собе за изнајмљивање.
- У селу **Костол** се налазе 4 апартмана који су категорисани са 2 и 3 звездице.
- У селу **Нови Сип** смештајни капацитети се налазе код 2 домаћина. Реч је о 1 кући за одмор и 1 апартману.

На основу прикупљених и представљених података и чињеница:

- да су се у 4 села у општини Кладово власници сеоских газдинстава одлучили да се активно баве руралним туризмом (села **Корбово, Велика Врбица, Речица, Нови Сип**);
- да посматрано појединачно по селима, реч је о спорадичним случајевима бављења руралним туризмом.

Може се закључити:

- да се рурални туризам у општини Кладово налази у иницијалној фази у развоју;
- да је у периоду од 2016. до 2020. године дошло до пораста броја газдинстава која су се определила да се баве руралним туризмом (било као сеоска туристичка домаћинства било у неком од појавних облика приватног смештаја);
- рурални туризам се до сада развијао на стихијски начин, без одговарајуће стратегије, плана и програма развоја;
- како би рурални туризам ушао у вишу фазу у развоју, потребна су одговарајућа улагања, како од стране државе (директним инвестицијама или путем субвенција сеоским домаћинствима), али и од стране приватних предузетника који би препознали интерес у развоју руралног туризма.

**Туристички промет у општини Кладово.** У табели 28. су приказани подаци о кретању броја туриста и њихових ноћења у последњих десет година.

**Табела 28. Кретање броја туриста и остварених ноћења у општини Кладово у периоду 2010-2019. година.**

Године	Туристи			Ноћења			Просечан бр. ноћења туриста	
	Свега	Домаћи	Страни	Свега	Домаћи	Страни	Домаћи	Страни
2010	30.542	28.158	2.384	85.855	80.310	5.545	2,9	2,3
2011	31.566	28.230	3.336	87.637	79.526	8.111	2,8	2,4
2012	25.524	22.875	2.649	66.972	60.657	6.315	2,7	2,4
2013	23.746	20.610	3.136	63.577	55.715	7.862	2,7	2,5
2014	16.050	13.293	2.757	39.102	30.757	8.345	2,3	3,0
2015	22.347	18.791	3.556	49.326	40.810	8.516	2,2	2,4
2016	25.651	21.719	3.932	50.187	42.219	7.968	1,9	2,0
2017	32.043	26.937	5.106	73.250	61.200	12.050	2,3	2,4
2018	33.126	26.978	6.148	75.092	60.781	14.311	2,3	2,3
2019	36.875	28462	8.413	79.758	64.296	15.462	2,3	1,8

Напомена: Републички завод за статистику прати кретања туриста не разврставајући их по видовима туризма. Отуда је праћење динамике броја туриста и њихових ноћења у руралном туризму отежан.

Извор: Општине и региони у Републици Србији за период од 2014 до 2018. године.

Приметно је да је до пада броја туриста и остварених ноћења дошло 2014, што је резултат обилних поплава које су биле у целој Србији. Од 2015. године се бележи континуирани раст и броја туриста и броја остварених ноћења. Како би се повећала конкурентност Кладова као туристичке дестинације, потребно је подизање квалитета туристичких услуга и повећање броја смештајних капацитета у руралном туризму. Пре свега, категоризацијом заинтересованих сеоских домаћинстава.

Како су истакли у разговору представници ЛТО, последњих година приметан је раст интересовања локалних житеља за бављење руралним туризмом који је инициран порастом туристичке тражње за боравком у подручју Доњег Подунавља.

## **Могућности унапређења постојећег стања у сектору туризма у општини Кладово.**

Општина Кладово као туристичка дестинација, посматрана са аспекта природних и друштвених (антропогених) ресурса, имајући у виду потребу развоја руралног туризма као појединачне, тј. **парцијалне циљеве** свог будућег развоја мора да обухвати:

- 1) Већу оријентацију на осавремењавање постојећих и уколико се створе услови за изградњу нових атрактивних смештајних капацитета.
- 2) Улагање у угоститељске капацитете и у промотивним активностима потенцирање традиције богате локалне кухиње и локалних специјалитета.
- 3) Уређење, адаптацију и прилагођавање бројних културно-историјских објеката потребама туризма.
- 4) Уређење, адаптацију и прилагођавање верских објеката потребама туризма. Ваља апострофирати да, како би се туристима омогућиле посете, неопходна је сагласност Српске Православне Цркве, односно да се ускладе начини, правила и прописи туристичких посета, са верским правилима, принципима тзв. верским канонима.
- 5) Као могућност ваљаног коришћења природне погодности локације Кладова на реци је изградња марина, пристана и сл., као и свих садржаја везаних за боравак туриста на реци (разне спортско-рекреативне активности и сл.).
- 6) Уређење, адаптација и прилагођавање бројних типских сеоских амбијенталних целина потребама туризма. Већ се у том погледу кренуло у селима Корбово, Велика Врбица, Речица, а тенденција је настављена. Ваљало би искористити и потенцијале у селима Подвршка, Петрово Село, Манастририца и Река који још увек нису искоришћени.
- 7) Улагања везана за развој „wellness“ туризма. Имајући у виду очуван природни амбијент, подручје општине Кладово пружа могућности за развој овог све популарнијег вида туризма.
- 8) Коришћење свих природних погодности за развој туризма посебних потреба (ловни и риболовни туризам, фото сафари, планинско-излетнички туризам).
- 9) Користити предности које Кладово има за развој транзитног туризма при чему се ваља ослонити на потенцијале које пружа друмски путни правац ка Румунији, државни пут првог реда I Б - 35 и државни пут другог реда II А - 167; као и река Дунав - Европски коридор 7, међународни речни пловни пут.
- 10) Предузети мере на организацијској и пословној повезаности туризма, угоститељства, трговине, занатства, саобраћаја, пољопривреде, рибарства и других делатности које формирају туристичку понуду – интегрални маркетинга приступ.

**Перспективни видови туризма комплементарни са руралним туризмом.** Рурални туризам у својим појавним облицима (агро, еко, агро-еко, еко-органични) је комплементаран са туризмом специфичних интересовања тј. тематским туризмом. Њихови појавни облици су до сада заживели и представљају потенцијал укупног развоја туризма у Општини.

**а) Туризам на Дунаву.** Локација Кладова на реци представља велики туристички потенцијал. Саставни део укупне туристичке понуде треба да буде и коришћење свих предности које доноси ова географска погодност:

- коришћење **природних атрактивности, културно-историјских** и укупних антропогених вредности везаних за реку о којима је било речи;
- инвестирање у **развој марина и пристана на реци Дунав**. Ову туристичку инфраструктуру би могли да користе како домаћи тако и инострани туристи



који су на пропутовању Дунавом. Ово би захтевало и решавање правних питања везаних за привредне субјекте у чијој надлежности би биле марине и пристани;

- развој **наутичког туризма** са свим програмима бављења спортовима и рекреацијом на води и сл. је природан след горе наведеног. Туристима који бораве у капацитетима руралног туризма као погодност локације и ван пансионска туристичка понуда се може понуди ова активност;
- на обалама реке се налазе **бројне плаже** које пружају погодности за развој угоститељства и свих пратећих садржаја везаних за пружање услуга при боравку на реци итд. Неопходна су улагања у њихово уређење.

**в) Транзитни туризам.** Кладово са добрим географским положајем (смештен на граници Србије и Румуније, затим река Дунав која је међународни речни пловни пут и Европски Коридор 7) има повољне услове за развој овог вида туризма. Пажљиво планирање и инвестирање у области изградње одговарајуће туристичке инфраструктуре са непрестаним обогаћивањем туристичких садржаја дуж магистралних путних праваца би се у дужем временском периоду економски валоризовало. Пример обогаћивања садржаја дуж ових саобраћајница би могла да буде на пример изградња „етно-села“ са свим особеностима овог подручја (мултиетничност, гастрономија, стари занати и алати, итд.).

**г) Планинско-излетнички.** Национални Парк „Бердан“ са очуваним природним амбијентом, богатом флором и фауном, живописним пејзажима, пружа идеалне услове за развој овог вида туризма. Потребно је инвестирање у уређење туристичке инфраструктуре у појединим излетиштима како би се туристима омогући угодан боравак. Последњих година су све популарније различите „стазе здравља“ са одговарајућим туристичким и рекреативним садржајима. Наравно, при њиховом уређењу морају се поштовати начела одрживог развоја, тј. уређење и адаптација излетишта и стаза не сме да иде на штету природног окружења.

**д) Ловни туризам.** За развој овог вида туризма постоје ресурсне основе. У општини Кладово већ постоји ловачко удружење (ЛУ) „Кључ“ које газдује површином 22.280 ha, од чега је 18.000 ha ловна површина. У ловишту се гаји и лови следећа дивљач: зец, фазан, јаребица, препелица, барске птице, шљука, дивља свиња, срна, вук, шакал, лисица и рис. Инфраструктуру ловишта чини: 20 високих чека, 50 хранилишта, 200 солишта, 60 чека на дрвету и ловачки дом површине 100 m<sup>2</sup>. ЛУ „Кључ“ броји 220 активних чланова. Стално запослених има 2 лица (управник и ловочувар). Од ловачких манифестација ваља споменути „лов на шакала“ који се одржава у другој недељи фебруара сваке године. Лов птица грабљивица није дозвољен.

**ђ) Риболовни туризам.** Река Дунав, Белдеријска река и уопште богат акваторични ресурс Кладова, пружају могућности за развој риболовног туризма. У Кладову постоји „Клуб спортских риболоваца“ основан 2009. године, као и Удружење риболоваца „Гиборт“. За развој риболовног туризма потребно је уређење приобаља поменутих река, као и изградња пратећих садржаја којима би се риболовцима обогатио боравак на реци током пецања.

**е) Фото-сафари.** Национални парк „Бердан“ са својим разноврсаним биљним и животињским светом, чини ово подручје веома интересантно за туристе са оваквим потребама. Раст интересовања за овим видом туризма је забележен у последњих десет година.

**ж) Туризам догађаја (манифестациони).** На основу добијених података и информација од Општинске управе Кладова, већ сада постоји велики број

манifestација које обогаћују туристичку понуду Кладвоа. Списак манифестација и догађаја од значаја за развој руралног туризма дат је у Табели 29.

**Табела. 29. Списак манифестација и догађаја од значаја за развој туризма по месецима**

Месец одржавања	Назив манифестације
Фебруар	Обележавање празника Св.Трифуна.
Март	Изложба радова посвећена дану жена
Април	- Дани општине Кладово - Весела чаршија – отварање туристичке сезоне
Мај	Ђурђевдански дани
Јун	- Манифестација „Кладовско лето“ - Међународни Дан Дунава - Данубе фан фест
Јул	- Етно фестивал „Кладово“; - Дани дијаспоре <i>Регате:</i> - ТИД регата - Трагом текијских аласа
Август	- „Златна бућка Дунава“ - „Казан Култ“ - међународна конференција не материјалној културној баштини - „Госпојински вашар“, (28 августа на Велику Госпојину)
Септембар	- Септембарски дани културе - Дани европске баштине
Октобар	- Кладово- транспорт - Вече вина и мерака - Вашар на Светог Луку (31 октобра)
Новембар	- Целовечерњи концерт омладинског фолклорног ансамбла (Србија / Румунија /дијаспора) - Изложба народне ношње и старих заната
Децембар	Кладово општина отвореног срца

Извор: Општинска управа Кладово, фебруар 2021. године.

### 1.6.2.3. Остали видови других профитабилних активности пољопривредних газдинстава: народна радиност и стари занати, активности у шумарству и обрада дрвета, узгој рибе за продају

**Народна радиност.** Општина Кладово поседује респектабилне антропогене ресурсе који могу да представљају добру основу за развој народне радиности. Сваки крај Општине би могао да се похвалити карактеристичним производима који су настали као дела вредних руку локалних житеља. Основне карактеристике народне радиности су:

- у највећој мери њоме се бави женски део руралне популације;
- некада се производило искључиво за сопствене потребе, а ретко за тржиште;
- у производе народне радиности се најчешће уграђују природни (органски произведени) материјали.

Данас се често каже да је народна радиност привилегија локалних житеља који у њене производе улажу свој таленат, време, умешност, смисао за лепо. Као главни носиоци ове активности издвајају се удружења жена. Нажалост, на основу добијених података од Општинске управе у Кладову нема оваквих удружења, али ове активности покрива Општински центар за културу. Такође, у Попису пољопривреде 2012. године нема регистрованих газдинстава која се баве народном радиношћу.

**Активности у шумарству и обрада дрвета.** На основу података Пописа пољопривреде 2012 године (ниво насеља) на територији општине Кладово:

- **Активностима обраде дрвета** се бавило свега 11 газдинстава, што се може сматрати малим бројем. Највећи број је регистрован у насељу Велика Каменица 4 газдинства, док је у осталим насељима мањи број па статистички у Попису пољопривреде 2012. године није исказиван
- **Активностима у шумарству** бавило се укупно 43 газдинства. Највећи број лоциран је у Петровом Селу, укупно 36.

**Узгој рибе за продају.** На територији општине Кладово према резултатима Пописа пољопривреде 2012. године није било регистрованих газдинстава која су се бавила узгојем рибе за продају. Подаци добијени од Општинске управе (у фебруару 2021. године) такође потврђују да и поред природних погодности локације општине на реци Дунав, на територији општине нема регистрованих газдинстава која се баве узгојем рибе за продају.

**Стари занати.** На територији Кладова нема ни један регистрован субјект који се бави занатима.

Из анализе изнетих података закључује се да диверзификација економских активности у руралним подручјима на територији општине Кладово није довољно развијена. Сви проблеми карактеристични за ниво Републике Србије (раније описани) присутни су и у општини Кладово. Ови проблеми умањују предузетнички дух пољопривредника и привредника, ограничавају нове инвестиције.

Као проблеми који су условили неразвијеност диверзификованих економских активности у руралним подручјима генерално се могу издвојити:

- Инвестиционе способности пољопривредника су незадовољавајуће, што се огледа:
  - у недостатку сопствених финансијских средстава;
  - неповољним условима коришћења екстерних извора финансирања (банкарски кредити са високим каматним стопама, неповољни услови обезбеђења, неповољни рокови отплате итд.);
  - неулагањем у обнову физичке имовине за развој капацитета за прераду пољопривредних производа, маркетинг, као и за сертификацију система квалитета и безбедности хране.
- Присутан нестимулативан пословни амбијент за пословање реалног сектора, посебно сектора МСП-а и предузетника, која се огледа у: нестимулативној пореској политици, политици запошљавања, политици финансирања, фискалној политици везаној за сектор МСП-а.
- Глобализација тржишта и растућа концентрација тржишта, посебно малопродаје пољопривредно прехрамбених производа (присутност већих трговинских ланаца - хипермаркета; развој мултинационалних компанија са снажним брендovima производа).
- Растући захтеви тражње у погледу брендирања производа, здравствене безбедности.
- Умрежавање и менаџмент малих произвођача је на незадовољавајућем нивоу.
- Неефикасан правни систем (неефикасност трговинских судова, лоша политика заштите власничких права, одступања од законских оквира у пракси, итд).

## 1.7. ИНФРАСТРУКТУРА

### 1.7.1. Водопривредна инфраструктура

#### 1.7.1.1. Водоснабдевање, канализациона мрежа и пречишћавање отпадних вода

##### *Водоснабдевање*

Снабдевање водом на подручју општине Кладово је у ингеренцији ЈП „Јединство“. Услуге водоснабдевања користи 24.000 становника ове Општине. Снабдевање потрошача пијаћом водом се врши из 9 изворишта у 9 независних водоводних система захватањем око 220 l воде у секунди. У Табели 30. је дат приказ 9 независних водоводних система на подручју општине Кладова са капацитетима, годином изградње, годином реконструкције и насељеним местима која се снабдевају из њих.

Захваћена сирова вода се филтрира и хлорише у водоводу Царина (у Кладову) и Брза Паланка, док се у осталих 7 водовода сирова вода дезинфикује гасним хлором.

У надлежности ЈП „Јединство“ је и око 200 km дистрибуционих цевовода, а у изравнавању неравномерности производње и потрошње воде учествује око 6.310 m<sup>3</sup> резервоарског простора.

**Табела 30. Водосистеми на подручју општине Кладово**

Редни број	Име водовода	Капацитет (л/с)	Година изградње	Година реконструкције	Насеља која се снабдевају из водовода
1.	Царина	~100	1962	1983	Кладово, Кладушница, Костол
2.	Текија	10	1968	1982	Текија
3.	Нови Сип	9	1971	1995	Давидовац, Нови Сип
4.	Мала Врбица	18	1972	1990	Мала и Велика Врбица
5.	Корбово	22	1973	1996	Корбово и Ртково
6.	Подвршка	5	1981	1987	Подвршка
7.	Брза Паланка	40	1982	1987	Брза Паланка, Велесница, Љубичевац, Грабовица, Река
8.	Велика Каменица	2	1982	1982	Велика Каменица
9.	Вајуга	8	1984	1993	Вајуга, Милутиновац

Извор: ЈП „Јединство“, Кладово, интерна документација.

Водоводна мрежа на свим водосистемима је углавном старија него што стандарди препоручују, нарочито у делу где су азбест-цементне цеви, чија је замена неопходна како са аспекта одравања, тако и са аспекта здравља. Потребна су улагања у нова и реконструкцију постојећих окна, ради смањења деоница које приликом радова на санацији остају без водоснабдевања.

**Водовод Царина** снабдева водом за пиће становнике насеља Кладова, Костол и Кладушница. На изворишту се вода захвата из плитке, фреатске издани, из пет експлоатационих бунара, са дубине око 50 m. Капацитет изворишта је око 100 l/s воде лети и око 90 l/s воде зими.

Подручје на којем се налази извориште „Царина“, у хидрогеолошком смислу представља отворену структуру, јер не постоји непропусни слој који би штитио водоносни слој од загађења са површине терена. Извориште које каптира први водоносни слој и налази се у директној хидрауличкој вези са реком Дунав, није заштићено од потенцијалних загађивача

и потенцијално је угрожено свим индустријским и другим делатностима које се обављају на подручју, а налазе се у правцу кретања подземних вода, из правца Дунава ка изворишту Царина. Повремено се у води јављају једињења која нису дозвољена па је потребно да се поједини бунари искључе са мреже. Редовном контролом воде спречава се доток неисправне воде у систем.

Грађевинска конструкција црпне станице је у добром стању. Електро ормани су релативно нови, а хидромашинска опрема је у добром стању. Недостају дизел агрегати, па када дође до нестанка струје, нема ни потискивања воде у водоводну мрежу.

Укупна дужина разводног цевовода је 69.059 метара. Дистрибутивни цевовод се састоји од цеви израђених од разних материјала од којих је најзаступљенији азбест-цемент (АЦ) и то као примарни цевовод, старости од преко 40 година, а простире се у ужој градској зони. У случају санације на овим деоницама, велики број грађана и институција, до њеног завршетка, нема уредно водоснабдевање. Цевоводи у насељу Кладово су изложени високим притисцима, чак и до 8 бара. Процуривање цевовода резултује губицима воде и повећаним трошковима одржавања.

**Водовод Текија** снабдева водом становнике насеља Текија. Вода се захвата из плитко бушеног бунара испумпавањем око 10 l/s воде. Укупна дужина разводног цевовода је 5.500 m и већи део мреже је реконструисан, и на мањем делу где су старе АЦ цеви.

У одржавању овог система нема већих проблема сем повремених санација. Проблем чини већи број прикључака корисника који су изведени непрописно за прикључне коморе на крајње неприступачним местима и на великој удаљености од границе парцеле.

Из **водовода Нови Сип** се снабдевају становници насеља Давидовац и Нови Сип. Овај систем се састоји од бунара, црпне станице и резервоара. Из два плитко бушена бунара утопне пумпе препумпавају воду у сабирни базен.

Црпна станица потискује дезинфиковану воду ка потрошачима, а на крају потрошње се налази резервоар запремине 200 m<sup>3</sup> до кога доспева непотрошена вода. Дужина мреже у целом водосистему је око 11 km, и изграђена је углавном од АЦ цеви. Мрежа у Давидовцу је дужине око 3 km, а у Новом Сипу око 8 km. Сем проблема старости мреже, повремено се јавља и замућење воде до ког долази услед изразитих оксидационих услова у изданској зони која се експлоатише.

Из **водовода Мала Врбица** се снабдевају становници насеља Мала и Велика Врбица. Систем чине две црпне станице одакле се потискује 18 l/s воде из плитко бушеног бунара и каптаже ка потрошачима. Вишак се улива у резервоар запремине 500 m<sup>3</sup>.

Укупна дужина разводног цевовода је 18.200 метара. За било које радове на санацији у насељу прекида се водоснабдевање целог насеља.

Из **водовода Корбово** се снабдевају водом становници насеља Корбово и Ртково. Вода се захвата на извориштима Царибаша и Корбовско поље где се налази по једна црпна станица. У функцији је црпна станица на Корбовском пољу капацитета 18 l/s. Вода се упумпава у дистрибуциону мрежу, а вишак воде доспева до резервоара. Укупна дужина разводног цевовода је 35.140 метара. За било које радове на санацији у насељу прекида се водоснабдевање целог насеља.

Из **водовода Подвршка** се снабдевају становници насеља Подвршка. Капацитет водовода је је 5 l/s, а дужина мреже 11 km. Црпна станица потискује око 5 l/s из каптаже у сабирни базен, одакле се пумпа ка потрошачима и резервоар запремине 60 m<sup>3</sup>. Основни проблем је слаба издашност каптаже (каптирана плитка издан) која је условљена количином падавина, што доводи до честих редукација у снабдевању.

Решавање овог проблема је у току и када радови буду завршени очекује се да ће проблем бити решен.

Из водовода **Брза Паланка** се снабдева 6.000 становника насеља Брза Паланка, Велесница, Љубичевац, Грабовица и Река. Из каптаже на Речкој реци се захвата у просеку 40 l/s. Вода гравитационо дотиче до зграде црпне станице где се филтрира, дезинфикује и потискује ка потрошачима. Преостала вода доспева у резервоар запремине 2x500 m<sup>3</sup>. Водоводну мрежу чини око 50 km цевовода. Запремина резервоарског простора није довољна за изравнавање неравномерности производње и потрошње. Обзиром да пуно власника кућа није стално насељено, већ долази само лети, потрошња је у летњим месецима много већа. У току је израда пројектне документације за побољшање снабдевања водом Брзе Паланке који предвиђа захватање још 40 l/s из бунара Љубичевачко поље. У наставку развоја овог водовода, из истог изворишта ће се снабдевати и Купузиште, Велика Каменица и Подвршка.

Из водовода **Велика Каменица** се снабдевају водом становници насеља Велика Каменица. Из каптаже се пуни резервоар запремине 50 m<sup>3</sup> одакле око 1 l/s воде гравитационо отиче ка потрошачима. Укупна дужина разводног цевовода је 9.520 метара, већином ПВЦ, а мањим делом ПЕ. Основни проблем је слаба издашност каптаже (каптирана плитка издан) која је условљена количином падавина, што доводи до честих редукција у снабдевању.

Из водовода **Вајуга** се снабдевају водом становници насеља Вајуга и Милутиновац. Две каптажне грађевине су опремљене пумпама. Обе црпне станице су у функцији и укупног су капацитета око 8 l/s. Вода се упумпава у водоводну мрежу, а вишак доспева до резервоара запремине 400 m<sup>3</sup>. Укупна дужина разводног цевовода је 16.420 метара.

**Водовод Голо Брдо** снабдева водом двадесетак кућа засеока Голо Брдо. Систем нема своје извориште, већ се састоји од резервоара и дистрибутивног цевовода. У резервоар се допрема вода цистернама из насеља Текија. Вода се гравитационим путем дистрибуира. Дистрибутивни цевовод је реконструисан ПЕ у дужини од око 2 km, али не и прикључни водови чија је дужина око 3 km. Терен је каменит а корисници су разруђени па је кварове на мрежи јако тешко открити и санирати и свака интервенција траје веома дуго. Повремено се јавља и дефицит воде, нарочито у летњим месецима.

Влада Републике Србије преко Канцеларије за управљање јавним улагањима покренула је пројекат обнове водовода у Републици Србији. Скупштина Општине Кладово и ЈП „Јединство“ су конкурисали са пројектом који је одобрен 2018. године, уз одређене измене и допуне. Укупан одобрен износ је оквирно 1 милион евра, уз могућност проширења уколико неко од кандидата одустане или не стекне услове за наставак учешћа у пројекту. Процедура за реализацију овог пројекта је у току.

### ***Канализациона мрежа и пречишћавање отпадних вода***

Изградња канализације на територији општине Кладово је започела 1970. године, са циљем да сви становници буду прикључени на фекалну канализацију. Тренутно око 75% становника општине Кладово испушта отпадну воду у фекалну канализацију. У свим канализационим мрежама се врши отклањање чврстог отпада из фекалне воде и вода се исталожава непосредно пре испуштања у Дунав. Насеља Нови Сип, Кладушница, Давидовац, Мала Врбица, Вајуга, Љубичевац, Грабовица и Брза Паланка поседују „Емшер таложнике“. Исталожени муљ би требало да се третира у постројењу за пречишћавање отпадне воде у Кладову.

Према подацима из 2010. године, број прикључака на систем канализације је био око 3.500 домаћинстава и 450 правних лица.

Гледано по насељима која припадају општини Кладово, ситуација је следећа:

**Град Кладово** има покривеност канализационе мреже око 90%. Осим неколико фекалних препумпних станица које су у власништву ЈП „Јединство“, главна чворишта 3 и 6 су у власништву ЕПС-а, на којима радници ЈП „Јединство“ врше редовно одржавање по основу уговора. Из ових се чворишта отпадна вода препумпава у фекални колектор који води до фабрике отпадних вода у Костолу. У Костолу је дужина канализационе мреже око 5 km. Излив се врши преко градског колектора у реципијент. У Кладову је дужина канализационе мреже укупно око 38 km и редовно се одржава. Проблеми код несметаног функционисања се јављају само у време великих падавина јер тада постојећи фекални цевовод не може да прими све атмосферске воде које се уливају у фекални колектор.

За насеља **Кладово и Костол** је изграђено постројење за пречишћавање комуналних отпадних вода (ПШОВ), које је неко време било у пробном раду али више није у функцији. Пројектовани капацитет постројења је 10.000 ЕС. Изграђене су и тренутно су у раду линија механичког предтретмана и примарног третмана отпадне воде, као и делимично линија муља.

**Насеља Кладушница и Давидовац** канализациону мрежу у дужини око 6 km. Излив се врши преко препумпних станица у реципијент. На ФЦС Кладушница 1 се у колектору појављују гасови који су опасни по људско здравље па је одржавање опреме веома опасно и ризично. ФЦС Кладушница 2 није у функцији већ је премоштена кратком везом.

**Насеље Нови Сипи**ма канализациону мрежу у дужини од око 6 km, а излив се такође врши преко препумпних станица у реципијент.

**Насеље Текија** има дужину мреже око 4 km. Излив се врши преко препумпних станица у реципијент. Проблем приликом одржавања мреже састоји се у томе што је већи део мреже са прикључцима протеже кроз приватне парцеле, без ревизионих окна, па је због тога отежан прилаз. Понекад је и због близине објеката немогуће несметано прићи механизацијом и очистити линију. За сваки прилазак мора се захтевати дозвола власника парцела који врло често траже и накнаду за оштећења на пољопривредним културама уколико оштећења постоје.

**Насеље Брза Паланка** има дужину канализационе мреже од око 5 km. Делови насеља Стара Брза Паланка и Брза Паланка II фаза немају канализациону мрежу. Систем функционише тако што се гравитационо води до пумпне станице а даље у таложник и затим у реципијент.

У Брзој Паланци постоји постројење за пречишћавање комуналних отпадних вода које је око 10 година у функцији. Постројење функционише на следећи начин: Преко препумпних станица које савладавају разлику у котама фекалне воде улазе у двоспратни „ЕМШИР“ таложник где се врши механичко таложење муља који се, после одређеног времена и биолошких процеса који се дешавају уз контролисану киселост средине, извлачи вакуум цистернама и транспортује на постројење за прераду у поља за исушивање, раније се одлагао на градску депонију.

**Насеље Љубичевац** има дужину мреже око 8 km, а систем функционише тако што се гравитационо води до пумпне станице а даље у реципијент.

**Насеље Вајуга** има канализацију у дужини од око 4 km.

**Насеље Мала Врбица** има дужина мреже око 5 km. Систем функционише тако што се гравитационо води до пумпне станице а даље у реципијент.

**Насеље Грабовица** има канализациони систем у дужини око 4 km. Систем функционише тако што се гравитационо води до мањих препумпних станица којих има четири а даље у реципијент.

Насеља **Подврска, Манастирица, Каменица, Петрово село, Купузиште, Речица** и сви засеоци у Општини Кладово немају изграђен систем фекалне канализације, док је у насељима **Велесница, Корбово, Ртково, Велика Врбица и Милутиновац** систем фекалне канализационе је у изградњи.

**Атмосферску канализацију** поседују три насеља општине Кладово-град **Кладово**, насеље **Брза Паланка** и насеље **Љубичевац**. Сам град има атмосферску канализацију у дужини од око 6 km која не задовољава потребе у целом граду. Процена је да је потребно око 23 km посебне линије за атмосферске воде у самом граду. Насеље Брза Паланка има дужину мреже од око 1,3 km, и насеље Љубичевац око 0,8 km. Остала насеља немају регулисану атмосферску канализацију.

### **1.7.1.2. Наводњавање пољопривредног земљишта и одводњавање**

Постављање система за наводњавање је завршни део подухвата мелиорација земљишта на неком мелиоративном подручју (после уређења територије и одводњавања земљишта) и треба да омогући добро регулисан водно-ваздушни режим земљишта и најинтензивније коришћење пољопривредних површина. Стога је често кључни чинилац за увођење нових пољопривредних култура у процесу производње, али и за повећање приноса већ постојећих култура.

Хидролошки услови на подручју општине Кладово су углавном повољни са становишта наводњавања, с обзиром на присуство великих потенцијала површинских и подземних вода, али до сада нису искоришћени у довољној мери.

По питању наводњавања пољопривредних површине резултати Пописа пољопривреде 2012 (Књига I) за подручје општине Кладово показују следеће:

Земљиште је у пољопривредној 2011/2012. години, од укупно 2.136 газдинства, у овој Општини наводњавало **82 пољопривредна газдинства** (у Корбову 117, Грабовици 95, Костолу 56, Малој Врбици 39, Љубичевцу 32 пољопривредна газдинства итд.).

Ова газдинства су **наводњавала укупно 31,07 ha земљишта**, од тога: оранице и баште 24,0 ha, и воћњаке 5,0 ha, винограде 2,0 ha.

Наводњавање се примењује спорадично и у малом проценту. Тако је од укупно засејане површине 2.174,24 ha под житом, наводњавано свега 0,05 ha; од 1.591,22 ha засејане површине под кукурузом за зрно и силажу наводњавало се 13,41 ha; од 6,94 ha засејане површине под махунаркама, наводњавало се 0,13 ha; од 12,34 ha засађене површине под кромпиром, наводњавало се 2,4 ha; од 25,69 ha засађених површина под поврћем, бостаном и јагодама, наводњавало се 7,85 ha; од 91,6 ha под засађеним воћњацима и бобичастим воћем, наводњавало се 4,78 ha и од 180,1 ha под виноградом, наводњавало се 2,45 ha.

Просечно наводњавана површина, у периоду од 2009. до 2011. године, износила је 36,61 ha.

Начини наводњавања који се најчешће примењују су: површинско (80,2%), орошавање (8,9%) и кап по кап (10,9%).



Главни извори воде за наводњавање су: подземне воде на газдинству (10,9%), површинске воде на газдинству (3,3%), површинске воде ван газдинства (75,5%), вода из водовода (9,2%), и остали извори воде за наводњавање (1,1%).

Од укупног броја пољопривредних газдинстава на подручју општине Кладово (2.136), њих 513 могу да наводњавају коришћено пољопривредно земљиште, а површина КПЗ коју је могуће наводњавати је 1.042,99 ha.

Уговором 2006. године склопљеним између Општине Кладово и Института за водопривреду „Јарослав Черни“, Београд - РЈ Завод за хидротехничке мелиорације, договорено је да Институт приступи изради *Претходне студије оправданости система за наводњавање „Кључ“*, према усвојеном програму.

Студијом је обухваћен простор у сливу акумулације ХЕ „Ђердап 2“ са укупном површином од 24.500 ha ограничен изохипсом 160 m н.м., односно 26.600 ha до изохипсе 200 m н.м. Терени са котима изнад 200 m н.м. су претежно под шумама и пашњацима.

Према различитом степену погодности за наводњавање земљишта издвојена је обрадива површина од укупно 11.390 ha, односно 11.500 ha са постојећим системом за наводњавање винограда (110 ha). На површинама са неуређеним водним режимом, пре изградње система за наводњавање неопходно је регулисање одводњавања вишка вода, што подразумева и примену хоризонталне цевне дренаже (2.235 ha) са пратећим агромелиоративним мерама. Студија није до сада заживела у пракси.

Општина Кладово има све природне предуслове и бројне компаративне предности за постизање маркантне позиције у пољопривредној производњи, пре свега „здраве хране“ код нас, и ван наше земље, за шта је поред наводњавања неопходан развој целокупног прерађивачког агрокомплекса. Ово подручје располаже повољним земљишним и водним потенцијалом за интензивну пољопривредну производњу. Међутим, ефикасну, високу и стабилну производњу ограничава велики број фактора од којих су између осталих недовољне али и неравномерно распоређене падавине у вегетационом периоду као и појава сушних периода, краћих или дужих. Због тога је све израженија потреба за наводњавањем на овом подручју.

Што се тиче одводњавања, оно није регулисано на подручју ове општине, и ако потреба за њим постоји.

### **1.7.2. Саобраћајна инфраструктура**

Саобраћајно-комуникативни значај општине Кладово за Србију проистиче из њеног географског положаја. Сходно чињеници да је позиционирана на крајњем североистоку Србије, да је доста дислоцирана у односу на примарне копнене саобраћајнице, да јој природну границу (међународног административног значаја) чини река Дунав, те да се по конфигурацији терена скоро 50% њене територије може сматрати брдско-планинском, копненом саобраћају (превасходно друмском саобраћају) додељена је изразито секундарна важност. Доста израженији, донекле и стратешки значај за Општину има река Дунав и организација речног саобраћаја.

#### ***Друмски саобраћај***

Мрежу друмских саобраћајница на територији општине Кладово сачињавају државни путни правци, као и општински категорисани и некатегорисани путеви.

Државни путеви I реда се сматрају носиоцима друмског саобраћаја на националном нивоу. Територију Општине значајним делом пресецају државни путеви I Б реда: бр. 34 (Пожаревац - Велико Градиште - Голубац - Доњи Милановац - Поречки мост - ХЕ Ђердап I

(веза са државним путем бр. 35)) и бр. 35 (државна граница са Румунијом (гранични прелаз Ђердап) - Кладово - Неготин - Зајечар - Књажевац - Сврљиг - Ниш - Мерошина - Прокупље - Куршумлија). Територијом Општине пролази и следећи државни пут II А реда: бр. 167 (Кладово-Корбово-Милутиновац), односно II Б реда: бр. 396 (Поречки мост - Брза Паланка). Највећи део поменутих саобраћајница је са савременим коловозним застором.

Мрежа локалних (општинских) путева (категорисаних и некатегорисаних) међусобно повезује насељена места унутар територије Општине, где је мањи део ових саобраћајница са асфалтним коловозним застором (Табела 31.), док је већи део покривен туцаником или је са земљаним застором.

**Табела 31. Упоредна структура и густина путне мреже територијалних јединица (у km, km/km<sup>2</sup>)**

Територија	Укупно	Савремени коловози	Државни путеви I реда		Државни путеви II реда		Општински путеви		Површина територије	Густина путне мреже
			Свега	Савремени коловози	Свега	Савремени коловози	Свега	Савремени коловози		
Република Србија	43.839	29.183	3.864	3.864	9.651	9.049	30.324	16.270	88.499	0,49
Регион Јужне и Источне Србије	13.143	8.639	1.041	1.041	3.408	3.134	8.694	4.464	26.248	0,50
Борска област	1.526	1.006	297	297	421	377	809	332	3.507	0,43
Кладово	257	149	68	68	45	40	144	41	629	0,41

Извор: Општине и региони у Републици Србији - 2020., РЗС, 2020.

Густина путне мреже општине Кладово је усклађена са обласним нивоом, али је знатно испод регионалног и националног нивоа. Ово је још један показатељ секундарности значаја посматране територије из угла копненог, у овом случају друмског саобраћаја, у односу на распоред примарних националних саобраћајница. Сходно поменутом, услед изражене дисперзије насељених места на територији Општине, и упркос неповољним физичко-географским карактеристикама терена, постоје оправдане потребе изналагања оптималних трајекторија у циљу проширења постојеће путне мреже, превасходно нижег ранга значајности. Такође, дугорочне интенције државе усмерене су ка изградњи аутопута Е 771, који би се пружао на релацији Ниш – Зајечар - Ђердап I, и даље ка Румунији и коридору IV, или изградњи Коридора Исток који би се пружао на релацији Пожаревац - Кучево - Мајданпек - Бор - Неготин и даље ка Бугарској и Црном мору.

Расположиве аутосервисне радионице и бензинске пумпе задовољавају тренутне потребе саобраћаја. Иако Општина нуди атрактивне пределе за организовање различитих бициклических рута (од рекреативних до спортских), попут Ђердапске бициклическе руте или једне од етапа унутар међународне Еуро Вело бициклическе руте бр. 6 која се у Србији пружа уз ток Дунава (етапа је још у развоју), у многим насељима је присутан недостатак пешачких и бициклических стаза.

Према *Закону о путевима*, све ингеренције над активностима изградње, одржавања и експлоатације државних путева I и II реда има *ЈП Путеви Србије*, док је управљање општинским путевима, улицама и некатегорисаним путевима у насељеним местима у надлежности органа локалне самоуправе.

Генерално, стање путне мреже се може оценити задовољавајућим. Постоје одређени локални путни правци ван захтеваних техничких димензија или оптерећени са нешто лошијим стањем коловозног застора. Додатни проблем одржавања и изградње друмских саобраћајница на територији Општине представљају чести одрони, појаве клизишта, плављење терена у зони Дунава, као и изражен утицај метео услова поготово у зимском периоду (нпр. поледица, јак ветар, снежни наноси и друго).

Поменуто ограничава неометано кретање моторних возила пешака и бициклиста, потенцијално угрожавајући укупну безбедност саобраћаја. Лимитирајући фактор значајнијег инвестирања у саобраћајну инфраструктуру на територији Општине примарно чини мањак финансијских средстава, како локалних тако и републичких, где ову констатацију додатно оптерећује чињеница секундарне важности постојеће друмске мреже из угла примарних националних саобраћајница.

У насељеном месту Кладово активна је општинска, централизована аутобуска станица са свим захтеваним пратећим садржајима. У одређеном смислу, може се рећи да постоји јавни (аутобуски) превоз ка већини насељених места на територији Општине (најчешће у саставу међуградских рута), који се према броју и локацији стајалишта и броју дневних полазака може додатно боље ускладити са потребама локалног становништва. Упоредо, добро је организован и међуградски превоз ка већим градовима и општинама у непосредном или даљем окружењу Кладова (нпр. ка Београду, Неготину, Пожаревцу, Зајечару, Нишу и другим).

### ***Железнички, водни и ваздушни саобраћај***

На територији општине Кладово не постоје инфраструктурни елементи железничког саобраћаја. Најближа железничка станица налази се у Неготину (удаљеност од Општине од око 55 km), при чему се преко ње може приступити магистралном железничком коридору Е-85 Београд - Мала Крсна - Ниш (споном Неготин - Зајечар - Ниш) и регионалном пружном правцу Мала Крсна - Пожаревац - Кучево - Мајданпек - Бор - Зајечар - Неготин.

Као водоток који пролази територијом Општине, а који има карактеристике пловног пута јавља се река Дунав (Паневропски коридор VII). Он протиче кроз општину Кладово у дужини од 91 km, представљајући за њу значајан природни и привредни ресурс.

На деоници Дунава која таргетира Општину у функцији су 3 пристана за путничка пловила (у Текији, Кладову - међународног карактера и Брзој Паланци) као и једно лучко пристаниште за теретна пловила (у саставу бродоградилшта у насељу Кладово) и једна марина у Кладову. У функцији речног саобраћаја су и две бродске преводнице у саставу ХЕ „Ђердап 1“ којима је омогућена пловидба у сектору Ђердапа. Упркос чињеници да ширина и дубина пловног пута испуњавају међународне стандарде, речни саобраћај је сходно расположивом потенцијалу скромних размера. Треба напоменути да су у функцији превоза путника на локалу организоване и свакодневна бродска линија између Кладова и Drobeta Turnu Severin (Румунија), као и сезонске туристичке бродске туре кроз Ђердапску клисуру са поласцима са пристана у Текији. Из угла експлоатације Дунава, са изградњом хидроелектране постоји потреба континуираног уклањања (багерисање) наталожених наноса из речног корита.

Расположива алтернатива за општину Кладово са аспекта ваздушног саобраћаја су међународни путничко-теретни аеродроми Никола Тесла у Београду (удаљеност од Општине од око 245 km) и Константин Велики у Нишу (удаљеност од Општине од око 200 km).

Потенцијал аспекта интер(националне) мултимодалности саобраћаја на територији Општине се може посматрати само кроз за сада плански могућу организацију робно-транспортног чворишта у коме би се укрштали дунавски коридор и секундарна тимочка развојна осовина Србије (Кладово - Неготин - Зајечар - Књажевац - Ниш).

### **1.7.3. Енергетска инфраструктура**

Интенције развоја енергетске инфраструктуре на подручју општине Кладово треба усмеравати ка оптимизацији укупних енергетских потреба и рационалном коришћењу

доступне енергије. Такође, треба константно инсистирати на унапређењу енергетске ефикасности како на страни производње и дистрибуције, тако и на страни потрошње енергије. Упоредо, у структури енергетске понуде фокус треба померати ка обновљивој енергији, те стриктној примени законске регулативе из области енергетике која се односи на заштиту животне средине.

### ***Електроенергетска мрежа***

Најчешћи вид трансформисане и утрошене енергије садржан је у електричној енергији. Општина Кладово се може сматрати нето извозником електричне енергије, с обзиром да се на њеној територији налазе погони за производњу електричне енергије (примарно ХЕ Ђердап 1). Дистрибуцију електричне енергије до крајњих потрошача (физичких и правних лица) на територији Општине врши огранак *Електродистрибуције Србије д.о.о.* (дистрибутивно подручје Ниш) ***Електродистрибуција Зајечар која послује у саставу ЈП Електропривреда Србије.***

Расположиви погон за производњу електричне енергије ХЕ „Ђердап 1“ представља највећи хидроенергетски објекат на реци Дунав. У саставу електране која је у функцији конзумног подручја Србије су шест хидроагрегата инсталисане снаге од по 190 MW (укупно 1.140 MW). Електрана је повезана са идентичним објектом на румунској страни и у могућности је да испоручи или уведе електричну енергију из/у националну електро мрежу. Сходно републичком Просторном плану на територији Општине је до 2035. године у плану комплетна ревитализација свих хидроагрегата у саставу ХЕ „Ђердап 1“, примарно у сегменту повећања њихове снаге на по 205 MW.

У функцији преноса електричне енергије на територији Општине налазе се два високонапонска далековод од 400 kV (ДВ 401/2 Ђердап 1 – Дрмно и ДВ 402 Ђердап 1 - Бор 2), те један високонапонски далековод 110 kV (ДВ 1186 Сип - Ђердап 2). У складу са Просторним планом Републике Србије, дугорочно је планирана изградња новог далековода од 110 kV на релацији Кладово-Мајданпек.

У функцији снабдевања електричном енергијом посматране територије налазе се три дистрибутивне трафостанице 35/10 kV лоциране у Кладову и Брзој Паланци (Кладово 1- снаге 8 MVA, Кладово 2 - снаге 12 MVA и Брза Паланка - снаге 8 MVA) са шест припадајућих трансформатора. Такође, у функцији је и једна дистрибутивна трафостаница 110/35/10 kV лоцирана у Кладову (Сип Кладово - снаге 57 MVA) са три припадајућих трансформатора.

Даља дистрибуција електричне енергије до свих насеља Општине врши се преко дистрибутивних далековода 35 и 10 kV до типских трафостаница (бетонских или стубних), односно даље до крајњих потрошача преко нисконапонске дистрибутивне мреже 0,4 kV. Постојећи далеководи су примарно надземни, најчешће постављени на бетонским или челичним стубовима. Сва насељена места са подручја општине Кладово су електрификована, при чему расположива дистрибутивна мрежа у највећој мери задовољава садашње потребе потрошача за електричном енергијом.

Из угла рационализације потрошње расположиве електричне енергије, постоји потреба континуираног дизања енергетске ефикасности система у употреби (редукција губитака енергије током њене дистрибуције) који се у већем делу базира на застарелим објектима и опреми. Стога, на сигурност снабдевања електричном енергијом средњорочно би се утицало ревитализацијом или заменом свих застарелих делова дистрибутивне мреже. Дугорочно, у корак са растућим потребама за електричном енергијом на појединим деловима посматраног конзумног подручја, изградили би се нови енергетски објекти (трафостанице) са пратећим далеководима.

### **Енергетска ефикасност**

Са аспекта, пре свега, крајњих конзумента, за питања из области енергетске ефикасности на територији Општине задужено је *Одељење за урбанизам, грађевинарство и планирање* које ради у саставу општинске управе Кладова, специфично запосленик у својству енергетског менаџера. Он се стара о спровођењу претходно дефинисане енергетске политике на локалу, као и о трансферу знања или питањима друштвене бриге у области енергетске ефикасности. Примера ради, последњих година у оквиру побољшања енергетске ефикасности на локалу, пракса општинске управе је усмерена и на финансијску подршку термо изолације стамбеног простора намењеног колективном становању, а по уговору са скупштинама станара базираном на претходно расписаном општинском конкурс.

### **Гасоводна мрежа и снабдевање топлотном енергијом**

Електрична енергија представља доминантан вид енергије која се организовано допрема локалном становништву. Тренутно, насељена места у Општини нису покривена гасоводном мрежом. Националним планом дугорочно је предвиђена изградња доводно-разводног гасовода на релацији Ниш - Зајечар - Прахово - Кладово, са две главне мерно-регулационе станице на територији Општине у насељеним местима Кладово и Брза Паланка (условљено је изградњом транснационалног гасовода Јужни ток).

На територији Општине организовано снабдевање топлотном енергијом (даљинско грејање) присутно је само у насељеном месту Кладово (топлана Центар), односно започета је изградња градске топлане на биомасу у насељу Пемци. Топлотна енергија се у урбаним срединама Општине најчешће ствара из електричне енергије, док се у руралним срединама она превасходно добија ложењем дрвне масе и угља (индивидуална ложишта).

У складу са глобалним настојањима обезбеђења енергетске независности неке територије усклађене са принципима очувања и унапређења животне средине и расположивих природних ресурса, производњу енергије на територији Општине треба усмеравати ка изградњи соларних, ветро или мини хидро електрана, као и других видова организованог коришћења обновљивих извора енергије.

#### **1.7.4. Телекомуникациона инфраструктура**

У данашњим условима, на квалитет живота и рада становништва неке локалне заједнице у великој мери утичу и дисперзија, капацитет и технолошке карактеристике расположивих елемената телекомуникационе инфраструктуре.

#### **Фиксна телефонија**

Иако је као телекомуникациони формат фиксна телефонија последњих неколико година све мање заступљена, према вредности показатеља густине ТТ мреже (броја телефонских прикључака на 100 становника) територија општине Кладово је у знатно бољем положају у односу на регионални и донекле национални просек (*Табела 32.*).

**Табела 32. Упоредни преглед елемената густине ТТ мреже за посматрана подручја**

Територија	Број становника	Број телефонских претплатника	Густина ТТ мреже
Република Србија	6.945.235	1.946.835	28,0
Регион Јужне и Источне Србије	1.490.445	364.460	24,4
Борска област	111.152	34.092	30,7
Кладово	18.332	5.603	30,6

Извор: Општине и региони у Републици Србији - 2020., РЗС, 2020.

Највећим делом инсталација и бројем корисника фиксне телефоније на територији општине Кладово располаже предузеће *Телеком Србија А.Д.*, док одређени број корисника користи и услуге других оператера попут КладовоНет (оператер послује у сарадњи са БеотелНет Београд). Сва насељена места Општине покривена су мрежом фиксне телефоније.

### **Мобилна телефонија**

Већи део територије општине Кладово покривен је сигналом мобилне телефоније сва три оператера мобилне телефоније активна на територији Републике (*Телеком Србије а.д.*, *Telenor d.o.o.*, *Vip mobile d.o.o.*). Јачина доступног сигнала је генерално задовољавајућа, при чему се као ограничење може јавити само повремено мешање сигнала са оператерима из Румуније у појединим пограничним насељима Општине.

### **Поште**

Упркос чињеници да су асортиман и квалитет услуга које пружа *ЈП Поште Србије* на територији Општине у великој мери усклађени са захтевима крајњих корисника, те да је вредност индикатора - Број становника по расположивој поштанској испостави за локални ниво знатно боља од регионалног или националног просека (*Табела 33.*), односно да појединачне испоставе (Текија, Нови Сип, Кладово, Подвршка, Велика Врбица, Корбово, Велесница, Грабовица и Брза Паланка) нису под притиском укупног броја становника са територије Општине, оптималност броја расположивих поштанских испостава се може евентуално довести у сумњу из угла њиховог просторног распореда.

**Табела 33. Поштанске испоставе**

Територија	Број становника	Поште	Број становника по једној пошти
Република Србија	6.945.235	1.545	4.495
Регион Јужне и Источне Србије	1.490.445	350	4.258
Борска област	111.152	43	2.585
Кладово	18.332	9	2.036

Извор: Општине и региони у Републици Србији - 2020., РЗС, 2020.

### **Интернет и КДС мрежа**

На територији општине Кладово послује неколико привредних субјеката (провајдера) који нуде услуге везане за интернет саобраћај. То су пре свега сви мобилни оператери активни на националном нивоу (мобилна интернет мрежа), као и провајдер КладовоНет који је примарно усмерен ка услузи кабловског интернета (оптички интернет је тренутно доступан у насељеним местима Кладово, Нови Сип, Давидовац, Кладушница, Костол, Мала Врбица, Велика Врбица, Ртково, Подвршка, Велика Камен, Љубичевац и Корбово, при чему се магистрални оптички кабл пружа кроз насељена места уз ток Дунава, те кроз неколико централно распоређених насеља на територији Општине).

КладовоНет има и примарну улогу у функционисању кабловског дистрибутивног система - КДС (пренос и дистрибуција радио и ТВ сигнала). Сви интернет и КДС оператери са територије Општине усмерени су ка даљем ширењу постојеће мреже и технолошком унапређењу пружених услуга у складу са захтевима тржишта.

На територији Општине функционише једна ТВ емисиона станица (*ТВ Кладово*) локалног карактера.

Општинска управа Кладова не поседује имплементиран WEB портал за Е-управу.

### 1.7.5. Управљање отпадом

На територији општине Кладово управљање отпадом представља један од највећих еколошких проблема. Свакодневно се стварају велике количине отпада, првенствено из домаћинства, а генерисана количина отпада износи преко 7 тона/годишње. Количина сакупљеног отпада се повећава сваке године, при чему у структури генерисаног отпада највише има удела биоразградивог отпада, грађевинског отпада, пластичних кеса и остало. Од биоразградивог отпада највише има баштенског и другог органског отпада, папира и картона.

Организовано сакупљање и одлагање комуналног отпада на територији општине Кладово постоји, и ту функцију врши ЈП Комуналац. Ово предузеће постоји као јавно комунално предузеће од 1991. године, а његова делатност је сакупљање и депоновање отпада насталог на територији Општине, одржавање градске депоније, уређење и одржавање зелених и парковских површина, пијаца и гробаља. У насељима општине Кладово смеће се одлаже у канте односно металне контејнере који се редовно празне. Покривеност насеља организованим сакупљањем отпада је добра, али нису обухваћена сва домаћинства. Међутим, од када је успостављен систем управљања отпадом, сваке године повећава се број домаћинства који су обухваћени овом услугом.

Сакупљени комунални отпад се одлаже на велику несанитарну депонију односно сметлиште, отворену 1990. године. Капацитети депоније су попуњени и она се мора затворити и рекултивисати. Депонија није у потпуности ограђена, односно ограда постоји само на одређеним деловима, па је могуће слободно приступити депонији. Не постоји портирница односно капија и не води се евиденција о количинама и врстама отпада који се одлаже. Депонија тренутно заузима површину од 2,36 ha (175x135 m), од чега се 1,41 ha налази под отпадом. На депонији се врши компактирање отпада булдожером и повремено прекривање отпада земљом и шутом. Положај депоније са аспекта удаљености од стамбене зоне, је повољан јер је депонија удаљена од града Кладова око 5 km. Међутим, с обзиром да је депонија несанитарна, угрожено је земљиште, ваздух и подземне воде. Услед стварања депонијског гаса могући су пожари на депонији, а оцедне воде са депоније могу угрозити изворишта подземне воде. Ова депонија је привремена јер се планира да њену функцију преузме регионална депонија „Халово 2“, након изградње.

Велики проблем на територији општине Кладово представљају неконтролисане дивље депоније - локална сметлишта, на која се одлаже не само комунални отпад из домаћинства, већ и електронски отпад, грађевински отпад, амбалажни отпад, стара возила итд. Депоније су у близини насеља и водотокова, што представља опасност по здравље људи и околине. С обзиром да не постоји сточно гробље, остаци угинулих животиња одлажу се на дивље депоније, као и на градску депонију. Периодично уклањање дивљих депонија врши ЈП Комуналац.

Примарна селекција комуналог отпада на месту настанка не постоји, јер нема контејнера за одвојено сакупљање појединих врста отпада (папир, метал, стакло, биоразградиви отпад). Такође, нема ни рециклаже отпада. Представници Ромске популације баве се сакупљањем отпада на градској депонији, који затим продају приватним фирмама које се баве откупом и рециклажом отпада (папир, картон, пластика).

Стратегијом управљања отпадом за период 2010-2019. године („Службени гласник РС“, 29/10) предвиђена је изградња мреже регионалних депонија са трансфер станицама и рециклажним центрима на територији Републике Србије. У будућој мрежу регионалних депонија предвиђено је да се комунални отпад са територије општине Кладово одлаже на регионалну депонију „Халово 2“, чија изградња је у плану. Локација депоније је удаљена

11 km од града Зајечара и заузима површину од 15,5 ha. На будућу регионалну депонију би се требао одвозити и одлагати комунални отпад са територије 7 општина: Бољевац, Зајечар, Књажевац, Неготин, Кладово, Бор и Сокобања. Према плану, изградиће се и трансфер станице, од којих ће једна бити смештена у општини Кладово, на локацији Јакомир, покрај магистралног пута М 25 Неготин - Кладово, на удаљености од 6,5 km од насељеног места Кладова. Одавде ће се сакупљени комунални отпад транспортовати даље на регионалну депонију.

**Отпад из пољопривреде.** Отпад из пољопривреде подразумева пре свега органски отпад (биљног и животињског порекла), амбалажу пољопривредних средстава итд. Пољопривредни отпад, осим биоразградиве компоненте, садржи и део који спада у категорију опасног отпада и који се стога мора на правилан начин сакупити и одложити (остаци средстава за заштиту биља, истрошена уља, итд.). Према Попису пољопривреде 2012, РЗС, у пољопривредним газдинствима настаје минимум једна врста отпада и то: отпадна уља, пластика, гума, амбалажа средстава за заштиту биља, амбалажа ветеринарских производа и/или други отпад. На територији општине Кладово пољопривредни отпад из газдинстава се углавном одлаже самостално, најчешће на дивље депоније или се спаљује, а присутно је и организовано сакупљање пољопривредног отпада од стране комуналне службе која из газдинстава сакупља највише пластику и амбалажу (Попис пољопривреде 2012, РЗС).

У циљу решавања проблема управљања отпадом 2020. године усвојен је „Локални план управљања отпадом на територији општине Кладово 2020-2030“ („Сл. лист општине Кладово“, бр. 6/2020), којим се анализира стање у Општини и предлажу начини решавања овог проблема. Поред решавања питања везаних за изградњу регионалне депоније „Халово 2“, кључ решавања питања отпада на територији општине Кладово јесте одговорнији однос становништва у поступању са отпадом, у циљу спречавања формирања дивљих депонија, као и боља организација сакупљања отпада из насеља Општине. Неопходно је да се врши едукација локалног становништва о важности адекватног одлагања отпада из домаћинстава.



## 1.8. СОЦИЈАЛНИ РАЗВОЈ

### 1.8.1. Васпитање и образовање деце и омладине

На територији општине Кладово ради Предшколска установа „Невен“ у Кладову. Основана је септембра 1966. године.

Комбиновани објекат изграђен је 1977. године, површине 1.404 m<sup>2</sup>, капацитета 9 васпитних група (4 јаслице, 5 вртић) са 185 деце.

Други адаптиран и наменски прилагођен објект на подручју града примао је једну целодневну групу, а поново је адаптиран и проширен (капацитет 3 јаслене и 5 вртићких група) 2011. године.

Трећи објекат саграђен у насељу Пемци, који никад није радио због мањка деце, прилагођен је за четворочасовни припремни школски програм и кренуо са радом школске 2011/12 године. У Брзој Паланци ПУ „Невен“ користи једну учионицу у основној школи за целодневну групу.

**Организација основног образовања** – на територији општине Кладово, основне школе налазе се у Кладову и местима Подвршка, Корбово, Брза Паланка и Текија.

Основна школа у *Кладову* почела је са радом 1835. године. Од школске 1861/62 године дечацима су се придружиле и девојчице у женској школи. Од 1965. године школа носи име Вука Стефановића Караџића. Садашња зграда саграђена је 1980. године У школи раде хор, оркестар и већи број различитих секција. Осим у централној згради настава се од 1-4 разреда изводи и у 5 сеоских средина (Великој Врбици, Малој Врбици, Костолу, Давидовцу, Новом Сипу и Милутиновцу). Број ученика се перманентно смањује, средином осамдесетих је више од 2.000 ђака похађало школу, а последњих година око 850 ђака. Протеклих година школа је комплетно обновљена, споља и унутра, поседује савремена наставна средства, инструменте, приступ интернету.

Основна школа у *Подвршки* основана је 1870. године, а две године касније подручно одељење у Петровом Селу. Нови објект је подигнут 1902. године. До средине шездесетих, растао је број ђака у школи, отварају се и подручне школе. Данашњи назив „Љубица Јовановић Радосављевић“ школа носи од 1972. године. Како се смањивао број ученика, тако су се затварала истурена одељења и данас их више нема, а број ђака је пао испод седамдесет.

Прва школа са једним одељењем у *Корбову* је отворена 1845. године, а 1902. године порушена стара школска зграда и исте године подигнута нова, која се и дан данас налази на истом плацу. Нова школска зграда са четири учионице и неколико помоћних просторија саграђена је 1967. године, захваљујући раду становника села. Фискултурна сала завршена је 1984. године и она располаже са свим мобилијаром и справама за одвијање наставе физичког. У Корбову су изграђена четири двособна стана за наставнике. У саставу матичне школе „Хајдук Вељко“ раде истурена одељења у Рткову и Вајуги, где су изграђене школе. У Вајуги је нова школа са фискултурном салом и два двособна стана за наставнике. Виши разреди се из подручних одељења до матичне школе превозе свакодневно аутобусом. Школу похађа око 80 ученика.

ОШ „Стефанија Михајловић“ матична школа, и 9 подручних школа у просторном погледу покривају трећину општине Кладово. У *Брзој Паланци* је матична школа са ученицима од припремног до осмог разреда и Интернат за ученике из брдско планиског подручја, а издвојена одељења до четвртог разреда у селима: Купузиште, Грабовица, Велика Каменица, Велесница, Љубичевац, и засецима брдско планинског подручја: Алун, Река, Велики Бељан

Килома. Матична школа се налази у јако лепом објекту, располаже са кухињом, фискултурном салом, атлетском стазом и теренима за кошарку и фудбал.

Одмах по повлачењу Турака са ових простора, 1834. године отворена је прва школа у *Текији*, изграђена је и финансирана средствима тадашњих становника. Шездесете године су и у овој школи биле са највећим бројем ученика, 302 од 1-8 разреда, да би данас број пао на испод шездесет. Име је школа добила по првоборцу Светозару Радићу који је рођен у Текији и похађао је школу до 4. разреда. Школска зграда је наменски саграђена 1970. године и у добром је стању. Школа поседује библиотеку са више од 5.000 публикација, фискултурну салу, добро опремљене кабинете, спортске терене. Истурена школа у Планиници (2020. г. свега 2 ђака) је монтажни објекат из 1970. године и захтева санацију.

Основна музичка школа „Константин Бабић“ почела је са радом 1969. године. Наставу реализује у просторијама ОШ „Вук Караџић“ у Кладову (матична школа), као и ОШ „Стефанија Михајловић“ у Брзој Паланци (издвојено одељење). Сваке године око 160 ученика упише школу. Настава је организована на 5 одсека: клавир, хармоника, гитара, виолина и труба. Поред одсека клавира који има пет и по класа, сви остали одсеци су са по једном класом.

У Кладову се налази истурено одељење Специјалне школе „12. Септембар“ из Неготина, у којој деца са тешкоћама у развоју похађају наставу.

**Организација средњег образовања** - Почетак средњешколског образовања у Кладову везано је за 1962. годину када је кренуло са радом једно истурено одељење гимназије „Предраг Костић“ из Неготина. Током 56 година одвијања наставе, десило се више реформи образовног и организационог система, да би Одлуком Владе Републике Србије од 09. августа 2018. године спајањем Техничке школе и Средње школе „Свети Сава“ настала Средња школа у Кладову. И пре спајања, школе су радиле у једној згради, али су имале одвојену администрацију.

**Табела 34. Подручја рада и профили у Средњој школи Кладово 2020/21**

Подручје рада	Профил	Године школовања	Број ученика у генерацији
Гимназија	Општи тип	4	30
Економија, право и администрација	Економски техничар	4	30
Електротехника	Електротехничар енергетике	4	30
	Електроинсталатер	3	15
	Сервисер термичких и расхладних уређаја	3	15
Машинство и обрада метала	Машински техничар моторних возила	4	30

Извор: <https://srednjeskole.edukacija.rs/drzavne-srednje-skole/svi-gradovi/kladovo/srednja-skola-sveti-sava>

Настава је кабинетска и одржава се у 16 кабинета који имају и дидактичке кабинете, а кабинети су углавном опремљени према нормативима, са одговарајућом мултимедијалном опремом и рачунарима. У склопу школе је фискултурна сала са свлачионицама, укупне површине 800 m<sup>2</sup>, а у школском дворишту спортски терени за кошарку, рукомет и одбојку на површини од 2.500 m<sup>2</sup> са рефлекторима. Школска библиотека поседује одговарајући књижевни фонд. Наставници доста времена и пажње поклањају ваннаставним активностима и секцијама, а ученици активно учествују у друштвеном и културном животу Кладова.

### 1.8.2. Здравствена и социјална заштита становништва

У склопу Здравственог центра Кладово ради Дом здравља, који од 1962. године врши здравствену заштиту становништва општине Кладово. *Интегрисани здравствени информациони систем* (ИЗИС) примењује у Здравственом центру у Кладову и издвојеним секторским амбулантама.

У ДЗ постоје организоване су следеће службе:

- опште медицине са кућним лечењем;
- хитне медицинске помоћи;
- здравствене заштите деце;
- стоматолошке здравствене заштите.

У оквиру другог Пројекта развоја здравства Србије, 2018. године инсталиран је у болницу најсавременији линеарни акцелератор (апарат за зрачење пацијената) и ЦТ симулатор (скенер). Добијена је нова опрема за офталмологију, а 2019. године пуштена у рад нова брахитерапијска машина (максимално зрачење пацијенткиња, уз поштеду околног здравог ткива). На тај начин цео Браничевски округ и источна Србија имају могућност лечења и дијагностике без листи чекања и одласка ка већим центрима. Перманентно се врши усавршавање лекара, а планирана је и комплетна обнова болнице, споља и изнутра.

У Општој болници су организоване следеће службе:

- интерне медицине са хемодијализом;
- опште хирургије;
- онкологије;
- педијатрије;
- гинекологије и акушерства;
- поликлиничке делатности.

Немедицинске службе у Здравственом центру чине одељења: економско-финансијских послова; правних, кадровских и општих послова; техничких послова и припремања хране-кухиња.

**Табела 35. Број становника на једног лекара**

Година →	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Територија ↓					
Република Србија	347	352	351	349	349
Регион Јужне и Источне Србије	330	333	336	335	333
Борска област	302	297	301	294	293
Кладово	283	283	267	245	241

Извор: Општине и региони у Републици Србији 2016-2020. године, РЗС, Београд

Према броју становника по једном лекару, ситуација је на територији Кладова боља од просека Републике, Региона и Борске области. Два су разлога за то, позитивна појава је нешто већи број лекара претходних година, а негатива је континуирано смањење броја становника због ниског природног прираштаја и миграција становништва ка већим срединама у Србији и у иностранство.

**Центар за Социјални рад** у Кладову почео је са радом шездесетих година прошлог века и све време је радио у неусловним просторијама (бараци). Септембра 2020. године завршена је и предата на употребу функционална зграда у којој запослени у центру имају адекватне услове за рад, а преко 1.400 корисника боље услове за остваривање својих права.

Постоје потребе за различитим облицима заштите старих лица, посебно у руралним подручјима. У самом граду Кладово постоје Клуб пензионера и Старачки дом.

### **1.8.3. Спорт**

Кладово има одличне терене за такмичарске припреме спортиста: спортску халу, више уређених фудбалских терена, доста осветљених отворених терена за кошарку, рукомет, одбојку и мали фудбал. У Кладову је уређена плажа на Дунаву а постоје могућности за рекреативне активности и физичку културу (одбојка на плажи, боћање, веслање, вожња кајака, веслање на дасци, пешачке и бицикличке стазе, спортски лов и риболов).

Спортска хала „Језеро“ је врло модеран спортски објекат, располаже са 1.600 m<sup>2</sup> корисне спортске површине (еластични паркет), опремљена за све спортове, капацитета 2.000 места. Сала је климатизована, има прес салу капацитета 25 места, 4 свлачионице са туш кабинама, 2 судијске свлачионице са купатилима и амбулантом, трим кабинет, теретану и куглану. У близини велике хале је мала хала, капацитета 300 места на телескопским трибинама. Омогућава одигравање кошаркашких и одбојкашких утакмица, и осталих спортова на паркету.

У сеоским насељима постоје фудбалска игралишта или игралишта за мале спортове, али углавном у лошем стању.

На територији Кладова постоји већи број спортских клубова. Доминирају фудбалски клубови, за које се и издваја готово половина средстава за спортске програме из општинског буџета (9,5 од 20,3 милиона за 2021. г.) ФК Ђердап (основан 1932. г.) и ФК Бродоремонт (основан 1973. г.) такмиче се у Зони Исток, четвртом такмичарском нивоу у Србији. Борска окружна лига (V ниво) има једног представника из општине Кладово, ФК Кључ Подвршка. Остали су Општински лигаши: Мала Врбица, Егета (Брза Паланка), Кладушница, Локомотива (Нови Сип), Коча Анђелковић (Текија), Понтес (Костол), Ртково, Омладинац (Вајуга). Мушки и женски рукометни клуб Ђердап такмиче се у Првој лиги Исток. Одбојкашице Ђердапа и одбојкаши Дунав Старса (Кладово) играју у Регионалној лиги Тимок. КК Ђердап (мушки и женски) тренутно имају само школу кошарке и млађе селекције. Стонотенисери се такмиче у другој сениорској лиги. На територији Кладова тренирају и такмиче се и клубови различитих борилачких спортова, шах клуб, кајакашки клуб Текија, клубови спортских риболоваца, планинарско друштво.

### **1.8.4. Култура**

На територији општине Кладово установе културе репрезентују Центар за културу, Археолошки музеј Ђердап и Етно насеље Брза Паланка.

У оквиру Центара за културу Кладово раде Дом културе и Дом омладине. Дом културе располаже са модерном зградом од 1.150 m<sup>2</sup>, конципираном за потребе рада библиотеке, галерије, биоскопске и уједно позоришно - концертне дворане.

Почеци библиотекарства на територији Кладова везују се за 1873. годину и оснивање читалишта. Данас библиотека располаже са више од 40.000 књига које на располагању има око 1.500 чланова. Интересантан и користан концепт рада библиотеке представља Библиобус - покретна библиотека, смештена у камион са полицама где се налази библиотечка грађа. На тај начин је доступан књижни фонд житељима удаљених и рураних

насеља Општине. Два пута месечно се обилази 12 насеља по унапред дефинисаном распореду.

У фоајеу библиотеке површине 200 m<sup>2</sup>, једном месечно излажу аматерски и професионални креатори различитог ликовног стваралаштва. Ту се одржавају и остале манифестације: књижевне трибине, округли столарови, радионице, модне ревије и други програми.

Биоскопска сала располаже са 355 седишта, опремљена је са најсавременијом технологијом продукције звука, где се повремено одржавају филмске пројекције. У истом простору једном месечно се одржавају различите позоришне и музичко сценске представе, од аматера из Кладова до професионалних реномираних театара, музичких група и певача из целе Србије. Бина садржи одговарајућу сценску, тонску и светлосну опрему.

У просторијама Дома омладине делују разна грађана: КУД, плесне групе, демо рок групе и други музичари, ликовњаци, франкофонци, дијаспора, Планинарско друштво, Спортски савез, Шах клуб младих, Канцеларија за младе, удружење књижевника аматера, карате удружења, невладиних удружења и других.

У центру Кладова налази се Археолошки музеј Ђердап, отворен 1996. године, један од ретких наменски грађених музеја у Србији. У Музеју су презентовани налази из праисторијског, римског, касноримског, рановизантијског и средњовековног периода, који покривају период у распону од 10.000 година. Изложени експонати представљају различита достигнућа прошлих култура, предмете из свакодневног живота праисторијских земљорадника, обичаје и веровања. Најбројнији су предмети који сведоче о римском присуству на подручја Ђердапа.

У Брзој Паланци је Етно насеље, где су се некада налазили музеј, галерија и вајат. Те старе грађевине, које су посећивале и ђачке екскурзије, су урушене и неодржаване, полупаних прозора, одваљених делова фасаде, а околина је пуна корова, отпада, те је неопходна санација објеката и чишћење околине.

У доста сеоских насеља постоје наменски грађени објекти за потребе културе (домови културе), али су углавном у лошијем стању, слабо се користе и захтевају реконструкцију.

## **1.9. ИНВЕСТИЦИЈЕ И ФИНАНСИРАЊЕ ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА**

### **1.9.1. Инвестиције у области пољопривреде и руралног развоја**

Укупно остварене инвестиције у нова основна средства у Општини у 2019. години су износиле 3,6 милијарди РСД (Општине и региони у Републици Србији, 2020), што представља повећање укупног износа инвестиција у односу на 2018. годину када су укупно остварене инвестиције износиле 3,3 милијарди РСД (Општине и региони у Републици Србији, 2019). За делатност пољопривреде, шумарства и рибарства, ни у једној наведеној години нису евидентирани инвестиције на подручју Општине, као ни на подручју читаве Борске области. На подручју Општине су евидентирани инвестиције из других делатности и то из делатности прерађивачке индустрије, снабдевања електричном енергијом, гасом и паром, снабдевање водом и управљање отпадним водама, трговини на велико и мало и поправци моторних возила, као и услуге смештаја и исхране.

Општина Кладово је за 2020. годину из буџета определила одређени износ средства за уређење атарских путева (предрачунске вредности 4,2 милиона РСД) и за опремање противградне службе (предрачунске вредности 1,4 милиона РСД). На овај начин Општина утиче на побољшање услова рада пољопривредних произвођача и смањење ризика изазваног неповољним временским приликама.

### **1.9.2. Буџетска подршка са нивоа Републике**

Законом о пољопривреди и руралном развоју („Сл. гласник РС“, бр. 41/2009, 10/2013 – др. закон и 101/2016) регулишу се циљеви пољопривредне политике и политике руралног развоја, као и начин њиховог остваривања али и спровођења и контроле ИПАРД програма. Финансирање пољопривреде и руралног развоја из аграрног буџета регулисано је и Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју (Сл. гласник РС, бр. 10/2013, 142/2014, 103/2015 и 101/2016). У складу са наведеним законима и Законом о буџету Републике Србије сваке године се доноси Уредба о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју.

На основу Закона о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју (Члан 3.) постоје следеће врсте подстицаја:

- ✓ директна плаћања - у оквиру којих се налазе: премије (премија за млеко), подстицаји за производњу (обухватају подстицаје за биљну производњу и подстицаје у сточарству) и регреси (купљено гориво, ђубриво, семе и други репродуктивни материјал, као и за трошкове складиштења у јавним складиштима);
- ✓ подстицаји мерама руралног развоја - којима се врши подршка: унапређењу конкурентности, очувању и унапређењу животне средине и природних ресурса, диверсификацији дохода и унапређењу квалитета живота у руралним подручјима, припреми и спровођењу локалних стратегија руралног развоја и унапређењу система креирања и преноса знања;
- ✓ посебни подстицаји - који обухватају подстицаје за: маркетинг-информационе системе, увођење система рачуноводствених података на ПГ, спровођење одгајивачких програма (у сточарству), промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју и за производњу садног материјала и сертификацију и клонску селекцију и
- ✓ кредитна подршка - обухвата субвенционисање каматне стопе у циљу лакшег приступа кредитним средствима.

Право на коришћење подстицаја имају пољопривредна газдинства и породична пољопривредна газдинства, јединице локалне управе и друга лица и организације. Да би остварила право на подстицаје ПГ и ППГ морају бити уписана у Регистар пољопривредних газдинстава, али и у зависности од врсте подстицаја морају испуњавати и друге услове (нпр. код премије за млеко газдинство мора да је пријавило врсту и број животиња, да је извршено обележавање и регистрација грла у Централној бази података о обележавању животиња и да је носилац газдинства или члан газдинства власник пријављеног грла).

Уредбом о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2021. години прописани су обими средстава, врсте и максимални износи за подстицаје у Републици Србији. Највеће учешће у укупним средствима подршке имају директна плаћања (79,62%). Директна плаћања имају доминантно учешће и у претходним годинама али са тенденцијом опадања (у 2017. години је учеће директних плаћања износило 82,3%).

Наведеном Уредбом за расподелу подстицаја у 2021. години предвиђена су средства за ИПАРД 2 програм, при чему су обезбеђена средства за: МЕРУ 1 (Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава), МЕРУ 3 (Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и продаје пољопривредних и производа рибарства) и МЕРУ 7 (Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања).

Подручје општине Кладово има повољне услове за ратарску, сточарску и воћарску производњу, па би у складу са тим пољопривредни произвођачи могли конкурисати за следеће подстицаје:

1. директна плаћања: подстицаји за биљну производњу; подстицаји за држање квалитетних приплодних грла, као и грла за тов; подстицаји за кошнице пчела; регрес за трошкове складиштења у јавним складиштима;
2. мере руралног развоја: подстицање подизања нових вишегодишњих производних засада; подршку за унапређење примарне пољопривредне производње; регрес за премију осигурања за усеве, вишегодишње засаде и животиње; подстицаји за органску биљну и сточарску производњу и
3. кредитну подршку за биљну и сточарску производњу.

Како на подручју Општине не постоји организован откуп за утовљену јунад, јагњад, јарад и свиње, а такође ни једна млекара не врши откуп млека, пољопривредни произвођачи су због тога ускраћени за могућност остваривања права на одређене врсте премија, као што су премије за млеко (услов да се млеко испоручи правном лицу или предузетнику) и премије за утовљену јунад, јагњад, јарад и свиње (услов да је грло предато кланици или намењено извозу).

### 1.9.3. Буџетска подршка на нивоу општине Кладово

Одлуком о буџету општине Кладово за 2020. годину („Сл. лист општине Кладово“, бр. 16/2019, 2/2020 и 6/2020) за **Програм 5 Пољопривреда и рурални развој** издвојено је 17,6 мил. дин. за спровођење следећих активности:

- подршка за спровођење пољопривредне политике у локалној заједници у износу од 15,6 мил. дин;
- мере подршке руралном развоју у вредности од 2 мил. дин., уз учешће од 2,34% укупног буџета локалне самоуправе.

Одлуком о буџету општине Кладово за 2021. годину („Сл. лист општине Кладово“, бр. 10/2020) за подршку руралном развоју планирано је 80% више средстава него у 2020. години (3,6 мил. дин.).

Сходно Члану 13. Закона о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју („Сл. гласник РС“, бр. 10/2013, 142/2014, 103/2015 и 101/2016) органима јединице локалне самоуправе (ЈЛС) дата је могућност да утврђују мере подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја на својој територији, при чему средства морају бити обезбеђена у њиховим буџетима. Поменути члан Закона истиче да ЈЛС не могу да утврђују подстицаје за директна плаћања, изузев регреса за трошкове складиштења у јавним складиштима и за вештачко осемењавање. Суштина политике подршке пољопривредницима са републичког и локалног нивоа јесте да се избегне двоструко финансирање мера.

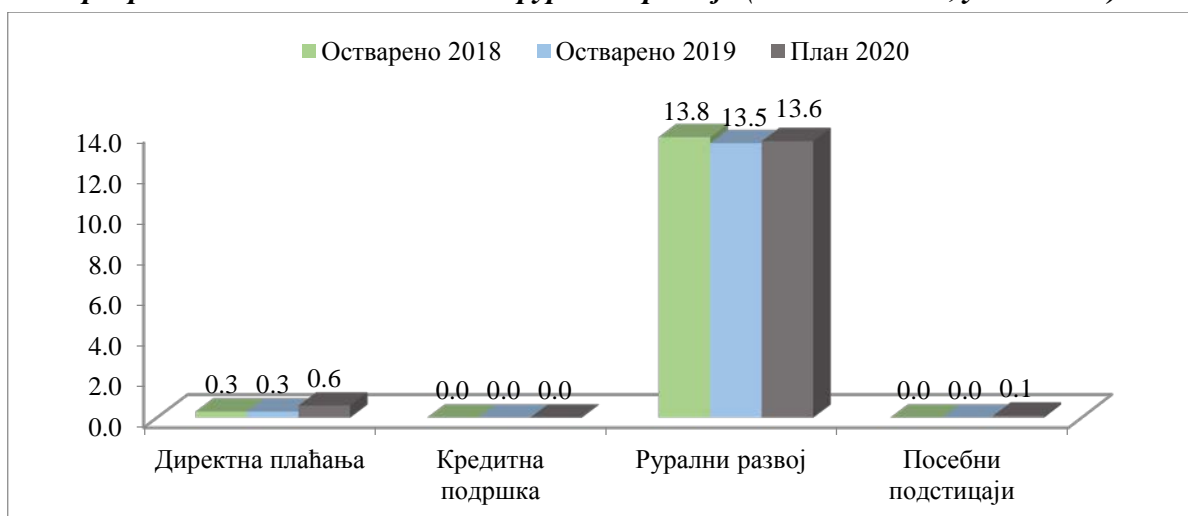
Општина Кладово сваке године доноси *Програм подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја* која је у складу са планираним средствима у буџету. Израду Програма и његову реализацију спроводи Комисија за израду и реализацију Програма која расписује Конкурс након добијања сагласности од стране МПШВ. Такође, Комисија за израду и реализацију Програма задужена је и да административно обрађује захтеве по Конкурсу. Стручну и административну подршку Комисији пружа одељење за привреду, друштвене делатности и локални економски развој у чијој надлежности су и послови пољопривреде. Решење о одобрењу и исплати подстицаја регистрованим пољопривредним произвођачима доноси председник Општине.

Мере подршке садржане у програмима намењене су регистрованим пољопривредним газдинствима-физичким лицима, правним субјектима, земљорадничким задругама којима се пребивалиште/боравиште газдинства и пољопривредна производња спроводе на територији општине Кладово, а у Регистру пољопривредних газдинстава налазе се у активном статусу.

Информисање пољопривредника о донетом Програму мера подршке спроводи се објавама у локалним медијима, на званичној интернет страници Општине, на огласној табли Општинске управе, преко председника месних заједница и организовањем скупова на којима презентују Програм.

Реализација Програма мера подршке доприноси стабилности дохотка пољопривредних произвођача, подстиче samozapošljavanje и запoшљавање, смањује трошкове произвођача и повећава продуктивност и ефикасност ПГ.

**Графикон 10. Буџет општине Кладово за реализацију Програма подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја (2018-2020. год., у мил. дин.)**



Извор: за 2018. и 2019. год. Извештај о спровођењу мера пољопривредне политике и политике руралног развоја; за 2020 год. Програм подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за општину Кладово.



Графички приказ показује да у анализираном периоду није било планираних ни исплаћених новчаних средстава за мере кредитне подршке.

Када је реч о мерама директних плаћања, у први план се истиче вештачко осемењавање крва које је неопходно ради опоравка сточарске производње, али и непосредног утицаја који се остварује на развој и стабилност укупне пољопривредне производње домаћинства<sup>30</sup>.

Према Извешају о реализованим мерама пољопривредне политике и политике руралног развоја у 2018. години из општинског буџета укупно је исплаћено 14,1 мил. дин. (*Графикон 10.*), и то:

- ✓ највише средстава исплаћено је за мере руралног развоја, односно за набавку опреме за пчеларство (исплаћено је скоро 3 мил. дин. по основу 68 поднетих захтева);
- ✓ у оквиру директних плаћања, за вештачко осемењавање исплаћено је 0,3 мил. дин. по основу 63 поднета захтева;
- ✓ за посебне подстицаје није било планираних ни исплаћених новчаних средстава.

Извештај о реализованим мерама пољопривредне политике за 2019. годину бележи укупно смањење исплаћене вредности у односу на 2018. годину и износи 13,8 мил. дин. Структура исплаћених средстава је следећа:

- ✓ 177 захтева односило се на инвестиције у физичку имовину ПГ (мера руралног развоја), а исплаћено је око 11,6 мил. дин.;
- ✓ за вештачко осемењавање (мера директних плаћања) исплаћено је скоро 0,3 мил. дин., а поднето је 68 захтева;
- ✓ у оквиру мере посебних подстицаја планирано је 100 хиљада динара (видети *Графикон 10.*) али није било ниједног поднетог захтева (новчана средства планирана су за подстицаје за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју).

У 2020. години укупна планирана средства општине Кладово за развој пољопривреде и рурални развој износе 14,2 мил. дин. и већа су у односу на 2019. годину. Средства ће бити расподељена за следеће намене:

- ✓ за директна плаћања (вештачко осемењавање) предвиђено је 0,6 мил. динара;
- ✓ за рурални развој (инвестиције у физичку имовину ПГ, одрживо коришћење пољопривредног земљишта, инвестиције за унапређење и развој руралне инфраструктуре и услуга, економске активности у циљу повећања конкурентности у смислу додавања вредности кроз прераду и сертификацију система безбедности и квалитета хране) планирано је 13,6 мил. динара;
- ✓ за посебне подстицаје (промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју) планирано је 100 хиљ. динара (видети *Графикон 10.*).

Претходна анализа буџетске подршке Општине намењене за пољопривреду и рурални развој показује да се подршка пољопривредној производњи и преради из године у годину мења, како у укупној вредности тако и по појединим врстама подстицаја.

Укупно пољопривредно земљиште у државној својини Републике Србије које се налази на подручју општине Кладово износи 7.126,6 ha, а површина заузета важећим уговорима о закупу је приближно 1.023,4 ha, односно око 14,4% (Годишњи програм

---

<sup>30</sup> Програм подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за општину Кладово у 2020. години.

заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта на територији општине Кладово за 2020. год.). Средства од закупа имају прецизне намене, при чему је највише одређено уређењу пољопривредног земљишта (комасација пољопривредног земљишта, уређење атарских путева и опремање противградне службе).

#### **1.9.4. Остали извори финансирања**

**Банкарски кредити.** Подаци Пописа пољопривреде 2012, показују да је у Кладову кредит пословне банке за финансирање пољопривредне производње користило око 0,7% укупног броја ПГ (свега 16 ПГ), што је испод републичког просека (који износи 2,9%). Закључујемо да тренутна ситуација није боља с обзиром на лоше услове кредитирања, а имајући у виду рокове отплате, високе каматне стопе, неповољне услове обезбеђења кредита и сл.

С обзиром да општина Кладово у свом буџету не предвиђа новчана средства за субвенционисање каматне стопе на пољопривредне кредите које одобравају пословне банке, опоравак пољопривреде биће отежан и постепен.

**Донације.** Током 2014. године општина Кладово добила је донацију од Турске агенције за међународни развој (ТИКА) која се састојала од 20 пластеника. Током 2015. године ФАО организација је пољопривредним домаћинствима настрадалим од поплаве доделила донацију у виду помоћи у роби и животињама. Тачније, дониран је семенски материјал, ђубриво, сточна храна, саднице воћа, пластеници, прикључне машине, кошнице, грла говеда и оваца. Мештани насеља Доњег Кључа, који нису били захваћени поплавом, донирали су из сопствене производње кабасту храну за стоку за најугроженија насеља са територије Општине. У одељењу за привреду, друштвене делатности и локални економски развој нема информација о реализованим донацијама након 2015. године.

## II SWOT АНАЛИЗА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ КЛАДОВО

У претходном поглављу сагледани су потенцијали општине Кладово у области пољопривреде и руралног развоја (интерне снаге/слабости).

У наставку се даје кратка анализа изазова и трендова у домаћем и међународном окружењу, како би се формулисала SWOT матрица пољопривреде и руралног развоја општине Кладово. Изазови на нивоу националног окружења, као изазови у међународном окружењу дати су за ниво Републике Србије, а идентични су и за општину Кладово („Сл. гласник РС”, бр. 85/14 од 12. августа 2014. године)<sup>31</sup>:

- **Унутрашњи изазови:** (1) *одрживо управљање ресурсима* (уситњеност поседа; запуштена инфраструктура; недовољна брига о водотоковима и шумама; претње од загађења из пољопривреде: низак ниво примене агротехничких мера и достигнутих стандарда у производњи; недовољна координираност политика; неуређеност легислативе, пре свега, власничких односа; одсуство информационих база података и недовољно разграничене надлежности између појединих органа и организација); (2) *трансфер знања и техничко-технолошки напредак* (неефикасан систем трансфера знања и технолошких решења у праксу; низак ниво улагања у нова технолошка решења и стандарде; ниска употреба инпута, пре свега, недостатак инвестиција у опрему; нестабилни приноси неуједначеног квалитета); (3) *раст конкурентности* (значајан простор за раст конкурентности постоји у свим секторима пољопривредне производње, кроз: увођење шема квалитета; развој интегралне и органске производње; развој производа са географским пореклом; веће искоришћење потенцијала за производњу поврћа у заштићеном простору и гајење лековитог биља; прилагођавање технологије производње насталим климатским променама; увођење нових сорти; повећање површина под интензивним засадима и постизање квалитета који одговара стандардима иностраног и домаћег тржишта; примену стандарда за објекте за држање животиња, квалитет производа и поштовање процедура у производњи и пласману; преоријентацију производног усмерења говедарства, увођењем товних раса и система „крава – теле”; побољшање генетике у сточарству и исхране); (4) *прехрамбени ланац* (недовољна хоризонтална и вертикална интегрисаност у прехрамбеном ланцу; низак ниво стандарда у процесима манипулације производима после жетве; одсуство или ниска ефикасност органа и организација и система за логистичку подршку сектору пољопривреде; искљученост великог броја малих произвођача из високо захтевних ланаца снабдевања у производњи и дистрибуцији хране; недовољно јака конкуренција на нивоу производње и прераде; мале активности пољопривредних произвођача у процесима имплементације стандарда квалитета, прераде пољопривредних производа, брендирања и маркетинга и сл.); (5) *развој руралних подручја и јачање социјалне структуре* (рурална подручја трпе последице демографског пражњења, а њихов развој повезан је са унапређењем физичке инфраструктуре, бољом доступношћу социјалних услуга и развојем предузетништва; непоштовање специфичних потреба села и његових становника, одсуство системских и боље координисаних активности различитих актера; одсутност ефикасног система трансфера знања, технологија и информација, као и иновативног начина коришћења потенцијала културног наслеђа и биодиверзитета).

<sup>31</sup> На већи број ових изазова домаћи пољопривредници не могу реаговати адекватно, било због недостатка финансијских средстава и/или неразвијеног финансијског тржишта и/или неодговарајуће подршке кроз мере аграрне политике.

- **Спољни изазови:** (1) *климатске промене* (предвиђања су да се у будућности може очекивати даљи пораст температуре; промене количине и распореда падавина; повећање варијабилности климатских параметара и појава екстремних климатских догађаја, као што су: суше, поплаве и олујни ветрови); (2) *економска глобализација* (глобална конкуренција; експанзија индустријализоване пољопривреде; производња диференцираних производа; измене у обиму и структури тражње за храном; формирање нових ланаца снабдевања храном; изложеност пољопривреде сваке земље ефектима промена цена пољопривредних производа и инпута на светском тржишту; растући производни ризик); (3) *незавршен процес приступања СТО* (укључивање у међународне економске токове); (4) *захтеви процеса интеграције у Заједничку пољопривредну политику* (процес интеграције у ЗПП састоји се од хармонизације законодавства, што захтева озбиљне реформе и суштинска прилагођавања примени ЕУ мер; изградње и јачања институција, што подразумева значајне административне, финансијске и кадровске промене; реформе политике и подршке преструктурирању, што захтева реформу политике и буџетско јачање подршке пољопривреди.

На основу свега претходног, у наставку се даје SWOT матрица пољопривреде и руралног развоја општине Кладово (Табела 36.). Она представља важну аналитичку технику и оквир стратешког планирања, преко које се на најбољи начин обезбеђује систематизација ситуационе анализе, односно сагледвају: (а) интерни (локални) ресурси (снаге и слабости Општине), као и (б) шансе и претње домаћег и међународног окружења у сектору пољопривреде и руралног развоја.

**Табела 36.** SWOT матрица пољопривреде и руралног развоја општине Кладово, 2021.

<b>СНАГЕ</b>	<b>СЛАБОСТИ</b>
<p><b><i>Природни услови и ресурси и заштита животне средине</i></b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Земљиште добре производне способности погодно за наводњавање и стабилан и динамичан развој пољопривреде;</li> <li>✓ Постојање складишних и дорадних капацитет;</li> <li>✓ Постојање докумената везаних за заштиту животне средине (у области управљања отпадом, пољопривредним земљиштем и обновљивим изворима енергије);</li> <li>✓ Богатство природних ресурса: река Дунав и велика површина под шумама;</li> <li>✓ Очувана животна средина;</li> <li>✓ Разноврсност и очуваност биодиверзитета;</li> <li>✓ Присуство законом заштићених природних добара од изузетног значаја (НП „БЕРДАП“);</li> </ul> <p><b><i>Тржишни субјекти у пољопривредној производњи и преради пољопривредних производа</i></b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Повољни природни услови за пољопривредну производњу;</li> </ul>	<p><b><i>Природни услови и ресурси и заштита животне средине</i></b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Климатске прилике током летњег периода карактеришу веома високе температуре које проузрокују суше и пад приноса;</li> <li>✓ Мала издашност извора;</li> <li>✓ Велики удео механизације старије од 10 г. у укупном броју постојеће механизације;</li> <li>✓ Непостојање мониторинга, односно јединствене базе података о загађењу животне средине;</li> <li>✓ Непостојање посебног одељења за екологију и заштиту животне средине у општинској управи;</li> </ul> <p><b><i>Тржишни субјекти у пољопривредној производњи и преради пољопривредних производа</i></b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Уситњеност поседа ППГ;</li> <li>✓ ППГ нису у могућности да сама обезбеде довољно средстава за проширење сопствене производње;</li> <li>✓ Не постоје евидентиране инвестиције у нова основна средства у делатност пољопривреде, шумарства и рибарства;</li> </ul>

<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Постојање успешних произвођача у сектору производње вина, ракије и ликера;</li> <li>✓ Доступност Европских фондова за рурални развој (IPARD III програм за Републику Србију);</li> <li>✓ Прилагођавање аграрне политике принципима и захтевима Заједничке пољопривредне политике ЕУ (усклађивање законодавства са правним тековинама ЕУ, изградња и јачање институција, реформа пољопривредне политике, уз јачање буџетске подршке пољопривреди);</li> <li>✓ Јавно-приватна партнерства за реализацију пројеката у области наводњавања, обновљивих извора енергије (искоришћавање енергије биомасе, сунца и ветра) и других пројеката;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Због неорганизованог откупа, не постоји могућност коришћења појединих врста подстицаја са нивоа Републике;</li> <li>✓ Мали број привредних друштава и предузетника у сектору пољопривредне производње;</li> <li>✓ Обустављање производње у пољопривредном комбинату ПТК „Кључ“, д.о.о., Кладово;</li> <li>✓ Неразвијен сектор земљорадничког задругарства;</li> <li>✓ Неразвијен сектор прераде пољопривредних производа, посебно сектор прераде ратарских и сточарских производа;</li> <li>✓ Мали производни капацитети у сектору прераде пољопривредних производа;</li> <li>✓ Мали број робних произвођача са тржишним вишковима прерађених пољопривредних производа;</li> <li>✓ Прерада пољопривредних производа на породичним газдинствима у великом проценту је ван легалних оквира;</li> </ul>
<p><b><i>Производња и тржиште пољопривредних производа</i></b></p>	<p><b><i>Производња и тржиште пољопривредних производа</i></b></p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Хомогена агро-еколошка област са условно повољним природним ресурсима (земљиште, воде) за интензивну пољопривредну производњу;</li> <li>✓ Површина Кључа и Дунавских тераса представља погодно тло за разноврсну пољопривредну производњу (ратарство, повртарство, воћарство, виноградарство, сточарство);</li> <li>✓ Веома повољни услови за узгој рибе и развој пратећих делатности;</li> <li>✓ Низак интензитет примене агро-хемикалија, постојање пољопривредних површина које годинама нису биле обухваћене производњом, као и очуваност животне средине у оквиру Националног парка „Ђердап“, представљају велику шансу и потецијал за развој органске пољопривредне;</li> <li>✓ Повољни природни услови за сточарску производњу;</li> <li>✓ Висок степен организације и ефикасности у откупу ратарских култура;</li> <li>✓ Изградња брендова који су карактеристични за пољопривреду и риболов на овом подручју.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Недовољно развијена пољопривредна производња;</li> <li>✓ Велика заступљеност површина под житима у односу на високорентабилне културе (индустријско биље, поврће, воће);</li> <li>✓ Недовољна економска снага газдинстава онемогућава да се потребна ђубрива примене у довољним количинама, што неповољно утиче на достизање високих и стабилних приноса;</li> <li>✓ Висок степен зависности пољопривредне од временских прилика услед недостатка система за наводњавање, али и противградне заштите у вишегодишњим засадама;</li> <li>✓ Непостојање тржишно оријентисаних узгајивача стоке и живине;</li> <li>✓ Не постоје откупна места за сточарске производе;</li> <li>✓ Постојећа организација пољопривредне производње и коришћење расположивих ресурса није прилагођено великој компаративној предности – непосредном положају на Дунаву, прегораничној сарадњи са Румунијом и близини највећих регионалних центара;</li> </ul>
<p><b><i>Диверзификација руралне економије</i></b></p>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Богата културно-историјска (антропогена) баштина на подручју општине Кладово;</li> </ul>	

<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Постојање природних и друштвених ресурса потенцијалних туристичких атрактивности пружа основу за развој туризма у великом броју његових појавних облика;</li> <li>✓ Постојање великог броја смештајних јединица који су дислоцирана у насељима пружа могућност да се одговори повећаној туристичкој тражњи и развоју руралног туризма;</li> <li>✓ Постојање ловних и риболовних потенцијала;</li> <li>✓ Одговарајући број манифестација за промоцију локалних и традиционалних производа, народне радности, сеоског амбијента и локалних вредности у целини;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Незадовољавајући генетски потенцијал и мали проценат уматичене стоке;</li> <li>✓ Девастиран сектор рибарства;</li> <li>✓ Мали тржишни вишкови свих пољопривредних производа;</li> <li>✓ Уситњеност и разједињеност понуде;</li> <li>✓ Неорганизовани токови откупа за све производе, изузев ратарских култура;</li> <li>✓ Кратак ланац вредности пољопривредних производа: продаја сирових примарних пољопривредних производа, без додавања вредности кроз прераду, паковање, ознаке географског порекла и слично;</li> <li>✓ Искљученост већег процента пољопривредно прехрамбених производа, изузев ратарских култура, из легалних токова производње и промета;</li> <li>✓ Низак степен удружености пољопривредних произвођача, изузев пчелара;</li> <li>✓ Мало чланство, ниска активност и предузимљивост постојећих удружења пољопривредника;</li> <li>✓ Слабо учешће пољопривредника и њихових удружења у раду и развоју локалне заједнице;</li> </ul>
<p><b>Инфраструктура</b></p>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Богатство водних ресурса по питању површинских и подземних вода, али и акумулација (ХЕ Ђердап I и II, два језера у самом граду Кладову: једно купалишно и друго ретенционо), потенцијално погодни за водоснабдевање и наводњавање;</li> <li>✓ Гео-стратешки положај Општине сходно директном ослањању на пловни пут реке Дунав (коридор VII), те постојање граничног прелаза, преводница и путничких и робних пристаништа;</li> <li>✓ Задовољавајућа покривеност мрежом фиксне и мобилне телефоније;</li> <li>✓ Регионално препознатљив хидро-енергетски ресурс у функцији производње електричне енергије (ХЕ Ђердап I);</li> </ul>	<p><b>Диверзификација руралне економије</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Неразвијена диверсификација економских активности на газдинствима - прерада пољопривредних производа (млеко, кланице, млинови..), рибарство, рурални туризам ...;</li> <li>✓ Убрзан процес старења руралне (сеоске) популације, миграције у велике урбане центре;</li> <li>✓ Смањење броја запослених лица у приватном сектору;</li> <li>✓ Недостатак интересовања за дефицитарна занимања;</li> <li>✓ Неразвијен предузетнички дух код локалног становништва;</li> <li>✓ Неразвијен сектор цивилног друштва;</li> </ul>
<p><b>Социјални развој</b></p>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Библиотечки фонд на територији Општине;</li> <li>✓ Квалитетан наставни кадар;</li> <li>✓ Развијена мрежа спортских објеката у граду Кладово;</li> <li>✓ Развијен културни аматеризам;</li> <li>✓ Свест о културним потребама становништва;</li> <li>✓ Локална ТВ Кладово;</li> <li>✓ Сарадња са локалном самоуправом;</li> <li>✓ Едукованост и мотивисаност здравствених радника;</li> <li>✓ Антиципација промена;</li> </ul>	<p><b>Инфраструктура</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Непостојање система за наводњавање у довољној мери, сходно потребама;</li> <li>✓ Непостојање система за одводњавање;</li> <li>✓ Секундарни значај расположивих државних друмских саобраћајница сходно распореду примарних националних саобраћајница;</li> </ul>

<p><b><i>Инвестиције и финансирање пољопривреде и руралног развоја</i></b></p> <p>✓ Раст издвајања средстава за подстицаје пољопривреде и руралног развоја из буџета Општине (посредством Програма мера за реализацију пољопривредне политике и политике руралног развоја).</p>	<p>✓ Мала густина општинских путева и релативно лоше стање општинских (сеоских) путева;</p> <p>✓ Непостојање железничке инфраструктуре;</p> <p>✓ Непостојање јавног превоза у правом смислу, и мањак уређених стајалишта на државним и општинским путевима;</p> <p>✓ Мешање сигнала националних и међународних мобилних оператера;</p> <p>✓ Техничко-технолошка застарелост елемената електро-енергетске инфраструктуре;</p> <p>✓ Непостојање гасоводне мреже;</p> <p>✓ Мала покривеност територије даљинским грејањем угрожава стање елемената животне средине.</p> <p>✓ Недовољно ефикасан систем управљања отпадом из пољопривреде;</p> <p><b><i>Социјални развој</i></b></p> <p>✓ Мала искоришћеност модерне технологије у настави;</p> <p>✓ Неусклађеност теоретских знања стечених у школи са захтевима радног места;</p> <p>✓ Недовољно интересовање за дефицитарна занимања;</p> <p>✓ Слабија мотивација нових генерација;</p> <p>✓ Лоша економска ситуација већине младих;</p> <p>✓ Висок ниво незапослености и недостатак радног искуства младих;</p> <p>✓ Неквалитетно провођење слободног времена и пасивизам младих;</p> <p>✓ Недовољно квалитетног садржаја за младе у руралним срединама;</p> <p>✓ Мало садржаја који паметно мобилишу младе;</p> <p>✓ Лоше стање спортске инфраструктуре у руралним срединама</p> <p>✓ Низак ниво улагања у развој културе;</p> <p>✓ Централизованост културних збивања у општини Кладово;</p> <p>✓ Непримењивање иновативних модела социјалне заштите и интеграције/непостојање социјалних иновација;</p> <p>✓ Недовољно развијени капацитети за задовољење потреба старије популације.;</p> <p><b><i>Инвестиције и финансирање пољопривреде и руралног развоја</i></b></p> <p>✓ Неповољни услови за аплицирање пољопривредника за банкарске кредите.</p>
---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
<p><b>Природни услови и ресурси и заштита животне средине</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Богатство и доступност природних ресурса (вода, ветар, пашњаци);</li> <li>✓ Изузетно повољни услови за развој рибарства;</li> <li>✓ Природни предуслови и бројне компаративне предности за постизање маркантне позиције у пољопривредној производњи, пре свега „здраве хране“ у нашој земљи и ван наше земље;</li> <li>✓ Изградња система за наводњавање на 24.500 ha, предложене у <i>Претходној студији оправданости система за наводњавање „Кључ“</i>;</li> <li>✓ Планирана изградња аутопута и реконструкција пруге кроз Источну Србију (Црноморски коридор);</li> <li>✓ Близина тржишта ЕУ.</li> <li>✓ Прекогранична сарадња општине Кладово са суседном државом Румунијом у погледу заштите животне средине;</li> <li>✓ Коришћење фондова ЕУ за финансирање пројеката у области екологије и заштите животне средине;</li> <li>✓ Креирање докумената који третирају еколошке проблеме општине Кладово;</li> </ul> <p><b>Тржишни субјекти у пољопривредној производњи и преради пољопривредних производа</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Модернизација ППГ допринела би економском развоју Општине;</li> <li>✓ Коришћење подстицаја за развој пољопривреде са нивоа Републике;</li> <li>✓ Наставак подршке задружном организовању пољопривредника и инвестициона подршка задругама у оквиру активности Министарства за бригу о селу;</li> <li>✓ Правилници и конкурси МПШВ који подстичу младе пољопривреднике и диверсификацију дохотка породичних пољопривредних газдинстава у области прераде пољопривредних производа;</li> <li>✓ Улагања капитала повратника из иностранства и њихова мотивација да се укључе у развој локалне заједнице;</li> </ul>	<p><b>Природни услови и ресурси и заштита животне средине</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Опадање издашности извора;</li> <li>✓ Наношења еродираниог материјала у доњим деловима корита;</li> <li>✓ Изражена ерозија земљишта;</li> <li>✓ Непостојање санитарне депоније;</li> <li>✓ Глобално загађење воде, ваздуха, земљишта.</li> <li>✓ Ниска еколошка свест становништва по питању заштите животне средине (посебно примене минералних ђубрива односно пестицида и управљања отпадом);</li> <li>✓ Неповољна епидемиолошка ситуација у земљи и свету изазвана вирусом COVID 19;</li> <li>✓ Неповољне климатске промене и учесталост елементарних непогода;</li> <li>✓ Наставак миграција становништва на релацијама село-град-иностранство;</li> <li>✓ Удаљеност од великих центара (Београд, Нови Сад) и лоша саобраћајна повезаност;</li> </ul> <p><b>Тржишни субјекти у пољопривредној производњи и преради пољопривредних производа</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ ППГ нису тржишно оријентисана, већ производе искључиво за сопствене потребе;</li> <li>✓ Глобална економска криза (изложеност тржишних субјеката глобалној конкуренцији);</li> <li>✓ Неравномеран регионални развој Србије;</li> <li>✓ Недовољно стимулативан привредни амбијент за развој сектора малих и средњих предузећа и предузетника;</li> <li>✓ Недостатак радних места и радне снаге у руралним и мањим местима у Србији;</li> </ul> <p><b>Производња и тржиште пољопривредних производа</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Промене климе и учесталост појава екстремних временских прилика;</li> <li>✓ Недовољна припремљеност агроиндустријског сектора на процесе либерализације тржишта и трговине;</li> <li>✓ Недостатак увођења технолошких иновација у процес производње и прераде;</li> <li>✓ Недовољна заштита од прекомерног увоза;</li> </ul>



<p><b>Производња и тржиште пољопривредних производа</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Укрупњавањеседа и повећање обима производње уз очување биодиверзитета;</li> <li>✓ Оријентација на производне програме који су економски ефикасни;</li> <li>✓ Подизање техничке опремљености и едукација пољопривредних произвођача за еколошку и органску производњу;</li> <li>✓ Спровођење посебних агроеколошких програма у планинским и другим периферним подручјима;</li> <li>✓ Изградња брендова који су карактеристични за пољопривреду и риболов на овом подручју;</li> <li>✓ Доступност страним тржиштима под повољним условима: бесцарински пласман великог броја пољопривредних производа захваљујући потписаним споразумима о слободној трговини са ЕУ, ЦЕФТА, Руском Федерацијом, Белорусијом и Казахстаном, Турском, ЕФТА и САД;</li> </ul> <p><b>Диверзификација руралне економије</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Подршка Министарстава за бригу о селу корз мере исказане у документу Национални Програм за препород села Србије;</li> <li>✓ Имплементација ЕУ IPARD III програма подршке пољопривреди и руралном развоју;</li> <li>✓ Изградња туристичке пансионске и ванпансионске инфраструктуре;</li> <li>✓ Укључивање у Европске пројекте у домену руралног развоја, туризма, културне баштине ...;</li> <li>✓ Подршка запошљавању и самозапошљавању давањем субвенција послодавцима за отварање нових радних места;</li> <li>✓ Успостављање регионалне, међурегионалне и прекограничне сарадње у реализацији различитих пројеката од значаја за локалну заједницу (у домену руралног развоја, коришћења обновљивих извора енергије, развоја туризма, промоције културне баштине и сл.);</li> </ul> <p><b>Инфраструктура</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Планирана изградња „Коридора Исток“ и аутопута Е 771;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Неконзистентна политика аграрне подршке: недовољна и нестабилна подршка из републичког аграрног буџета за инвестиције у развој пољопривреде и прераде пољопривредних производа;</li> <li>✓ Присуство великих трговинских ланаца у сектору производње и дистрибуције хране (мултинационалне компаније са снажним брендovima, високим захтевима и јаком преговарачком позицијом на тржишту);</li> <li>✓ Високи захтеви потрошача у погледу бренда, квалитета и све оштрији прописи у погледу безбедности хране и стандарда квалитета на домаћем и светском тржишту;</li> <li>✓ Незавршен процес приступања СТО и неизвесно време прикључења ЕУ;</li> </ul> <p><b>Диверзификација руралне економије</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Недостатак већих буџетских средстава за подстицаје и инвестиције у области диверсификације руралне економије;</li> <li>✓ Недовољно ефикасан законодавно судски оквир (неефикасност трговинских судова, слаба заштита власничких права, непримењивање закона у пракси);</li> <li>✓ Недостатак радних места и радне снаге;</li> </ul> <p><b>Инфраструктура</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Конфигурација терена, чести одрони и појаве клизишта, подложност плављења терена, изражен утицај метео услова у зимском периоду отежавају одржавање и изградњу друмске, енергетске и теле-комуникационе инфраструктуре;</li> </ul> <p><b>Социјални развој</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Демографска кретања и старење становништва;</li> <li>✓ Економско-финансијска неизвесност;</li> <li>✓ Пораст различитих облика социјално неприхватљивог понашања код младих;</li> <li>✓ Одлив младих талентованих и образованих људи;</li> <li>✓ Раст социјалног јаза;</li> <li>✓ Недостатак инструмената за економски подстицај за улагање у културу/ нерегулисано тржиште културе;</li> <li>✓ Незаинтересованост већине младих за културне садржаје;</li> <li>✓ Тренд неукуса, кича, таблоидизације;</li> <li>✓ Нездрави стилови живота;</li> <li>✓ Недовољно висока свест о значају превенције у здравству;</li> </ul>
---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Потенцијал изградње гасоводне мреже у складу са напредовањем изградње примарног гасовода „Јужни ток“;</li> <li>✓ Интензивније коришћење обновљивих извора енергије;</li> <li>✓ Расположиви потенцијал и почетак интензивнијег развоја инфраструктуре намењене бицикличком саобраћају (Ђердапска бицикличка рута и етапа унутар Еуро Вело бицикличке руте бр. 6);</li> <li>✓ Потенцијал развоја мултимодалног саобраћаја кроз могућу организацију робно-транспортног чворишта у коме би се укрштала дунавски коридор и секундарна тимочка развојна осовина Србије (Кладово - Неготин - Зајечар - Књажевац - Ниш);</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Померање старосне границе оболевања ка све млађој популацији;</li> <li>✓ Пораст броја оболелих од незаразних болести;</li> <li>✓ Досадашња пракса у систему здравствене заштите и оријентисаност ка куративним прегледима и услугама у односу на превенцију болести и јавно здравље;</li> <li>✓ Непримењивање иновативних модела социјалне заштите и интеграције / непостојање социјалних иновација;</li> <li>✓ Повећање броја лица корисника социјалне помоћи;</li> <li>✓ Недовољно развијени капацитети за задовољење потреба старије популације;</li> </ul>
<p><b>Социјални развој</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Увођење нових знања и вештина у средње школе према потребама послодаваца;</li> <li>✓ Регионално тржиште културе;</li> <li>✓ Транскултурни идентитет дунавског подручја;</li> <li>✓ Близина Румуније, као земље чланице ЕУ;</li> <li>✓ Укључивање у европске пројекте у домену културне баштине;</li> <li>✓ Унапређење културних активности;</li> <li>✓ Развој НВО сектора који се бави младима;</li> <li>✓ Програми и активности за останак младих на селу и у Општини;</li> <li>✓ Концепт целоживотног учења;</li> <li>✓ Модели трансфера знања;</li> <li>✓ Развој е-учења;</li> <li>✓ Развој информационог друштва;</li> <li>✓ Сектор МСПП;</li> <li>✓ Предузетничко учење;</li> <li>✓ Модерно обављање здравствених активности уз максималну економичност;</li> <li>✓ Интензивирање рада на пољу превентивних активности и јачање улоге изабраног лекара у систему примарне здравствене заштите;</li> <li>✓ Екстерни извори финансирања;</li> <li>✓ Равноправност полова;</li> <li>✓ Социјалне иновације;</li> </ul>	<p><b>Инвестиције и финансирање пољопривреде и руралног развоја</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Захтевност услова IPARD III програма;</li> <li>✓ Могуће смањење подршке пољопривреди и руралном развоју из буџета Општине;</li> <li>✓ Неразвијеност финансијског тржишта и неповољни услови кредитирања на банкарском тржишту.</li> </ul>

<p><b><i>Инвестиције и финансирање пољопривреде и руралног развоја</i></b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Доступност Европских фондова за рурални развој (IPARD III програм);</li> <li>✓ Раст финансијске подршке пољопривреди и руралном развоју из буџета Општине;</li> <li>✓ Улагања капитала повратника из иностранства и њихова мотивација да се укључе у развој локалне заједнице;</li> <li>✓ Коришћење различитих донација и програма за јачање пољопривреде.</li> </ul>	
-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--

Извор: ИЕП, Београд, група аутора, 2021.

**ДРУГИ ДЕО:  
ПЛАТФОРМА, ЦИЉЕВИ И СТУБОВИ СТРАТЕГИЈЕ**

### **III ВИЗИЈА И СТРАТЕШКИ ЦИЉ РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНИХ ПОДРУЧЈА ОПШТИНЕ КЛАДОВО ДО 2026. ГОДИНЕ**

За одрживост сектора пољопривреде и руралног развоја неопходно је ставити у функцију све ресурсе подручја општине Кладово (добар географски и саобраћајни положај, добро очуван природни амбијент, богатство природних и енергетских ресурса; развијеност знања у сектору пољопривреде, прераду и традиционалне занате, расположиву радну снагу; богато и разноврсно антропогено наслеђе ...). Неопходно је да се кроз комплентарност мера и активности оствари равномеран развој пољопривреде кроз унапређење услова за живот и рад у руралним подручјима. Кроз мере и активности које произилазе из Стратегије важно је да се у потпуности искористе све расположиве потстицајне мере и да се посебним мерама ставе у функцију специфичности карактеристичне за општину Кладово.

Детаљном анализом стања пољопривреде и руралних подручја, социо-економском анализом и SWOT матрицом, дошло се до развојне визије и циљева Стратегије у области пољопривредне производње и укупног руралног развоја. Визија пољопривреде и руралног развоја представља пројектовано стање које би требало да се потигне на крају имплементације Стратегије.

Визија локалне заједнице је генерална изјава о намераваном правцу социо-економског развоја, односно слоган (став) виђења будућности локалне заједнице. Она даје одговор на питање „куда локална заједница жели да иде или шта у будућности жели да буде/постане“ и представља аспирацију менаџмента и политичких и пословних лидера локалне заједнице, као и свих њених грађана, према будућности и даје јасан правац и осећај циља који жели да оствари. Визија је јасан договор о заједничким задацима и циљевима којима се тежи (Богданов, Богуновић, 2015.).

#### ***Визија општине Кладово у области пољопривреде и руралног развоја до 2026. године:***

***Општина Кладово својим житељима обезбеђује квалитетне услове за живот и рад са изграђеном социјалном и физичком инфраструктуром, туристички атрактивним природним и друштвеним (антропогеним) ресурсима, очуваном животном средином, приступним вишенационалним саставом становништва препознатљивом по мултикултуралности и толеранцији. Општина унапређује и развија специјализовану профитабилну пољопривредну производњу која је извозно оријентисана, руралну непољопривредну економију, као и пратеће непрофитабилне пољопривредне активности у руралним и периурбаним насељима, уз истовремену заштиту природних ресурса, животне средине, као и очување културног и историјског наслеђа локалне заједнице, уз остварење социо-економске сигурности житеља, квалитетан и перспективан живот свих грађана у уређеним, очуваним и савременим сеоским заједницама.***

Овако дефинисана визија развоја подразумева уважавање неколико кључних принципа:

- Визија је производ заједничког рада и постигнутог консензуса свих заинтересованих учесника у процесу израде Стратегије и одражава мултидисциплинаран приступ пољопривредном и руралном развоју. Сходно томе, мултифункционална пољопривредна производња требало би да буде важна економска активност становништва у руралним подручјима која би требало да обезбеди: раст продуктивности и ефикасности сектора пољопривреде, одговорно управљање ресурсима уз њихово очување и унапређење као и достизање благостања руралног становништва. Тиме би се створили услови за даљу егзистенцију у руралним подручјима са нарочитим акцентом на младе и жене у руралним подручјима;
- Дефинисана је уз поштовање принципа „једнака права за све“ и пуно укључење свих грађана у друштвени и привредни живот заједнице;
- Визија одражава локалне специфичности, потребе и приоритете;
- Надовезује се на стратешка документа Општине у области одрживог развоја;
- Усклађена је са визијом развоја пољопривреде и руралних подручја у Стратегији пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2020. година (Службени гласник Републике Србије број 85/14);
- Усклађена је са принципом одрживог развоја пољопривреде, који подразумева развој базиран на усклађеном односу између: (а) економског прогреса (техничко технолошког напретка), (б) социјалне правде и друштвене одговорности и (в) заштите и очувања животне средине (одговорно управљање ресурсима и очување биодиверзитета);
- Усклађена је са политиком руралног развоја ЕУ (Regulation EU, No 1305/2013);
- Подстиче на дефинисање циљева, мера и активности, на јачање људских ресурса (и ефикасног трансфера знања), као и на развој реалног сектора (посебно у сегменту МСПП) потребног за њену реализацију;
- Уважавање различитости система производње и типова пољопривредних газдинстава који су настали услед утицаја географских, природних, социо-економских и других карактеристика руралних подручја;
- Модернизација органа градских власти које ће спроводити Стратегију у циљу оспособљавања за ефикасно и транспарентно управљање циклусом јавне политике у сектору пољопривреде и руралног развоја;
- Стабилност и конзистентност буџетских средстава које Општина опредељује зарад спровођења активности и мера насталих на основу ове Стратегије;
- Позитивног је усмерења, реално је остварива и у ширем контексту води уравнотеженом регионалном развоју Републике Србије.

Трансформисање визије у стварност захтева дефинисање *стратешког циља општине Кладово у области пољопривреде и руралног развоја до 2026. године, који гласи:*

- 1) Раст пољопривредне производње и дохотка пољопривредних произвођача кроз развој конкурентног и извозно оријентисаног пољопривредног сектора заснованог на модерним технологијама, стандардима квалитета и здравственој безбедности производа, развијеном предузетничком духу и слично;*
- 2) Унапређење квалитета живота и рада у руралним подручјима Општине кроз инвестиције у физичку и социјалну инфраструктуру и услуге, развој тржишта рада и деверзификацију руралне економије у циљу развоја руралних подручја као прихватљивих за живот и рад свих становника, са посебним акцентом на младу популацију;*
- 3) Одрживо коришћење и управљање природним ресурсима, биодиверзитетом, животном средином и културном баштином руралних подручја у циљу њихове заштите и даљег развоја;*
- 4) Ефикасно управљање јавном политиком у области пољопривреде и руралног развоја.*

## **IV ПРИОРИТЕТНА ПОДРУЧЈА И СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ И ПОЛИТИКЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА**

Имајући у виду дефинисану визију и стратешки циљ општине Кладово у сектору пољопривреде и руралног развоја, а на основу постигнутог консензуса свих учесника у изради Стратегије, идентификована су следећа приоритетна подручја пољопривредне и политике руралног развоја општине Кладово до 2026. године:

### **ПРИОРИТЕТНО ПОДРУЧЈЕ А. УНАПРЕЂЕЊЕ КОНКУРЕНТНОСТИ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ И ЈАЧАЊЕ РАДА УДРУЖЕЊА ПОЉОПРИВРЕДНИКА**

### **ПРИОРИТЕТНО ПОДРУЧЈЕ Б. ОДРЖИВИ РУРАЛНИ РАЗВОЈ**

### **ПРИОРИТЕТНО ПОДРУЧЈЕ В. ДИВЕРСИФИКАЦИЈА ДОХОТКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОЂАЧА И ПОДРШКА МЛАДИМ ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА**

### **ПРИОРИТЕТНО ПОДРУЧЈЕ Г. РАЗВОЈ РУРАЛНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ**

### **ПРИОРИТЕТНО ПОДРУЧЈЕ Д. ТРАНСФЕР ЗНАЊА И ИНФОРМАЦИЈА, ПРОМОТИВНЕ АКТИВНОСТИ И ПОДРШКА ПАРТНЕРСТВИМА ЗА ТЕРИТОРИЈАЛНИ РУРАЛНИ РАЗВОЈ**

Предуслов за остваривање визије и дефинисаног стратешког циља - јесте реализација *специфичних стратешких циљева у свим приоритетним подручјима деловања пољопривредне и политике руралног развоја општине Кладово, који се дају у наставку текста.*

#### **СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ ПРИОРИТЕТНОГ ПОДРУЧЈА А:**

1. Развој и раст пољопривредне производње и приноса (продуктивности), као и стабилног и високог дохотка пољопривредних произвођача, уз коришћење савремених агротехничких и хидротехничких мера, техничко-технолошких знања и иновација и др. а уз уважавање стандарда (ветеринарских и фитосанитарних стандарда, стандарда заштите животне средине и добробити животиња), захтева тржишта и принципа одрживог развоја;
2. Раст извоза и стварање одрживе конкурентске предности на међународном тржишту, базиране на високом квалитету производа, поштовању стандарда квалитета, уважавању захтева тржишта и уз помоћ кредитне подршке мерама за унапређење пољопривредне производње;
3. Јачање постојећих и оснивање нових удружења пољопривредних произвођача у сектору производње и прераде пољопривредних производа.



**СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ ПРИОРИТЕТНОГ ПОДРУЧЈА Б:**

1. Одрживо управљање природним ресурсима које уључују: пољопривредно земљиште, водене ресурсе, шумске ресурсе, као и друге природне потенцијале руралних области;
2. Заштита и очување животне средине за пољопривредну производњу и живот како у руралним тако и у периурбаним насељима, уз интензивнију примену енергије из обновљивих извора;
3. Заштита биодиверзитета и очување генетичких ресурса у пољопривреди.

**СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ ПРИОРИТЕТНОГ ПОДРУЧЈА В:**

1. Продужење тржишног ланца пољопривредних производа путем прераде, кроз јачање предузетничких иницијатива локалног становништва на следећи начин: производња квалитетних производа високе додате вредности, уз уважавање стандарда квалитета и безбедности хране и примену маркетинг концепта. За ово је неопходна подршка Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије кроз доношење одговарајућих правилника као и подстицајних мера за прераду;
2. Подршка неким од непољопривредних активности, као што су: рурални туризам, занатство и домаћа радиност, услуге, обновљиви извори енергије, рециклажа, прерада дрвета, итд. Ове активности су веома значајне за подстицање предузетништва, посебно код младих и жена у руралним срединама, односно остваривање додатних извора прихода пољопривредних газдинстава.

**СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ ПРИОРИТЕТНОГ ПОДРУЧЈА Г:**

1. Инвестирање у физичку и друштвену инфраструктуру и развој услуга, односно рад служби које би биле доступне руралном сектору, уз истовремено очување културне и природне баштине подручја (пружање помоћи и охрабрења постојећим традиционалним вештинама и знању). Овај циљ тежи унапређењу квалитета живота у руралним срединама у контексту коришћења и унапређења различитих типова јавне инфраструктуре, а посебно оних који су идентификовани као горући проблеми са вишеструко негативним утицајем и оних који тренутно представљају неискоришћени ресурс за различите намене;
2. Унапређење квалитета живота на селу кроз различите услуге и социјалну инклузију;
3. Стварање нових радних места у руралним и периурбаним насељима и раст животног стандарда становништва ових насеља. Нова економска политика требало би да охрабри оснивање микро-предузећа, потпомогнутих микрокапиталом, а национална политика би требало да осигура, заштити и унапреди локалне руралне заједнице.

**СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ ПРИОРИТЕТНОГ ПОДРУЧЈА Д:**

1. Унапређење информисаности посебно младих пољопривредних произвођача, увођењем нових модела едукације кроз стручне праксе, кроз промоције примера добре праксе и трансфер знања (менаџмент, маркетинг, савремене праксе,...), практичне обуке стручњака у пољопривреди (сертификација) итд, и подстицање већег трансфера знања, иновација и добрих пракси;
2. Учење из примера добрих пракси у области руралног развоја земаља ЕУ.

## **V МЕРЕ И ПРОЈЕКТНЕ АКТИВНОСТИ ПО ПРИОРИТЕТНИМ ПОДРУЧЈИМА ПОЉОПРИВРЕДНЕ И ПОЛИТИКЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ КЛАДОВО ДО 2026. ГОДИНЕ**

Како би се остварила дефинисана визија развоја пољопривреде и руралних подручја, као и стратешки и специфични циљеви у овој области, у оквиру сваког приоритетног подручја пољопривредне и политике руралног развој, креиране су *мере подршке*, које се приказују у наставку.

### **МЕРЕ ПОДРШКЕ У ОКВИРУ ПРИОРИТЕТНОГ ПОДРУЧЈА А. УНАПРЕЂЕЊЕ КОНКУРЕНТНОСТИ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ И ЈАЧАЊЕ РАДА УДРУЖЕЊА ПОЉОПРИВРЕДНИКА**

<b>Број мере</b>	<b>Назив мере</b>
A/1	Унапређење сточарске производње
A/2	Унапређење воћарско-виноградарске и повртарске производње (укључујући и производњу печурака и цвећа)
A/3	Унапређење ратарске производње: производње житарица, индустријског, крмног, ароматичног и зачинског биља
A/4	Унапређење пчеларске производње
A/5	Унапређење производње у сектору рибарства
A/6	Успостављање и унапређење рада удружења у области пољопривреде и руралног развоја
A/7	Управљање ризицима

### **МЕРЕ ПОДРШКЕ У ОКВИРУ ПРИОРИТЕТНОГ ПОДРУЧЈА ПРИОРИТЕТНО ПОДРУЧЈА Б. ОДРЖИВИ РУРАЛНИ РАЗВОЈ**

<b>Број мере</b>	<b>Назив мере</b>
Б/1	Одрживо управљање земљиштем
Б/2	Развој органске производње

### **МЕРЕ ПОДРШКЕ У ОКВИРУ ПРИОРИТЕТНОГ ПОДРУЧЈА В. ДИВЕРСИФИКАЦИЈА ДОХОТКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОЂАЧА И ПОДРШКА МЛАДИМ ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА**

<b>Број мере</b>	<b>Назив мере</b>
В/1	Подршка активностима прераде пољопривредних производа и маркетинга на сектору пољопривредних газдинстава
В/2	Економско јачање пољопривредника кроз подршку непољопривредним активностима
В/3	Подршка младима у руралним подручјима

**МЕРЕ ПОДРШКЕ У ОКВИРУ ПРИОРИТЕТНОГ ПОДРУЧЈА Г.  
РАЗВОЈ РУРАЛНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ**

<b>Број мере</b>	<b>Назив мере</b>
Г/1	<i>Инвестиције у изградњу и унапређење физичке и друштвене инфраструктуре и услуга</i>

**МЕРЕ ПОДРШКЕ У ОКВИРУ ПРИОРИТЕТНОГ ПОДРУЧЈА Д.  
ТРАНСФЕР ЗНАЊА И ИНФОРМАЦИЈА, ПРОМОТИВНЕ АКТИВНОСТИ И  
ПОДРШКА ПАРТНЕРСТВИМА ЗА ТЕРИТОРИЈАЛНИ РУРАЛНИ РАЗВОЈ**

<b>Број мере</b>	<b>Назив мере</b>
Д/1	<i>Трансфер знања, информација и промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју</i>
Д/2	<i>Подришка локалним акционим групама на територији Општине у области пољопривреде и руралног развоја</i>

Приоритетна подручја развоја пољопривреде и руралних области, као и мере подршке предложене у овом стратешком документу усклађени су са:

- Стратегијом пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024 (Службени гласник РС, бр. 85/14),
- важећим Правилником МПШВ Републике Србије о обрасцу и садржини Програма подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја,
  - препорученим начелима и методологијом за израду стратешких докумената у области пољопривреде и руралног развоја, датих у Приручнику за програмирање буџетске подршке пољопривреди и руралом развоју у ЈЛС (Богданов, Богуновић, 2015),
  - смерницама заједничке европске пољопривредне политике, као и са
  - специфичним локалним потребама и приоритетима развоја.

У наставку се даје листа потенцијалних пројектних активности по дефинисаним приоритетним подручјима и мерама подршке развоју пољопривреде и руралних подручја општине Кладово.

Општинска управа има могућност да, кроз годишње (оперативне) програме мера за спровођење пољопривредне и политике руралног развоја, сваке године селектује управо оне мере и пројекте који су у датом тренутку приоритетни за циљне групе корисника (пре свега, за пољопривредне произвођаче), као и за реализацију постављених циљева у области пољопривреде и руралног развоја.

## 5.1. ПРИОРИТЕТНО ПОДРУЧЈЕ А: ПРЕГЛЕД МЕРА И ПРОЈЕКТА

### Мера А/1. Унапређење сточарске производње

Шифра активности	Листа потенцијалних активности/ Пројеката	Време реализације	Индикатори	Извор финансирања	Реализатор
A/1.1.	Набавка квалитетних приплодних грла млечних раса: говеда, оваца и гоза	2021-2026.	<p>Број поднетих захтева за подстицаје Општинској управи општине Кладово;</p> <p>Број одобрених и исплаћених захтева за подстицаје из буџета општине Кладово;</p> <p>Висина исплаћених подстицаја из буџета општине Кладово (у РСД): укупно и по кориснику;</p> <p>Укупна вредност инвестиције – средства подстицаја и средства корисника (у РСД);</p>	<p>Буџет општине Кладово;</p> <p>Донаторска средства различитих националних и међународних фондова;</p>	<p>Општинска управа општине Кладово</p>
A/1.2.	Набавка квалитетних приплодних грла месних (товних) раса: говеда, овце, козе и свиње	2021-2026.			
A/1.3.	Изградња/реконструкција и опремање објеката за гајење крмача и производњу прасади за тов	2021-2026.			
A/1.4.	Опрема за смештај квочки, специјализовани/посебно опремљени кавези	2021-2026.			
A/1.5.	Набавка опреме за мужу, хлађење и чување млека на фарми	2021-2026.			
A/1.6.	Набавка опреме за живинарске фарме за производњу конзумних јаја	2021-2026.			
A/1.7.	Набавка машина и опреме за складиштење и припрему сточне хране, за храњење и појење животиња	2021-2026.			
A/1.8.	Набавка машина и опреме за руковање и транспорт стајњака	2021-2026.			
A/1.9.	Набавка опреме за фиксне ограде и електричне ограде за пашњаке/ливаде	2021-2026.			
A/1.10.	Регрес за репродуктивни материјал - вештачко осемењавање стоке	2021-2026.			

**Мера А/2. Унапређење воћарско-виноградарске и повртарске производње (укључујући и производњу печурака и цвећа)**

Шифра активности	Листа потенцијалних активности/ пројеката	Време реализације	Индикатори	Извор финансирања	Реализатор
A/2.1.	Подизање нових или обнављање постојећих вишегодишњих засада воћака и винове лозе	2021-2026.	<p>Број поднетих захтева за подстицаје Општинској управи општине Кладово;</p> <p>Број одобрених и исплаћених захтева за подстицаје из буџета општине Кладово;</p> <p>Висина исплаћених подстицаја из буџета општине Кладово (у РСД): укупно и по кориснику;</p> <p>Укупна вредност инвестиције – средства подстицаја и средства корисника (у РСД);</p>	<p>Буџет општине Кладово;</p> <p>Донаторска средства различитих националних и међународних фондова;</p>	<p>Општинска управа општине Кладово</p>
A/2.2.	Подизање, набавка и опремање система противградне заштите у воћњацима и вишегодишњим засадима	2021-2026.			
A/2.3.	Набавка опреме за орезивање, дробљење, сечење и уклањање остатака након резидбе воћа	2021-2026.			
A/2.4.	Подизање/набавка жичаних ограда око вишегодишњих засада	2021-2026.			
A/2.5.	Подизање и опремање пластеника за производњу поврћа, воћа, цвећа и расадничку производњу	2021-2026.			
A/2.6.	Набавка опреме и уређаја за сетву, садњу и мулчирање (са фолијом)	2021-2026.			
A/2.7.	Набавка машина за обраду и ђубрење земљишта	2021-2026.			
A/2.8.	Набавка машина за сетву и садњу	2021-2026.			
A/2.9.	Набавка машина за заштиту биља	2021-2026.			
A/2.10.	Набавка машина за убирање/ скидање усева	2021-2026.			
A/2.11.	Набавка машина, уређаја и опреме за наводњавање усева	2021-2026.			

**Мера А/3. Унапређење ратарске производње: производње житарица, индустријског, крмног, ароматичног и зачинског биља**

Шифра активности	Листа потенцијалних активности/ пројеката	Време реализације	Индикатори	Извор финансирања	Реализатор
A/3.1.	Набавка машина за обраду и ђубрење земљишта	2021-2026.	<p>Број поднетих захтева за подстицаје Општинској управи општине Кладово;</p> <p>Број одобрених и исплаћених захтева за подстицаје из буџета општине Кладово;</p> <p>Висина исплаћених подстицаја из буџета општине Кладово (у РСД): укупно и по кориснику;</p> <p>Укупна вредност инвестиције – средства подстицаја и средства корисника (у РСД);</p>	<p>Буџет општине Кладово;</p> <p>Донаторска средства различитих националних и међународних фондова;</p>	<p>Општинска управа општине Кладово</p>
A/3.2.	Набавка машина за сетву и садњу	2021-2026.			
A/3.3.	Набавка машина за заштиту биља	2021-2026.			
A/3.4.	Набавка машина за убирање, односно скидање усева	2021-2026.			
A/3.5.	Набавка машина и опреме за наводњавање усева	2021-2026.			

**Мера А/4. Унапређење пчеларске производње**

Шифра активности	Листа потенцијалних активности/ пројеката	Време реализације	Индикатори	Извор финансирања	Реализатор
A/4.1.	Набавка нових пчелињих друштава	2021-2026.	<p>Број поднетих захтева за подстицаје Општинској управи општине Кладово;</p> <p>Број одобрених и исплаћених захтева за подстицаје из буџета општине Кладово;</p> <p>Висина</p>	<p>Буџет општине Кладово;</p> <p>Донаторска средства различитих националних и међународних фондова;</p>	<p>Општинска управа општине Кладово</p>
A/4.2.	Набавка опреме за пчеларство	2021-2026.			

			исплаћених подстицаја из буџета општине Кладово (у РСД): укупно и по кориснику;  Укупна вредност инвестиције – средства подстицаја и средства корисника (у РСД);		
--	--	--	------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--	--

**Мера А/5. Унапређење производње у сектору рибарства**

Шифра активности	Листа потенцијалних активности/ пројеката	Време реализације	Индикатори	Извор финансирања	Реализатор
A/5.1.	Набавка нове опреме за рибњаке	2021-2026.	Број поднетих захтева за подстицаје Општинској управи општине Кладово;		
A/5.2.	Набавка рибље млађи	2021-2026.	Број одобрених и исплаћених захтева за подстицаје из буџета општине Кладово;  Висина исплаћених подстицаја из буџета општине Кладово (у РСД): укупно и по кориснику;  Укупна вредност инвестиције – средства подстицаја и средства корисника (у РСД);	Буџет општине Кладово;  Донаторска средства различитих националних и међународних фондова;	Општинска управа општине Кладово

**Мера А/6. Успостављање и унапређење рада удружења у области пољопривреде и руралног развоја**

Шифра активности	Листа потенцијалних активности/ пројеката	Време реализације	Индикатори	Извор финансирања	Реализатор
A/6.1.	Подршка успостављању нових удружења	2021-2026.	Број одобрених захтева за подстицаје из буџета општине Кладово;	Буџет општине Кладово; Донаторска средства различитих националних и међународних фондова;	Општинска управа општине Кладово;
A/6.2.	Подршка процесима регионалне и прекограничне сарадње удружења	2021-2026.	Висина исплаћених подстицаја из буџета општине Кладово (у РСД) - укупно;		
A/6.3.	Логистичка подршка раду удружења: обезбеђивање просторија за рад, саветодавна подршка и слично	2021-2026.	Број удружења корисника логистичке и саветодавне подршке Општине управе општине Кладово;		



**Мера А/7. Управљање ризицима**

Шифра активности	Листа потенцијалних активности/ пројеката	Време реализације	Индикатори	Извор финансирања	Реализатор
A/7.1.	Улагање у систем противградне заштите	2021-2026.	Укупан износ средстава одређен као накнада стрелцима (РСД);  Набављене противградне ракете (број);  Вредност набавке противградних ракета (у РСД);  Износ средстава (у РСД) одређен за обнову и реконструкцију противградних станица;		
A/7.2.	Уређење водотокова другог реда	2021-2026.	Укупна дужина уређених водотокова другог реда;  Износ средстава (у РСД) одређен за одржавање водотокова другог реда;	Буџет општине Кладово;	Општинска управа општине Кладово;
A/7.3.	Улагања у обнову пољопривредног земљишта и производног потенцијала нарушеног елементарним непогодама и неповољним климатским приликама	2021-2026.	Површина (у ха) обновљеног пољопривредног земљишта;  Износ подстицаја из буџета Општине (у РСД) исплаћен за обнову пољопр. земљишта и производног потенцијала;	Донаторска средства различитих националних и међународних фондова;	
A/7.4.	Доношење годишњих оперативних планова и годишњих програма мера и интервентних радова за одбрану од поплава на водотоцима другог реда	2021-2026.	Донешени планови и програми мера;  Реализовани радови за одбрану од поплава;		

## 5.2. ПРИОРИТЕТНО ПОДРУЧЈЕ Б: ПРЕГЛЕД МЕРА И ПРОЈЕКТА

### Мера Б/1. Одрживо управљање земљиштем

Шифра активности	Листа потенцијалних активности/ пројеката	Време реализације	Индикатори	Извор финансирања	Реализатор
Б/1.1.	Заштита земљишта од ерозије	2021-2026.	Површине обухваћене пошумљавањем (ха);	Буџет општине Кладово; Средства Републике Србије (буџетска средства ресорних министарстава); Донаторска средства различитих националних и међународних фондова;	Општинска управа општине Кладово;
Б/1.2.	Уређење и одржавање каналске мреже за одводњавање	2021-2026.	Дужина уређене и саниране каналске мреже за одводњавање;		
Б/1.3.	Израда пројектно техничке документације за потребе комасације земљишта и изградње система наводњавања и одводњавања	2021-2026.	Број израђених главних и идејних пројеката;		
Б/1.4.	Студијско-истраживачки радови, програми и пројекти у области заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта	2021-2026.	Број програма и пројеката; Број студијско истраживачких радова;		

### Мера Б/2. Развој органске производње

Шифра активности	Листа потенцијалних активности/ пројеката	Време реализације	Индикатори	Извор финансирања	Реализатор
Б/2.1.	Набавка садног и семенског материјала дозвољеног за употребу у органској производњи	2021-2026.	Број одобрених и исплаћених захтева за подстицаје из буџета општине Кладово;	Буџет општине Кладово; Донаторска средства различитих националних и међународних фондова;	Општинска управа општине Кладово;
Б/2.2.	Подршка произвођачима у контроли и сертификацији органске производње	2021-2026.	Висина исплаћених подстицаја из буџета општине Кладово (у РСД): укупно и по кориснику; Укупна вредност инвестиције – средства подстицаја и средства корисника (у РСД);		

### 5.3. ПРИОРИТЕТНО ПОДРУЧЈЕ В: ПРЕГЛЕД МЕРА И ПРОЈЕКТА

#### Мера В/1. Подршка активностима прераде пољопривредних производа и маркетинга на сектору пољопривредних газдинствима

Шифра активности	Листа потенцијалних активности/ пројеката	Време реализације	Индикатори	Извор финансирања	Реализатор
В/1.1.	Подршка брендирању производа и региона	2021-2026.	<p>Број поднетих захтева за подстицаје Општинској управи општине Кладово;</p> <p>Број одобрених и исплаћених захтева за подстицаје из буџета општине Кладово;</p> <p>Висина исплаћених подстицаја из буџета општине Кладово (у РСД) – укупно и по кориснику;</p> <p>Укупна вредност инвестиције – средства подстицаја из буџета Општине Кладово и средства корисника (у РСД);</p>	<p>Буџет општине Кладово;</p> <p>Донаторска средства различитих националних и међународних фондова;</p>	<p>Општинска управа општине Кладово;</p>
В/1.2.	Набавка опреме за прераду и маркетинг производа у сектору воћа, поврћа и гождја	2021-2026.			
В/1.3.	Набавка опреме за за прераду и маркетинг производа у сектору уљаних култура	2021-2026.			
В/1.4.	Набавка опреме за за прераду и маркетинг производа у сектору гајеног, зачинског, лековитог и ароматичног биља	2021-2026.			
В/1.5.	Набавка опреме за за прераду и маркетинг производа у сектору пчеларства	2021-2026.			
В/1.6.	Набавка опреме за за прераду и маркетинг производа у сектору гајених врста гљива	2021-2026.			
В/1.7.	Набавка опреме за за прераду и маркетинг производа у сектору плодова сакупљених из природе	2021-2026.			

**Мера В/2. Економско јачање пољопривредника кроз подршку непољопривредним активностима**

Шифра активности	Листа потенцијалних активности/ пројеката	Време реализације	Индикатори	Извор финансирања	Реализатор
В/2.1.	Инвестиције у изградњу и/или опремање објеката за обављање традиционалних заната	2021-2026.			
В/2.2.	Подршка активностима везаним за рурални туризам	2021-2026.	Број поднетих захтева за подстицаје Општинској управи општине Кладово;		
В/2.3.	Инвестиције у изградњу и/или опремање постројења за обновљиве изворе енергије за сопствену потрошњу	2021-2026.	Број одобрених и исплаћених захтева за подстицаје из буџета општине Кладово;	Буџет општине Кладово;	
В/2.4.	Инвестиције у изградњу и/или опремање и стварање нових производа и услуга у руралним подручјима	2021-2026.	Висина исплаћених подстицаја из буџета општине Кладово (у РСД) – укупно и по кориснику;	Донаторска средства различитих националних и међународних фондова;	Општинска управа општине Кладово;
В/2.5.	Изградња објеката за оснивање продајних места на газдинствима за директну продају пољопривредних и традиционалних занатских производа и сувенира, у појединачном или удруженом интересу произвођача	2021-2026.	Укупна вредност инвестиције – средства подстицаја из буџета Општине Кладово и средства корисника (у РСД);		

**Мера В/3. Подршка младима у руралним подручјима**

Шифра активности	Листа потенцијалних активности/ пројеката	Време реализације	Индикатори	Извор финансирања	Реализатор
В/3.1.	Почетна помоћ за покретање пословања за младе пољопривреднике и развој малих пољопривредних газдинстава	2021-2026.	Број одобрених и исплаћених захтева за подстицаје из буџета општине Кладово;  Висина исплаћених подстицаја из буџета општине Кладово (у РСД): укупно и по кориснику;	Буџет општине Кладово;  Донаторска средства различитих националних и међународних фондова;	Општинска управа општине Кладово;

## ПРИОРИТЕТНО ПОДРУЧЈЕ Г: ПРЕГЛЕД МЕРА И ПРОЈЕКТА

### Мера Г/1. Инвестиције у изградњу и унапређење физичке и друштвене инфраструктуре и услуга

Шифра активности	Листа потенцијалних активности/ пројеката	Време реализације	Индикатори	Извор финансирања	Реализатори
Г/1.1.	Инвестиције у израду и ревизију пројектне и планске документације за развој насеља у руралним подручјима	2021-2026.	Израђена пројектна и планска документација (број);	Буџет општине Кладово;  Средства Републике Србије (буџетска средства ресорних министарстава);  Донаторска средства различитих националних и међународних фондова;	Општинска управа општине Кладово;
Г/1.2.	Инвестиције у израду, унапређење или проширење свих типова инфраструктуре мањег обима: атарски путеви, саобраћајнице, водоводно-канализациона мрежа, заштита изворишта, сеоски бунари и слично	2021-2026.			
Г/1.3.	Инвестиције у развој информационо-комуникационе инфраструктуре	2021-2026.	Број реализованих пројеката;		
Г/1.4.	Инвестиције у рекреативну инфраструктуру за јавну употребу	2021-2026.	Укупна вредност реализованих инвестиција (у РСД);		
Г/1.5.	Инвестиције у туристичке инфо центре и туристичку инфраструктуру мањег обима	2021-2026.			
Г/1.6.	Одржавање/ реконструкција културног и историјског наслеђа села	2021-2026.			
Г/1.7.	Измештање/ конзервација зграда или других објеката лоцираних у оквиру, или близу руралних насеља	2021-2026.			

## ПРИОРИТЕТНО ПОДРУЧЈЕ Д: ПРЕГЛЕД МЕРА И ПРОЈЕКТА

### Мера Д/1. Трансфер знања, информација и промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју

Шифра активности	Листа потенцијалних активности/ пројеката	Време реализације	Индикатори	Извор финансирања	Реализатори
Д/1.1.	Организовање сајмова, изложби, манифестација и студијских путовања	2021-2026.	Реализоване студијске посете (број); Организоване манифестације, сајмови, изложбе (број);	Буџет општине Кладово; Донаторска средства различитих националних и међународних фондова;	Општинска управа општине Кладово;
Д/1.2.	Стручно оспособљавање и активности стицања вештина и показне активности	2021-2026.	Одржане обуке, радионице, предавања (број); Број учесника у процесу обука;		

### Мера Д/2. Поддршка локалним акционим групама на територији Општине у области пољопривреде и руралног развоја

Шифра активности	Листа потенцијалних активности/ пројеката	Време реализације	Индикатори	Извор финансирања	Реализатори
Д/2.1.	Суфинансирање трошкова анимација становништва	2021-2026.	Број учесника у процесима анимације становништва;		
Д/2.2.	Суфинансирање трошкова израде локалне стратегије руралног развоја	2021-2026.	Израђена локална стратегија руралног развоја;	Буџет општине Кладово;	Општинска управа општине Кладово;
Д/2.3.	Суфинансирање реализације приоритетних пројеката дефинисаних локалном стратегијом руралног развоја	2021-2026.	Број реализованих приоритетних пројеката ЛАГ; Вредност (у РСД) реализованих пројеката ЛАГ;	Донаторска средства различитих националних и међународних фондова;	Локална акциона група;
Д/1.4.	Поддршка умрежавању и сарадњи локалне акционе групе (скр. ЛАГ) на националном нивоу	2021-2026.	Број реализованих партнерстава ЛАГ на националном нивоу;		

## VI ПОТЕНЦИЈАЛНИ ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА

Системски захвати у постојећи модел подршке пољопривреди и руралном развоју и креирање ефикасног модела финансирања пољопривреде морају постати приоритет пољопривредне политике. Без специфичних финансијских производа и услуга који омогућују осигурање од производних и тржишних ризика и мотивишу пољопривредна газдинства на нове инвестиције, рурална домаћинства, пољопривредна газдинства и остали привредни субјекти остају препуштени задуживању под условима комерцијалних кредита. На овај начин би се обезбедили предуслови расту конкурентности сектора пољопривреде и смањио доходовни ризик произвођача (Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024. године).

Финансирање даљег развоја пољопривреде и руралних подручја општине Кладово према приоритетним подручјима у наредном периоду зависиће од бројних фактора, а неки од њих су: макроекономска стабилност, висина општинских и Републичких буџетских средстава одређених развоју пољопривреде, доступност и висина IPARD средстава и сл.

У зависности од типа пројекта, инвестиције у пољопривреду и рурални развој могу се финансирати на више начина и из више извора. У наставку издвајамо следеће изворе финансирања:

- **Буџетска средства Републике Србије и општине Кладово** која су издвојена за развој пољопривреде и руралних подручја;
- **Сопствена средства реализатора инвестиционих активности** (МСПП, породична пољопривредна газдинства, земљорадничке задруге, удружења и сл.). Ово су средства потенцијалних инвеститора, како у области пољопривреде, тако и у области пратећих делатности, односно руралне непољопривредне економије;
  - **IPARD II програм за Републику Србију (финансијска помоћ ЕУ);**
  - **Остали извори финансирања** (кредитни извори, донаторска средства, прекогранична сарадња и сл.).

### 6.1. БУЏЕТСКА СРЕДСТВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ОПШТИНЕ КЛАДОВО

**Буџетска средства Републике Србије одређена развоју пољопривреде и руралних подручја.** Најважнији вид државне подршке пољопривреди и руралним подручјима остварује се путем аграрног буџета како би се обезбедили стабилни финансијски извори за подстицање развоја пољопривреде и руралних подручја. Подстицаје из националног буџета Србија утврђује годишњим Уредбама о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју, а које морају бити у сагласности са Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју (Службени гласник РС, број 10/2013, 142/2014, 103/2015 и 101/2016) и Законом о буџету Републике Србије за одређену годину.

У националном буџету предвиђени су новчани трансфери и према другим министарствима (Министарство трговине, туризма и телекомуникација; Министарство просвете, науке и технолошког развоја; Министарство здравља; Министарство заштите животне средине и сл.), што ће додатно умањити расположива средства за финансирање циљева дефинисаних овом Стратегијом. У Стратегији пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024. године наводи се да постоје процене да је у Србији дефицит средстава која се троше за изградњу и унапређење руралне инфраструктуре. Међутим, познато је да се ова улагања финансирају из буџета ЈЛС.

Износ средстава МПШВ опредељених пољопривреди и руралном развоју, која осим домаћих средстава укључују и претприступне фондове ЕУ, зависиће и од: хармонизације законодавства, изградње институција, реформе политике и подршке реструктурирању.

Стабилност и конзистентност пољопривредног буџета и остваривање постављених стратешких циљева захтева неопходна прилагођавања на страни буџетске подршке пољопривреди. Поред тога, у наредном периоду требало би очекивати и прилагођавање националног буџета намењеног пољопривреди и руралном развоју моделу ЕУ, а преваходно (Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024. године):

- раст буџетских издвајања за пољопривреду у оквиру првог стуба подршке (повећање броја хектара и грла у систему директних плаћања, као и самог износа директних плаћања, уз прилагођавање ових мера у складу са политиком СТО и ЕУ<sup>1</sup>), као и
- промене у структури укупне подршке по стубовима у смислу значајног јачања другог стуба (рурални развој и јачање конкурентности пољопривредних газдинстава) и стуба општих услуга тј. трећег стуба (подстиче се развој органа, организација и других правних лица, технолошки напредак и прихватање европских стандарда).

**Буџетска средства општине Кладово опредељена развоју пољопривреде и руралних подручја.** Ова средства опредељују се кроз Програм 5 Пољопривреда и рурални развој, а по основу Програма подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја и Годишњег програма заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта на територији општине Кладово. Поред тога, развој руралних подручја зависиће и од буџетских средстава која се опредељују за реализацију других програма, као што су: комунална делатност; заштита животне средине; путна инфраструктура; предшколско, основно и средње образовање; социјална и дечја заштита и сл. Другим речима, буџетска средства која Скупштина општине Кладово опредељује за рад јавних и јавно комуналних предузећа могу допринети унапређењу квалитета живота у руралним подручјима кроз већу доступност свих врста услуга њиховим становницима.

Како би општина Кладово обезбедила неопходна финансијска средства и техничку подршку за реализацију мера и активности предложених Стратегијом, препоручује се унапређење сарадње са невладиним институцијама, међународним агенцијама и фондовима (посебно фондовима ЕУ). Општина има могућност и да користи средства из Програма прекограничне сарадње која покрива све гране привреде. Спровођењем програма на локалном и регионалном нивоу стварају се дугорочни лични контакти и везе између људи из заједница са обе стране границе, што представља темељ за даљу сарадњу и развој. Такође, стиче се искуство у коришћењу фондова ЕУ јер се сви позиви за пројектне предлоге спроводе у складу са правилима програма ЕУ за екстерну помоћ.

## 6.2. ПРЕТПРИСТУПНА ПОМОЋ ЕУ ЗА РУРАЛНИ РАЗВОЈ

---

<sup>1</sup> У оквиру првог стуба аграрног буџета Србије очекује се увођење подршке за мере за стабилизацију цена и тржишта (изградња система „безбедносне мреже” за стабилизацију тржишта по механизмима и принципима ЗПП), снижење подршке за већа пољопривредна газдинства и увођење посебне подршке за мала пољопривредна газдинства и сл.



Након добијања статуса кандидата за чланство у ЕУ, Србија је стекла право да користи средства претприступног фонда ЕУ за рурални развој (IPARD II), а који је усклађен са националним документом „IPARD програм за Републику Србију за период 2014-2020“ (Службени гласник РС, број 84/17).

Очекивана помоћ Србији из претприступних фондова ЕУ за рурални развој у периоду 2014-2020. износила је 175.000.000 евра, док је национални допринос 54.970.588 евра (укупна јавна помоћ износи 229.970.588 евра). Према Уредби о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2021. години (Службени гласник РС, бр. 159/20, 15/21, 32/21) планирано је 6.294.000.000 динара, од чега 1.573.500.000 динара буџетских средстава и 4.720.500.000 динара средстава финансијске помоћи ЕУ за финансирање IPARD подстицаја<sup>2</sup>. Поменута средства расподељиваће се путем конкурса.

IPARD програмом за Републику Србију обезбеђује се подршка за реализацију следећих 6 мера руралног развоја: (1) инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава; (2) инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства; (3) агро-еколошко-климатске мере и мера органске производње; (4) диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања (подршка инвестицијама у рурални туризам); (5) спровођење локалних стратегија руралног развоја - LEADER приступ; (6) техничка помоћ<sup>3</sup>.

Највећи проценат ЕУ подршке опредељује се за *прве две мере* и то око 79% укупне подршке ЕУ. Неки од циљева улагања у ове мере јесу унапређење конкурентности пољопривредно-прехрамбеног сектора уз усклађивање са ветеринарским и фитосанитарним, еколошким и стандардима безбедности хране ЕУ. Када је реч о инвестицијама у физичку имовину пољопривредних газдинстава (прва мера) *приоритетни сектори за инвестирање* су сектори: (а) млека, (б) меса, (в) воћа и поврћа и (г) ратарских култура (житарице, уљарице, шећерна репа). Када је реч о инвестицијама у прераду и маркетинг пољопривредних производа и производа рибарства (друга мера) *приоритетни сектори подршке* су: (а) млечно – прерађивачка индустрија; (б) месно – прерађивачка индустрија и (в) индустрија за прераду воћа и поврћа<sup>4</sup>.

Све пријављене инвестиције бодују се на основу одређених критеријума, као нпр. да ли је инвестиција у подручјима са отежаним условима рада у пољопривреди, да ли је потенцијални корисник жена, да ли се пријавило лице млађе од 40 година, да ли ће корисник инвестиције бити задруга или члан задруге и сл.

Један од услова за коришћење средстава IPARD програма јесте искључивање могућности двоструког финансирања, тј. иста инвестиција се не може двоструко финансирати из јавних фондова.

Осмишљено је и разграничење у одабиру корисника подршке између IPARD III програма и НППР. IPARD програм пружаће подршку пољопривредницима, МСП из пољопривредно-прехрамбених сектора и др. који ће своју одрживост морати да докажу кроз бизнис план на крају инвестиционог периода. Националне мере НППР окренуте су мањим пољопривредним газдинствима.

<sup>2</sup> Истом Уредбом предвиђена је расподела IPARD средстава и за 2022. и за 2023. годину, при чему су износи планираних средстава непромењени у односу на 2021. годину.

<sup>3</sup> Агро-еколошко-климатске мере и мера органске производње, као и спровођење локалних стратегија руралног развоја – LEADER приступ, уводиће се у каснијој фази примене IPARD програма.

<sup>4</sup> Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства, као и рурални туризам и LEADER мера, биће обезбеђени искључиво кроз IPARD II програм.

У наредном периоду, неопходно је наставити са интензивним коришћењем IPARD фонда како би се повећала доступност новца пољопривредном сектору кроз усклађивање националног система управљања пољопривредном политиком и политиком руралног развоја са стандардима ЕУ тј. ЗПП.

### **6.3. ОСТАЛИ ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА**

**Банкарски кредити.** Нестабилност подршке пољопривреди у погледу обима средстава, намене и потенцијалних корисника, представља озбиљну препреку расту конкурентности сектора пољопривреде, смањењу доходних ризика произвођача и динамичнијем реформисању аграрне структуре. Пољопривредници су принуђени да своје инвестиције финансирају из екстерних извора, посебно банкарским кредитима. На тржишту банкарских кредита, пољопривредни произвођачи и прерађивачи (правна лица, предузетници, земљорадничке задруге и други субјекти) сусрећу се са неповољним условима кредитирања (високе каматне стопе, неповољни рокови отплате, неповољни услови обезбеђења кредита и сл.). Сходно томе, и у наредном периоду потребно је наставити са финансијским подстицајима пољопривредницима из општинског буџета.

**Фонд за развој Републике Србије.** Право на коришћење средстава Фонда (кредити и гаранције Фонда) имају предузетници и предузећа (микро, мала, средња и велика правна лица). У оквиру Програма за промоцију предузетништва и samozapošljavanje кредити одобрени од стране партнерских банака могу се користити за финансирање инвестиционих улагања, и то: набавку производне опреме, машина, постројења, садница, куповину или адаптацију пословног или производног простора и сл.

Подршку за финансирање пољопривреде и руралног развоја обезбеђују и бројне међународне финансијске институције, агенције, владе и фондови. Издвојене су следеће организације: (а) Немачка развојна банка (*KfW*), која у сарадњи са нашим банкама обезбеђује повољне кредите и одобрава зајмове за финансирање пољопривреде, енергетске ефикасности, обновљиве енергије и општинске инфраструктуре; (б) Немачка организација за техничку сарадњу (*GIZ*); (в) Агенција САД за међународни развој (*USAID*), која јача капацитете општина за стимулисање економског развоја на локалном нивоу и унапређује конкурентност приватног сектора, посебно у економски неразвијеним областима; (г) *FAO* (Организација УН за храну и пољопривреду) и сл.

## VII ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА СТРАТЕГИЈЕ

Имплементација значајног развојног и дугорочног документа, попут Стратегије пољопривреде и руралног развоја општине Кладово за период 2021-2026. година (у даљем тексту: Стратегија) представља веома сложен и одговоран задатак, јер подразумева учешће већег броја директних и индиректних субјеката, захтева координацију и синергију многобројних активности, њихову контролу и сл. Стратегију је потребно да усвоји Скупштина општине Кладово, која има и кључну надлежност у процесу њене имплементације, а посредством Општинске управе, у оквиру које је организован већи број организационих јединица, одељења и служби. **Улога Скупштине општине и Општинске управе општине Кладово** у процесу имплементације Стратегије је **вишеструка**.

Посредством доношења и реализације **годишњих оперативних програма за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја на територији општине Кладово, као и годишњих оперативних програма заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта**, који морају бити усклађени са правцима развоја и циљевима датим у Стратегији, Општина даје пуну подршку остваривању визије и дефинисаних циљева Стратегије. **Рад јавних и јавно комуналних предузећа чији је оснивач Скупштина општине Кладово** директно доприноси реализацији циљева Стратегије, односно њеној имплементацији. Наиме, уз финансијску и стручну помоћ са републичког нивоа, рад ових предузећа кроз инвестиције у изградњу, реконструкцију и модернизацију физичке инфраструктуре, попут комуналне и саобраћајне, али и социјалне инфраструктуре, као што су предшколско васпитање, образовање, здравствена заштита, култура, спорт, итд., доприноси унапређењу квалитета живота у руралним и пери-урбаним подручјима, односно вишем квалитету и већој доступности свих врста услуга становницима ових подручја. **Општинска управа, уз јачање административно-техничких и организационих капацитета**, требало би да у процесу имплементације Стратегије мобилише све релевантне и заинтересоване стране за одређене развојне пројекте у домену развоја пољопривреде и руралних подручја, затим да сазива састанке, координира сарадњу и размену информација, података и неопходних докумената, пружа подршку у припреми бизнис планова и пројектне документације, као и другу врсту помоћи заинтересованим субјектима у планирању и реализацији развојних пројеката. Такође, Општинска управа требало би да обезбеди синергију свих институција, јавних предузећа, као и развојних политика које имају додирних тачака са пољопривредним ресурсима и руралним подручјима.

Остваривање визије и стратешког циља развоја пољопривреде и руралног развоја општине Кладово зависи од многобројних фактора, али и улоге различитих субјеката, привредно-политичких структура и органа у систему државне управе. Значајну улогу у имплементацији Стратегије требало би да имају **конкретни економски субјекти као што су мала и средња предузећа и предузетници, породична пољопривредна газдинства, удружења пољопривредника, земљорадничке задруге и кластери**, односно пољопривредни произвођачи који су инвестиционо опредељени да развијају сопствено пољопривредно газдинство и ефикасно користе постојеће економске капацитете, људске ресурсе и природне потенцијале. Међу овим газдинствима, свакако, издвојиће се и она газдинства која ће проширивати развојну делатност заснивањем мањих прерађивачких капацитета, затим улагањем у развој руралног туризма, као и других услуга у руралним подручјима. Посебну улогу у реализацији Стратегије требало би да имају и **инвеститори веће економске снаге**, односно привредна друштва, које би требало идентификовати и анимирати. Они би могли да улажу у поједине облике примарне пољопривредне производње - ратарство (посебно, семенска и расадничка производња),

повртарство и сточарство, затим у прерађивачке капацитете засноване на тој производњи, односно капацитете прехранбене индустрије. Могућност коришћења финансијских средстава из „IPARD II“ програма Републике Србије може дати подршку овим економским субјектима у будућим инвестиционим улагањима, а истовремено може подстаћи удруживање и укрупњавање произвођача кроз формирање нових задруга, малих и средњих предузећа, и сл.

Такође, *програми и активности Министарства пољопривреде, водопривреде и шумарства Републике Србије и других министарстава и органа у систему државне управе*, представљају значајну подршку у процесу имплементације Стратегије кроз диверсификацију пољопривредне активности, развој инфраструктуре руралних подручја, заштиту животне средине и сл. Изузетно су значајне активности Министарства пољопривреде, водопривреде и шумарства у контексту обезбеђивања предвидиве и стимулативне подршке развоју руралних подручја, као и институционалног уређења сектора пољопривреде и руралног развоја у складу са Заједничком пољопривредном политиком ЕУ. Наиме, у поступку припрема за чланство у ЕУ, наша земља има обавезу прилагођавања своје политике и законодавства комплексном европском моделу пољопривреде и руралног развоја, и у том контексту, велики број закона и прописа је већ усвојен, мада је њихова ефикасна примена још увек у раној фази. Основ за даља усклађивања биће законодавство ЕУ, уз наставак обуке и усавршавања администрације, предузетника, пољопривредника и свих других актера за имплементацију ове веома захтевне легислативе (Службени гласник РС, број 85/14). Подршку у процесу имплементације Стратегије требало би да пружи и *пољопривредна саветодавна и стручна служба Неготин, регионална агенција за развој Источне Србије „РАРИС“, јавна предузећа чији је оснивач Република Србије, друштвено одговорне компаније, организације цивилног друштва, али и научно-истраживачке институције*.

Веома значајну улогу у процесу имплементације Стратегије требало би да има примена *„LIDER“ приступа руралном развоју*, кроз формирање *локалних акционих група и других локалних партнерстава*, везаних за промоцију локалних вредности и производа, унапређење квалитета живота руралног становништва и сл., и подршку *„bottom-up“ развојним иницијативама*, односно иницијативама за развој пољопривреде и руралних подручја које долазе од грађана, удружења, невладиних организација, предузетника, привредника, породичних пољопривредних газдинстава, задруга и других заинтересованих група. Имплементација Стратегије у значајној мери зависиће и од обезбеђене *макроекономске и политичке стабилности у земљи, предвидиве подршке пољопривреди из националног буџета и поштовања владавине права*, како би сви релевантни субјекти у сектору пољопривреде и руралним подручјима могли да остваре стабилан и конкурентан доходак у односу на друге области привреде и/или урбана подручја. За већину мера и активности у домену развоја пољопривреде и руралног развоја потребно је да пољопривредна газдинства, предузетници, задруге и други субјекти, као корисници финансијских средстава, поднесу одговарајући бизнис план или пројекат о економској оправданости, односно одрживости улагања. С тим у вези, на макро, али и микро развојном нивоу неопходно је креирати одговарајући амбијент који ће бити *предвидив* с аспекта ефикасног и рационалног одлучивања, уз минималне ризике, и *стимулативан* за активирање различитих предузетничких иницијатива у области развоја пољопривреде и руралног развоја.

Да би се Стратегија успешно спроводила, лакше идентификовала стратешка развојна опредељења у домену пољопривреде и руралног развоја, поједноставила размена идеја и најбољих примера из праксе, као и обезбедило рационално коришћење постојећих ресурса (физичких, људских и природних), потребно је да *Општинска управа*

**општине Кладово формира компетентно, ауторитивно и саветодавно тело - Савет за евалуацију Стратегије**, које би имало одговорност за праћење ефикасности имплементације Стратегије и употребе расположивих развојних ресурса, односно проверу напретка у реализацији постављеног стратешког циља у Стратегији, што подразумева умрежавање, синергију и координацију различитих учесника у развоју пољопривреде и руралних подручја. С тим у вези, вредело би истаћи да процес евалуације има више функција (Службени гласник РС, број 85/14):

- 1) процена напретка предвиђених активности;
- 2) процена релевантности, ефикасности и одрживости;
- 3) давање инпута за прилагођавање у деловима где је то потребно, како би се обезбедило остваривање циљева;
- 4) анализа разлика између очекиваних и коначних резултата;
- 5) дисеминација остварених резултата широј јавности.

Евалуација Стратегије се реализује праћењем **одговарајућих индикатора (показатеља доприноса)\***, који су дати за сваку предложену активност у оквиру **5 приоритетних подручја деловања пољопривредне политике и политике руралног развоја општине Кладово** (напомена: индикатори су дати у глави V):

1. унапређење конкурентности пољопривредне производње и рада удружења пољопривредника (приоритетно подручје А);
2. одрживи рурални развој (приоритетно подручје Б);
3. диверсификација дохотка пољопривредних произвођача кроз активности прераде пољопривредних производа и друге непољопривредне активности (приоритетно подручје В);
4. развој руралне инфраструктуре и унапређење квалитета живота сеоског становништва (приоритетно подручје Г);
5. трансфер знања и информација, партнерства и подршка младим пољопривредницима (приоритетно подручје Д).

Праћењем ових индикатора мере се резултати и утицај Стратегије на промене у кључним подручјима деловања пољопривредне политике и политике руралног развоја, а овим процесом се, између осталог, обезбеђује да се на време предузму неопходна прилагођавања услед новонасталих околности. Индикаторима за евалуацију Стратегије требало би да се процењују њене следеће карактеристике: **(а) релевантност** у смислу примерености у задовољавању приоритетних развојних потреба, односно решавању кључних развојних проблема, **(б) ефикасност** у смислу достизања вредности аутпута која превазилази вредност уложених инпута, и **(в) одрживост** у смислу оправданости постојања постављених циљева, решења и активности у дугорочној перспективи и условима деловања различитих ризика и неизвесности (Службени гласник РС, број 85/14). Оцена ефикасности имплементације Стратегије и употребе расположивих развојних ресурса, односно провера напретка у реализацији постављеног стратешког циља у Стратегији може се сагледати кроз остварена развојна достигнућа у домену повећања пољопривредне производње, диверсификације економске активности, унапређења инфраструктуре, побољшања квалитета животног

---

\* Данас постоје обимне листе стандардизованих индикатора за праћење различитих врста интервенција у области пољопривреде и руралног развоја, али су индикатори у многим случајевима врло непрактични и тешко их је обрачунати или установити. Поред тога, често не постоји могућност да се обезбеди неопходна прецизност и динамика извештавања, што овакве индикаторе чини неупотребљивим. Ово је посебно специфично за пољопривреду, где се многе значајне појаве не могу благовремено или са довољно поузданости регистровати (Службени гласник РС, број 85/14).

стандарда становништва у руралним подручјима, заштите животне средине, очувања културно-историјског наслеђа, и сл.

**Надзор над процесом евалуације требало би да спроводи одговарајуће тело, односно радна група,** коју би формирала Општинска управа општине Кладова, а уз подршку чланова Савета за евалуацију Стратегије и обавезу подношења одговарајућег Извештаја на 2 године. Надзор се заснива на два кључна елемента. То су: **(а) доступност информација** и **(б) систем прикупљања података,** који подразумева креирање одговарајуће системске базе података, као интегралног елемента коначног годишњег извештаја о извршеном надзору. Све информације у вези са системом надзора требало би да буду укључене у посебно формирану базу података, која је наменског карактера.

## ЛИТЕРАТУРА

1. Анкета о структури пољопривредних газдинстава (Farm Structure Survey - FSS) 2018, електронска база података, РЗС (<https://data.stat.gov.rs/?caller=SDDDB>).
2. Београдски сајам (2019). Награде на 14. Сајму етно хране и пића. Доступно на линку: <https://sajam.rs/nagrada-na-14-sajmu-etno-hrane-i-pica/>
3. Galli, F. & Brunori, G. (eds.) (2013). Short Food Supply Chains as drivers of sustainable development. Evidence Document. Document developed in the framework of the FP7 project FOODLINKS (GA No. 265287). Laboratorio di studi rurali Sismondi. Доступно на линку: [https://www.foodlinkscommunity.net/fileadmin/documents\\_organicresearch/foodlinks/CoPs/evidence-document-sfsc-cop.pdf](https://www.foodlinkscommunity.net/fileadmin/documents_organicresearch/foodlinks/CoPs/evidence-document-sfsc-cop.pdf)
4. Главни одгајивачки програм за аутохтоне расе оваца, Институт за сточарство Београд - Земун, Београд 2019.
5. Главни одгајивачки програм за аутохтоне расе свиња, Институт за сточарство Београд - Земун, Београд 2019.
6. Годишња биљна производња, РСЗ, 2019.
7. Годишњи програм заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта општине Кладово за 2020. годину (Сл.лист општине Кладово, бр. 4/2020).
8. Годишњи извештај о стању квалитета ваздуха у Републици Србији 2019. године, Агенција за заштиту животне средине, Београд 2020. године.
9. Greffe, X., (1994): "Is Rural Tourism a Lever for Economic and Social Development", Journal of Sustainable Tourism, Vol. 2. No.1&2, pp.22-40.
10. Декларација: Ми не желимо ГМО на нашој територији! (<http://test.prviprvinaskali.com/clanci/gmo/gradovioptine/kladovo-bez-gmo-deklaracija.html>)
11. Доступност пољопривредне биомасе у Србији, Hermann Wieser & Vojislav Milijić, Припремљено за ДКТИ (GIZ) Програм „Развој одрживог тржишта биоенергије у Србији“, 2017. године.
12. Djerdap National Park, UNESCO (<https://whc.unesco.org/en/tentativelists/1693/>).
13. Економски факултет (2007). Мастер план туристичке дестинације „Доње Подунавље“ <https://mtt.gov.rs/download/sector-za-turizam/master-planovi/MasterplanDonjePodunavlje.pdf>
14. Живков Горан и сарадници (2013). Додати вредност производима. Доступно на линку: <http://www.eastagri.org/docs/group/314/Background%20Paper%20SRB.pdf>
15. Закон о безбедности хране. Службени гласник РС, број 41/2009 и 17/2019.
16. Закон о трговини, Службени гласник РС, број 52/2019.
17. Закон о уређењу тржишта пољопривредних производа. Нацрт. Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије. Доступно на линку: <http://www.minpolj.gov.rs/javni-poziv-za-ucescu-u-javnoj-raspravi-o-nacrtu-zakona-o-uredjenju-trzista-poljoprivrednih-proizvoda/?script=lat>
18. Закон о пољопривредном земљишту (Службени гласник РС, број 62/2006, 65/2008 - др. закон, 41/2009, 112/2015, 80/2017 и 95/2018 - др. закон).

19. Закон о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју, Службени гласник РС, број 10/2013, 142/2014, 103/2015 и 101/2016.
20. Закон о пољопривреди и руралном развоју (Службени гласник РС, број 41/2009, 10/2013 – др. закон и 101/2016).
21. Извештај о спровођењу мера пољопривредне политике и политике руралног развоја за подручје општине Кладово за 2019. годину. Општина Кладово, Одељење за привреду, друштвене делатности и локално економски развој.
22. Извештај о спровођењу мера пољопривредне политике и политике руралног развоја за подручје општине Кладово за 2018. и 2019. годину, општина Кладово.
23. Извештај о здравственој исправности воде за пиће јавних водовода и водних објеката у Републици Србији за 2019. годину, Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”, година 2020.
24. Извештај „Могућности за узгајање брзорастућих енергетских засада са аспекта расположивости пољопривредног земљишта у Републици Србији“, UNDP Србија, Београд, 2017. година.
25. Институт за економику пољопривреде у Београду, *Интерни подаци*.
26. IPARD програм за Републику Србију 2014-2020, Службени гласник РС број 84/17).
27. IPARD II Програм у Републици Србији 2014-2020 године, Службени гласник РС, број 30/2016.
28. *Каталог сеоских туристичких домаћинстава“* (2018), Турисичка организација Србије.
29. Ловачки савез Србије, Чланице (<http://www.lss.rs/clanice/>).
30. Ловачки савез Србије, Ловачко удружење „Кључ“ - Кладово (<http://www.lss.rs/lu-kljuc-kladovo>).
31. Локални план управљања отпадом на територији општине Кладово 2020-2030 (Службени лист општине Кладово, број 6/2020)
32. Макроекономска кретања у Србији, НБС, 2017, Београд, доступно на: [https://www.nbs.rs/internet/latinica/18/18\\_3/prezentacija\\_invest.pdf](https://www.nbs.rs/internet/latinica/18/18_3/prezentacija_invest.pdf).
33. Мастер план развоја туризма Доњег Подунавља, Економски Факултет у Београду.
34. Месечни статистички билтен - Незапосленост и запошљавање у Републици Србији НСЗ, јануар 2017, јануар 2019, јануар 2021.
35. Нацрт Регионалног плана управљања отпадом за град Зајечар и општине Бољевац, Бор, Кладово, Мајданпек, Неготин, и Књажевац, 2016. година.
36. OECD (1994), *Tourism Strategies and Rural Development*, OCDE/GD(94)49, Organization for Economic Co-Operation And Development, Paris, 1994.
37. Одлука о буџету општине Кладово за 2020. годину, Службени лист општине Кладово, број 16/2019, 2/2020 и 6/2020.
38. Одлука о буџету општине Кладово за 2021. годину, Службени лист општине Кладово, број 10/2020.
39. Одлука о утврђивању енергетског биланса Републике Србије за 2020. годину (Службени гласник РС, број 94/2019).



40. Одлука о одређивању мочваре од међународног значаја за упис у Списак мочвара од међународног значаја (Службени гласник РС, број 78/2020).
41. Одлагање отпада, Попис пољопривреде 2012, РЗС.
42. Општине и региони у Републици Србији, за следеће године: 2011. 2012, 2013, 2014, 2015, 2016,2017, 2018, 2019, 2020, РСЗ, Београд.
43. ПДР соларни парк у Кладову (Службени лист општине Кладово, број 1/2012) (<https://www.kladovo.org.rs/odeljenje-za-urbanizam-gradjevinarstvo-i-planiranje.htm>),
44. План радова на заштити, уређењу и коришћењу пољопривредног земљишта (Службени Гласник Општине Кладово, број 4/2020).
45. План за постављање и уклањање објеката за депоновање и сепарацију речних агрегата на водном земљишту на територији општине Кладово (Службени лист општине Кладово, број 2/2020).
46. Подаци добијени од Туристичке организације Кладово, web. link: <http://tookladovo.rs/>
47. Подаци добијени од Асоцијациа „*Сеоски туризам Србије*“ – званичан представник Србије у „Европској федерацији руралног туризма“ (EUROGITES), <https://www.selo.rs/rs>
48. Подаци добијени од Општинске Управе Кладова у фебруару 2021. године.
49. Пољопривредна саветодавна и стручна служба Неготин, *Интерни подаци*.
50. Попис пољопривреде 2012. Пописни резултати, ниво насеља. Републички завод за статистику. Доступно на линку: [http://popispoljoprivrede.stat.rs/?page\\_id=6221](http://popispoljoprivrede.stat.rs/?page_id=6221)
51. Попис становништва, домаћинстава и станова у Србији 2011. години, књиге 2, 3 и 20, РЗС, 2012, Београд;
52. Правилник о одређивању подручја са отежаним условима рада у пољопривреди, Службени гласник РС, број 39/16.
53. Правилник о условима и начину обављања угоститељске делатности, начину пружања угоститељских услуга, разврставању угоститељских објеката и минимално техничким условима за уређење и опремање угоститељских објеката (Службени гласник РС, број 48/2012 и 58/2016).
54. Преглед заштићених подручја у Републици Србији, Извод из централног регистра – заштићена подручја (<https://www.zzps.rs/wp/centralni-registar/?script=lat>).
55. Претходна студија оправданости система за наводњавање „Кључ“. Институт за водопривреду „Јарослав Черни“, Београд, 2006. год.
56. Предраг Радосављевић, Драган Паунић (2013): „Мониторинг заштите животне средине у акумулацијама ХЕ „Ђердап I“, и „Ђердап II“. Зборник радова са саветовања са међународним учешћем: Заштита животне средије и одрживи развој „Енергетика и рударство 2013“. Дрвенград 11-13. марта. стр. 64-73.
57. Природно кретање становништва у Србији, подаци по општинама, (2012), РЗС Србије.
58. Програм подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за општину Кладово у 2020. години. Општина Кладово, Одељење за привреду, друштвене делатности и локално економски развој, интерни документ општине Кладово.
59. Просторни план општине Кладово, Центар за планирање урбаног развоја – ЦЕП, Београд, 2007.

60. Просторни план општине Кладово, “Службени листопштине Кладово”, број 1/12, [http://www.kladovo.org.rs/resources/vesti/dokumenta/ppo/PPO\\_Kladovo-TEKST\\_PLANA.pdf](http://www.kladovo.org.rs/resources/vesti/dokumenta/ppo/PPO_Kladovo-TEKST_PLANA.pdf)
61. Резултати конкурса за доделу бесповратних средстава за инвестиционе пројекте задругама у 2019. години. Кабинет министра без портфеља задуженог за регионални развој и рад јавних предузећа. Доступно на линку: <https://www.mbpr.gov.rs/aktivnosti-saopstenja.php>.
62. Резултати испитивања квалитета површинских и подземних вода 2019, Агенција за заштиту животне средине, Београд 2020. година.
63. Regulation (EU) No 1305/2013 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 17 December 2013 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Council Regulation (EC) No 1698/2005.
64. Решење о процени утицаја на ЗЖЦ Топлане Пемци 1 (<http://www.kladovo.org.rs/odeljenje-za-urbanizam-gradjevinarstvo-i-planiranje.htm>).
65. Стратегија пољопривреде и руралног развоја Р. Србије за период 2014-2020. година. Службени гласник РС, број 85/14.
66. Стратегија одрживог развоја општине Кладово 2010-2020. година. Стална конференција градова и општина, јануар 2010.
67. Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године.
68. Стратегија управљања отпадом за период 2010-2019. године (Службени гласник РС, број 29/2010).
69. Стратегија биолошке разноврсности Републике Србије за период од 2011. до 2018. године, (Службени гласник РС, број 13/2011).
70. Уредба о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2014. годину.
71. Уредба о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене Националног парка „Ђердап” (Службени гласник РС, број 43/ 2013).
72. Уредба о еколошкој мрежи (Службени гласник РС, број 102/2010).
73. Уредба о проглашењу Споменика природе „Бледерија“ (Службени гласник РС, број 93/2019).
74. Уредба о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2020. години, Службени гласник РС, број 1/2020, 13/2020, 27/2020, 52/2020, 75/2020, 106/2020, 118/2020, 124/2020, 140/2020, 152/2020.
75. Уредба о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2021. години
76. ХЕ Ђердап 1, Електропривреда Србије ([http://www.eps.rs/lat/djerdap/Stranice/he\\_djerdap1.aspx](http://www.eps.rs/lat/djerdap/Stranice/he_djerdap1.aspx)).

#### **Интернет извори**

77. [https://sr.wikipedia.org/wiki/Ђорски\\_управни\\_округ](https://sr.wikipedia.org/wiki/Ђорски_управни_округ) датум приступа 24.02.2021.
78. <http://www.hidmet.gov.rs> датум приступа 24.02.2021.
79. <https://www.stat.gov.rs/> датум приступа 24.02.2021.

80. <http://omskonstantinbabic.edu.rs/> датум приступа 24.02.2021.
81. <http://ospodvrska.nasaskola.rs/strana/36/O-nama/> датум приступа 24.02.2021.
82. <http://osstefanijamihajlovic.nasaskola.rs/galerija/20/Slike-mkole/> датум приступа 24.02.2021.
83. <http://ostekija.nasaskola.rs/strana/36/O-nama/> датум приступа 24.02.2021.
84. [http://www.invest.negotin.rs/resources/klerr/strateska\\_dokumenta/regionalna\\_strategija/RSR\\_Timocke\\_krajine\\_ANEKSI\\_31052011\\_2\\_.pdf](http://www.invest.negotin.rs/resources/klerr/strateska_dokumenta/regionalna_strategija/RSR_Timocke_krajine_ANEKSI_31052011_2_.pdf) датум приступа 24.02.2021.
85. <http://www.kulturakladovo.rs/> датум приступа 24.02.2021.
86. <http://www.oshajdukveljkokorbovo.nasaskola.rs/> датум приступа 24.02.2021.
87. <http://www.zckladovo.co.rs/index.html> датум приступа 24.02.2021.
88. <https://srednjeskole.edukacija.rs/drzavne-srednje-skole/svi-gradovi/kladovo/srednja-skola-sveti-sava> датум приступа 24.02.2021.
89. <https://tvkladovo.com/iz-opstinskog-budzeta-za-sport-203-miliona-dinara-gotovo-polovina-za-fudbal/> датум приступа 24.02.2021.
90. <https://www.ktv.rs/2020/09/02/novi-centar-za-socijalni-rad-u-kladovu/> датум приступа 24.02.2021.
91. <https://www.oskladovo.edu.rs/> датум приступа 24.02.2021.
92. <https://www.punevenkladovo.rs/%d0%be-%d0%bd%d0%b0%d0%bc%d0%b0/> датум приступа 24.02.2021.
93. <https://www.zdravlje.gov.rs/vest/341493/nov-brahiterapijski-aparat-u-zdravstvenom-centru-kladovo.php> датум приступа 24.02.2021.
94. [http://popispoljoprivrede.stat.rs/?page\\_id=6221](http://popispoljoprivrede.stat.rs/?page_id=6221) датум приступа 24.02.2021.
95. <http://www.lss.rs/lu-kljuc-kladovo/> датум приступа 24.02.2021.

## ПРИЛОГ

### 1.3.4. Обим и структура коришћеног пољопривредног земљишта

Табела 1а. Земљиште пољопривредних газдинстава на територији општине Кладово, по насељима

Насеља	Расположиво земљиште		Од тога																				Некоришћено пољ. земљ.	
			Коришћено пољопривредно земљиште																					
	Бр. газ.	ха	Укупно	Окућница	Од тога																			
					Оранице и баште				Воћњаци				Виногради				Ливаде		Ливаде и пашњаци		ха			
				Бр. газ.	ха	%	% КПЗ	Бр. газ.	ха	%	% КПЗ	Бр. газ.	ха	%	% КПЗ	ха	%	ха	%	ха	ха			
Брза Паланка	134	999,0	531,3	5,6	131	208,3	3,6	39,2	22	8,3	9,1	1,6	48	9,3	5,2	1,8	86,0	6,2	299,8	56,4	78,3			
Вајуга	98	272,2	196,7	2,4	97	184,1	3,2	93,6	8	1,1	1,2	0,5	50	6,5	3,6	3,3	2,6	0,2	2,6	1,3	3,8			
Велесница	28	121,1	87,9	0,9	28	67,7	1,2	77,0	5	0,7	0,8	0,8	12	2,5	1,4	2,9	11,7	0,8	16	18,2	14,4			
Велика Врбица	161	772,8	512,5	9,9	161	482,4	8,4	94,1	15	2,0	2,1	0,4	91	9,9	5,6	1,9	7,9	0,6	8,2	1,6	173,3			
Велика Каменица	79	658,1	227,9	1,5	72	125,6	2,2	55,1	28	4,0	4,4	1,8	55	10,3	5,7	4,5	56,7	4,1	86,6	38,0	219,6			
Грабовица	133	837,7	339,2	6,0	126	265,8	4,6	78,4	40	7,7	8,4	2,3	58	12,2	6,8	3,6	44,6	3,2	47,4	14,0	233,9			
Давидовац	106	479,9	249,7	3,6	97	106,1	1,8	42,5	19	2,9	3,1	1,1	81	8,4	4,7	3,4	61,7	4,5	128,7	51,5	104,6			
Кладово	92	4.244,8	1.752,4	1,6	70	848,1	14,8	48,4	32	9,3	10,1	0,5	30	46,9	26,1	2,7	159	11,5	846,5	48,3	1.113,0			
Кладушница	107	509,5	321,0	4,4	107	253,9	4,4	79,1	20	2,4	2,6	0,7	71	7,7	4,3	2,4	49,4	3,6	52,7	16,4	86,9			
Корбово	185	783,1	637,0	7,9	184	610,8	10,6	95,9	17	2,3	2,5	0,4	51	8,6	4,8	1,3	7,4	0,5	7,4	1,2	31,0			
Костол	82	182,2	104,8	1,3	69	87,9	1,5	83,9	21	2,2	2,4	2,1	51	5,4	3,0	5,1	7,5	0,5	7,9	7,5	35,6			
Купузиште	66	507,1	328,7	4,4	66	161,1	2,8	49,0	12	0,9	1,0	0,3	22	5,1	2,9	1,6	32,6	2,4	157,1	47,8	4,8			
Љубичевац	43	261,5	188,1	1,9	43	181,1	3,2	96,2	11	1,6	1,7	0,8	13	2,9	1,6	1,5	0,7	0,1	0,7	0,4	46,3			
Мала Врбица	90	394,9	322,1	1,6	90	306,3	5,3	95,1	10	1,3	1,4	0,4	45	7,0	3,9	2,2	5,9	0,4	0	0,0	26,4			
Манастирица	48	353,3	225,6	1,3	47	65,0	1,1	28,8	22	3,8	4,1	1,7	37	5,3	3,0	2,4	85,0	6,2	150,2	66,6	31,7			
Милутиновац	29	106,6	70,6	0,9	29	51,8	0,9	73,4	9	0,6	0,6	0,8	26	4,9	2,7	7,0	2,4	0,2	12,4	17,6	9,2			
Нови Сип	30	121,2	52,1	0,9	24	26,9	0,5	51,6	6	1,1	1,2	2,1	19	2,3	1,3	4,3	17,6	1,3	20,9	40,3	20,0			
Петрово Село	104	1.060,5	531,3	2,1	80	170,1	3,0	32,0	55	22,2	24,2	4,2	14	1,1	0,6	0,2	194,1	14,0	335,9	63,2	75,7			
Подвршка	198	1.318,8	685,7	3,2	182	370,1	6,4	54,0	14	3,2	3,5	0,5	109	15,6	8,7	2,3	220,8	16,0	293,6	42,8	363,5			
Река	88	1.083,8	568,2	2,7	74	122,3	2,1	21,5	10	3,1	3,4	0,6	6	0,9	0,5	0,2	209,4	15,2	439,2	77,3	42,4			
Речица	6	25,6	19,8	0,05	6	12,5	0,2	63,2	1	0,1	0,1	0,5	П	П	...	...	2,8	0,2	6,9	34,6	1,82			
Ртково	179	1.131,2	996,6	8,0	179	973,3	16,9	97,7	3	0,5	0,5	0	46	6,1	3,4	0,6	8,7	0,6	8,7	0,9	108,0			
Текија	50	373,2	253,7	1,2	37	60,9	1,1	24,0	22	10,4	11,4	4,1	7	0,7	0,4	0,3	106,7	7,7	180,4	71,1	49,8			
<b>УКУПНО</b>	<b>2.136</b>	<b>16.598,5</b>	<b>9.203,2</b>	<b>73,4</b>	<b>1.999</b>	<b>5.742,1</b>	<b>100</b>	<b>62,4</b>	<b>402</b>	<b>91,6</b>	<b>100</b>	<b>1,0</b>	<b>945</b>	<b>180</b>	<b>100</b>	<b>2,0</b>	<b>1.381,4</b>	<b>100</b>	<b>3.110,1</b>	<b>33,8</b>	<b>2.874,1</b>			

Извор: Попис пољопривреде 2012, РЗС.

### 1.3.5. Шумски фонд и ловни потенцијал

Табела 2а. Удео шумског земљишта у односу на расположиво земљиште

Подручје	Расположиво земљиште, ha	Шумско земљиште, ha	%
Република Србија	5.346.596,5	1.023.035,5	19,1
Регион јужне и источне Србије	1.178.091,3	218.348,8	18,5
Борска област	135.590,8	36.155,7	26,7
<i>Општина Кладово</i>			
Брза Паланка	999	381,5	38,2
Вајуга	272,3	60,8	22,3
Велесница	121,1	16,2	13,3
Велика Врбица	772,8	71	9,2
Велика Каменица	658,2	199	30,2
Грабовица	837,7	250,6	29,9
Давидовац	479,9	117,8	24,5
Кладово	4.244,8	736,8	17,4
Кладушница	509,5	91,9	18
Корбово	783,1	97,9	12,5
Костол	182,2	36,6	20,1
Купузиште	507,1	169,3	33,4
Љубичевац	261,5	24,1	9,2
Мала Врбица	394,9	39,3	9,9
Манастирица	353,3	92,9	26,3
Милутиновац	106,6	24,7	23,2
Нови Сип	121,2	47,3	39
Петрово Село	1.060,5	445,2	42
Подвршка	1.318,9	255,6	19,4
Река	1.083,8	466,2	43
Речица	25,6	3,5	13,7
Ртково	1.131,3	9,8	0,9
Текија	373,2	63,4	17
<b>УКУПНО</b>	<b>16.599</b>	<b>3.701</b>	<b>22</b>

Извор: Попис пољопривреде 2012, РЗС

### 1.3.7. Заштита животне средине, биодиверзитета и предела

Табела 3а. Квалитет реке Дунав (I-V класе)<sup>1</sup>

Параметар квалитета	Мерна станица	
	Текија	Брза Паланка
рН	II-IV	II-IV
суспендоване честице	I-II	I-II
растворени кисеоник	III	III
засићеност кисеоником	I	I
БПК5	II	II
ХПК - перманганатна метода	I	I
укупни органски угљеник	II	II
укупни азот	III	III
нитрати	II	II
нитрити	II	II
амонијум јон	II	II
укупан фосфор	II	III
ортфосфати	II	III
хлориди	II	II
сулфати	I	I
укупна минерализација	I	I
електропроводљивост	I	I
арсен	I	I
бор	I	I
бакар	I-II	I-II
цинк	I	I
хром - укупни	I	I
гвожђе - укупно	II	II
манган - укупни	I	I

Извор: Резултати испитивања квалитета површинских и подземних вода 2019, Агенција за заштиту животне средине.

<sup>1</sup> I класа – воде које се могу користити за снабдевање водом за пиће уз претходни третман филтрацијом и дезинфекцијом, купање и рекреацију, наводњавање, индустријску употребу (процесне и расхладне воде).  
 II класа - воде које припадају овој класи обезбеђују на основу граничних вредности елемената квалитета услове за функционисање екосистема, живот и заштиту риба (ципринида) и могу се користити у исте сврхе и под истим условима као и површинске воде које припадају класи I.  
 III класа - воде које припадају овој класи обезбеђују на основу граничних вредности елемената квалитета услове за живот и заштиту ципринида и могу се користити за снабдевање водом за пиће уз претходни третман коагулацијом, флокулацијом, филтрацијом и дезинфекцијом, купање и рекреацију, наводњавање, индустријску употребу (процесне и расхладне воде).  
 IV класа - воде из ове класе могу се користити за снабдевање водом за пиће уз примену комбинације претходно наведених третмана и унапређених метода третмана, наводњавање, индустријску употребу (процесне и расхладне воде).  
 V класа - воде које припадају овој класи не могу се користити ни уједну сврху.